

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GDAŃSKA Z UWZGLĘDNIENIEM OBSZARÓW FUNKcjONALNYCH

Spis treści

1. DIAGNOZA POZIOMU ROZWOJU MIASTA GDAŃSKA W LATACH 2010-2020 . 3	
1.1 Sytuacja demograficzno-społeczna	3
1.1.1 Procesy demograficzne	3
1.1.2 Rynek pracy.....	11
1.1.3 Mieszkalnictwo	14
1.1.4 Edukacja	19
1.1.5 Kultura i czas wolny.....	23
1.1.6 Zdrowie	30
1.1.7 Aktywność obywatelska.....	31
1.1.8 Integracja społeczna	35
1.1.9 Jakość życia.....	39
1.1.10 Cyfryzacja	43
1.2 Determinanty rozwoju gospodarczego	44
1.2.1 Podmioty gospodarcze	44
1.2.2 Przedsiębiorczość lokalna	49
1.2.3 Konkurencyjność gospodarcza.....	51
1.2.4 Inwestycje.....	53
1.2.5 Mobilność i transport miejski.....	56
1.3 Przeobrażenia funkcjonalno-przestrzenne	64
1.3.1 Zmiany w użytkowaniu gruntów.....	64
1.3.2 Procesy rewitalizacji	65
1.3.3 Wewnątrzmijskie zróżnicowania społeczno-gospodarcze	66
1.4 Uwarunkowania środowiskowe i działania na rzecz ochrony środowiska.....	75
1.4.1 Obszary wodne	75
1.4.2 Zieleń miejska i obszary leśne.....	76
1.4.3 Błękitno-zielona infrastruktura (BZI)	78
1.4.4 Adaptacja do zmian klimatu.....	79

1.4.5	Poziom zanieczyszczeń i ochrona środowiska	80
2	TRENDY ROZWOJOWE MIASTA GDAŃSKA NA TLE OBSZARU METROPOLITALNEGO ORAZ INNYCH METROPOLII	85
2.1	Gdańsk w przestrzeni metropolitalnej	86
2.2	Gdańsk na tle innych polskich miast	90
2.3	Gdańsk na tle wybranych miast europejskich	100
3	WNIOSKI Z DIAGNOZY	102
3.1	Trendy społeczne	102
3.2	Trendy gospodarcze.....	106
3.3	Trendy przestrzenne	110
3.4	Trendy środowiskowe.....	112
3.5	Wyzwania rozwojowe	114

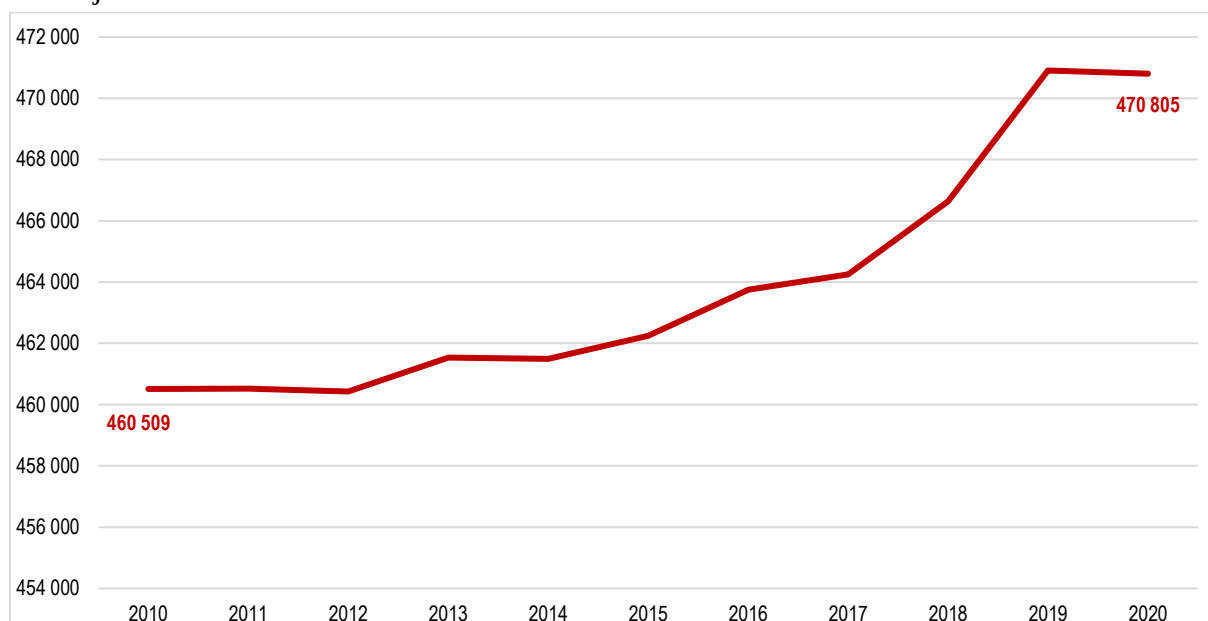
1. DIAGNOZA POZIOMU ROZWOJU MIASTA GDAŃSKA W LATACH 2010-2020

1.1 Sytuacja demograficzno-społeczna

1.1.1 Procesy demograficzne

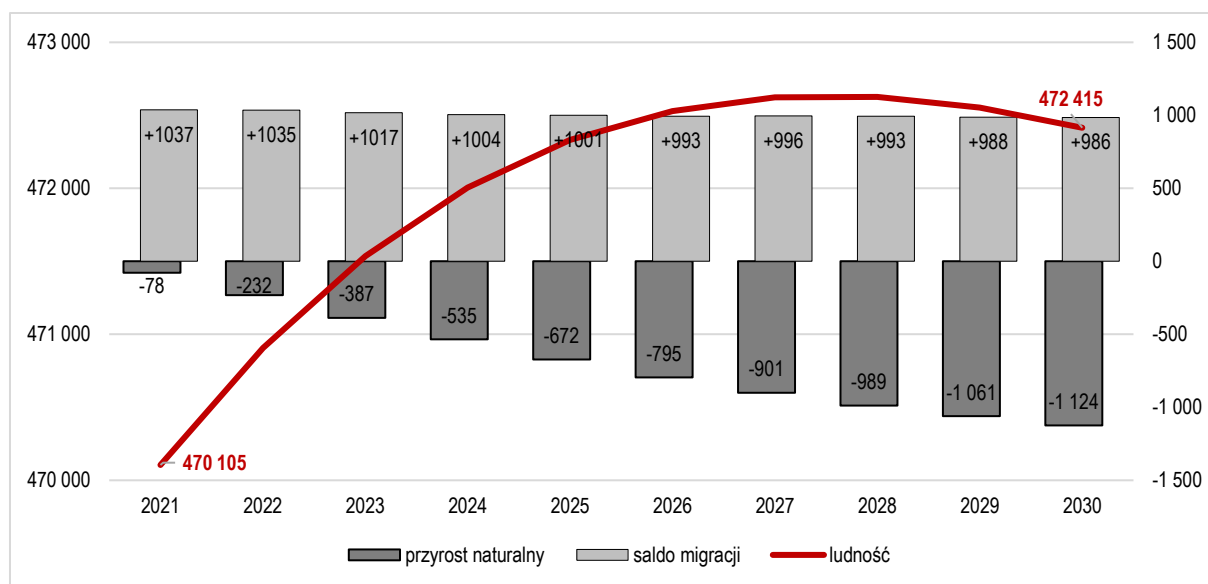
W analizach demograficznych dotyczących danej jednostki samorządu terytorialnego bierze się pod uwagę pięć zasadniczych grup zagadnień: dynamikę zmian liczby ludności, struktury demograficzne (m.in. według płci, wieku, wykształcenia, przynależności narodowej i etnicznej), ruch naturalny, migracje oraz prognozy demograficzne.

W Gdańsku w latach 2010-2020 zanotowano wzrost **liczby ludności** o 10,3 tys. osób, czyli o 2,2% (ryc.1). Należy podkreślić, że w roku 2020 nastąpił niewielki spadek liczby ludności, będący następstwem m.in. rozwoju pandemii Covid-19, który zaburzył trend wzrostowy. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy trend spadkowy będzie postępował – może on dotyczyć kilku najbliższych lat, do czasu opanowania zagrożenia epidemiologicznego. Jest to o tyle istotne, że w prognozach demograficznych do roku 2030 (opracowanych u progu 2017 r.) przewidywano wzrost ludnościowy w Gdańsku do 2028 roku (ryc.2). Tymczasem, obserwowany obecnie spadek liczby urodzeń oraz wzrost umieralności, wynikające z trudnej sytuacji pandemicznej, mogą wpłynąć na modyfikację przewidywań prognostycznych. Co prawda, kluczowym czynnikiem kształtującym liczbę ludności pozostają migracje, ale i potencjalny napływ migracyjny może być ograniczony wskutek m.in. wprowadzania pracy zdalnej.

Ryc.1. Zmiany liczby ludności Gdańska w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

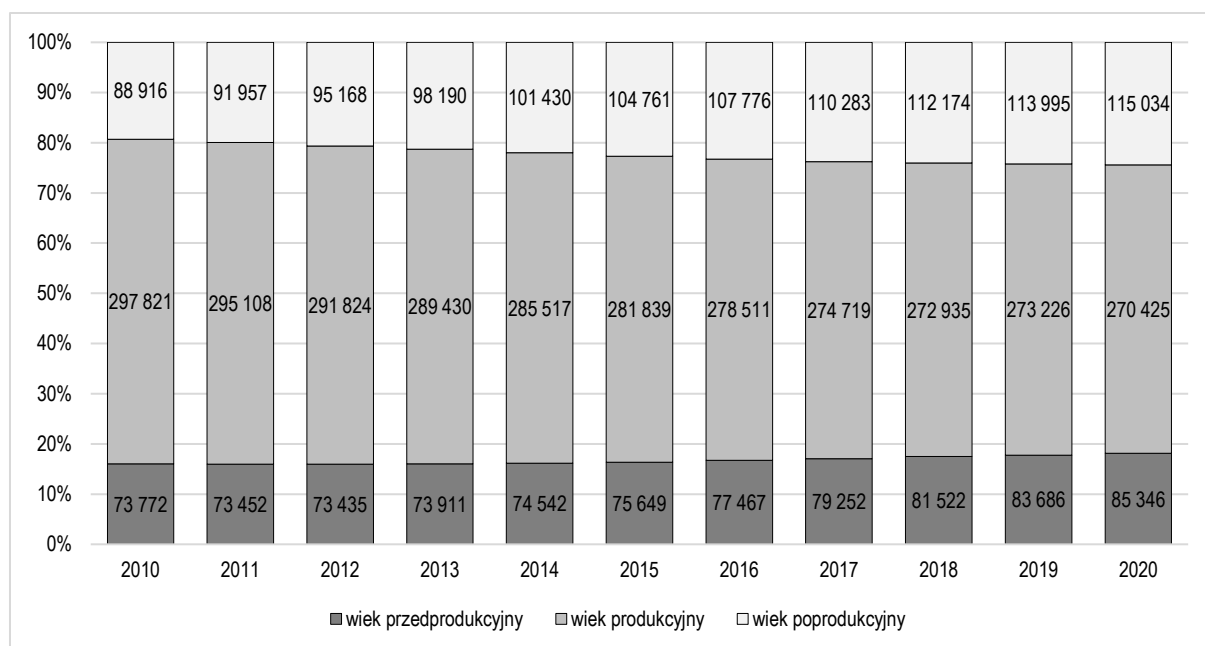
Ryc.2. Prognoza liczby ludności, przyrostu naturalnego i salda migracji w Gdańsku do 2030 roku
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030, GUS

W **strukturze płci** mieszkańców Gdańska zaznaczyły się stosunkowo niewielkie różnice. W całym analizowanym przedziale czasu liczba kobiet była wyższa od liczby mężczyzn i wynosiła odpowiednio: 242 191 w 2010 roku i 247 959 w 2020 roku (wzrost o 2,4%). W przypadku mężczyzn zanotowano wzrost o 2,1% (z 218 318 w 2010 roku do 222 846 w 2020 roku). Współczynnik feminizacji wzrósł nieznacznie od 110,9 w 2010 roku do 111,3 w 2020 roku i reprezentuje typowe dla dużych miast wartości.

Strukturę wieku ludności Gdańska w latach 2010-2020 cechują trzy zasadnicze elementy: wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym o 15,7%, spadek liczebności grupy osób w wieku produkcyjnym o 9,2% oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym o 29,4% (ryc.3). Obecnie, struktura ludności według wieku przedstawia się następująco:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym: 18%,
- ludność w wieku produkcyjnym: 58%,
- ludność w wieku poprodukcyjnym: 24%.

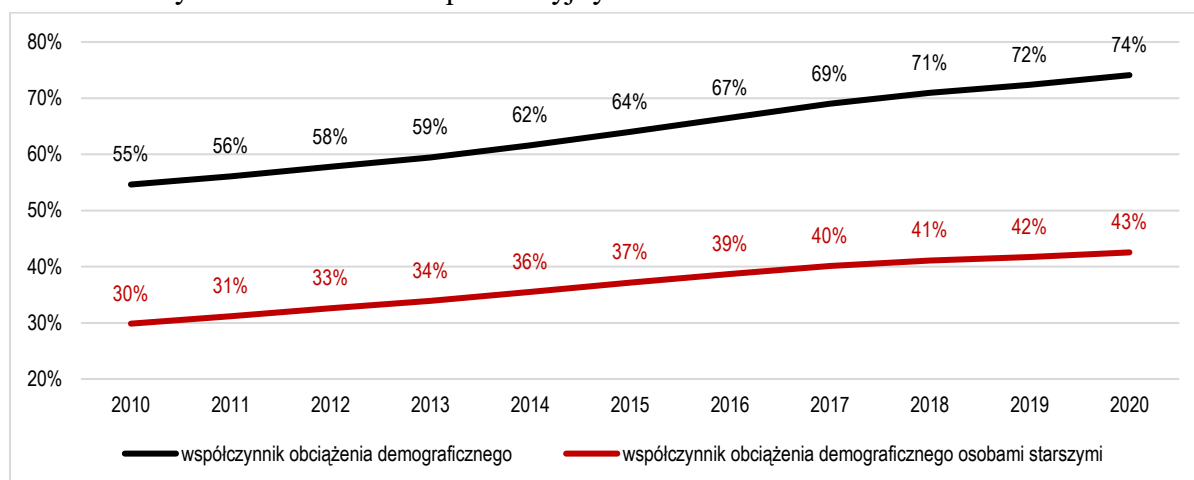
W roku 2010 wskaźniki te wynosiły odpowiednio: 16%, 65% i 19%. Niewątpliwie, pozytywnym aspektem obserwowanych zmian jest znaczący wzrost grupy dzieci i młodzieży (o 11,6 tys. osób), który świadczy o pozytywnych trendach demograficznych (częściowe neutralizowanie starzenia się społeczeństwa oraz systematyczne zasilanie grupy osób w wieku produkcyjnym). Z drugiej strony, należy mieć na uwadze potrzebę zabezpieczenia innych elementów polityki społecznej, przypisanych tej grupie wiekowej (edukacja, zdrowie, pomoc społeczna, kultura itp.). Do zdecydowanie trudniejszych należy kwestia starzenia się gdańskiej społeczności. Grupa osób w wieku emerytalnym wzrosła w analizowanym okresie o 26,1 tys. osób i należy się spodziewać kontynuacji tego trendu w najbliższych latach. W tym przypadku, podobnie jak w grupie osób niepełnoletnich, poszczególne segmenty polityki społecznej, nie tylko publicznej, ale również komercyjnej, będą w coraz większym stopniu musiały być angażowane w celu zapewnienia seniorom jakości życia na odpowiednim poziomie.

Ryc.3. Zmiany struktury wieku mieszkańców Gdańska w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

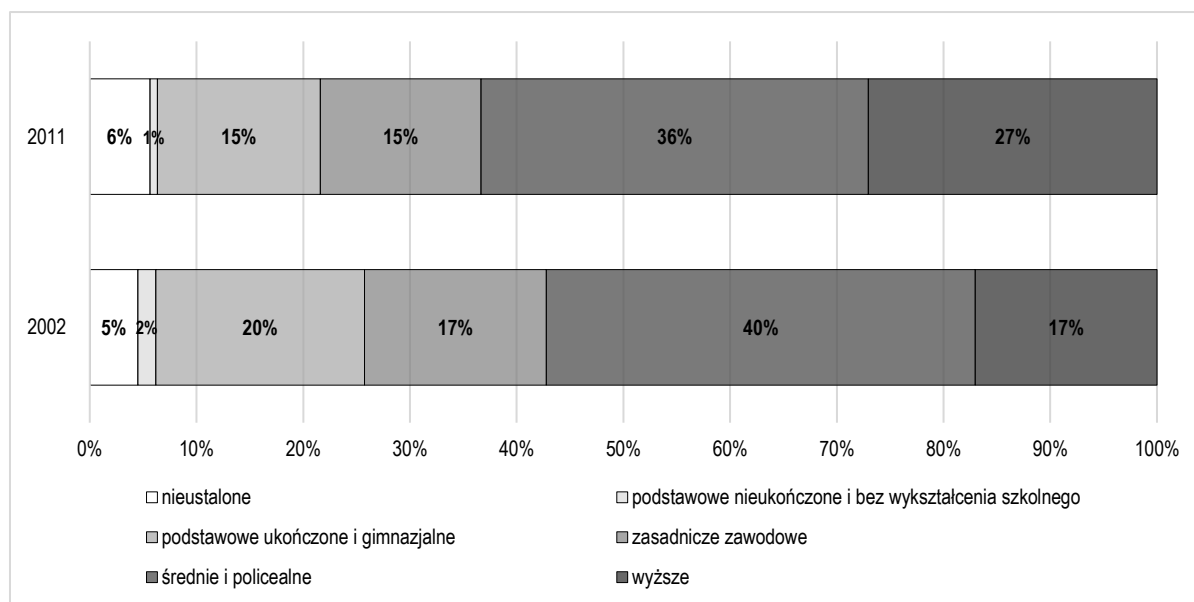
W kontekście struktury wiekowej ważną – i trudną zarazem – kwestią jest wyraźny spadek liczby osób w wieku produkcyjnym, który w latach 2010-2020 wyniósł aż 27,4 tys. osób. Oznacza to, że zarówno ogólny współczynnik obciążenia demograficznego (relacja między liczbą ludności w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym), jak i współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (relacja między liczbą ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym) notują dynamiczny wzrost. W przypadku pierwszego współczynnika wzrost ten wyniósł 19, natomiast drugiego – 13 punktów procentowych (ryc.4). Opisywany trend demograficzny może się przekładać na pogorszenie kondycji ekonomicznej mieszkańców z uwagi na fakt, że pojawiają się potencjalne przeszkody dla starszych pracowników w uzyskaniu świadczeń w ramach systemu zabezpieczenia społecznego i opieki zdrowotnej, a z drugiej strony – wysokie obciążenie grupy w wieku produkcyjnym grupami w wieku nieprodukcyjnym już prowadzi do pokrywania świadczeń emerytalnych osób w wieku poprodukcyjnym przez składki emerytalne osób w wieku produkcyjnym.

Ryc.4. Wskaźniki obciążenia demograficznego i obciążenia demograficznego osobami starszymi w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Z kolei, w strukturze wykształcenia mieszkańców Gdańska zauważa się istotną poprawę (ryc.5). W ciągu zaledwie dekady, która dzieliła Narodowe Spisy Powszechne z lat 2002 i 2011, grupa osób legitymujących się wykształceniem wyższym wzrosła o 10 punktów procentowych, przy jednoczesnym spadku grupy osób z wykształceniem co najwyżej podstawowym o 6 punktów procentowych. W analogicznym okresie, spadła liczba osób w wieku studenckim (20-24 lata) o około 10 tys. osób, co oznacza, że znaczny udział osób z tej grupy wiekowej podjęło edukację na studiach wyższych. Można założyć, że trwający obecnie spis powszechny 2021 wykaże kontynuację tego trendu w strukturze wykształcenia mieszkańców Gdańska.

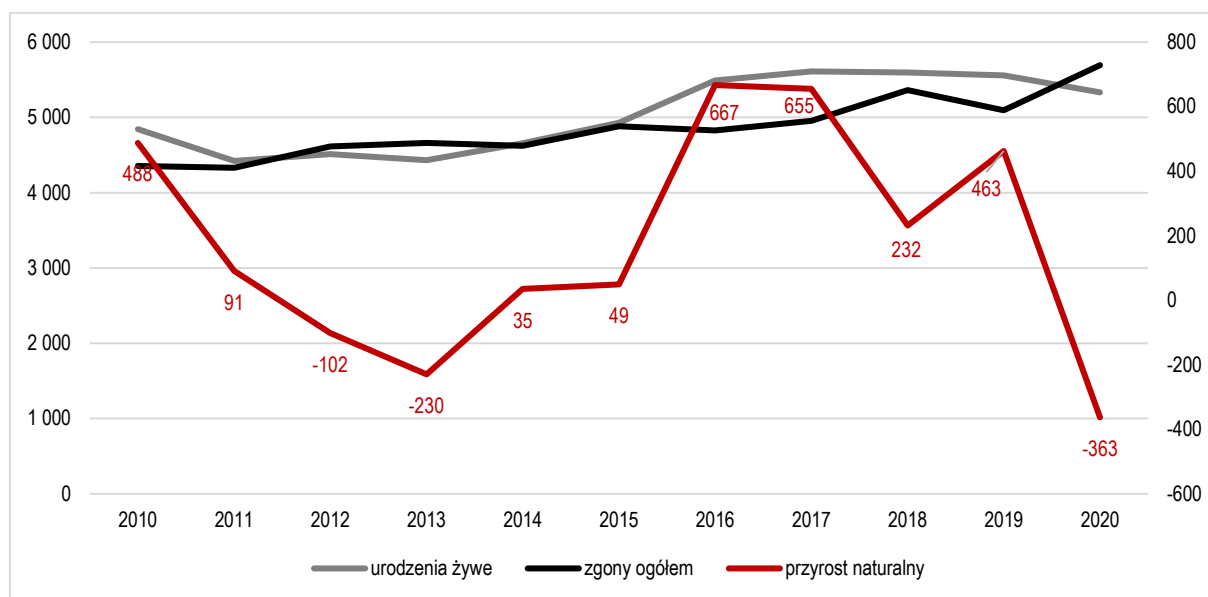
Ryc.5. Zmiany struktury wykształcenia mieszkańców Gdańska według lat spisowych 2002 i 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

O zmianach ludnościowych danej jednostki przestrzennej decydują, obok ruchów migracyjnych, naturalne procesy, pośród których decydującymi bezpośrednio są urodzenia i zgony, a pośrednio również liczba zawieranych małżeństw i orzekanych rozwodów, określane wspólnym mianem **ruchu naturalnego**.

W latach 2010-2020, pomimo czasowych fluktuacji, zanotowano niewielki trend wzrostowy w ogólnej liczbie urodzeń (ryc.6). Średniorocznie w analizowanym okresie rodziło się w Gdańsku 5035 osób, przy czym najmniej urodzeń zanotowano w 2011 roku (4422), natomiast najwięcej – w 2017 roku (5611). Podobny trend zaznaczył się w przypadku liczby zgonów, których średniorocznie notowano 4854, przy czym apogeum nastąpiło w 2020 roku, kiedy zarejestrowano 5694 zgony, co można wiązać bezpośrednio ze skutkami pandemii Covid-19. Natomiast najmniej zgonów miało miejsce w 2011 roku (4331 przypadków).

Wypadkową powyższych cech jest przyrost naturalny, który cechuje się wyraźnymi fluktuacjami czasowymi: spadkiem w latach 2010-2013, wyraźnym wzrostem do roku 2017 i kolejnym spadkiem od 2018 roku, pogłębionym w roku 2020 tzw. nadumieralnością, spowodowaną m.in. sytuacją związaną z pandemią Covid-19 oraz spadającą liczbą urodzeń. W obecnej sytuacji, bardzo trudno przewidywać przyszłe trendy w ruchu naturalnym, nie tylko głównie z uwagi na trwające zagrożenie epidemiologiczne i jego zmienność sezonową, ale również zachowania społeczne i działania polityczne, które od kilku lat mają na celu m.in. zwiększenie poziomu dzietności w Polsce.

Ryc.6. Ruch naturalny w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

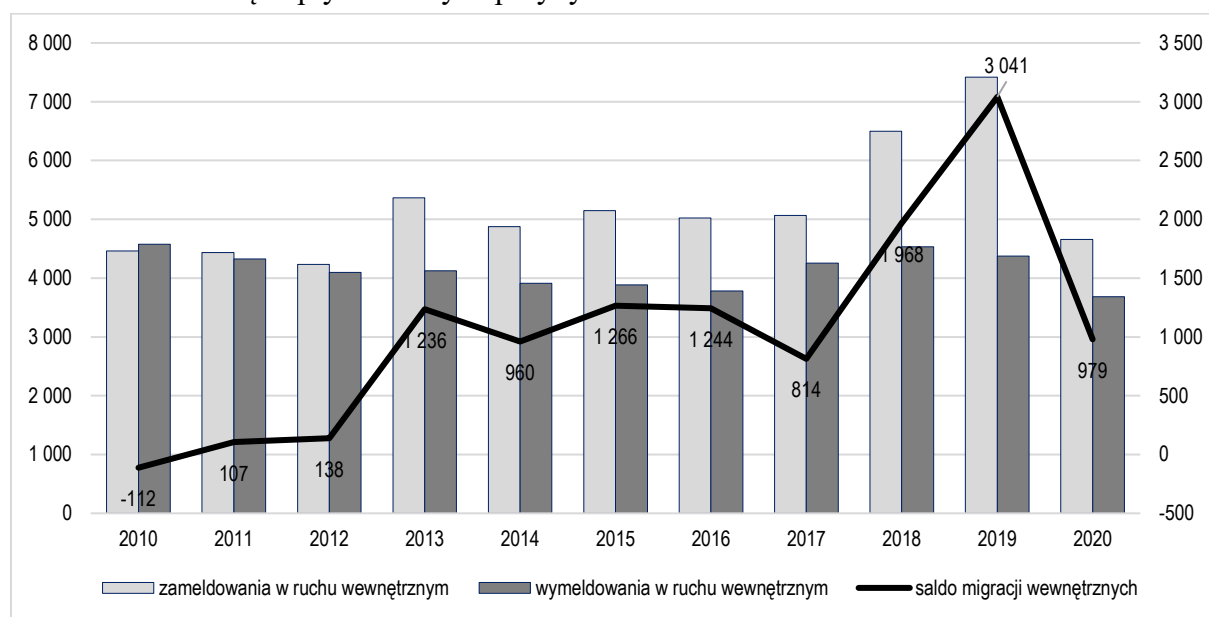
Jak już wspomniano, kolejnymi wskaźnikami, które wykorzystuje się w analizie naturalnych uwarunkowań, kształtujących w sposób pośredni wskaźnik urodzeń i tym samym wpływających na liczbę ludności danego obszaru, są współczynniki: zawartych małżeństw oraz orzeczonych rozwodów. W analizowanym okresie zanotowano rosnący trend liczby zawieranych związków małżeńskich, przy jednoczesnym spadku liczby orzekanych rozwodów, co należy uznać za pożądaną tendencję z perspektywy badań demograficznych. W latach 2010-2019 średniorocznie zawierano 2363 związki małżeńskie i orzekano 886 rozwodów. W 2020 roku liczba zawartych małżeństw spadła o 23% w stosunku do roku poprzedzającego, co wynika w głównej mierze z długotrwałego zamknięcia gospodarki i zakazu organizacji imprez rodzinnych dla większych grup osób, ale także zmiany zachowań społecznych wskutek zmiany polityki rodzinnej.

Warto również podkreślić fakt, że wyraźnie zmienia się struktura ślubów: o ile jeszcze w 2014 roku śluby konkordatowe stanowiły 61% ogółu ślubów, to już w 2019 roku 60% wyniósł z kolei udział ślubów cywilnych. Z pewnością można to odczytywać jako pewien przejaw zmian zachodzących w zachowaniach społecznych mieszkańców Gdańska.

Migracje, obok ruchu naturalnego, stanowią drugą składową, kształtującą liczbę i struktury ludnościowe danej jednostki przestrzennej. W przypadku miasta Gdańska w poziomie ruchliwości przestrzennej wyraźnie dominują migracje wewnętrzne (międzygminne) nad migracjami zagranicznymi.

W latach 2010-2020 zameldowało się w Gdańsku 57,2 tys. osób, natomiast wymeldowało – 45,5 tys. osób, co oznacza, że w ujęciu sumarycznym saldo migracji wyniosło +11,6 tys. osób (ryc.7). W 2020 roku, z uwagi na pandemię Covid-19, okresy lockdownu i wymuszone ograniczenie mobilności, nastąpiło załamanie trendu wzrostowego saldo migracji wewnętrznych. Jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do roku poprzedzającego, kiedy saldo migracji było ponad trzykrotnie wyższe. Z uwagi na trwające zagrożenie pandemiczne i niepewność w zakresie funkcjonowania państwa i jednostek samorządu terytorialnego w

najbliższym czasie, bardzo trudno oszacować poziom mobilności przestrzennej mieszkańców Gdańska oraz skalę napływu nowych przybyszów do miasta.

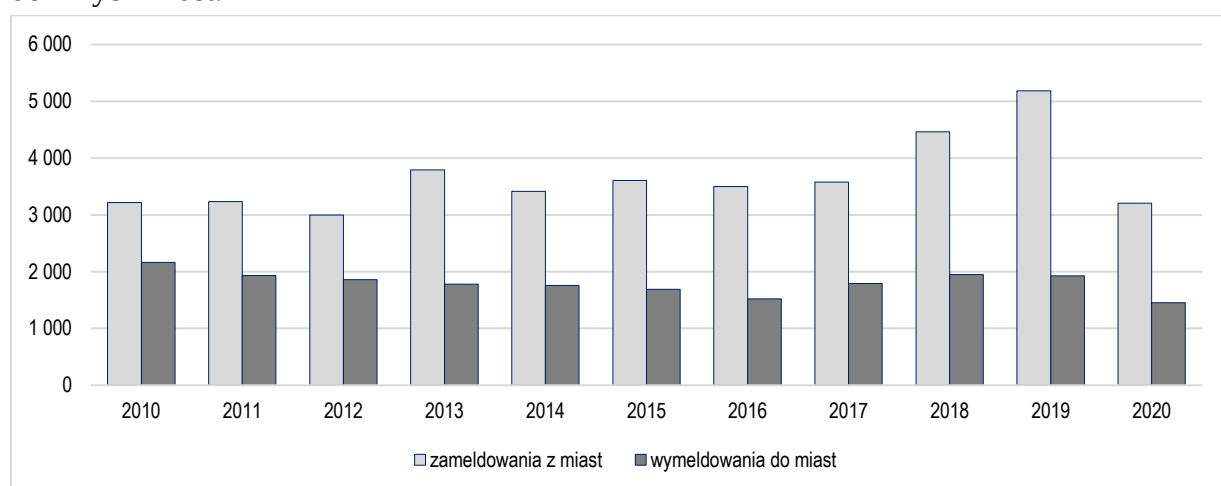

Ryc.7. Migracje wewnętrzne w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Niezależnie od perturbacji, spowodowanych epidemią koronawirusa, należy wskazać na kilka istotnych trendów w wewnętrznych ruchach migracyjnych, biorąc pod uwagę nie tylko kierunki przemieszczeń (miasto-wieś; wieś-miasto), ale również strukturę wiekową migrujących.

W przypadku „miejskiego” kierunku migracji zaznacza się istotna i pogłębiająca się dominacja liczby zameldowanych w Gdańsku nad liczbą wymeldowań do innych miast (ryc.8). Jest to potwierdzenie faktu atrakcyjności gospodarczej i rezydencjonalnej Gdańska nie tylko w skali regionalnej, ale także krajowej oraz znaczenia miasta jako jednego z głównych polskich centrów rozwoju społeczno-gospodarczego. Ponownie, jak w przypadku innych cech społecznych i ekonomicznych, fakt wybuchu pandemii Covid-19 zaburzył wielkość ruchu migracyjnego, choć pomimo tego, napływ do Gdańska przeważa nad odpływem migracyjnym do innych miast.

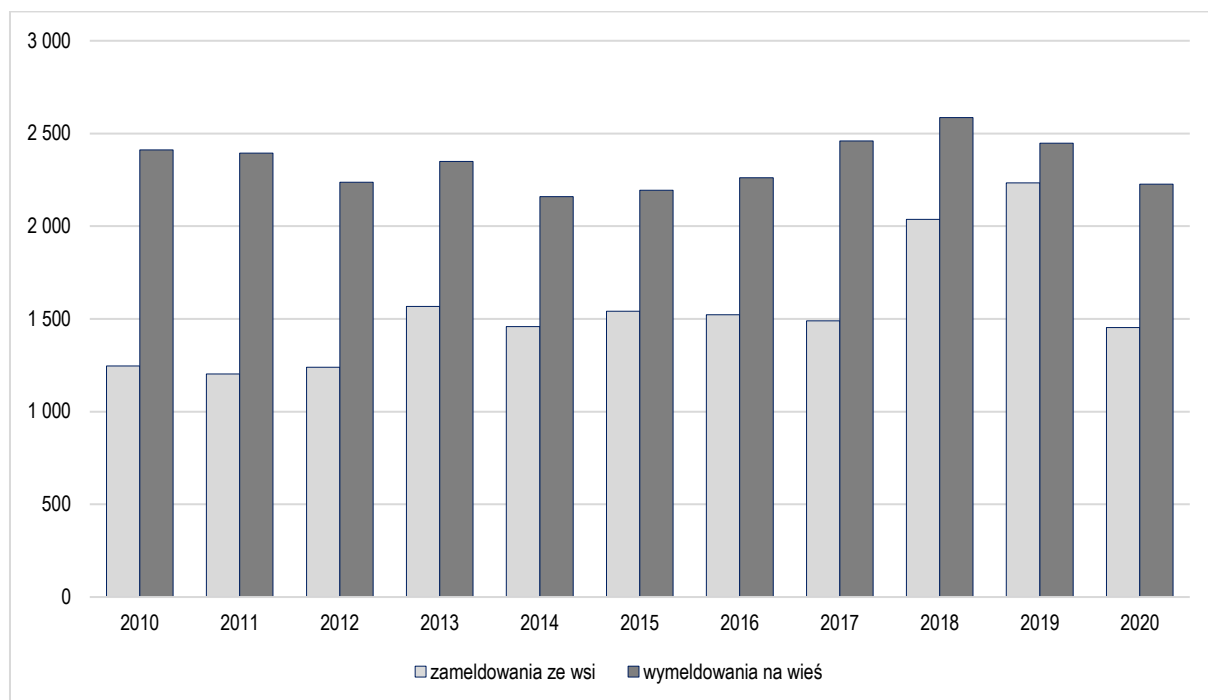

Ryc.8. Miejski kierunek migracji ludności Gdańska w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Z kolei w przypadku „wiejskiego” kierunku migracji przeważa ruch odśrodkowy, co jest typowym dla większości polskich miast (bez względu na ich wielkość) przejawem

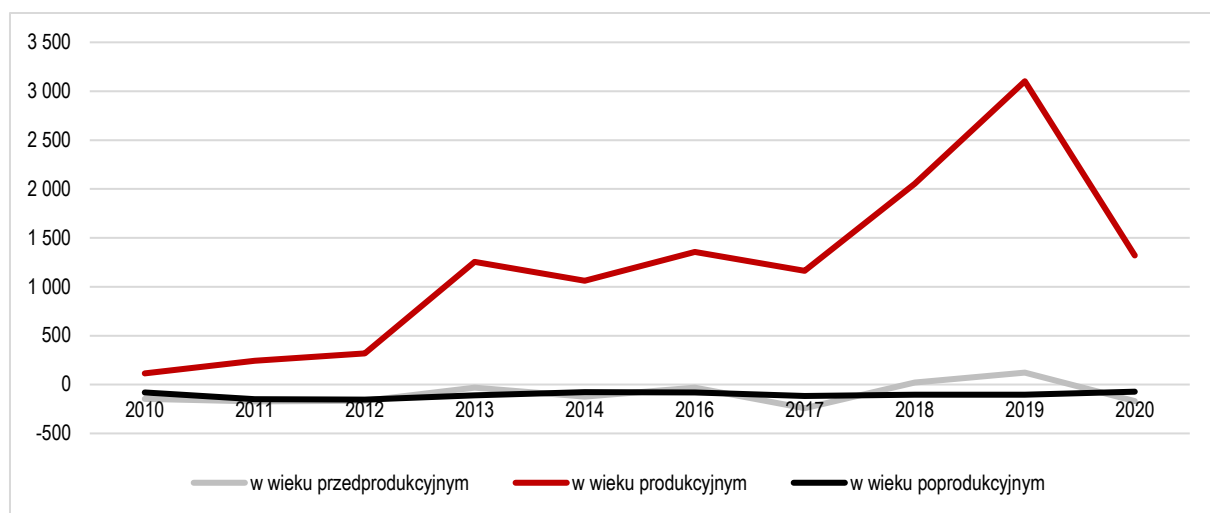
postępujących procesów suburbanizacji (ryc.9). Z drugiej strony, należy podkreślić, że w przypadku Gdańska, w analizowanym okresie systematycznie rośnie liczba osób migrujących z obszarów wiejskich, co – podobnie jak w przypadku miast – wynika ze znaczenia Gdańska w sieci osadniczej, atrakcyjności rynku pracy, dostępności edukacji na każdym poziomie itp. Z pewnością, fakt intensywnego rozwoju Gdańska-Południe oraz rewitalizacja wielu obszarów centralnych miasta i powstawanie nowej zabudowy, również mogą wpływać zarówno na stabilizację bądź spadek odpływu do strefy podmiejskiej, jak i zwiększony napływ nowych mieszkańców.

Ryc.9. Wiejski kierunek migracji ludności Gdańska w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

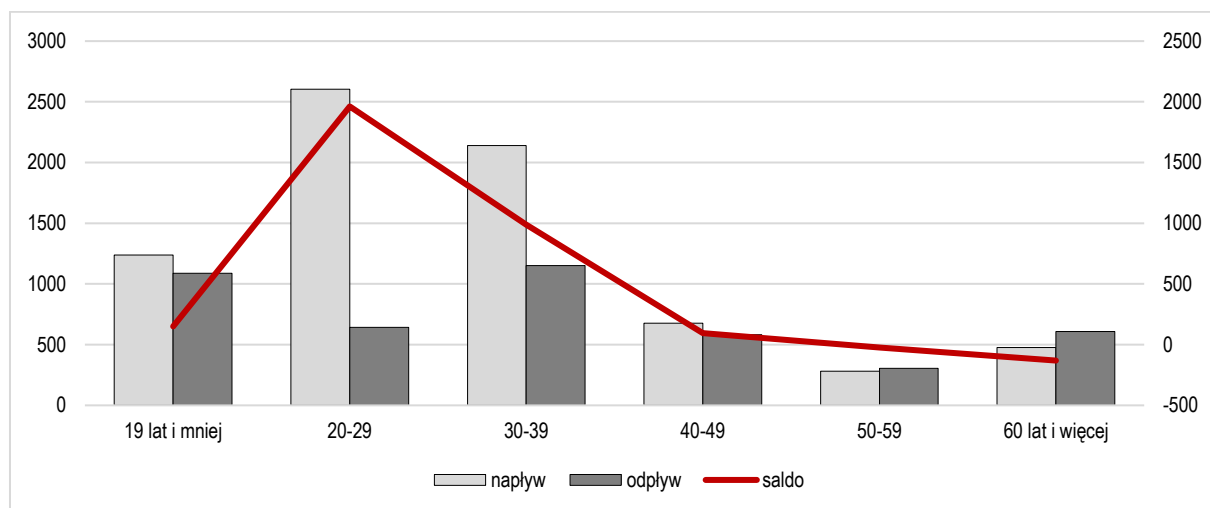
Ważnym spostrzeżeniem, szczególnie w kontekście malejącej grupy osób w wieku produkcyjnym, jest fakt, że w przypadku migracji akurat ta grupa wiekowa kształtuje napływ migracyjny do Gdańska, istotnie wpływając na ogólną liczbę ludności miasta (ryc.10). O ile w latach 2010-2020 obserwowano głównie odpływ migracyjny osób niepełnoletnich i seniorów (średniorocznie na poziomie -94 i -105 osób), to napływ osób w wieku produkcyjnym wyniósł średniorocznie +1148 osób.

Ryc.10. Saldo migracji ludności Gdańska według ekonomicznych grup wieku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W szczególny sposób napływ migracyjny dominuje wśród grup wiekowych 20-29 lat oraz 30-39 lat, co jednoznacznie należy ocenić w kategoriach motywacji edukacyjnych na poziomie wyższym oraz zawodowych, wynikających z atrakcyjności gdańskiego i trójmiejskiego rynku pracy (ryc.11). Odpływ migracyjny, jak już wyżej wspomniano, dotyczy w głównej mierze starszych grup wiekowych, przy czym ujemne saldo migracji wynika zarazem z bardzo ograniczonego napływu do miasta.

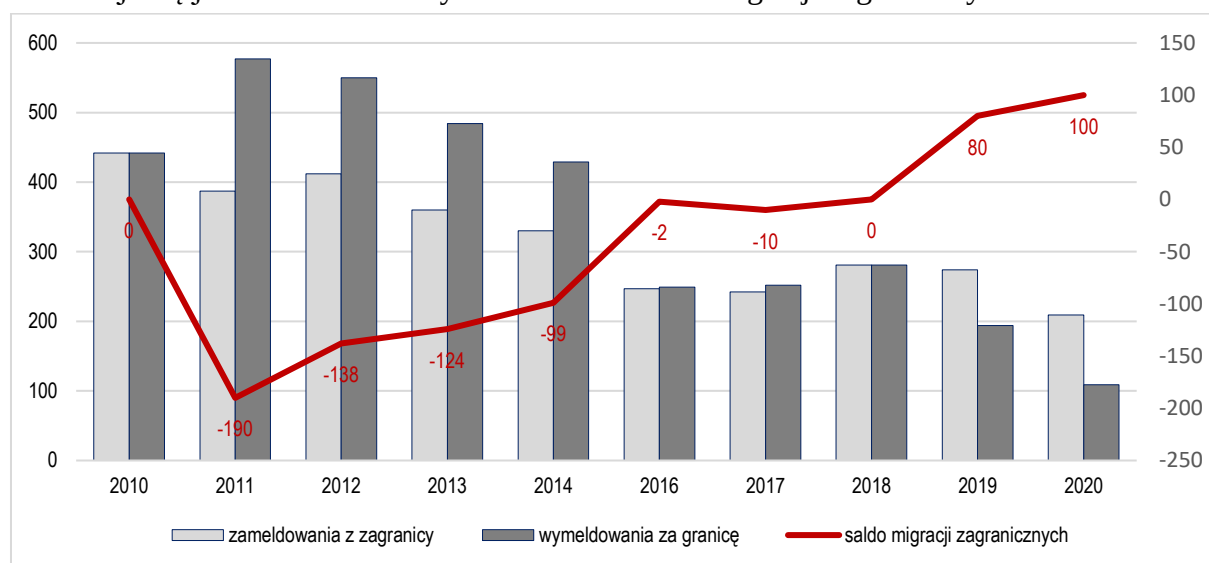

Ryc.11. Saldo migracji ludności Gdańska według wybranych grup wiekowych w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Skala migracji zagranicznych jest ponad dziesięciokrotnie mniejsza w porównaniu z wewnętrznymi ruchami migracyjnymi (ryc.12). Należy zaznaczyć, że choć do roku 2014 w Gdańsku notowano ujemne saldo migracji zagranicznych, podobnie jak w całej Polsce, zaliczanej do tzw. krajów wysyłających, to jednocześnie od 2011 roku rozpoczął się trend wzrostowy. Wzrost znaczenia ekonomicznego państwa, w tym szczególnie dużych polskich miast, a nade wszystko nasilone migracje o charakterze zarobkowym i politycznym z Ukrainy

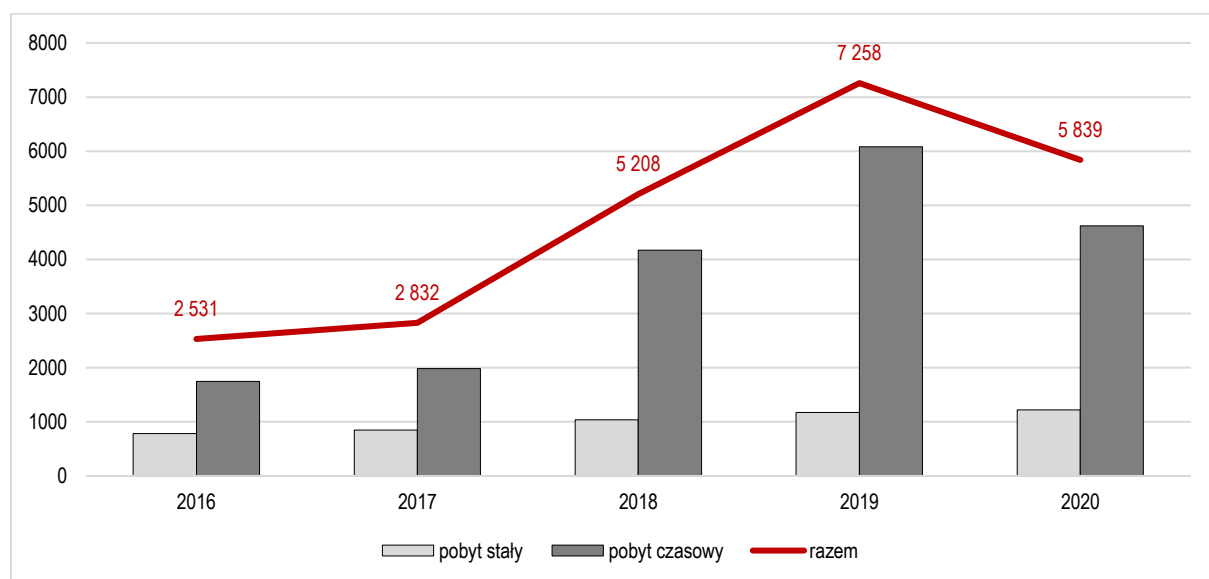
i Białorusi, spowodowały zbilansowanie odpływu i napływu migracyjnego, a od 2018 roku obserwuje się już trend wzrostowy z dodatnim saldem migracji zagranicznych.

Ryc.12. Migracje zagraniczne w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Należy również podkreślić, że w migracjach zagranicznych dominują przemieszczenia na pobyt czasowy (ryc.13) i to one w głównej mierze kształtują fale migracyjne w Gdańsku. Migracje na pobyt stały wykazują w ostatnich latach stabilność na przeciętnym poziomie około 1000 osób w skali roku.

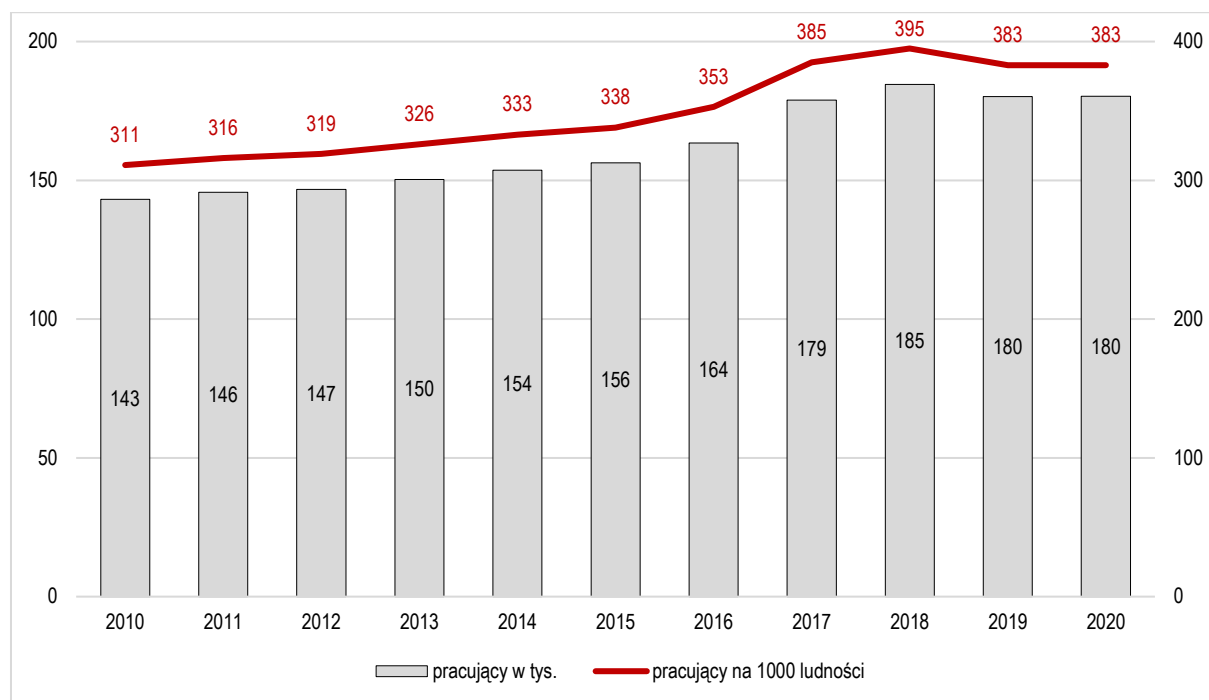
Ryc.13. Migracje zagraniczne na pobyt stały i czasowy w Gdańsku w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

1.1.2 Rynek pracy

W ostatniej dekadzie gdański rynek pracy wykazuje, podobnie jak w przypadku innych miast i całego kraju, pozytywne trendy rozwojowe, zarówno w wymiarze rosnącej liczby osób pracujących, jak i malejącej stopy bezrobocia. W latach 2010-2020 wzrost liczby pracujących wyniósł 26% (ryc.14), natomiast w odniesieniu do populacji miasta wskaźnik liczby

pracujących na 1000 mieszkańców wzrósł z 311 do 383 osób, tj. o 23%. Oznacza to, że w Gdańsku obserwuje się pozytywny trend wzrostu aktywności zawodowej w grupie osób w wieku produkcyjnym.

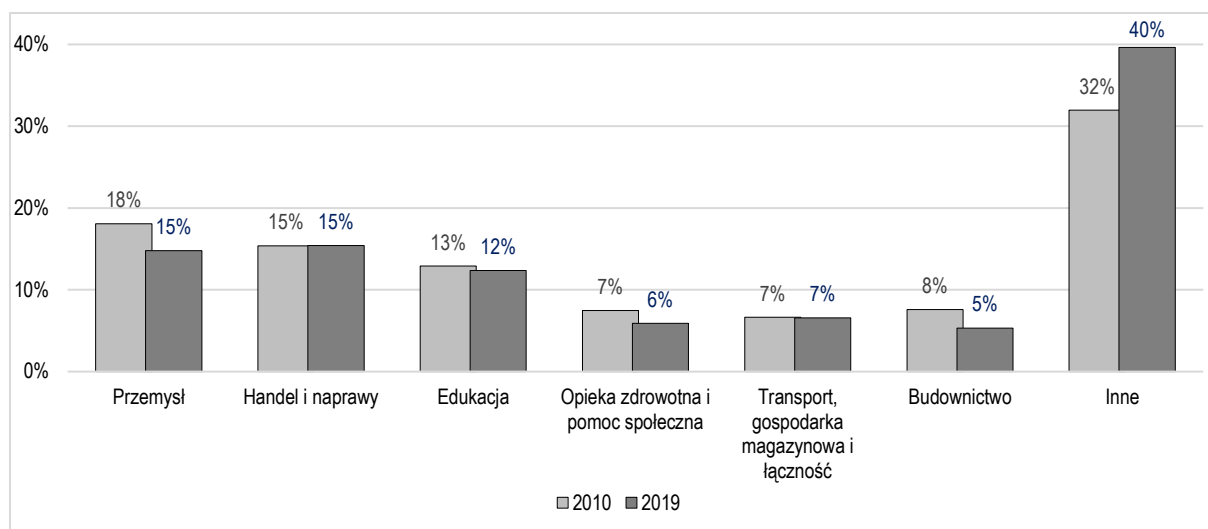
Ryc.14. Zmiany liczby pracujących w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Należy podkreślić, że w ujęciu sektorowym ten wzrost w największej mierze dotyczył działalności usługowej, zaliczanej do usług rynkowych wyższego rzędu¹ oraz przemysłów kultury i kreatywnych², które istotnie kształtują współczesne miasta. Jak wynika z ryc.15, spadek zatrudnienia notuje się z kolei w tzw. tradycyjnych sektorach gospodarczych, czyli w przemyśle i budownictwie, co jest trendem obserwowanym w dużych miastach i obszarach metropolitalnych (koncentracja usług wyższego rzędu w centrach, przy jednoczesnym przesuwaniu tradycyjnych branż do obszarów peryferyjnych i podmiejskich).

¹ Usługi należące do sektora otoczenia biznesu oraz gospodarki opartej na wiedzy

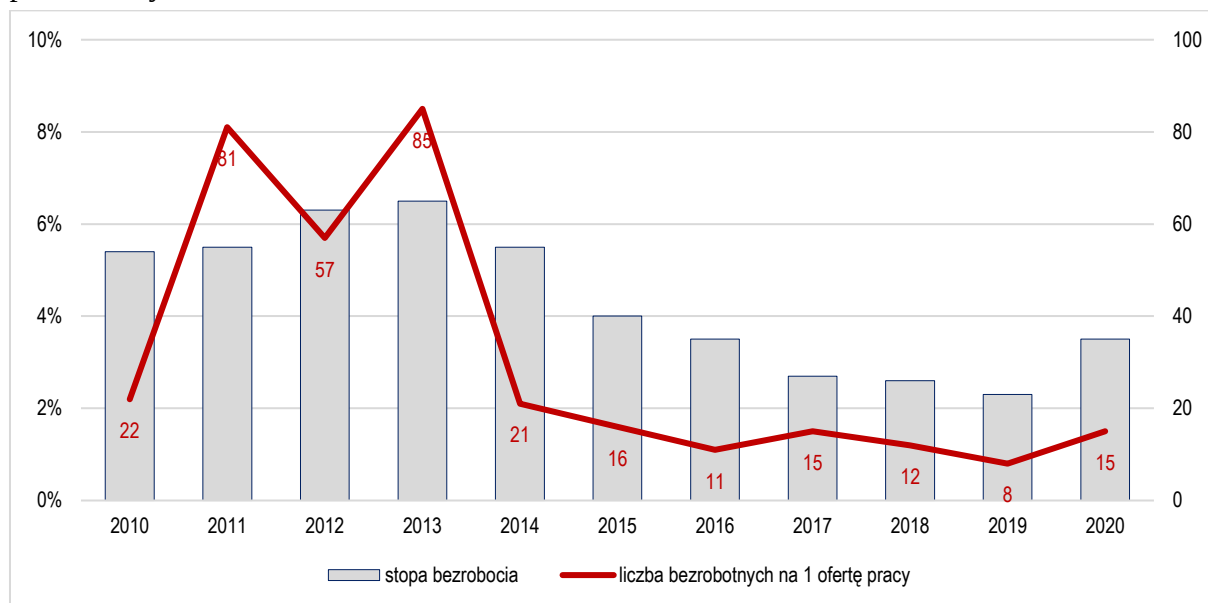
² Przemysły kreatywne – podmioty gospodarcze prowadzące działalność związaną z projektowaniem i wzornictwem, architekturą, reklamą i tłumaczeniami (Przemysły kultury i kreatywne w latach 2014-2016, GUS)

Ryc.15. Struktura pracujących w Gdańsku według głównych sektorów gospodarczych w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

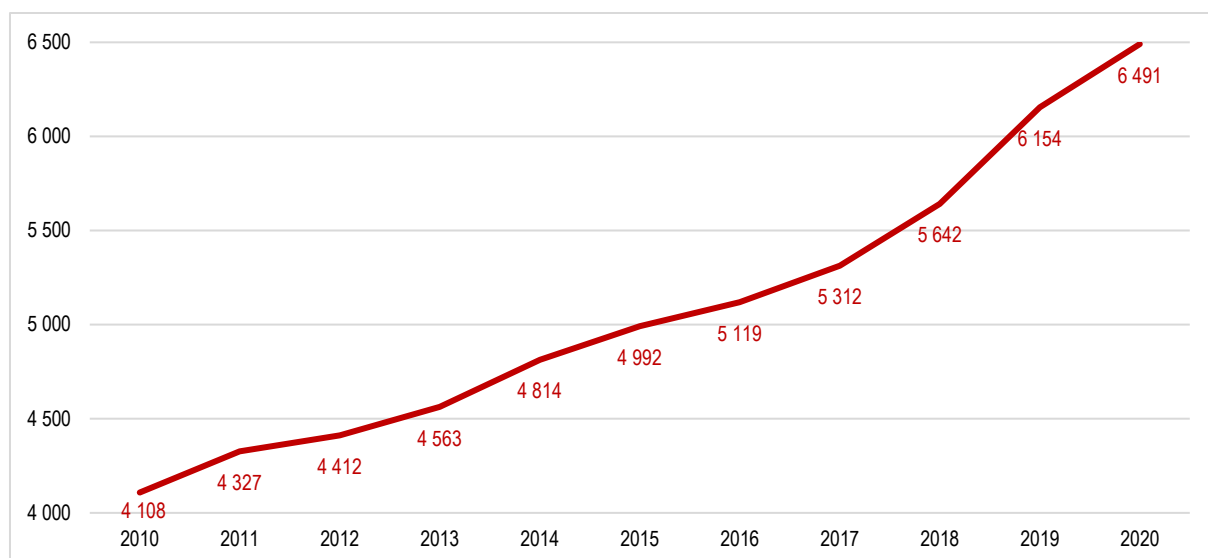
Jak już wspomniano, pozytywnym wymiarem trendów rozwojowych na lokalnym rynku pracy jest malejąca stopa bezrobocia przy jednoczesnym spadku liczby osób bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy (ryc.16). Dane na temat bezrobocia, dotyczące „pandemicznego” roku 2020 wskazują jednoznacznie, że zamknięcie gospodarki wpłynęło na zmianę trendu i niewielki wzrost stopy bezrobocia, choć należy podkreślić, że skala wzrostu jest bardzo niewielka i nadal lokalny rynek pracy pozostaje rynkiem pracownika, a nie pracodawcy.

Ryc.16. Bezrobocie w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

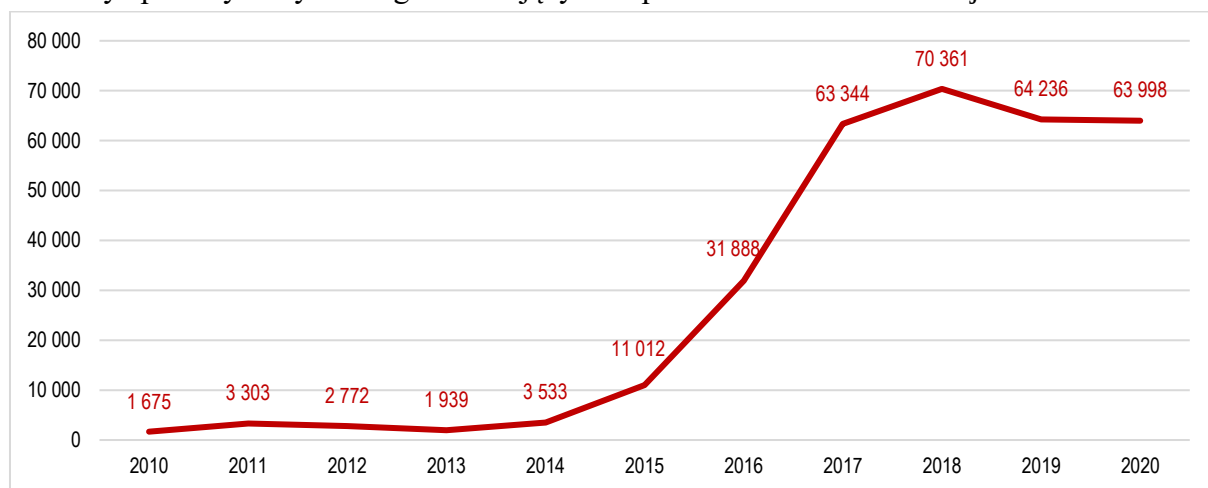
Kolejnym, korzystnym aspektem rozwoju gdańskiego rynku pracy, jest poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, który w latach 2010-2020 wzrósł z 4,1 do 6,5 tys. zł, co oznacza zmianę o 58% (ryc.17).

Ryc.17. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W kontekście lokalnego rynku pracy, należy również podkreślić rolę cudzoziemców, w tym szczególnie Ukraińców, którzy – szczególnie po roku 2015 – zaczęli napływać do Polski i do Trójmiasta. Zainteresowanie ze strony lokalnych pracodawców wyraża liczba zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom (ryc.18). O ile jeszcze w 2010 roku przyjęto zaledwie 1,7 tys. oświadczeń od pracodawców, o tyle w 2018 roku ich liczba przekroczyła 70 tys. Od tego czasu zaznacza się lekki trend spadkowy, który może być podtrzymany z uwagi na trwający stan pandemii Covid-19 w kraju.

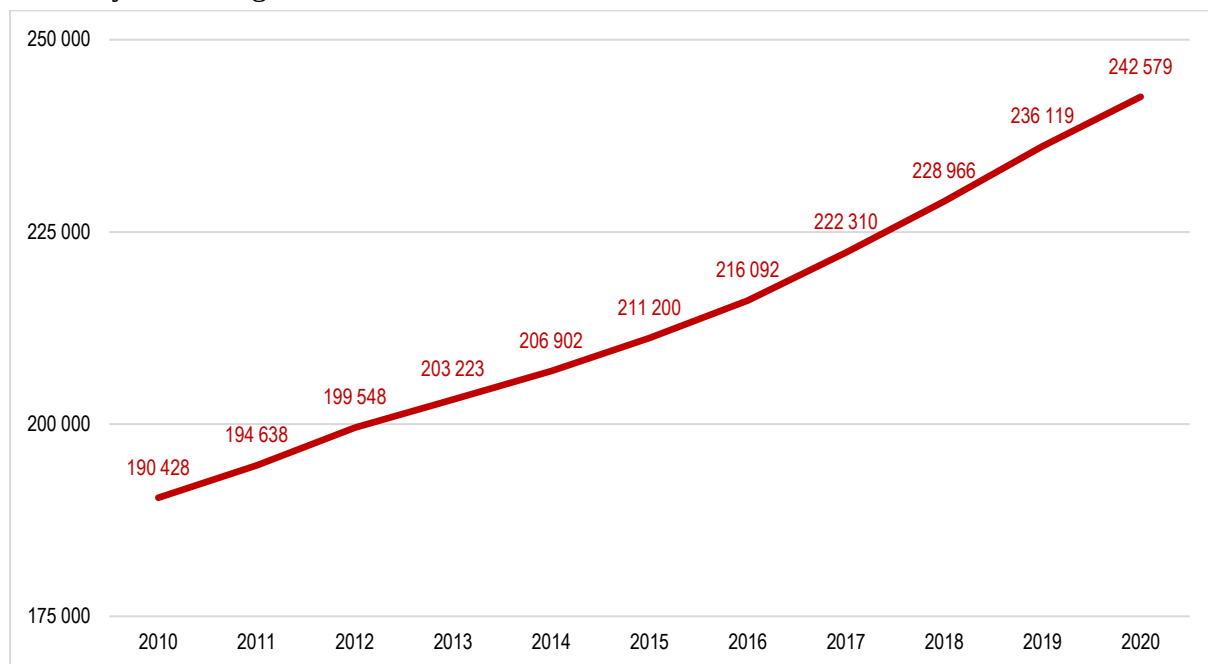
Ryc.18. Zmiany liczby zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

1.1.3 Mieszkalnictwo

Według stanu z 2020 roku zasoby mieszkaniowe Gdańska tworzy łącznie 242 579 mieszkań, co oznacza wzrost w stosunku do 2010 roku o 27,4% (ryc.19). W przeciwieństwie do innych, analizowanych powyżej cech demograficzno-społecznych, trend wzrostowy, obserwowany w ostatnich dekadach na rynku mieszkaniowym, nie ulega załamaniu na skutek pandemii koronawirusa. Obserwuje się wręcz pogłębienie tej dynamiki, która wynika z wysokiego

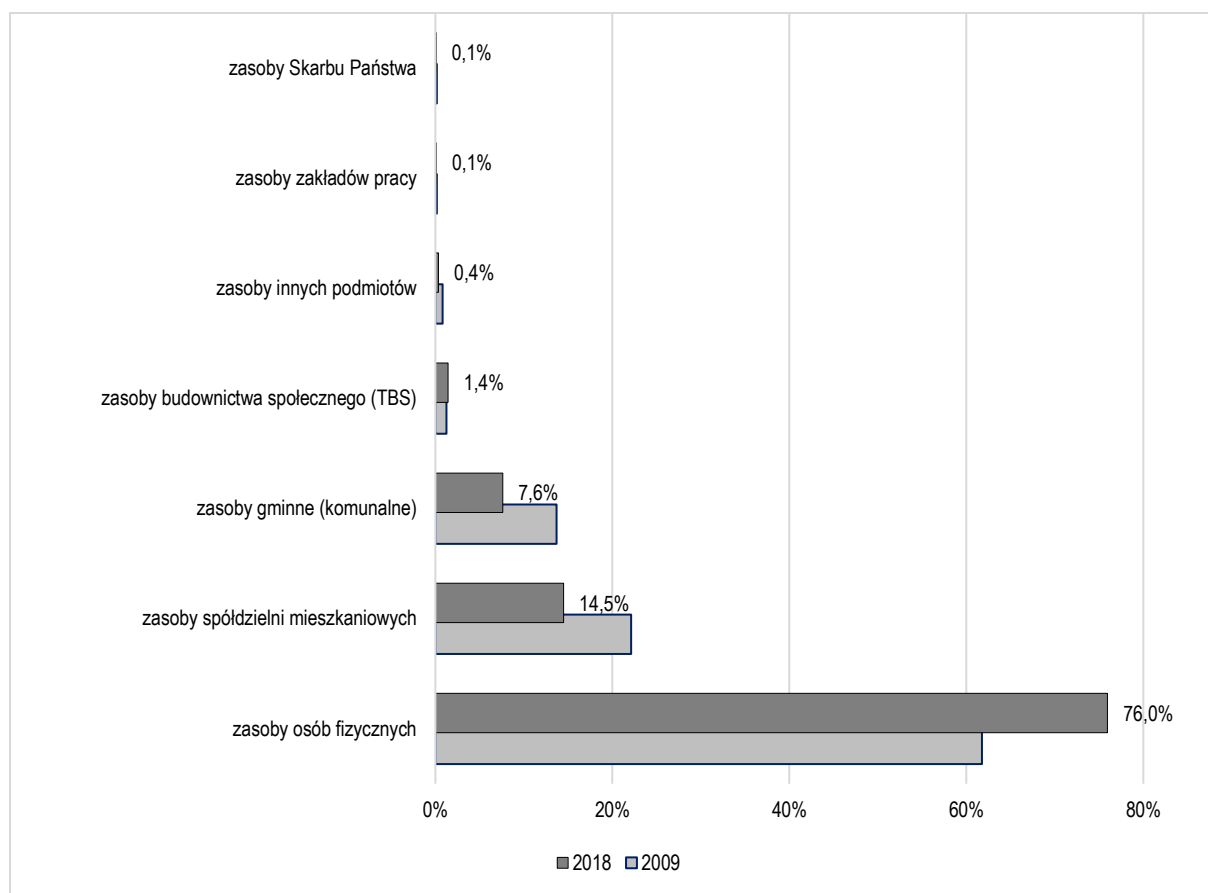
zainteresowania zakupem mieszkań i zarazem ogromnymi inwestycjami, realizowanymi na trójmiejskim rynku nieruchomości mieszkaniowych, co wynika m.in. z niskich stóp % lokat bankowych i nowego trendu inwestowania w nieruchomości.

Ryc.19. Zasoby mieszkaniowe w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W strukturze własnościowej gdańskiego zasobu mieszkaniowego dominują mieszkania osób fizycznych, które stanowią 76% ogólnej liczby mieszkań (wzrost w stosunku do 2009 roku o 14punktów procentowych). Drugą grupę stanowi zasób spółdzielni mieszkaniowych (14,5%), natomiast trzecią – zasoby gminne, choć należy podkreślić, że w obu przypadkach udział tych zasobów w stosunku do 2009 roku spadł, odpowiednio o 7,5 i 6 punktów procentowych (ryc.20).

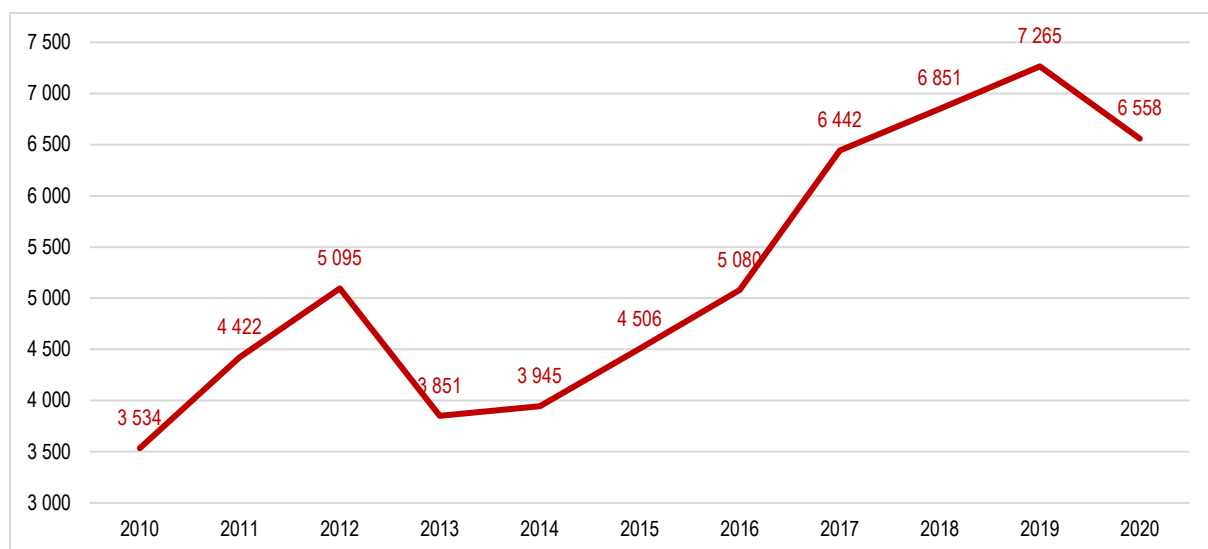
Ryc.20. Zmiany struktury własnościowej mieszkań w Gdańsku w 2009 i w 2018 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Rosnący zasób mieszkaniowy Gdańska jest w zasadniczej mierze powodowany dynamicznym rozwojem pierwotnego rynku nieruchomości mieszkaniowych. Jak wynika z ryc.21, w latach 2010-2020 zostało oddanych do użytkowania niemal 57,5 tys. nowych mieszkań, przy czym należy podkreślić istotny wzrost dynamiki nowych inwestycji mieszkaniowych od 2016 roku.

Struktura własnościowa nowych mieszkań w Gdańsku jest zdominowana nieruchomościami przeznaczonymi na sprzedaż lub wynajem i oferowanymi przez firmy deweloperskie (ryc.22). Obecnie, udział tej grupy inwestorów sięga niemal 95% wszystkich inwestycji mieszkaniowych w mieście. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2010-2020 jest następująca:

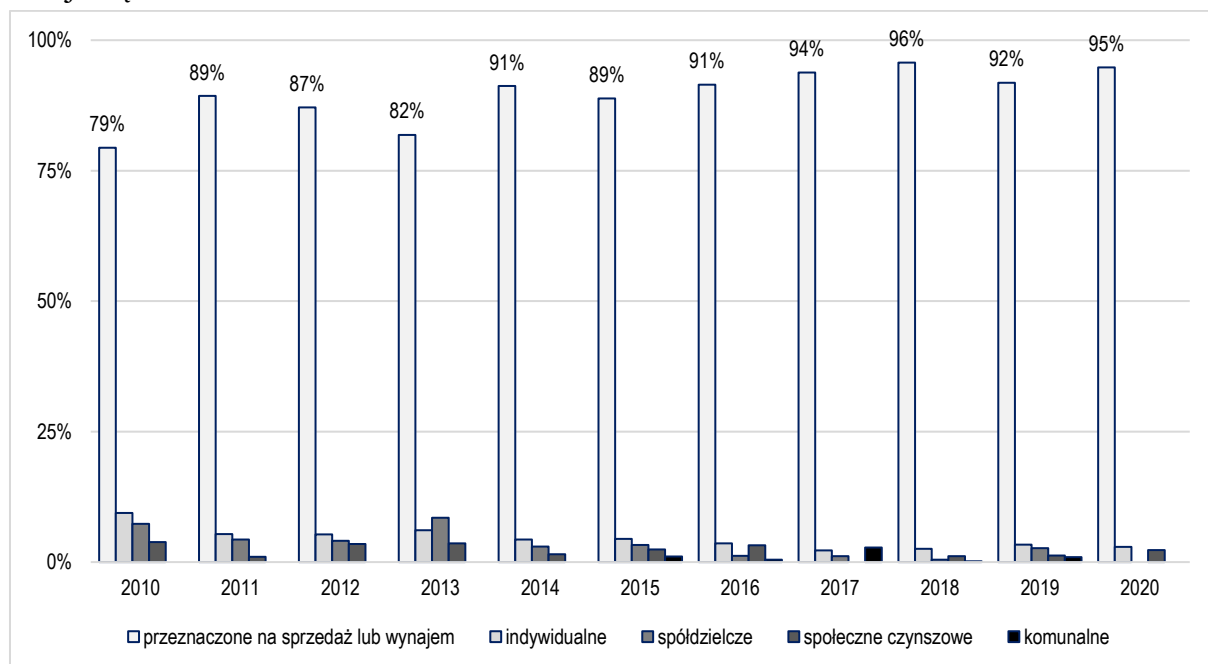
- 90,5% – mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem,
- 4,1% – mieszkania indywidualne,
- 2,8% – mieszkania spółdzielcze,
- 2,0% – mieszkania społeczne czynszowe,
- 0,6% – mieszkania komunalne.

Ryc.21. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

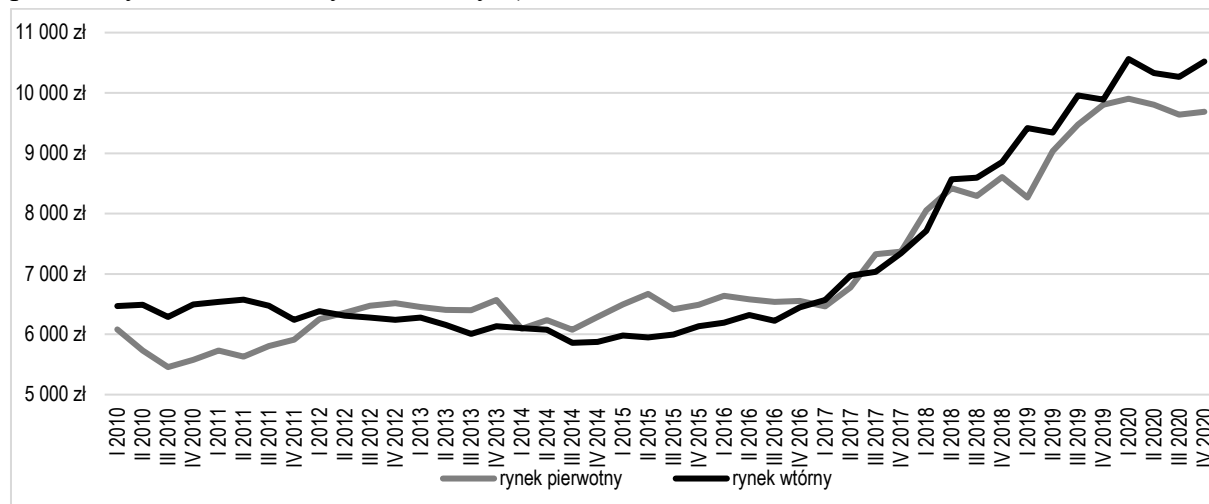
W kontekście analizy nowego zasobu mieszkaniowego Gdańska, należy zaznaczyć, że zmniejsza się istotnie powierzchnia nowo oddawanych jednostkowych mieszkań. W analizowanym okresie nastąpił spadek przeciętnej powierzchni jednego mieszkania z 72,9 m² do 57,4 m². Jeszcze w pierwszej dekadzie XXI wieku powierzchnia nowego mieszkania przekraczała 80 m², co wynikało głównie z dominacji oferty dużych i prestiżowych apartamentów mieszkaniowych, stanowiącej odpowiedź na społeczną potrzebę odreagowania budowania małych mieszkań w wielokondygnacyjnej zabudowie blokowej, często o wątpliwej jakości standardu technicznego. Obecnie, głównie z uwagi na rosnące ceny nieruchomości, znowu największy popyt dotyczy niewielkich powierzchniowo mieszkań, co bezpośrednio odbija się na ofercie inwestorów.

Ryc.22. Struktura własnościowa nowych mieszkań oddawanych do użytkowania w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Rozwój rynku mieszkaniowego wpływa istotnie na dynamikę rozwoju rynku nieruchomości. Utrzymujący się wysoki popyt na mieszkania znajduje odzwierciedlenie w dynamicznie rosnących cenach nieruchomości, zarówno na pierwotnym, jak i wtórnym rynku nieruchomości (ryc.23). W latach 2010-2020 ceny nieruchomości wzrosły o około 60% (o 59% na rynku pierwotnym i o 63% na rynku wtórnym).

Ryc.23. Porównanie cen nieruchomości na rynku pierwotnym i wtórnym w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Rynek mieszkaniowy w Gdańsku wykazuje w ostatnich latach wyraźny rozwój, który się przejawia wzrostem liczby nowych inwestycji mieszkaniowych, stale rosnącym popytem na mieszkania i wzrostem cen za 1 m² powierzchni mieszkań. Problemem jest struktura własnościowa nowo oddawanych mieszkań, zdominowana przez firmy deweloperskie i ich oferta na rynku komercyjnych inwestycji mieszkaniowych. Choć aktywność miasta w realizacji nowych mieszkań komunalnych jest zdecydowanie mniejsza, to należy podkreślić, że miasto Gdańsk od ponad 20 lat prowadzi działania mające na celu podniesienie standardu lokali komunalnych. W latach 1998-2019 gruntownie wyremontowano 2056 lokali komunalnych, a kolejnych 1288 mieszkań pozyskano na rynku pierwotnym, wykończono w standardzie „pod klucz” w ramach kupna i zamiany nieruchomości³. Ważny zasób mieszkań dostępnych współtworzą gdańskie TBS-y, czyli Gdańskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego oraz Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Motława”, realizujące mieszkania czynszowe, przeznaczone dla średnio zamożnych najemców mieszkających lub pracujących w Gdańsku. Ponadto, miejska spółka Gdańska Infrastruktura Społeczna zajmuje się budową i pozyskiwaniem lokali przeznaczonych dla uczestników programów społecznych oraz rodzin oczekujących na lokal komunalny. W latach 2010-2020 przekazano pod wynajem ponad 1600 mieszkań. Od 2016 roku realizowany jest w mieście Gdański Program Mieszkalnictwa Społecznego, stanowiący połączenie rozwiązań z obszaru polityki mieszkaniowej z rozwiązaniami z obszaru integracji i pomocy społecznej. Jest on adresowany szczególnie do osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działania podejmowane przez władze samorządowe Gdańska wpływają na systematyczne zwiększanie oferty mieszkań dostępnych finansowo dla mieszkańców, co jest wartą podkreślenia inicjatywą w kontekście stale rosnących cen mieszkań na rynku mieszkaniowym.

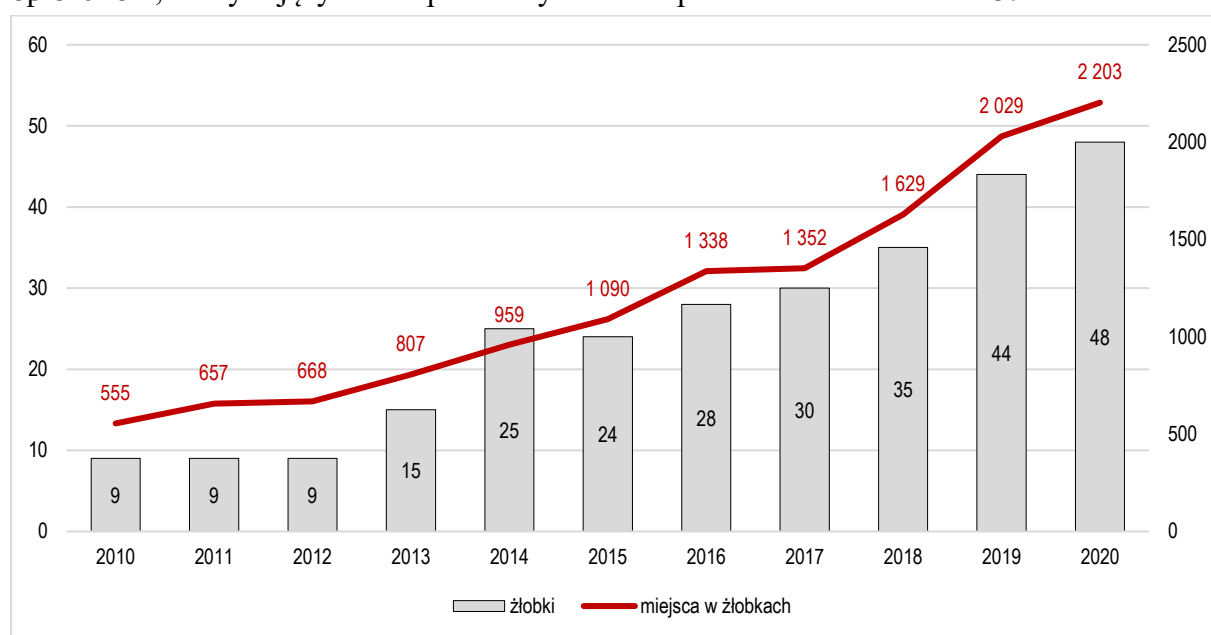
³ Gdańsk wczoraj i dziś 1990-2020, Urząd Miasta Gdańska

1.1.4 Edukacja

Kluczowym aspektem rozwoju społecznego miasta jest dostępność placówek oświatowych i poziom edukacji różnych szczebli.

Żłobki i przedszkola

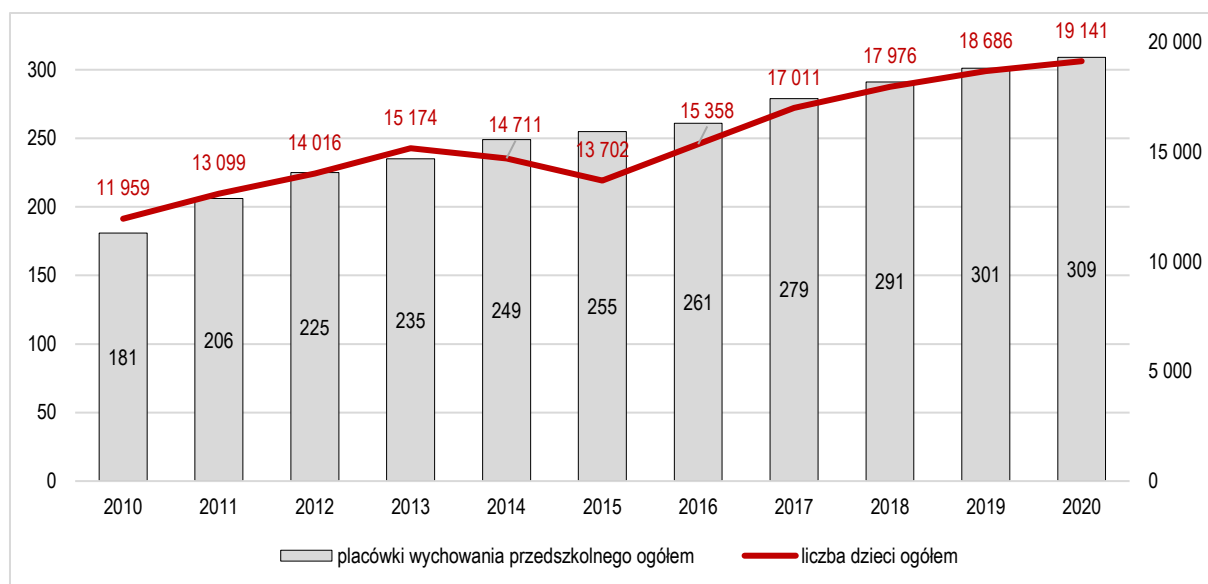
W zakresie opieki i edukacji najmłodszej grupy dzieci do lat trzech, w Gdańsku funkcjonują 44 żłobki, przy czym 13 z nich to placówki miejskie, a pozostałe – prywatne. W latach 2010-2020 istotnie wzrosła dostępność tego typu placówek, co przejawia się ponad 5-krotnym wzrostem ich liczby oraz 4-krotnym wzrostem liczby miejsc w żłobkach (ryc.24). Ważny, w kontekście dostępności finansowej placówek komercyjnych, jest Gdański Bon Żłobkowy, czyli wsparcie finansowe (maksymalnie 500 zł na dziecko), oferowane przez miasto Gdańsk rodzicom i opiekunom, korzystającym z niepublicznych form opieki nad dziećmi do lat 3.

Ryc.24. Dostępność miejsc w placówkach opiekuńczo-edukacyjnych dla dzieci w wieku od 0 do 3 lat w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Również w przypadku placówek opiekuńczo-edukacyjnych, jakimi są przedszkola, obserwuje się trend wzrostowy (ryc.25). W latach 2010-2020 nastąpił wzrost liczby publicznych i niepublicznych placówek przedszkolnych z 181 do 309 placówek, co stanowi przyrost o 71%. Również w tym czasie wzrosła liczba dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych o 60%. O dostępności i znaczeniu edukacji przedszkolnej w Gdańsk może świadczyć fakt, że na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat, 915 uczęszcza do przedszkoli (w 2010 roku wskaźnik ten wynosił 714).

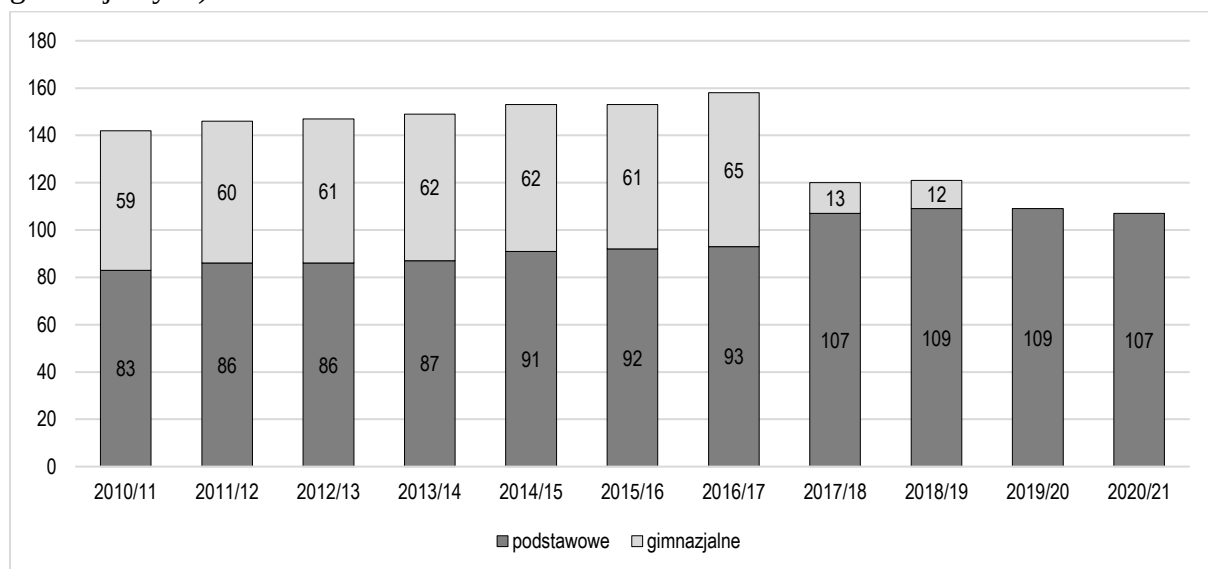

Ryc.25. Rozwój placówek przedszkolnych oraz liczba dzieci w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

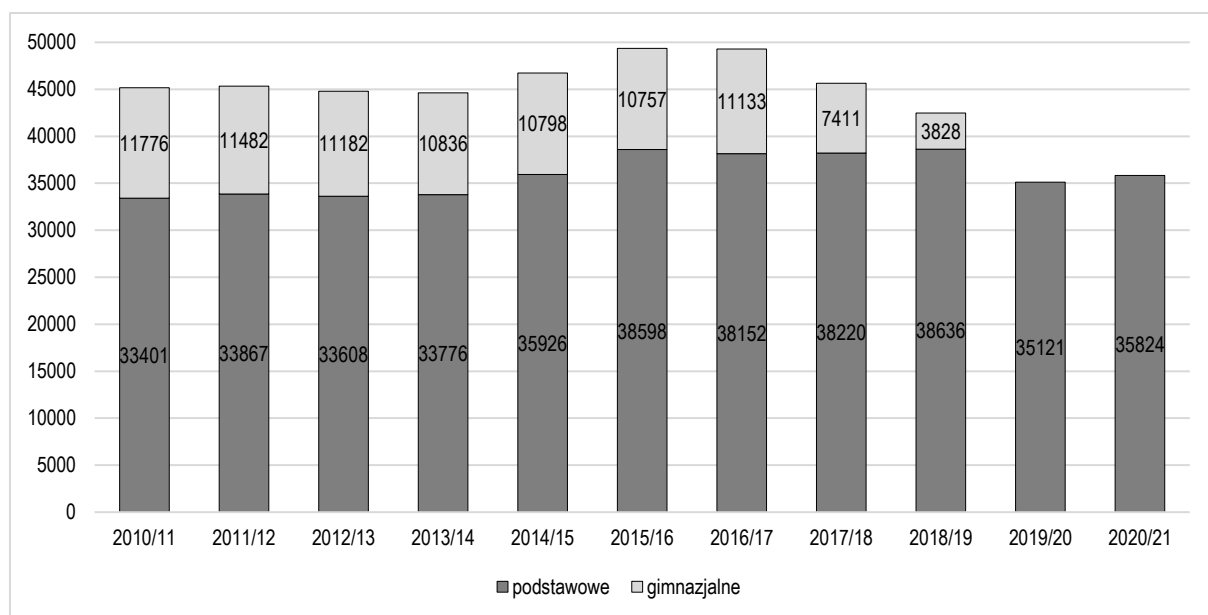
Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Zmiany obserwowane w szkolnictwie podstawowym i gimnazjalnym wynikały w głównej mierze z reformy ustroju szkolnego, zapoczątkowanej z dniem 1 września 2017 roku, na mocy której gimnazja zaczęły podlegać stopniowemu wygaszaniu. Na ryc. 26 i 27 przedstawiono liczbę placówek prowadzących edukację na poziomie podstawowym i gimnazjalnym oraz liczbę ich uczniów w latach szkolnych 2010/2011 – 2019/2020. Reforma edukacji spowodowała zatrzymanie trendu wzrostowego w zakresie nowych placówek oświatowych oraz liczby uczniów (wygaszanie kolejnych roczników i brak naborów do kolejnych klas gimnazjalnych).

Ryc.26. Placówki szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego w Gdańsku w latach 2010/11-2020/21

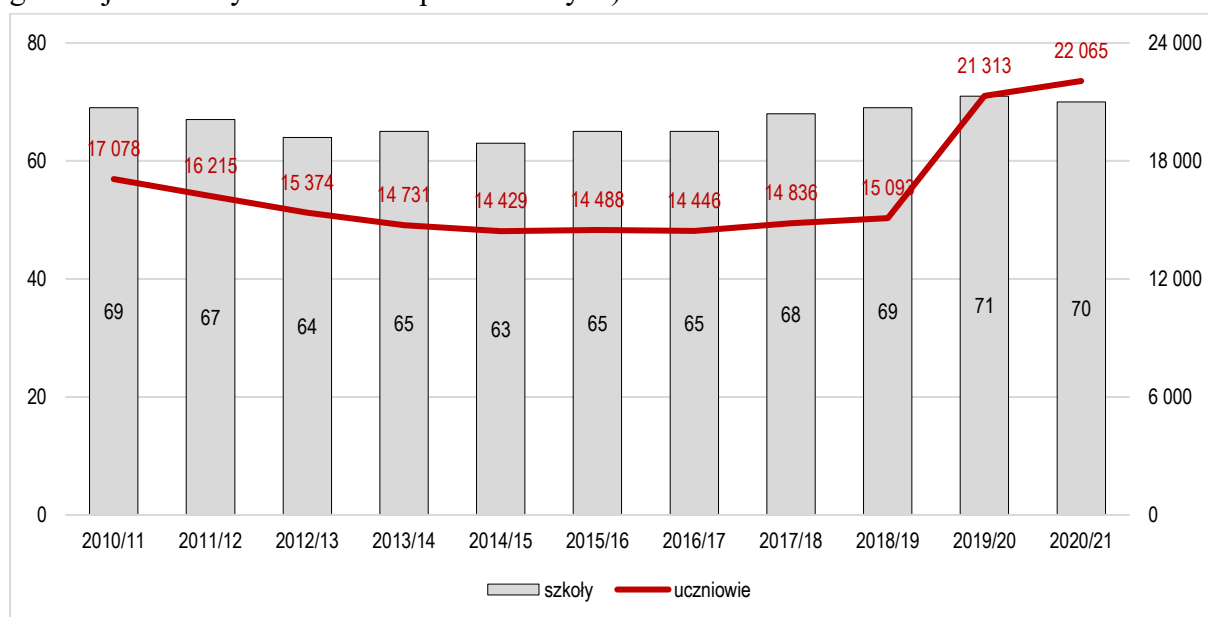
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Ryc.27. Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w Gdańsku w latach 2010/11-2020/21
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Szkoły ponadpodstawowe

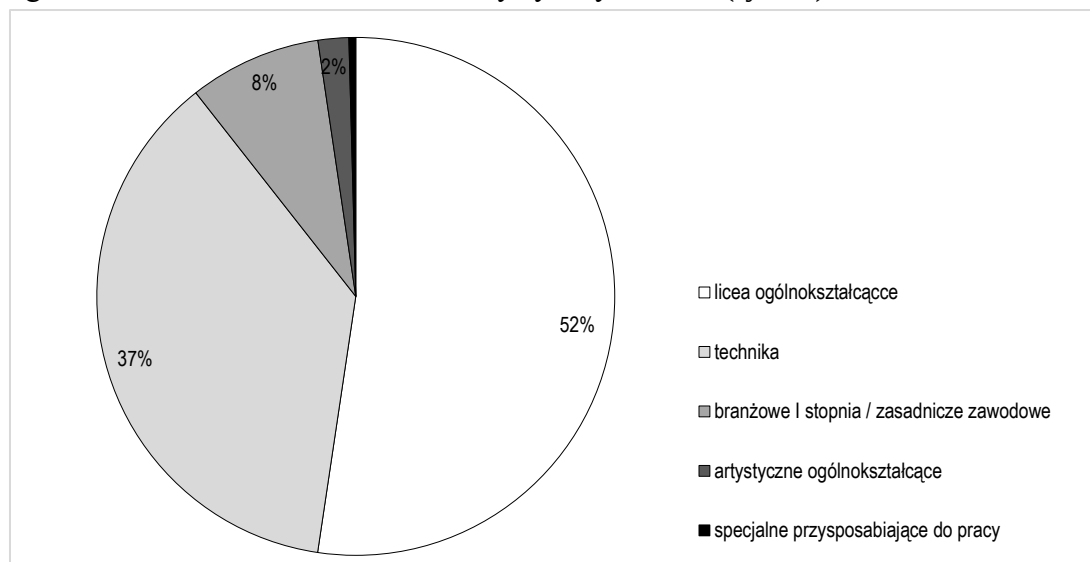
Edukacja na poziomie ponadpodstwowym jest prowadzona w Gdańsku przez 70 publicznych i niepublicznych placówek oświatowych (ryc.28). W latach 2010/11-2016/17 liczba uczniów tego typu szkół wykazywała trend spadkowy, natomiast od roku szkolnego 2017/2018 obserwuje się wzrost tej grupy uczących się, ze szczególnym natężeniem dynamiki przyrostu w roku szkolnym 2019/20, kiedy zakończono wygaszanie gimnazjów i do szkół ponadpodstawowych rekrutowały się dwa roczniki uczniów (absolwenci trzecich klas gimnazjów i ósmych klas szkół podstawowych).

Ryc.28. Placówki szkolnictwa ponadpodstawowego oraz liczba uczniów w Gdańsku w latach 2010/11-2020/21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W roku szkolnym 2020/2021 w strukturze uczniów szkół ponadpodstawowych największą grupę stanowili licealiści (52%) i uczniowie techników zawodowych (37%). Do szkół branżowych 1. stopnia (do roku 2017 roku – zasadniczych szkół zawodowych) uczęszczało 8% ogółu uczniów, natomiast do szkół artystycznych – 2% (ryc.29).

Ryc.29. Struktura uczniów szkół ponadpodstawowych w roku szkolnym 2020/2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Szkolnictwo wyższe

Gdańsk jest głównym ośrodkiem akademickim regionu pomorskiego i koncentruje znakomitą większość siedzib trójmiejskich uczelni wyższych (tab.1). O ile liczba placówek szkolnictwa wyższego zachowuje stabilną liczbę, o tyle liczba studentów spada. Nie jest to bynajmniej efekt malejącej atrakcyjności gdańskich i trójmiejskich uczelni, ale raczej trendów demograficznych, charakterystycznych dla całej populacji kraju, oraz – w niewielkim stopniu – wprowadzenia w 2017 roku nowego algorytmu finansowania uczelni wyższych, który mógł wpłynąć na obniżenie limitów przyjęć wybranych kierunków studiów.

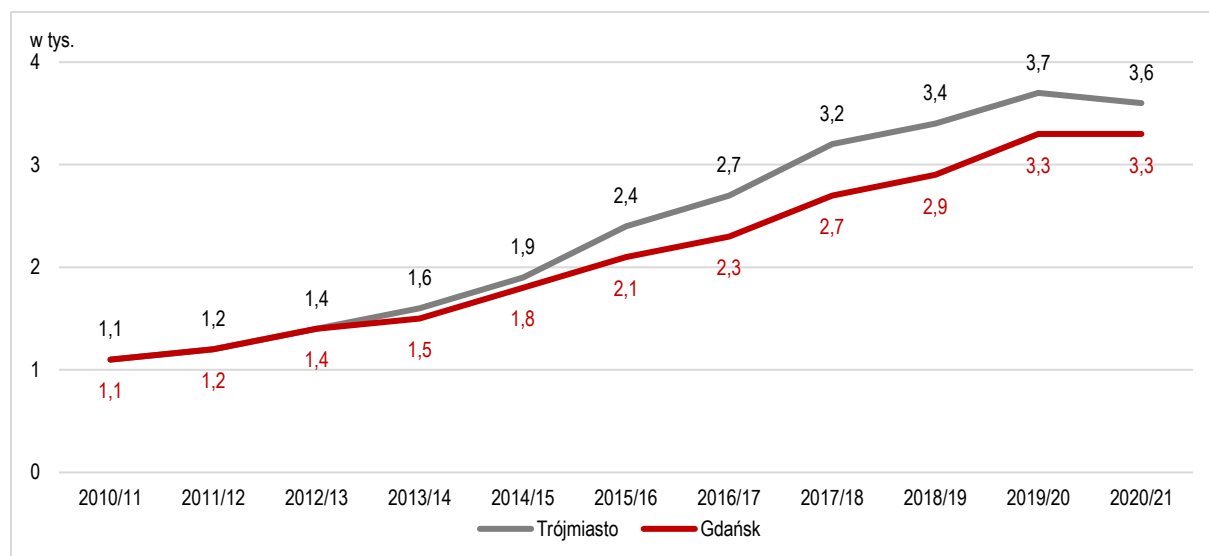
Tab.1. Rozwój placówek szkolnictwa wyższego oraz zmiany liczby studentów w Gdańsku i w Trójmieście w latach 2010/11-2020/21

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	zmiana w stos. do 2010/11
Uczelnie wyższe w Trójmieście	21	21	21	20	20	20	20	18	18	18	18	-14%
Uczelnie wyższe w Gdańsku	14	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	-7%
Studenci w Trójmieście w tys.	96,1	95,3	94,1	94,0	90,7	88,6	85,9	79,5	76,5	75,8	78,2	-21%
Studenci w Gdańsku w tys.	80,7	80,9	80,9	78,5	77,3	75,4	73,3	67,8	65,0	64,1	66,1	-21%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W analizowanym okresie odnotowuje się systematyczny wzrost liczby studentów zagranicznych (ryc.30). O ile w roku akademickim 2010/2011 udział studentów cudzoziemców

w ogólnej populacji studentów Gdańska wynosił 1,5%, o tyle w roku akademickim 2020/2021 wzrósł do 5%. Należy jednak zaznaczyć, że na tle innych regionów, nie jest to wskaźnik wysoki, zatem obserwowana dynamika może mieć istotne znaczenie w procesie podnoszenia poziomu umiędzynarodowienia gdańskich i trójmiejskich uczelni.

Ryc.30. Liczba studentów zagranicznych w Gdańsku i Trójmieście w latach 2010/2011-2020/2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Pozytywne trendy rozwoju trójmiejskiego ośrodka akademickiego obserwuje się również w zakresie wzrostu poziomu jakości kadry akademickiej, mierzonego rosnącą liczbą pracowników naukowych z wyższymi stopniami i stanowiskami naukowymi. W latach 2011/2012-2020/2021 nastąpił ogólny wzrost liczby pracowników naukowych o 2,8%, przy czym szczególny progres zanotowano w przypadku profesorów (wzrost o 40%), co istotnie wpływa na budowanie prestiżu trójmiejskich uczelni i kształtowanie atrakcyjności ośrodka gdańskiego i Trójmiasta jako jednego z głównych centrów akademickich kraju.

1.1.5 Kultura i czas wolny

Dziedzictwo kulturowe, tożsamość lokalna i zabytki Gdańska

Kluczowe elementy dziedzictwa kulturowego Gdańska koncentrują w następujących obszarach miasta:

- Śródmieściu: z zachowaną strukturą najstarszej części miasta (lokacja na prawie lubeckim w obrębie średniowiecznych murów obronnych z portem na Motławie, regularna siatka ulic i zabudowa kamienicowa oraz gotyckie budowle monumentalne oraz obiekty z okresu renesansu); XVII-wiecznymi fortyfikacjami ziemnymi (bastiony z Opływem Motławy otaczające miasto od strony możliwych do zalania terenów Żuław, Twierdza Wisłoujście) i elementami struktury powiązanymi z portem handlowym i stoczniami (od najstarszych w rejonie Motławy i Wyspy Spichrzów, wzdłuż Motławy do Nowego Portu);
- Oliwie: ze strukturą urbanistyczną skoncentrowaną wokół ośrodka zakonnego Cystersów z XII wieku (zespół poklasztorny z bazyliką archikatedralną i parkiem Oliwskim, zespół XVII-wiecznych letnich rezydencji patrycjuszowskich oraz zabudowa willowa i kamienicowa z przełomu wieków XIX i XX);

- strefie nadwodnej (kąpieliska i zespoły kuracyjne stanowiące nowe elementy kompozycji urbanistycznej miasta, powstające od XIX wieku).

Ponadto, ważnymi składnikami historycznej struktury miasta są tworzące jej szkielet układy: wodny i drogowy. Przebieg dawnych dróg jest zachowany w dużym stopniu w istniejącej sieci ulic. Najstarsze z nich to trasa biegnąca z południa na północ (przez Trakt św. Wojciecha, po wschodniej stronie Grodziska) i Wielka Aleja (aleja Zwycięstwa) w kierunku Oliwy i Sopotu – tzw. szlak bursztynowy, trasa biegnąca na wschód przez Stogi i Wyspę Sobieszewską w kierunku Mierzei Wiślanej i trasa biegnąca na zachód doliną Potoku Siedleckiego w stronę Chmielna (ul. Kartuska). Unikatowym elementem kompozycji miasta jest dobrze zachowany układ wodny, wynikający z naturalnych warunków przyrodniczych, rozwijający się wraz z miastem, przystosowywany i przebudowywany do jego potrzeb. Najbardziej charakterystyczna jest część znajdująca się w Śródmieściu z opasującymi Wyspę Spichrzów i Ołowiankę Starą i Nową Motławą i jej Opływem wzdłuż południowych fortyfikacji, ale także Martwa Wisła z układem kanałów, basenów i pirsów portowych oraz Przekopem z końca XIX wieku. Jednym z najstarszych elementów historycznej struktury miasta jest średniowieczny Kanał Raduni. Równie stary rodowód mają spływające z górnego tarasu potoki: Siedlecki, Strzyża i Oliwski wraz z czytelnymi jeszcze siedliskami dawnych młynów i zakładów przemysłowych.

Trwające stale przekształcenia struktury przestrzennej miasta w ostatniej dekadzie były intensywne i miały wpływ na stan zachowania i kondycję zabytków oraz krajobrazu Gdańska. W strefach ochrony konserwatorskiej i wpisanych do rejestru zabytków powstały nowe znaczące inwestycje, co często wiązało się z wyburzeniami obiektów o mniejszych wartościach kulturowych (np. w związku z budową ulicy Księdza Jerzego Popiełuszki i alei Żołnierzy Wyklętych), ingerencją w historyczny układ urbanistyczny, w skalę zabudowy i krajobraz miasta, ale także z rewitalizacją zachowanych cenniejszych obiektów (na terenie garnizonu czy browaru we Wrzeszczu)⁴.

Tożsamość lokalna Gdańska jest kształtowana wokół czterech zasadniczych elementów urbanistycznych, które w świadomości mieszkańców i innych użytkowników miasta decydują o specyfice i wyjątkowości Gdańska:

1. historyczność miasta (zespół urbanistyczny Śródmieścia w obrębie nowożytnych fortyfikacji, zespół pocysterski w Oliwie, zespół Wielkiej Alei, Nowy Port, Dolny Wrzeszcz, Jelitkowo, Stara Oliwa);
2. nadmorskie położenie (40-kilometrowy odcinek brzegu morskiego tworzący wielofunkcyjną i zróżnicowaną strukturę o dominacji funkcji i zagospodarowania rekreacyjnego; w jego obrębie port wraz z przemysłem portowym i zapleczem logistycznym oraz obszary osadnictwa historycznego i przedwojennego),
3. policentryczna struktura przestrzenna (współczesny obraz miasta, który wykształcił się z układu linearnego: Orunia – Śródmieście – Wrzeszcz – Oliwa – Sopot, dominującego w okresie międzywojennym i powojennym),
4. tarasowość struktury miasta (położenie Gdańska na dwóch tarasach rozdzielonych krawędzią Wysoczyzny Gdańskiej porośniętą lasami Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego).

Na terenie miasta Gdańska na podstawie Zarządzenia nr 178/21 Prezydenta Miasta Gdańska z dnia 9 lutego 2021 r. w sprawie prowadzenia gminnej ewidencji zabytków miasta Gdańska ujętych zostało łącznie 7349 zabytków nieruchomych: w tym układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły zabudowy i obiekty nieruchome. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gdańska to przede wszystkim obiekty, które wpisane zostały na światową i polską listę UNESCO, czyli: Tablice 21 Postulatów Gdańskich z Sierpnia 1980 (Światowa Lista Programu

⁴ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gdańska, 2019, UMG, Gdańsk*

UNESCO "Pamięć Świata") oraz Mszał Zakonu Krzyżackiego z Biblioteki Mariackiej w Gdańsku (Polska Lista Krajowa Programu UNESCO „Pamięć Świata”). Oprócz wyżej wymienionych istotne znaczenie dla historii i kultury miasta mają obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków oraz obszary uznane za Pomniki Historii. Gdańsk posiada największą liczbę Pomników Historii spośród miast Polski i zostały w niej ujęte następujące:

- Miasto w zasięgu obwarowań z XVII w.
- Pole bitwy na Westerplatte
- Stocznia Gdańska – miejsce narodzin „Solidarności”
- Twierdza Wisłoujście
- Zespół pocysterski – katedralny w Gdańsku Oliwie.

Wśród licznych ważnych zespołów i obiektów zabytkowych Gdańska, najważniejszymi, pełniącymi szczególną rolę w historii miasta, unikatowymi w skali kraju i Europy, są m.in.: Ratusz Głównego Miasta, Dwór Artusa, fragmenty murów miejskich wraz z licznymi basztami, Brama Złota, Przedbramie ul. Długiej, Brama Wyżynna, zespół bram wodnych, Wielka Zbrojownia, liczne kościoły, Dwór Bractwa św. Jerzego kamienice staromiejskie (Złota Kamienica, Dom Angielski, Dom Schlütera, Dom Opatów Pelplińskich i Dom Uphagena), Fontanna Neptuna, Wielki Młyn, spichlerze na Wyspie Spichrzów i Ołowiance, bastiony fortyfikacji Dolnego Miasta z nowożytnych fortyfikacji Gdańska, umocnienia Biskupiej Górki, umocnienia Doliny Nowych Ogrodów, umocnienia Grodziska, dworzec kolejowy, Stocznia Gdańska, Wielka Aleja, zespół poklasztorny wraz z katedrą w Oliwie, Twierdza Wisłoujście, Pole Bitewne Westerplatte⁵.

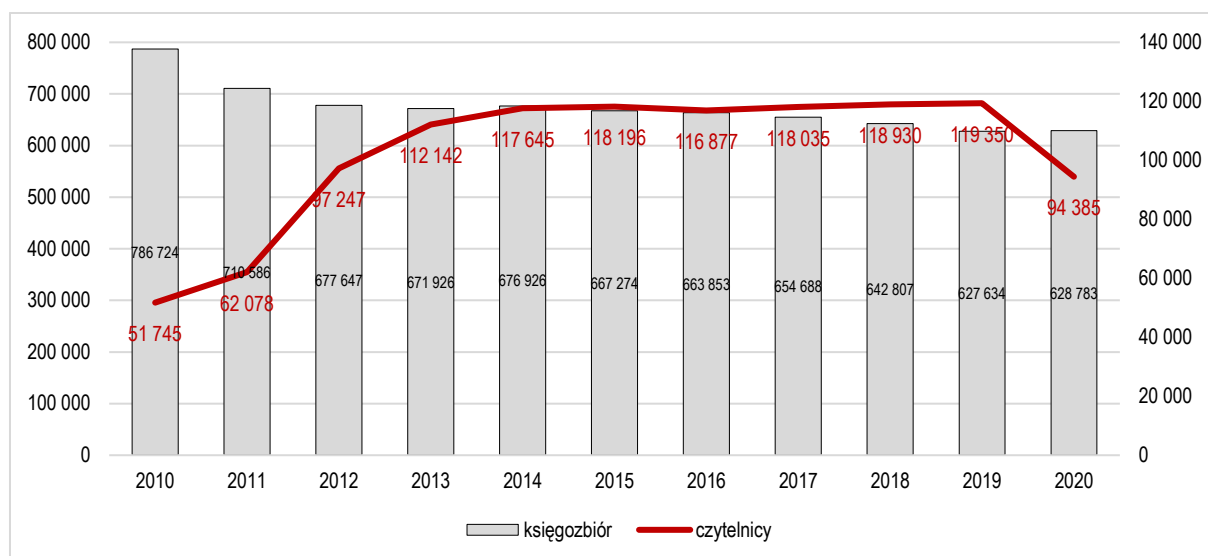
Instytucje kultury

Ważnym aspektem rozwoju kultury jest sieć i dostępność do instytucji kultury oraz możliwości uczestnictwa w imprezach i wydarzeniach kulturalnych organizowanych zarówno przez podmioty publiczne, jak i komercyjne. Wśród sieci instytucji kultury w Gdańsku, 12 z nich jest prowadzonych lub współprowadzonych przez Gminę Miasta Gdańska, w tym kulturalne wizytówki miasta, tj.: Muzeum Gdańska, Europejskie Centrum Solidarności czy Gdański Teatr Szekspirowski.

Biblioteki

W 2020 roku funkcjonowało w Gdańsku 30 placówek publicznych i 18 niepublicznych. W stosunku do 2010 roku nastąpił nieznaczny spadek liczby placówek publicznych i zdecydowanie wyższy spadek liczby placówek niepublicznych (odpowiednio o 2 i 12). W latach 2010-2020 zmniejszała się oferta księgozbiorów gdańskich bibliotek publicznych (o 20%) przy jednoczesnym istotnym wzroście liczby korzystających z bibliotek publicznych (ryc.31). Wyłączając rok 2020, kiedy wskutek pandemii koronawirusa i długotrwałego zamknięcia placówek kulturalnych nastąpił spadek liczby czytelników (w stosunku do roku 2019 o 21%), wzrost korzystających z bibliotek publicznych w latach 2010-2019 wyniósł 130%. Z pewnością, wzrost atrakcyjności bibliotek publicznych, przejawiający się tak dynamicznie rosnącą liczbą czytelników, może wynikać z rosnącej oferty zasobów cyfrowych oraz ze zmiany formuły działalności placówek bibliotecznych, które coraz częściej funkcjonują jako przestrzeń otwarte i wielofunkcyjne. W przypadku placówek niepublicznych, wraz ze spadkiem liczby placówek zmalała również liczba księgozbioru oraz czytelników (odpowiednio o 53% i 69%) w latach 2011-2020 (brak danych dla 2010 roku).

⁵ Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta Gdańska na lata 2020 - 2023

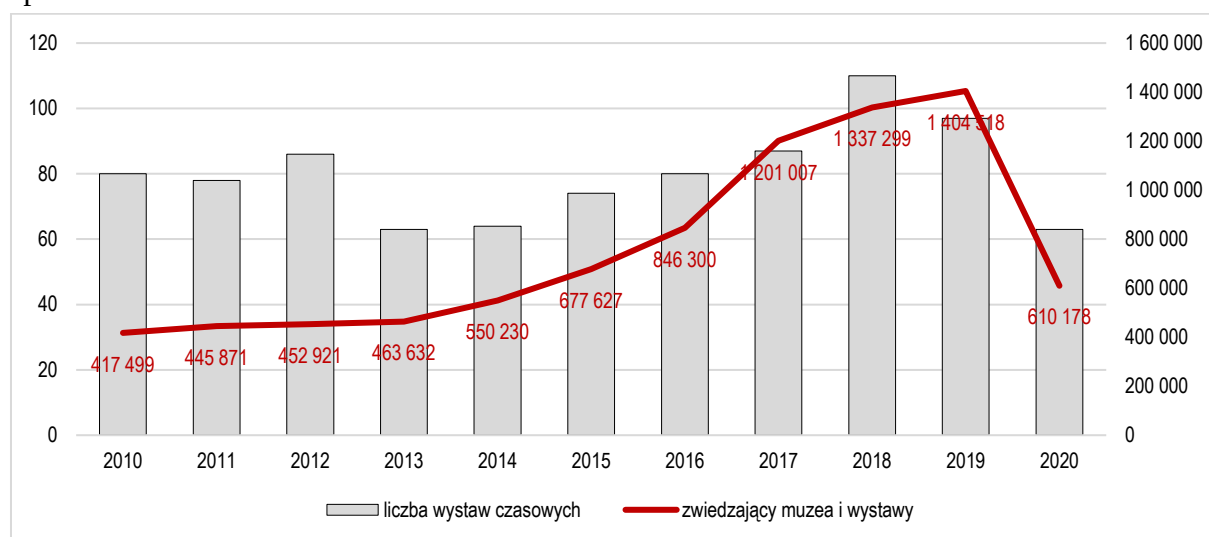

Ryc.31. Księgozbiór i czytelnicy gdańskich bibliotek publicznych w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Muzea

W Gdańsku obserwuje się wyraźny rozwój placówek muzealnych, czego wyrazem jest wzrost ich liczby o 50% (z 19 placówek w 2010 roku do 27 placówek w 2020 roku). Ponadto, ofertę muzeów uzupełniają oddziały głównych placówek, których obecnie funkcjonuje 16 (wzrost o 2 oddziały w stosunku do 2010 roku). Rosnąca systematycznie dostępność placówek muzealnych wyraża się wzrostem liczby wystaw czasowych, uzupełniających stałą ofertę wystawienniczą poszczególnych miejsc (ryc.32). Do roku 2019 trwał dynamiczny wzrost liczby zwiedzających gdańskie muzea, który wyniósł aż 230%. Pandemiczny rok 2020 istotnie przełamał ten pozytywny trend: liczba wystaw czasowych spadła w stosunku do 2019 roku o 35%, natomiast liczba zwiedzających – aż o 57%.

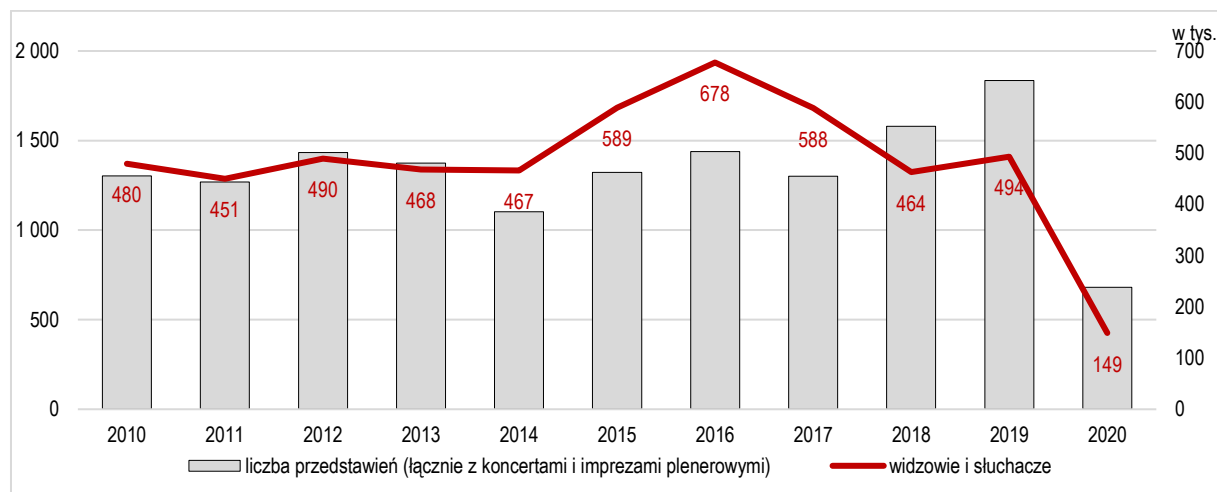

Ryc.32. Liczba wystaw czasowych i zwiedzających gdańskie muzea i wystawy w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Teatry

W 2020 roku w Gdańsku funkcjonowało 7 teatrów i w stosunku do 2010 roku miasto wzbogaciło się o jedną placówkę teatralną. Należy jednak podkreślić, że w tym czasie nastąpiło potrojenie liczby miejsc na widowni w stałych salach teatralnych. Do 2019 roku zanotowano 40%-wy wzrost liczby przedstawień artystycznych (wraz z koncertami i imprezami plenerowymi), co istotnie wpłynęło na wzrost dostępności i atrakcyjności oferty teatralnej (ryc.33). W analogicznym okresie liczba widzów i słuchaczy pozostała jednak na podobnym poziomie. Podobnie jak w przypadku innych instytucji kultury, również placówki teatralne zostały mocno doświadczone pandemią Covid-19 i długotrwałym zamknięciem placówek. W roku 2020 nastąpił spadek zarówno przedstawień i widzów: odpowiednio o 63% i 70% w stosunku do 2019 roku.

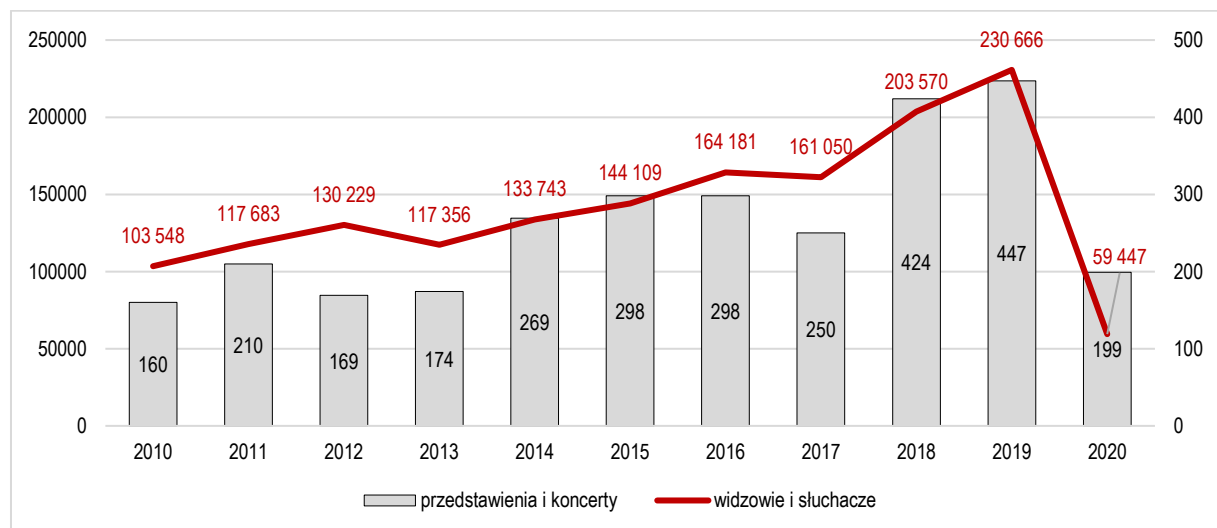

Ryc.33. Liczba przedstawień i widzów gdańskich teatrów w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Instytucje muzyczne

W Gdańsku funkcjonują obecnie trzy instytucje muzyczne, które – analogicznie jak w przypadku omówionych wyżej placówek kultury – notowały dynamiczny rozwój (ryc.34), zarówno pod względem liczby przedstawień i koncertów aż do roku 2019 (wzrost o 180%), jak i widzów i słuchaczy (wzrost o 120%) w stosunku do 2010 roku. W 2020 roku, a skutek pandemii nastąpił spadek liczby wydarzeń muzycznych i widzów odpowiednio o 55% i 74% w stosunku do 2019 roku.

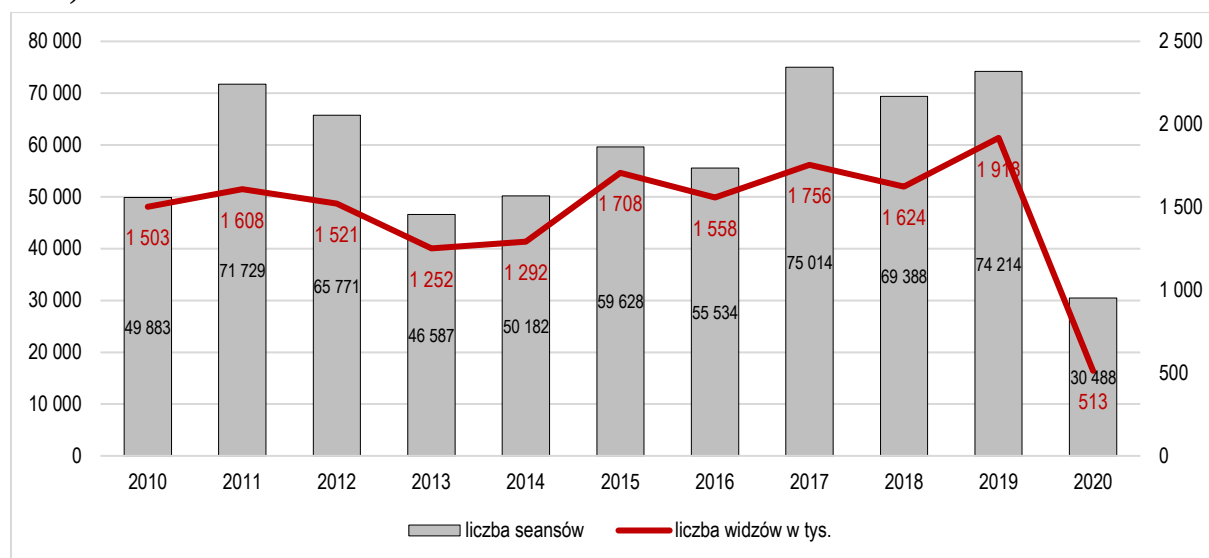

Ryc.34. Liczba imprez i widzów imprez organizowanych przez gdańskie instytucje muzyczne w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Kina

W 2020 roku w Gdańsku funkcjonowało 7 kin stałych (w 2010 roku – 4) wraz z 35 salami projekcyjnymi (w 2012 roku – 28) (ryc.35). Do 2019 roku zarówno liczba seansów, jak i widzów rosła (odpowiednio o 49% i 28% w stosunku do 2010 roku), po czym w 2020 roku – na skutek pandemii i zamknięcia kin spadła (odpowiednio o 53% i 73% w stosunku do 2019 roku).

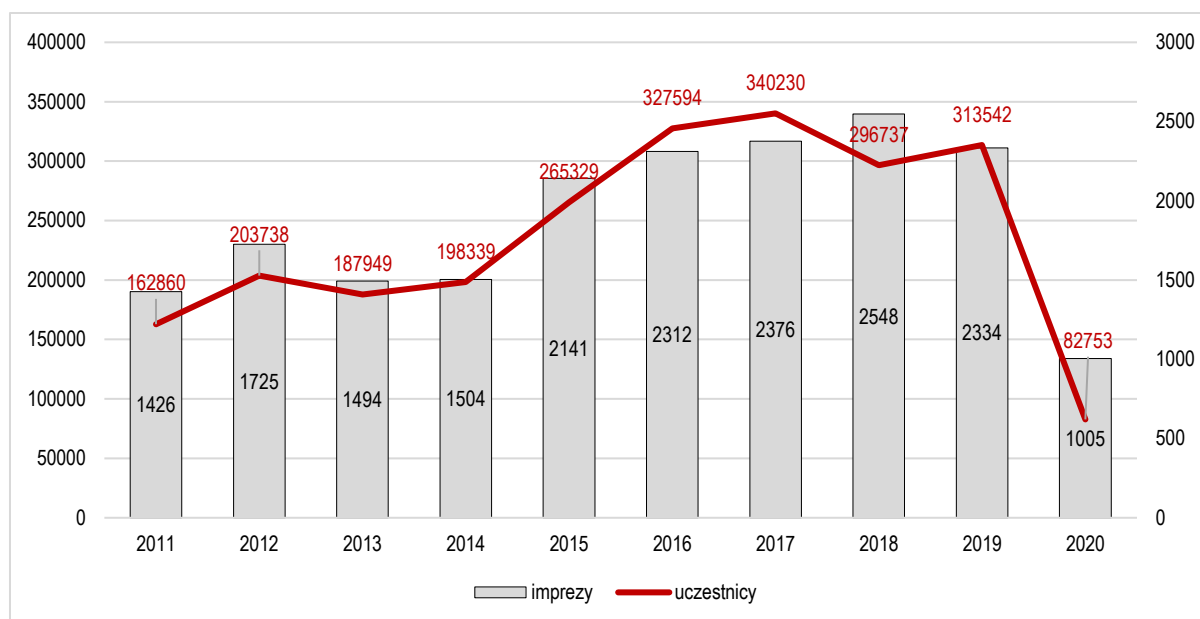

Ryc.35. Liczba seansów i widzów gdańskich kin w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ośrodki kultury

Poza wyżej omówionymi placówkami kultury, w mieście funkcjonują również centra, domy, ośrodki kultury oraz kluby i świetlice. W 2020 roku było ich łącznie 24, w tym najwięcej było domów kultury (11) i klubów (8). O aktywności wyżej wymienionych instytucji świadczy fakt, że w latach 2011-2019 liczba organizowanych tam wydarzeń wzrosła o 64%, natomiast liczba uczestników niemal się podwoiła. Rok 2020 przyniósł istotne wyhamowanie trendu: spadek liczby imprez o 57% i ich uczestników o 74% (ryc.36).

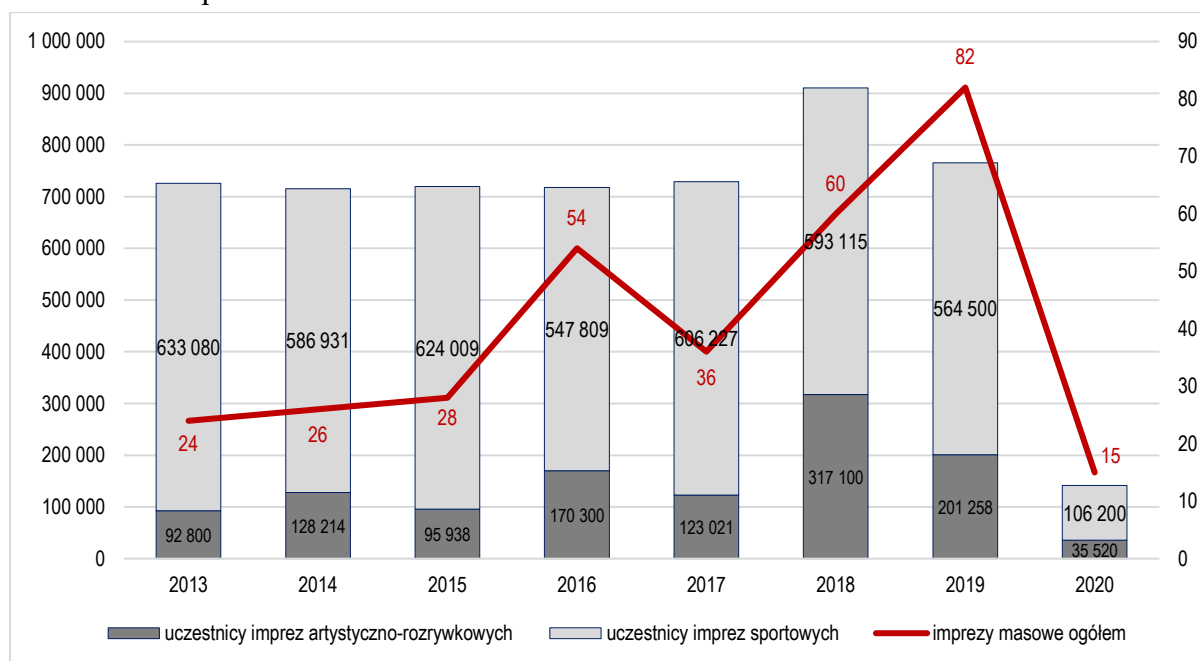

Ryc.36. Imprezy i uczestnicy zajęć i wydarzeń organizowanych przez centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Imprezy masowe

Istotnym uzupełnieniem oferty kulturalnej miasta jest organizacja imprez o charakterze masowym, których liczba potroiła się w latach 2010-2020 (ryc.37). Pośród zorganizowanych w tym okresie imprez masowych, dominują imprezy artystyczno-rozrywkowe i sportowe, których łączna liczba przekracza 90%. Z pewnością, rozwój obiektów sportowo-widowiskowych w Gdańsku w ostatnich dekadach istotnie wpłynął na możliwości organizacji tego typu wydarzeń. W latach 2010-2019 liczba uczestników obu typów imprez wzrosła o 5%, przy czym znakomitą większość stanowili uczestnicy imprez sportowych. W 2020 roku, wskutek pandemii koronawirusa, nastąpił gwałtowny spadek liczby imprez masowych i ich uczestników o ponad 80%.

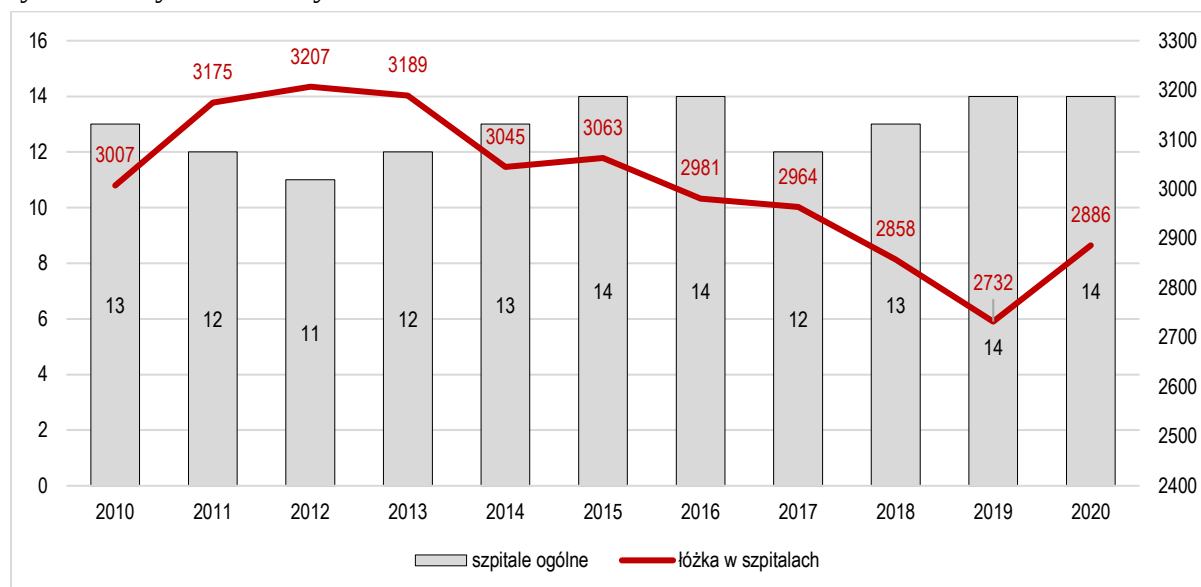
Ryc.37. Liczba imprez masowych i ich uczestnicy w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Na podstawie analizy rozwoju placówek i instytucji kultury oraz poziomu uczestnictwa w organizowanych przez nie wydarzeniach, można stwierdzić, że w Gdańsku systematycznie rośnie znaczenie sektora kultury, nie tylko w wymiarze społecznym, ale także gospodarczym. Niewątpliwie, działalność instytucji oferujących kulturę o charakterze elitarnym, stanowi ważny czynnik egzogeniczny rozwoju miasta i wpływa na kształtowanie atrakcyjności turystycznej i rezydencjonalnej miasta. Ważny w kontekście rozwoju funkcji kulturalnej miasta jest jednak również jej wymiar endogeniczny, czyli otwartość i dostępność – zarówno pod względem lokalizacji w różnych częściach miasta, jak i finansowym – dla różnych grup mieszkańców.

1.1.6 Zdrowie

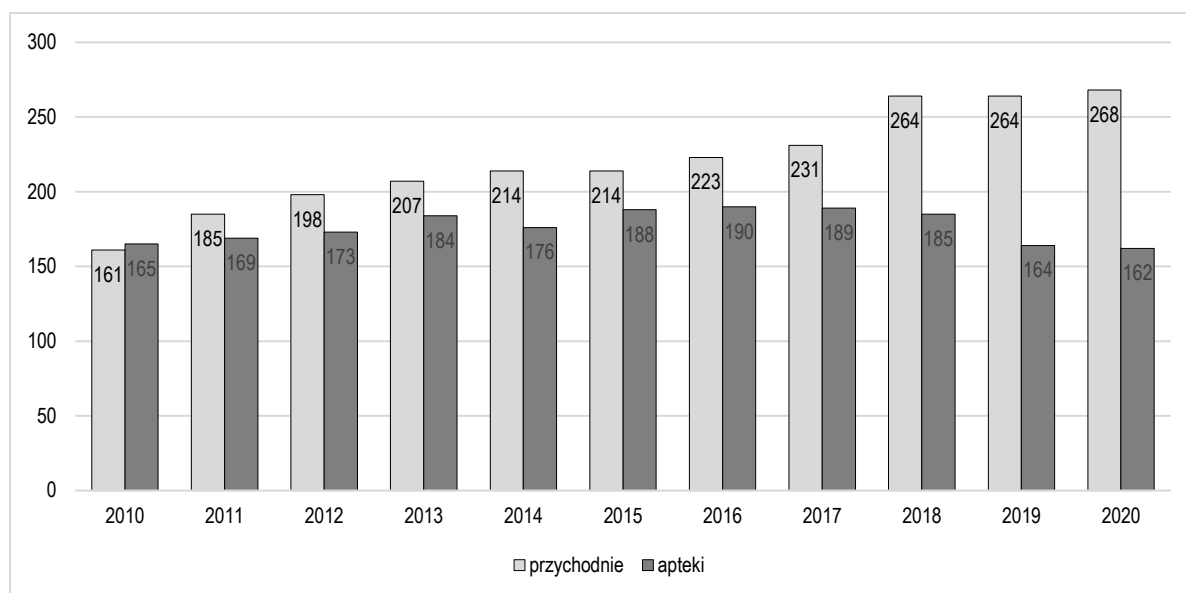
W Gdańsku w 2020 roku funkcjonowało 14 szpitali ogólnych, wyposażonych w 2886 łóżek szpitalnych i świadczących usługi medyczne nie tylko mieszkańcom miasta, ale także Trójmiasta i całego regionu pomorskiego (ryc.38). W stosunku do 2010 roku nastąpił spadek liczby łóżek szpitalnych o 4%, przy czym wzrost notowano w latach 2010-2013 i od tego czasu, do 2019 roku, następował spadek, który szczególnie zaznaczył się w 2019 roku, kiedy wprowadzono minimalne normy zatrudnienia pielęgniarek i położnych, co przełożyło się w pewnym stopniu na malejącą liczbę łóżek w szpitalach. Należy jednak zwrócić uwagę na ponowny wzrost liczby łóżek w 2020 roku, co może się wiązać z otwieraniem szpitali tymczasowych dla chorych na Covid-19.

Ryc.38. Liczba szpitali i łóżek w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Przychodnie lekarskie są podstawowymi jednostkami służby zdrowia w mieście i cechuje je znaczna dostępność w sensie fizycznych odległości z uwagi na ich rejonizację i rozmieszczenie w większości gdańskich dzielnic. W roku 2020 funkcjonowało łącznie 268 przychodni lekarskich i od roku 2010 nastąpił znaczący wzrost ich liczby - o 66%, co należy wiązać ze znaczącym rozwojem komercyjnych ambulatoryjnych placówek służby zdrowia. Z kolei punkty apteczne, których w 2020 roku działało 162, cechuje ustabilizowanie się ich liczby w odniesieniu do poprzednich lat (ryc.39).

Ryc.39. Liczba przychodni i aptek w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W Gdańsku w latach 2010-2020 nastąpił przyrost liczby lekarzy (o 13,7%), stomatologów (o 17,5%) oraz położnych (5,4%). Wspomniane wyżej wprowadzenie w 2019 roku minimalnych norm zatrudnienia pielęgniarek i położnych, pandemia koronawirusa oraz brak satysfakcjonującego poziomu wynagrodzeń sprawia, że spada liczba pielęgniarek (w stosunku do 2010 roku – o niemal 5%).

Tab.2. Personel medyczny w Gdańsku w latach 2010-2020

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zmiana w stos. do 2010 r.
lekarze	1 869	1 672	1 649	1 579	1 889	2 015	2 121	2 134	2 083	2 115	2125	13,7%
lekarze dentyści	235	180	239	219	281	271	284	334	318	228	276	17,5%
pielęgniarki	3 247	3 353	3 006	3 246	3 082	3 199	3 137	3 094	3 141	3 150	3092	-4,8%
położne	371	397	363	519	420	462	404	457	477	388	391	5,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Z uwagi na fakt, że zarządzanie i finansowanie służby zdrowia leży w gestii władz centralnych, dalsza perspektywa rozwoju tej ważnej społecznie kategorii życia funkcjonowania miasta będzie związana głównie z decyzjami podejmowanymi na szczeblu krajowym.

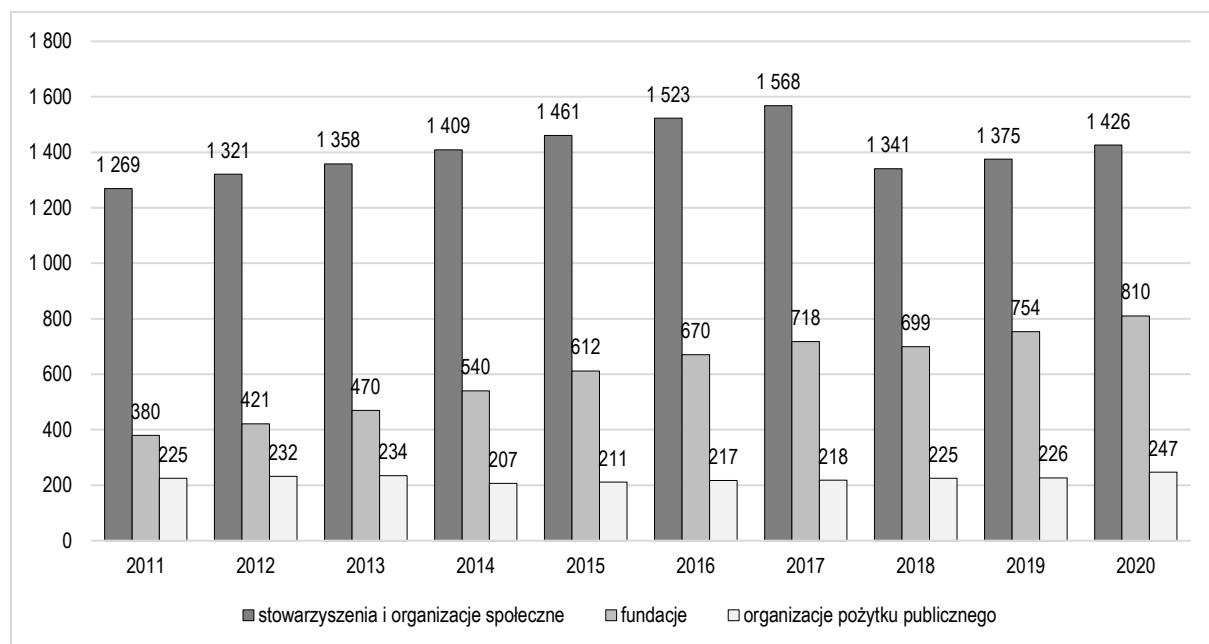
Należy jednak zaznaczyć, że miasto Gdańsk realizuje szereg programów zdrowotnych, głównie w zakresie profilaktyki, w tym:

- Gdański Program Ochrony Zdrowia Psychicznego,
- Gdański Program Promocji Zdrowia i Przeciwdziałania Chorobom Cywilizacyjnym,
- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii,
- Program wsparcia prokreacji dla mieszkańców Gdańska.

1.1.7 Aktywność obywatelska

Istotnym przejawem życia społecznego miasta jest aktywność obywatelska jego mieszkańców, stanowiąca zarazem ważną składową kapitału społecznego lokalnej społeczności. Jednym z wymiarów zaangażowania społecznego obywateli miasta jest działalność **sektora**

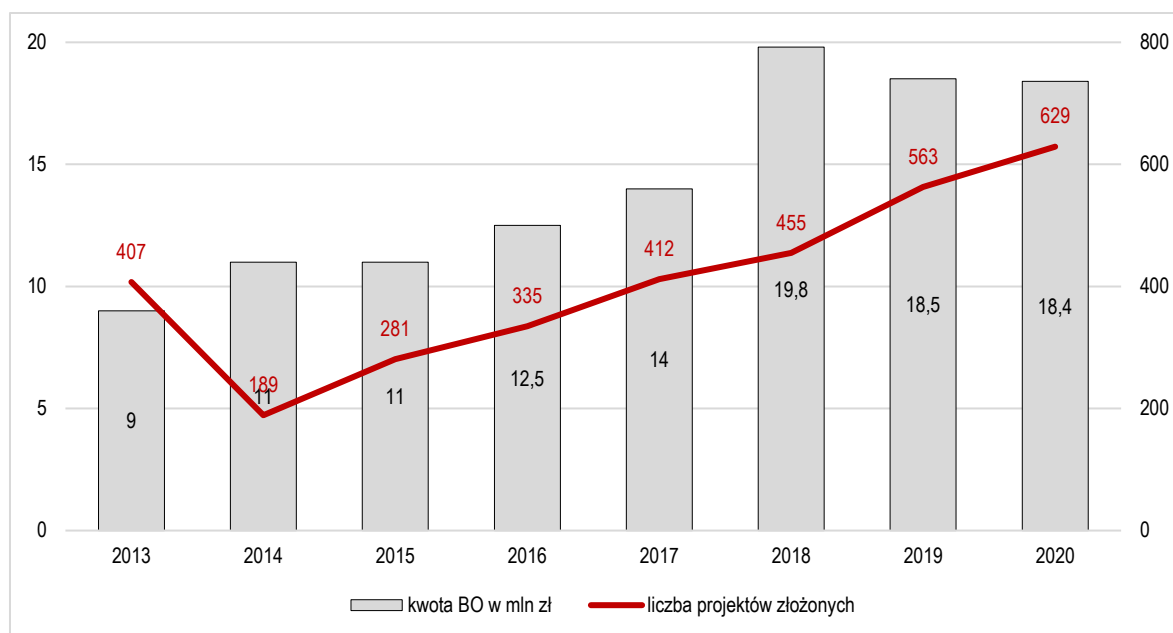
pozarządowego (NGOs). W 2020 roku funkcjonowało w Gdańsku 1426 stowarzyszeń i organizacji społecznych (wzrost w stosunku do 2010 o 12,4%), 810 fundacji (ponad 2-krotny wzrost w stosunku do 2010 roku) oraz 247 organizacji pożytku publicznego (wzrost o 10% w stosunku do 2010 roku) (ryc.40).

Ryc.40. Liczba i struktura organizacji pozarządowych w Gdańsku w latach 2011-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W ostatnich latach ważnym przejawem aktywności obywatelskiej na poziomie lokalnym jest możliwość współdecydowania o realizacji inwestycji w ramach wprowadzanych w wielu miastach **budżetów obywatelskich** - istotnych z punktu widzenia lokalnych społeczności. Władze gdańskie angażują na budżet obywatelski (BO) coraz większe środki finansowe (ryc.41). W 2020 roku, pomimo pandemii koronawirusa, władze miasta przekazały na projekty BO ponad 18 mln zł (dwa razy więcej niż w 2013 roku), a mieszkańcy zgłosili rekordową liczbę projektów – 629. Uśredniając frekwencję w głosowaniach nad projektami obywatelskimi w latach 2013-2020, wyniosła ona niemal 11%.

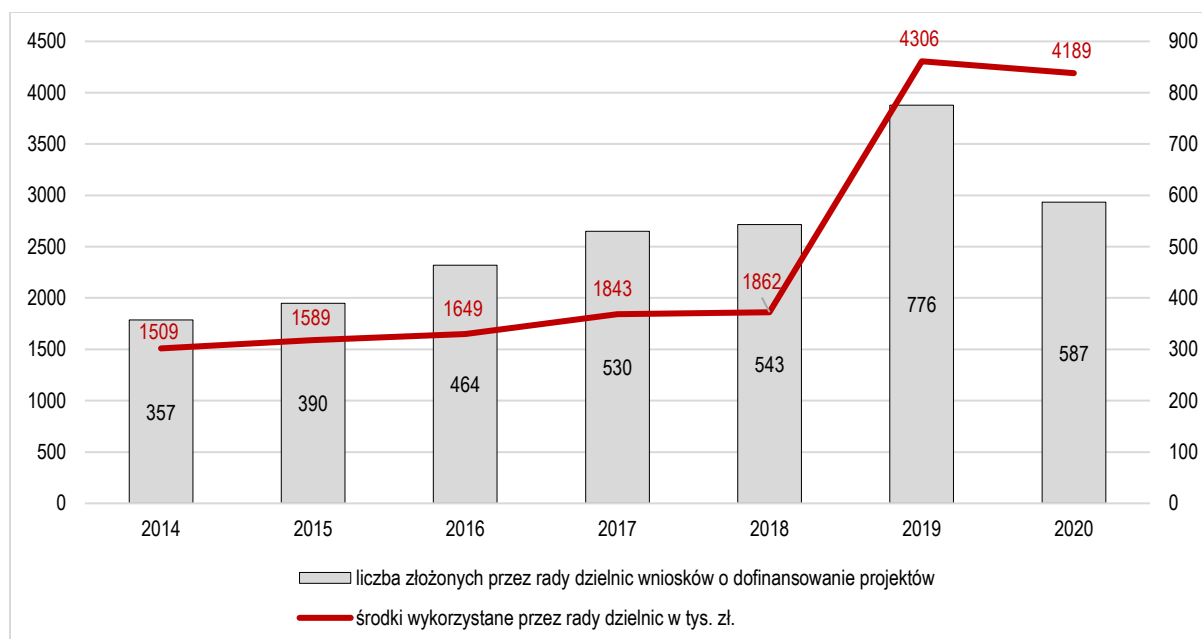

Ryc.41. Budżet obywatelski i liczba złożonych projektów w Gdańsku w latach 2013-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Ponadto mieszkańcy uczestniczą w **spotkaniach konsultacyjnych**, związanych głównie z polityką przestrzenną miasta i planowaniem urbanistycznym, organizowanych przez miejskie podmioty, w tym w szczególności przez Biuro Rozwoju Gdańska. W latach 2018-2020 przeprowadzono łącznie 436 konsultacji społecznych. W 2020 roku, pomimo ograniczeń pandemicznych, udało się zorganizować 93 spotkania konsultacyjne, głównie w formule *on-line*.

Ważna dla budowania społeczeństwa obywatelskiego i angażowania się mieszkańców w sprawy lokalne jest działalność **rad dzielnic**. W 2020 r. rady funkcjonowały we wszystkich 35 dzielnicach miasta. W latach 2014-2020 zanotowano 2,7-krotny wzrost liczby wniosków o dofinansowanie projektów oraz wzrost środków wydanych przez rady dzielnic o niemal 65% (ryc.42).

Ryc.42. Aktywność gdańskich rad dzielnic w latach 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie miasta Gdańska za 2020 rok*

Szczególną inicjatywą wykazało się 16 rad, które przeznaczyły część swoich środków (324 tys. zł.) na zakup respiratorów dla gdańskich szpitali w czasie pandemii COVID-19. Wiele rad organizowało też pomoc żywieniową oraz dokonało zakupu środków ochrony osobistej z przeznaczeniem dla mieszkańców dzielnic (*Raport o stanie miasta Gdańska za 2020 rok*).

W skali dzielnic w Gdańsku funkcjonuje również **sieć klubów i domów sąsiedzkich**, których celem jest kształtowanie dobrych relacji między mieszkańcami i wspieranie ich zaangażowania w życie i rozwój lokalnego środowiska. Pierwszy Dom Sąsiedzki „Gościnna Przystań” powstał w 2008 r. na Oruni, natomiast w 2019 roku funkcjonowało już 25 takich miejsc (17 domów i 8 klubów) w 16 dzielnicach Gdańska.

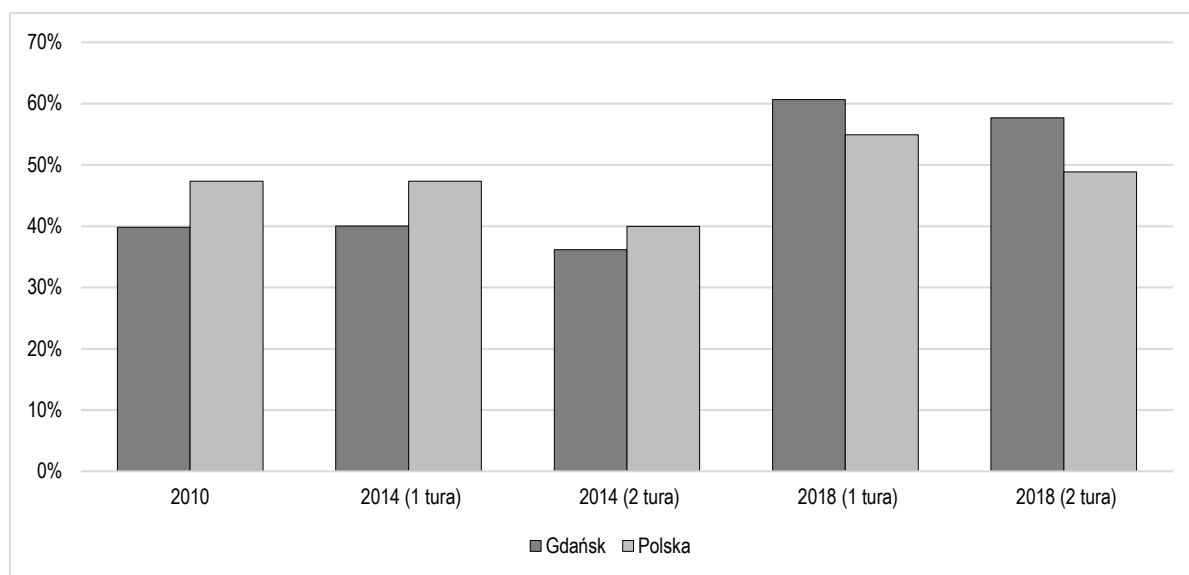
W analizach poziomu aktywności obywatelskiej ważna jest również **partycypacja w wyborach** powszechnych: prezydenckich, parlamentarnych, euro-parlamentarnych oraz samorządowych. W przypadku wyborów do władz centralnych oraz do Parlamentu Europejskiego mieszkańcy Gdańska notują wyższy udział w wyborach aniżeli przeciętnie w kraju (tab.3).

Tab.3. Frekwencja wyborcza mieszkańców Gdańska w wyborach ogólnopolskich w latach 2014-2020

	Europarlament		Prezydent RP						Sejm RP		
	2014	2019	2010		2015		2020		2011	2015	2019
			1 tura	2 tura	1 tura	2 tura	1 tura	2 tura			
Gdańsk	35,91%	55,94%	65,02%	64,74%	56,74%	62,87%	71,51%	74,93%	61,32%	61,21%	72,54%
Polska	23,83%	45,68%	54,94%	55,31%	48,96%	55,34%	64,51%	68,18%	48,92%	50,92%	61,74%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu *Gdańsk w liczbach* (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Natomiast w przypadku wyborów samorządowych, dopiero ostatnie, ustawowo przeprowadzone w 2018 roku, przyniosły zmianę trendu i wyższy niż przeciętnie w Polsce, udział Gdańszczan w wyborach lokalnych (ryc.43).

Ryc.43. Frekwencja mieszkańców Gdańska w wyborach samorządowych na tle Polski w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Niewątpliwie, mieszkańcy Gdańska wykazują rosnącą aktywność obywatelską w skali lokalnej, angażując się w działalność organizacji pozarządowych, uczestnicząc w wyborze projektów realizowanych w ramach budżetu obywatelskiego, biorąc udział w wyborach samorządowych, spotkaniach konsultacyjnych itp. Również partycypacja w ogólnopolskich wyborach powszechnych do najwyższych władz państwowych wyraźnie wyróżnia obywateli Gdańska na tle polskich wyborców. Zatem, można uznać, że poziom kapitału społecznego Gdańszczan, mierzony między innymi społecznym zaangażowaniem i obywatelską aktywnością, systematycznie wzrasta i sądząc po rosnącym poziomie świadomości społeczno-politycznej, można oczekiwać podtrzymania tego pozytywnego trendu.

1.1.8 Integracja społeczna

Seniorzy

W Gdańsku, według stanu na koniec 2020 roku, zamieszkiwało 128 429 osób powyżej 59. roku życia, co oznacza, że 27% ludności Gdańska stanowią seniorzy (w 2010 roku - 23%). Wobec nieuchronnych trendów demograficznych i postępujących procesów starzenia lokalnej społeczności Gdańska i całego kraju, kluczową kwestią jest podjęcie i realizacja działań na rzecz zachowania jak najdłuższej aktywności społecznej i zawodowej osób starszych i ich obecności w sferze publicznej.

Działania na rzecz seniorów podejmowane są przez szereg miejskich instytucji i partnerów z sektora organizacji pozarządowych. Oferta obejmuje m.in. wsparcie starszych osób w codziennych sprawach, organizację kierowanych do nich wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych, artystycznych i sportowo-rekreacyjnych, spotkania integracyjne, wspieranie aktywności zawodowej, profilaktykę zdrowotną. Angażowanie potencjału seniorów i zachęcanie ich do czynnego udziału w życiu miasta mają charakter priorytetowy; starsi gdańszczanie są więc zarówno odbiorcami, jak i twórcami oferty kierowanej do mieszkańców Gdańska.

W komunikacji i stałej współpracy ze środowiskiem seniorów istotną rolę odgrywa Rada Seniorów w Gdańsku. Jest to zespół o charakterze doradczym, konsultacyjnym i inicjatywnym, który w oparciu o zasoby wiedzy i doświadczenia środowiska osób starszych współpracuje z organami Miasta Gdańska w obszarze spraw lokalnych, w szczególności dotyczących planowania i realizacji polityki senioralnej Miasta. Głównymi kierunkami działalności Rady są działania integrujące i wspierające codzienną aktywność, aktywizujące seniorów w zakresie uczestnictwa w imprezach kulturalnych i inicjatywach edukacyjnych oraz przedsięwzięcia mające na celu poprawę bezpieczeństwa seniorów i organizację transportu publicznego i przestrzeni publicznych z uwzględnieniem potrzeb osób starszych.

Z wymienionych działań i form wsparcia oraz różnorodności inicjatyw podejmowanych na rzecz osób starszych wynika, że miasto Gdańsk oraz inne instytucje publiczne i pozarządowe w sposób wielowymiarowy wspierają tę rosnącą grupę mieszkańców, przyczyniając się zarazem do ich społecznej integracji. Pomimo różnorodności oferty, należy dążyć do systematycznego rozwoju zasięgu działań, by dotrzeć do wielu grup seniorów, zamieszkujących wszystkie obszary miasta.

Osoby z niepełnosprawnościami

Według danych Miejskiego Zespołu Orzekania o Niepełnosprawności w Gdańsku (stan na styczeń 2021 roku) liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością wynosi 62 886 osób (ponad 13% ogółu mieszkańców Gdańska), przy czym 4,5% osób z niepełnosprawnościami stanowią osoby w wieku 0-16 lat. Opieką społeczną, z powodu niepełnosprawności członka rodziny, było objętych w 2020 roku 2867 gdańskich rodzin, co stanowi 45% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną.

W Gdańsku funkcjonuje również Gdańska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, będąca organem opiniotwórczo-doradczym, działającym przy Prezydencie Miasta Gdańska oraz Pełnomocnik Prezydenta Miasta Gdańska ds. Osób Niepełnosprawnych. W 2021 roku Rada Miasta Gdańska przyjęła Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością w Gdańsku na lata 2021–2031, którego głównym celem jest zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością, we wszystkich sferach życia. Do najważniejszych priorytetów i zadań wskazanych w dokumencie należą:

- wspieranie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym oraz ich aktywności obywatelskiej,
- zwiększenie aktywności zawodowej i wzrost szans na zatrudnienie osób niepełnosprawnych,
- tworzenie skutecznego systemu wielostopniowej edukacji i zwiększenie dostępności udziału w kulturze,
- współdziałanie na rzecz poprawy, promocji, ochrony i przywracania zdrowia i wzrostu aktywności fizycznej,
- kreowanie otwartych, zintegrowanych, bezpiecznych i dostępnych dla osób niepełnosprawnych przestrzeni miejskich oraz poprawa warunków codziennej mobilności.

Szczególnie ważnym aspektem działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami jest zwiększenie **dostępności** w zakresie infrastruktury, transportu i przyjaznych przestrzeni publicznych, ale także dostępności do placówek i wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych, które przyczynią się do zwiększenia poziomu integracji społecznej i wzrostu zaangażowania osób niepełnosprawnych w życie społeczne miasta. Miasto Gdańsk rozpoczęło realizację rządowej ustawy z 2019 roku o zachowaniu dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami ph. „Dostępność+”, w myśl której każdy samorząd będzie wdrażał zasady komunikacji dostępnej dla wszystkich rodzajów niepełnosprawności. Minimalne wymagania obejmują zapewnienie w

instytucjach publicznych dostępności architektonicznej, dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnej.

Pomoc społeczna i zapobieganie wykluczeniu społecznemu

Według stanu z 2020 roku, w Gdańsku funkcjonowało ponad 80 różnego rodzaju placówek pomocy społecznej (tab.4), z których skorzystało łącznie 2,9 tys. osób. W porównaniu z danymi z 2012 roku, w największym stopniu zwiększyła się liczba klubów samopomocy, środowiskowych domów samopomocy oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Tab.4. Placówki pomocy i wsparcia społecznego w Gdańsku w latach 2012-2019

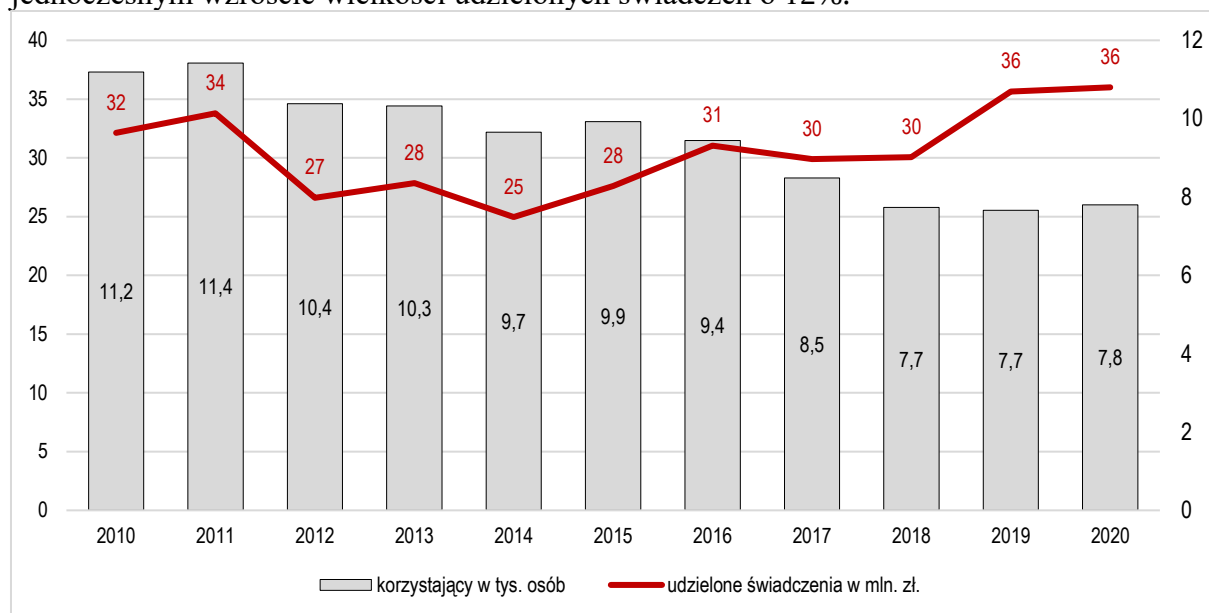
Rodzaj placówki pomocy społecznej		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Środowiskowe Domy Samopomocy	placówki	9	9	10	10	10	11	12	12	13
	miejsca	214	214	229	244	247	276	278	315	332
Dzienne Domy Pomocy	placówki	5	5	5	6	7	7	8	6	6
	miejsca	208	205	205	220	235	245	265	210	210
Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych	placówki	7	10	9	8	8	9	9	7	7
	miejsca	380	295	399	391	431	407	447	381	473
Kluby samopomocy	placówki	5	10	10	13	13	13	12	11	11
	miejsca	67	133	137	176	176	176	196	181	181
Domy Pomocy Społecznej	placówki	7	7	7	7	7	7	7	6	6
	miejsca	462	455	448	444	459	451	461	441	441
Placówki wsparcia dziennego	placówki	20	20	16	16	15	17	15	16	17
	miejsca	383	383	375	387	370	400	392	408	423
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	placówki	14	21	22	21	19	19	18	18	21
	miejsca	275	275	275	277	262	258	251	255	285
Warsztaty Terapii Zajęciowej	placówki	6	6	6	6	6	6	6	6	6
	miejsca	227	227	227	227	227	227	227	227	227

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Poza wymienionymi w tab.4 placówkami, w Gdańsku funkcjonują ponadto: centrum integracji społecznej, klub integracji społecznej, ośrodek interwencji kryzysowej oraz ogrzewalnia. Centrum Integracji Społecznej prowadzi działania integracyjne, kierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Celem tej placówki, prowadzonej przez Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta w Gdańsku, we współpracy z MOPR Gdańsk, jest przywracanie samodzielności życiowej osobom bezdomnym, uzależnionym od alkoholu lub narkotyków, zwalnianym z zakładów karnych, niepełnosprawnym, uchodźcom i długotrwale bezrobotnym. Ważnym aspektem działań w sferze wsparcia społecznego jest sprawowanie pieczy zastępczej nad dziećmi pozbawionych opieki ze strony najbliższej rodziny. W Gdańsku głównymi

formami opieki nad dziećmi są rodziny zastępcze oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze, których celem jest stworzenie warunków możliwie najbliższych domowym.

Na ryc.44. przedstawiono liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2010-2020. Pod względem liczby beneficjentów zaznacza się wyraźny spadek (o 30%), przy jednoczesnym wzroście wielkości udzielonych świadczeń o 12%.

Ryc.44. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w Gdańsku oraz wielkość udzielonych świadczeń w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Zgodnie z zapisami „Gdańskiej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych do roku 2030” do głównych kierunków realizacji programu wsparcia społecznego należą: wzmacnianie partycypacji społecznej na rzecz pełniejszego udziału mieszkańców naszego miasta i partnerów społecznych w życiu społecznym, deinstytucjonalizacja przenosząca zasoby ze stacjonarnych instytucji opieki długoterminowej w celu świadczenia nowych usług w środowisku lokalnym, sprawny i efektywny system zarządzania polityką społeczną czy też zwiększenie dostępności do usług społecznych w oparciu o wykorzystanie techniki mapowania usług.

Miasto Gdańsk inicjuje bądź współpracuje przy realizacji projektów społecznych, mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i pomoc w trudnych sytuacjach życiowych. Do tego typu inicjatyw zalicza się m.in.: System Aktywizacji Społeczno-Zawodowej, Kartę Dużej Gdańskiej Rodziny, Program Bezpieczeństwa Ekonomicznego i Wsparcia Osób Zadłużonych⁶.

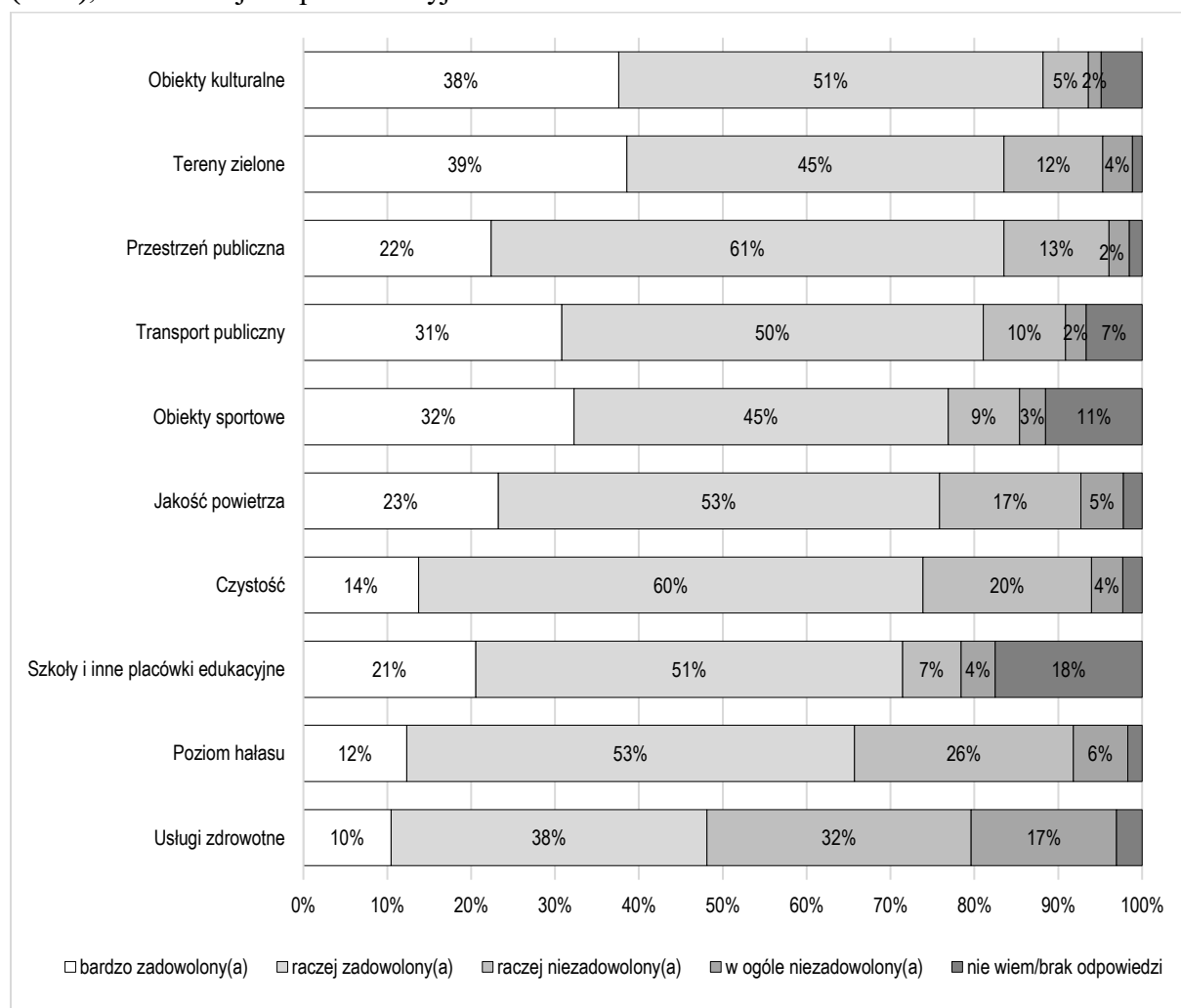
Miasto Gdańsk, mając na względzie kształtowanie miasta otwartego i integrującego różne grupy społeczne, realizuje dwa ważne modele: model na rzecz równego traktowania (od 2017 roku), zainicjowany przez Gdańską Radę ds. Równego Traktowania oraz model integracji imigrantów i imigrantek (od 2016 roku), realizowany m.in. przez Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek.

⁶ Gdańsk wczoraj i dziś 1990-2020, Urząd Miasta Gdańska

1.1.9 Jakość życia

Jakość życia jest kluczowym w sensie społecznym aspektem funkcjonowania i rozwoju współczesnych miast. Jak wynika z opracowania Komisji Europejskiej⁷ oraz przygotowanego na jego podstawie raportu, dotyczącego miasta Gdańska⁸, w 2019 roku 97% mieszkańców było zadowolonych z życia w mieście. W porównaniu do analogicznego badania, zrealizowanego w 2012 roku, nastąpił wzrost o 3 punkty procentowe. Co ważne, ponad 2/3 mieszkańców Gdańska uważa, że w ciągu ostatnich pięciu lat odczuło poprawę poziomu jakości życia.

Na ryc.45 przedstawiono główne składowe, które wpływają na subiektywne poczucie jakości życia. W największym stopniu mieszkańcy Gdańska odczuwają satysfakcję z obiektów kultury (89% ocen pozytywnych wobec 7% ocen negatywnych), dostępności terenów zieleni (odpowiednio 84% i 16%), przestrzeni publicznej (odpowiednio 83% i 15%) oraz funkcjonowania transportu publicznego (81% i 12%). Również inne aspekty miasta, wpływające na poczucie satysfakcji z zamieszkania w Gdańsku takie, jak: jakość powietrza, czystość miasta, infrastruktura sportowa i edukacja w mieście są oceniane pozytywnie. Na tym tle słabiej wypadają usługi zdrowotne (48% ocen pozytywnych przy 49% ocen negatywnych). Z kolei relatywnie najslabiej mieszkańcy Gdańska oceniają możliwość znalezienia mieszkania w rozsądnej cenie. W tym przypadku przeważały oceny negatywne (51%) nad pozytywnymi (34%), co zostało już opisane i wyjaśnione w rozdziale 1.1.3.

Ryc.45. Ocena wybranych aspektów życia w mieście w opinii mieszkańców Gdańska w 2019 roku

⁷ Report on The Quality of Life in European Cities, 2020, European Commission, Luxembourg

⁸ Wyniki badania jakości życia w miastach Europy, 2021, Urząd Miasta Gdańska, Gdańsk

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych w raporcie pt.: Wyniki badania jakości życia w miastach Europy

Gdańszczanie deklarują znaczące poczucie bezpieczeństwa i zaufania do innych, przy czym nieco bezpieczniej czują się w swoim sąsiedztwie (84%) aniżeli w całym mieście (81%). Podobny trend obserwowany jest w zakresie deklarowanego zaufania do innych: 75% badanych uznaje mieszkańców z sąsiedztwa za godnych zaufania, natomiast w przypadku mieszkańców Gdańska, 67% badanych podziela tę opinię. Owo poczucie bezpieczeństwa i zaufania przekłada się z pewnością na fakt, że niemal 90% gdańszczan jest zadowolonych z okolicy, w której mieszka i odczuwa satysfakcję z życia, które prowadzą. Co więcej, $\frac{3}{4}$ badanych jest zadowolonych z sytuacji finansowej gospodarstwa domowego, a ponad połowa – ze swojej sytuacji zawodowej. Można zatem stwierdzić, że mieszkańcy Gdańska reprezentują znaczący poziom dobrostanu.

Ważny w tym kontekście jest szczególnie fakt, że oceny większości aspektów poziomu życia wykazują trend rosnący, co oznacza, że miasto Gdańsk oferuje coraz wyższy poziom jakości życia. W odniesieniu ostatnich badań z 2019 roku do 2012 roku należy podkreślić, że w największym stopniu poprawiło się postrzeganie:

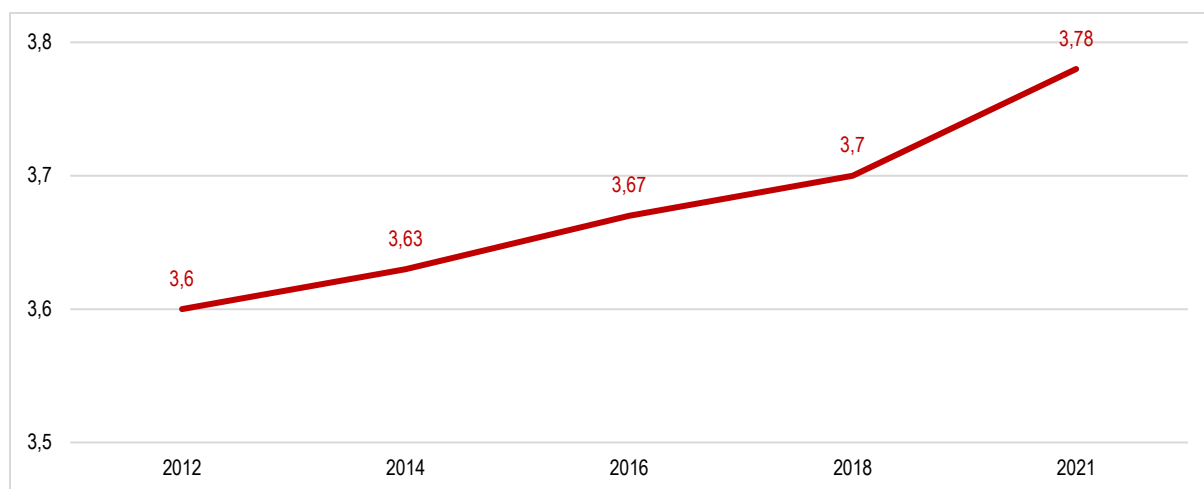
- lokalnego rynku pracy (+18 punktów procentowych),
- czystości miasta (+10 pp),
- jakości powietrza (+9 pp),
- rozwoju przestrzeni publicznych (+7 pp),
- rozwoju terenów zieleni (+7 pp),
- zaufania do innych mieszkańców dzielnicy (+6 pp) i miasta (+5 pp).

Z kolei, spadek zanotowano w przypadku oceny dostępności finansowej mieszkań (o 3 punkty procentowe).

Warto zaznaczyć, że mieszkańcy Gdańska nie tylko coraz lepiej oceniają jakość życia w mieście z własnej perspektywy, ale także wyrażają opinię, że jest to dobre miasto do życia dla innych. Aż 97% ankietowanych uważa Gdańsk jako miasto przyjazne ludziom, 91% uznaje je za najlepsze miejsce do życia dla młodych rodzin z dziećmi, 85% że dla osób starszych, a 81% uznaje Gdańsk jako miasto przyjazne dla imigrantów.

Z prowadzonych cyklicznie badań jakości życia w Gdańsku w ujęciu przestrzennym (według 12 grup dzielnic)⁹ wynika, że od 2012 roku wyraźnie wzrasta ocena jakości życia mieszkańców od 3,6 do 3,78 (ryc.46). Biorąc pod uwagę wybrane wskaźniki funkcjonowania miasta, najwyżej oceniane są w mieście powiązania komunikacyjne, komunikacja tramwajowa oraz warunki mieszkaniowe (odpowiednio: 4,27; 4,25 i 4,12). Z kolei najslabiej są postrzegane przez mieszkańców: infrastruktura plażowa, opieka zdrowotna oraz przestrzeń publiczna w okolicy zamieszkania (odpowiednio: 3,11; 3,17 i 3,44). W stosunku do 2012 roku w najwyższym stopniu poprawiły się oceny dotyczące: komunikacji SKM i PKM (+0,77), sytuacji zawodowej (+0,57), przyrody i środowiska naturalnego (+0,54), sytuacji finansowej (+0,49), komunikacji autobusowej (+0,46), poczucia bezpieczeństwa (+0,42), infrastruktury drogowej (+0,41) i komunikacji tramwajowej (+0,37). Natomiast w najniższym stopniu uległy poprawie: sieć handlowa i usługowa (+0,11), ochrona zdrowia (+0,16), warunki mieszkaniowe (+0,18) oraz infrastruktura rekreacyjno-sportowa (+0,20).

⁹ Badania nt. jakości życia w Gdańsku są realizowane przez Pracownię Realizacji Badań Socjologicznych Uniwersytetu Gdańskiego od 2008 roku

Ryc.46. Ogólny wskaźnik jakości życia w Gdańsku w latach 2012-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Brosz, Załęcki (2021)

W dzielnicowym zróżnicowaniu Gdańska zaznaczają się istotne różnice pod względem postrzeganej przez mieszkańców jakości życia (ryc.46). Najlepiej oceniane pod tym względem są następujące grupy dzielnic:

- Przymorze Wielkie, Przymorze Małe i Żabianka-Jelitkowo (4,00),
- Chełm, Jasień, Ujeścisko-Łostowice, Orunia Górna - Gdańsk Południe (3,91),
- Śródmieście, Aniołki (3,85).

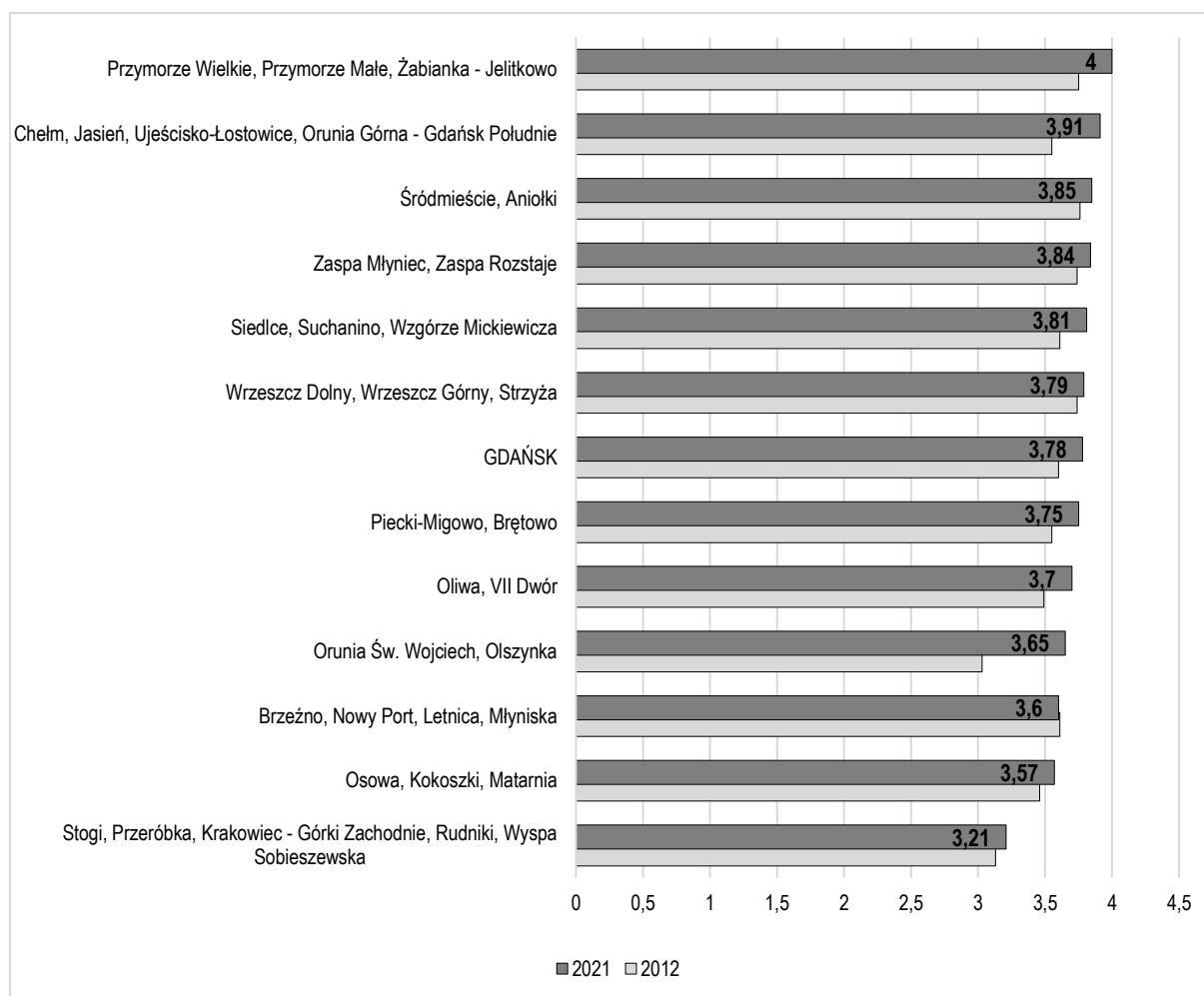
W pierwszym i trzecim przypadku są to dzielnice zlokalizowane w centralnej części miasta, wzdłuż pasma usługowo-rozwojowego i bardzo dobrze skomunikowane z innymi częściami miast. Natomiast drugą grupę cechuje intensywny rozwój przestrzenny, charakteryzujące się wysoką aktywnością inwestycyjną na rynku mieszkaniowym i rozwojem sektora usług.

Natomiast najgorzej postrzegane są następujące grupy dzielnic:

- Stogi, Przeróbka, Krakowiec – Górki Zachodnie, Rudniki, Wyspa Sobieszewska (3,21),
- Osowa, Kokoszki, Matarnia (3,57),
- Brzeźno, Nowy Port, Letnica, Młyniska (3,6).

W przypadku pierwszej i drugiej grupy dzielnic w stosunku do 2012 roku obserwowany jest wzrost jakości życia (odpowiednio o +0,08 i +0,11). Natomiast w przypadku trzeciej grupy, odnotowano nieznaczny spadek (-0,01).

W odniesieniu do 2012 roku najwyższy wzrost oceny jakości życia dotyczył grup dzielnic: Orunia Św. Wojciech i Olszynka (+0,62), Chełm, Jasień, Ujeścisko-Łostowice, Orunia Górna – Gdańsk Południe (+0,36), Przymorze Wielkie, Przymorze Małe, Żabianka - Jelitkowo (+0,25) i Oliwa VII Dwór (+0,21). Natomiast w opinii mieszkańców spadł nieznacznie poziom jakości życia w przypadku jednej grupy dzielnic, czyli Brzeźno, Nowy Port, Letnica Młyniska (-0,01).

Ryc.47. Zmiany ogólnego wskaźnika jakości życia w grupach dzielnic Gdańsku w 2012 i 2021 roku
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Brosz, Załęcki (2021)

W tab.5. wyszczególniono oceny poszczególnych aspektów jakości życia według grup dzielnic. Najwyższe oceny, przekraczające 4,5 pkt, dotyczą powiązań komunikacyjnych dzielnic Przymorze Wielkie, Przymorze Małe, Żabianka – Jelitkowo oraz rozwoju sieci handlowo-usługowej w dzielnicach: Przymorze Wielkie, Przymorze Małe, Żabianka – Jelitkowo oraz Śródmieście, Aniołki. Z kolei oceny najniższe, poniżej 3 pkt, dotyczą opieki zdrowotnej w dzielnicach: Stogi, Przeróbka, Krakowiec – Górki Zach., Rudniki, Wyspa Sobieszewska i Osowa, Kokoszki, Matarnia oraz przestrzeni publicznej w okolicy miejsca zamieszkania w dzielnicach Stogi, Przeróbka, Krakowiec – Górki Zach., Rudniki, Wyspa Sobieszewska.

Jak konkludują autorzy raportu¹⁰, obszary, w których ogólny wskaźnik jakości życia osiągnął najwyższą wartość to dzielnice najlepiej skomunikowane, położone przy głównych szlakach komunikacyjnych. Dzięki realizowanym od lat inwestycjom mającym na celu podniesienie jakości powiązań komunikacyjnych oraz komunikacji tramwajowej w mieście, obszar, którego mieszkańcy wysoko oceniają poziom jakości życia, stał się wyraźnie spójny. Na wysoki poziom jakości życia mają wpływ warunki mieszkaniowe oraz infrastruktura rekreacyjno-sportowa. Szczególnie dzielnice południowe to tereny, na których intensywnie rozbudowuje się nowoczesna zabudowa mieszkaniowa. Z kolei dzielnice, których mieszkańcy najslabiej

¹⁰ Brosz M., Załęcki J., 2021, *Jakość życia w Gdańsku. Studium jakości życia w dobie pandemii choroby wirusowej COVID-19. Raport z badań przeprowadzonych wśród mieszkańców Gdańska*, Pracownia Realizacji Badań Socjologicznych Uniwersytetu Gdańskiego

oceniają jakość życia, charakteryzują się dużym zróżnicowaniem zabudowy, sąsiadują z terenami przemysłowymi i magazynowo-składowymi, a istniejąca infrastruktura drogowa wymaga gruntownych działań naprawczych. Badani nisko ocenili również sieć handlowo-usługową, instytucje ochrony zdrowia, infrastrukturę sportowo-rekreacyjną oraz jakość przestrzeni publicznej.

1.1.10 Cyfryzacja

W szerokim ujęciu pojęcie cyfryzacji nawiązuje do zmian w otoczeniu, spowodowanych coraz bardziej powszechnym stosowaniem technologii cyfrowych. Związek pomiędzy rozwojem technologicznym, w szczególności w zakresie narzędzi zdalnego porozumiewania się, a środowiskiem miejskim jest wielokierunkowy. Cyfryzacja jest dużym wyzwaniem dla sektora publicznego, który musi dokonać głębokich zmian w sposobie funkcjonowania organizacji publicznych oraz jednostek sektora publicznego.

W nowej gospodarce cyfrowej coraz większy wpływ na procesy przemiany przestrzeni miejskiej będzie miał poziom cyfryzacji miast, w tym dostęp do infrastruktury teleinformatycznej i urządzeń, umożliwiający korzystanie mieszkańców z technologii informacyjnych oraz oferowanych dla nich usług cyfrowych. Rozwój cyfryzacji miast może się odbywać dwukierunkowo: z inicjatywy samorządów wdrażających innowacyjne rozwiązania bądź z inicjatywy mieszkańców i innych interesariuszy miasta, którzy mogą wykorzystywać powszechne rozwiązania z zakresu gospodarki współdzielenia, mobilności czy metod pracy. Zastosowanie technologii cyfrowych w wymienionych podejściach wpływa na permanentne zmiany w dotychczasowych sposobach funkcjonowania i potrzebach mieszkańców miast.

Ważnymi wskazaniem dla przeprowadzenia niezbędnej transformacji cyfrowej są wytyczne sformułowane przez Komisję Europejską w 2021 w formie strategicznych założeń rozwoju cyfryzacji do 2030 roku. W dokumencie wskazano na cztery główne obszary działań:

1. Podstawowe umiejętności cyfrowe (co najmniej 80% ludności),
2. Transformacja cyfrowa przedsiębiorstw (75% przedsiębiorstw korzystających z chmury i big data; 90% firm sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) wykorzystujących podstawowe technologie cyfrowe),
3. Bezpieczna i zrównoważona infrastruktura cyfrowa (gigabit dla każdego, powszechność 5G),
4. Cyfryzacja usług publicznych (100% najważniejszych usług publicznych on-line).

Strategia opiera się na trzech głównych celach:

Cel 1: Technologia dla ludzi – rozwój technologii, zmieniających życie obywateli (inwestycje w sieciowanie obywateli i rozwój kapitału ludzkiego, zapewnienie cyberbezpieczeństwa i budowanie zaufania do nowych technologii, rozwój kompetencji cyfrowych społeczeństwa);

Cel 2: Uczciwa i konkurencyjna gospodarka cyfrowa – niezależne i własne rozwiązania cyfrowe wywodzące się z UE, rozwój baz danych, wsparcie cyfrowe dla MŚP,

Cel 3: Otwarte, demokratyczne i zrównoważone społeczeństwo – utworzenie środowiska godnego zaufania, demokratycznego, neutralnego dla klimatu i wydajnie wykorzystującego swoje zasoby.

Rozwój cyfrowego potencjału w sektorze publicznym powinien dotyczyć:

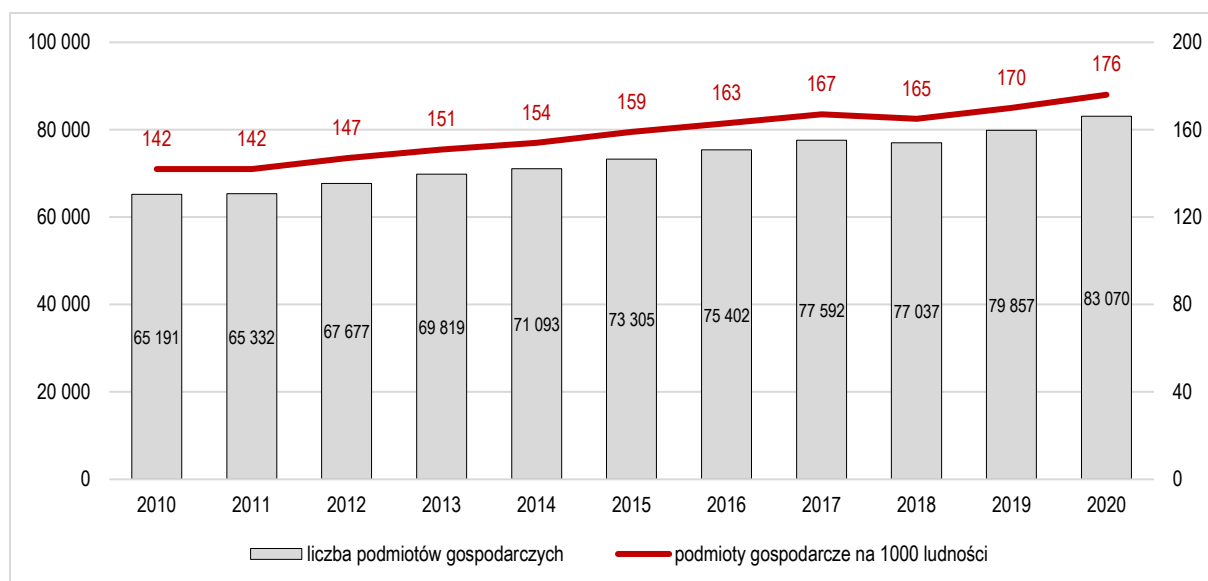
1. cyfryzacji procedur administracyjnych poprzez:
 - tworzenie platform e-usług publicznych, zapewniające w pełni elektroniczną obsługę spraw mieszkańców oraz zdalną pracę urzędników,
 - wprowadzenie elektronicznego wew. obiegu dokumentów,
 - rozwój kompetencji cyfrowych urzędników;
2. integracji systemów cyfrowych w regionie poprzez:
 - powołanie Lokalnych Centrów Kompetencji,
 - wsparcie wspólnych inicjatyw sektora publicznego na rzecz rozwoju standardów i rozwiązań;
3. rozwoju inicjatyw z obszaru integracji otwartych danych;
4. dostosowania infrastruktury cyfrowej sektora publicznego do wymogów ustawy o dostępności;
5. cyberbezpieczeństwa danych (m.in. związanego ze zdalną obsługą klienta).

W ujęciu społecznym naczelnym celem cyfryzacji powinna być poprawa jakości życia obywateli, zarówno przez oferowanie im usług bezpośrednio ułatwiających sprawy urzędowe i prywatne, jak i pośrednio poprzez efektywniejsze zarządzanie różnymi sferami życia miejskiego. Natomiast w ujęciu gospodarczym najważniejsza wydaje się transformacja cyfrowa w obszarze skutecznego zarządzania kadrą firmy, a nade wszystko – poprawa zaawansowania technologicznego procesów produkcyjnych, transportowych, logistycznych itd. Z kolei, w kontekście rozwoju miejskiej mobilności i zwiększania dostępności oraz efektywności usług transportowych, cyfryzacja systemu transportowego jest koniecznością. Niezbędna jest przy tym integracja funkcjonalna podsystemów transportu miejskiego, wykorzystanie technologii i cyfryzacji w ruchu pojazdów miejskich, zmiany w dotychczasowym sposobie organizacji przewozów oraz popularyzacji alternatywnych źródeł napędu pojazdów. Dostarczenie rozwiązań MaaS (Mobility-as-a-Service) wymagać będzie upowszechnienia usług w zakresie mobilności skoncentrowanych na użytkowniku.

1.2 Determinanty rozwoju gospodarczego

1.2.1 Podmioty gospodarcze

W Gdańsku następuje systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych – w latach 2010-2020 przekroczył on 27% (ryc.48). Również w odniesieniu do populacji miasta rośnie wskaźnik liczby podmiotów na 1000 osób - w analizowanym okresie wzrósł on ze 142 do 176 podmiotów. Gdańskie podmioty gospodarcze wykazują wysoki poziom stabilności, o czym może świadczyć fakt, że trendu wzrostowego nie zatrzymała pandemia koronawirusa i okresowe wstrzymanie działalności gospodarczej.

Ryc.48. Liczba podmiotów gospodarczych w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W strukturze sektorowej podmiotów gospodarczych zwraca uwagę wyraźny wzrost udziału firm należących do szeroko rozumianego sektora usług, który w 2020 roku stanowił już 81% ogółu firm w Gdańsku i od 2010 roku zanotował wzrost o 32%. (tab.6). W przypadku działalności przemysłowej i budowlanej również nastąpił wzrost o 13% i obecnie ten sektor jest reprezentowany przez 18,6% podmiotów. Spadek (o 32%) zanotowano tylko w przypadku firm, funkcjonujących w sektorze rolniczym.

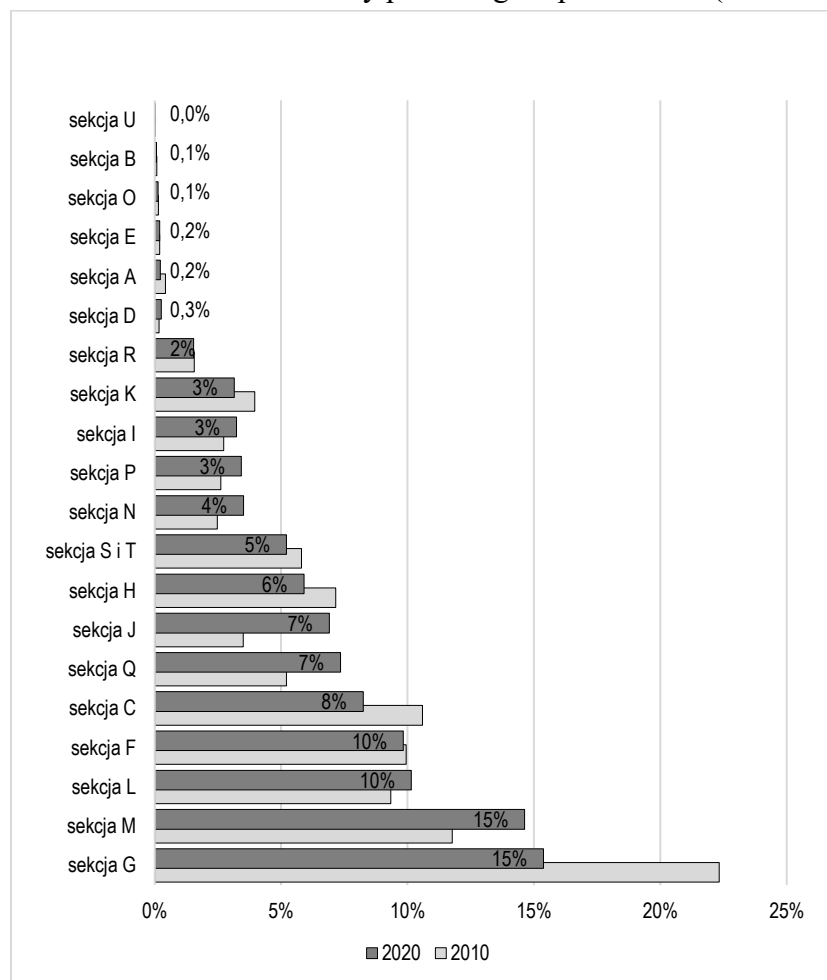
Tab.6. Zmiany struktury podmiotów gospodarczych według głównych sektorów gospodarczych w Gdańsku w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zmiana w stos. do 2010 roku
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	272	249	238	236	208	194	208	204	190	185	186	-32%
przemysł i budownictwo	13 675	13 501	13 808	14 109	14 162	14 470	14 631	14 897	14 324	14 911	15 440	13%
pozostała działalność	51 244	51 582	53 631	55 474	56 723	58 641	60 563	62 491	62 523	64 761	67 444	32%
ogółem	65 191	65 332	67 677	69 819	71 093	73 305	75 402	77 592	77 037	79 857	83 070	27%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W bardziej szczegółowym ujęciu struktury podmiotów gospodarczych według sekcji PKD (ryc.49), można wskazać, że największy udział ma nadal sekcja G, czyli handel i naprawy 15%, choć należy podkreślić istotny spadek udziału w stosunku do 2010 roku, kiedy stanowiła 22% ogółu firm. Drugim pod względem hierarchii w strukturze działalności gospodarczej są podmioty funkcjonujące w sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), które

w 2020 roku stanowiły 15% (w 2010 roku – 12%), natomiast trzecim – sekcja L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości), reprezentowana przez 10% firm (w 2010 roku – 9%). Co dziesiąty podmiot gospodarczy Gdańska funkcjonuje w ramach sekcji F (budownictwo), ale w przypadku tego typu działalności zaznacza się niewielki spadek w strukturze gospodarczej. Ponadto, istotny wzrost, w stosunku do 2010 roku, notują podmioty gospodarcze sekcji J (informacja i komunikacja) i Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna), które w 2020 roku stanowiły po 7% ogółu podmiotów (w 2010 roku odpowiednio: 3% i 5%).

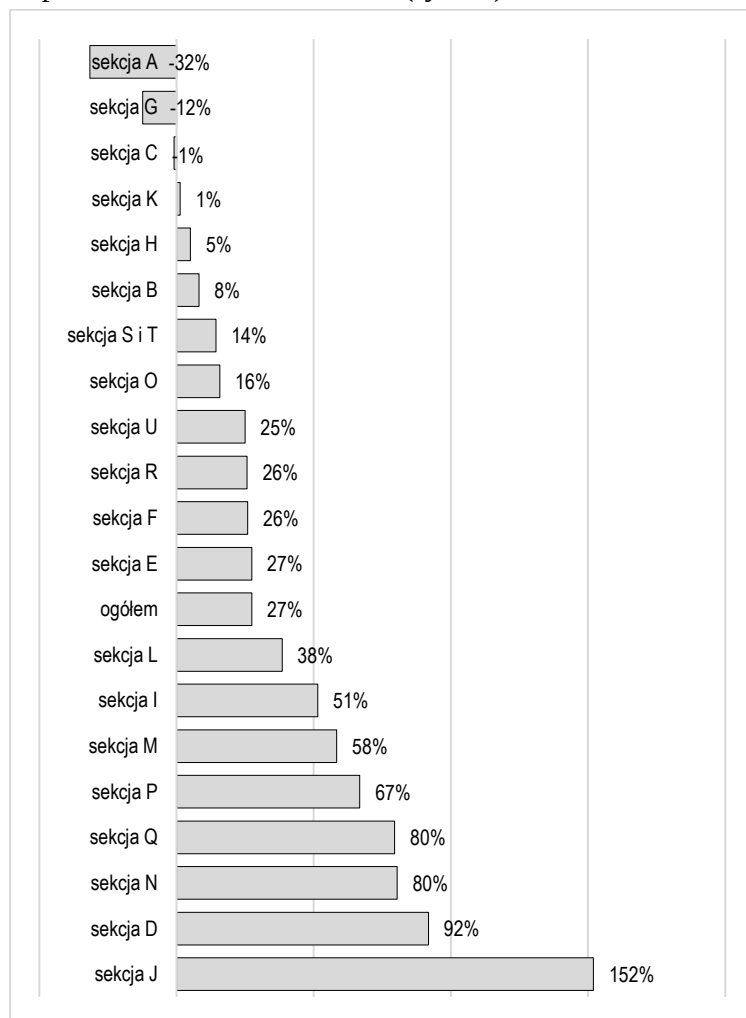
Ryc.49. Struktura gdańskich podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w 2010 i 2020 roku¹¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Z porównania liczby podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach PKD w 2010 i 2020 roku wynika, że największą dynamikę zmian zanotowały: sekcja J (informacja i

¹¹ Wykaz sekcji PKD: A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), B (górnictwo i wydobywanie), C (przetwórstwo przemysłowe), D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych), E (dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją), F (budownictwo), G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle), H (transport i gospodarka magazynowa), I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi), J (informacja i komunikacja), K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa), L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości), M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca), O (administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne), P (edukacja), Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna), R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją), S (pozostała działalność usługowa), T (gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby), U (organizacje i zespoły eksterytorialne)

komunikacja), w której nastąpił wzrost o ponad 150%, a także sekcje D (wytworzenie i zaopatrywanie w energię), N (działalność w zakresie usług administrowania) i Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna), które zanotowały wzrost odpowiednio o: 92%, 80% i 80%. Spadek w stosunku do 2010 roku dotyczył trzech sekcji: A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), G (handel i naprawy) oraz C (przetwórstwo przemysłowe), który wyniósł odpowiednio: 32%, 12% i 1% (ryc.50).

Ryc.50. Zmiana struktury gdańskich podmiotów gospodarczych według sekcji PKD – stosunek roku 2020 do roku 2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Na podstawie powyższych trendów można stwierdzić, że w Gdańsku umacniają się działalności, które zalicza się do sektora zaawansowanych technologii, otoczenia biznesu i kreatywnego oraz firmy, których profil funkcjonowania wspiera rozwój funkcji metropolitalnych, czyli takich, które mają znaczenie na poziomie co najmniej ponadregionalnym.

W strukturze wielkościowej gdańskich podmiotów gospodarczych pogłębia się dominacja firm zatrudniających do 9 osób, które stanowią już 97% ogółu podmiotów; pozostałe kategorie wielkościowe notują niewielkie spadki (tab.7).

Tab.7. Struktura gdańskich podmiotów gospodarczych według wielkości zatrudnienia w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0-9 osób	95%	95%	96%	96%	96%	96%	96%	96%	97%	97%	97%
10-49 osób	3,8%	3,8%	3,4%	3,4%	3,4%	3,3%	3,3%	3,1%	2,7%	2,6%	2,4%
50-249 osób	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%	0,5%
250-999 osób	0,10%	0,11%	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%	0,09%	0,09%	0,09%	0,09%
1000 os. i więcej	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

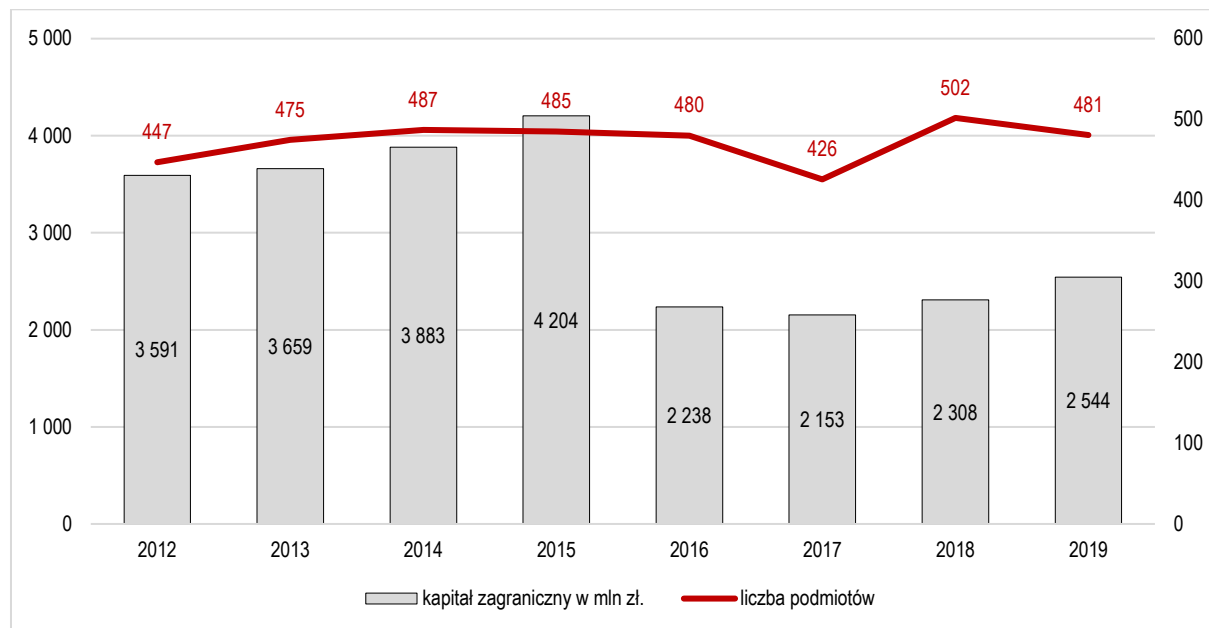
W przypadku największych firm, zatrudniających ponad 1000 osób, dominują przedsiębiorstwa i spółki należące do Skarbu Państwa i funkcjonujące w takich sektorach gospodarki narodowej, jak: przetwórstwo przemysłowe oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, edukacja, opieka zdrowotna i pomoc społeczna, a także administracja publiczna i obrona narodowa. Pośród firm, reprezentujących sektor prywatny, zwracają uwagę podmioty działające na rynku finansowym i ubezpieczeniowym oraz telekomunikacyjnym (tab.8).

Tab.8. Największe podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 1000 osób w Gdańsku w 2020 roku

Lp.	Nazwa podmiotu	Sekcja PKD
1	Gdańska Stocznia "Remontowa" im. J. Piłsudskiego SA	C. Przetwórstwo przemysłowe
2	Grupa Lotos SA	
3	Remontowa Shipbuilding SA	
4	Stocznia Gdańsk SA	
5	Energa-Operator SA, oddział w Gdańsku	D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię
6	"Jysk" sp. z o.o.	G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych
7	Lotos Paliwa sp. z o.o.	
8	Gdańskie Autobusy i Tramwaje sp. z o.o.	H. Transport i gospodarka magazynowa
9	Intel Technology Poland sp. z o.o.	J. Informacja i komunikacja
10	Bank BPH SA	K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
11	Optima sp. z o.o.	
12	Komenda Miejska Policji w Gdańsku	O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
13	Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku	
14	Urząd Miejski w Gdańsku	
15	Zakład Ubezpieczeń Społecznych oddział w Gdańsku	
16	Gdański Uniwersytet Medyczny	P. Edukacja
17	Politechnika Gdańska	
18	Uniwersytet Gdański	
19	Centrum Medycyny Inwazyjnej	Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
20	Copernicus – Szpital	
21	Copernicus Podmiot Leczniczy sp. z o.o.	
22	Uniwersyteckie Centrum Kliniczne	
23	Uniwersyteckie Centrum Kliniczne - Szpital	
24	Uniwersyteckie Centrum Kliniczne - Poradnie	
25	Uniwersyteckie Centrum Kliniczne – ZOL	
26	Pomorska Organizacja Wojewódzka Ligi Obrony Kraju	S. Pozostała działalność usługowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

W niemal 500 funkcjonujących w Gdańsku podmiotach gospodarczych swoje udziały mają inwestorzy zagraniczni (ryc.51). O ile liczba tych podmiotów wykazuje stabilność, o tyle wartość zainwestowanego kapitału zagranicznego wyraźnie spadła w 2015 roku, ale od tego czasu systematycznie rośnie.

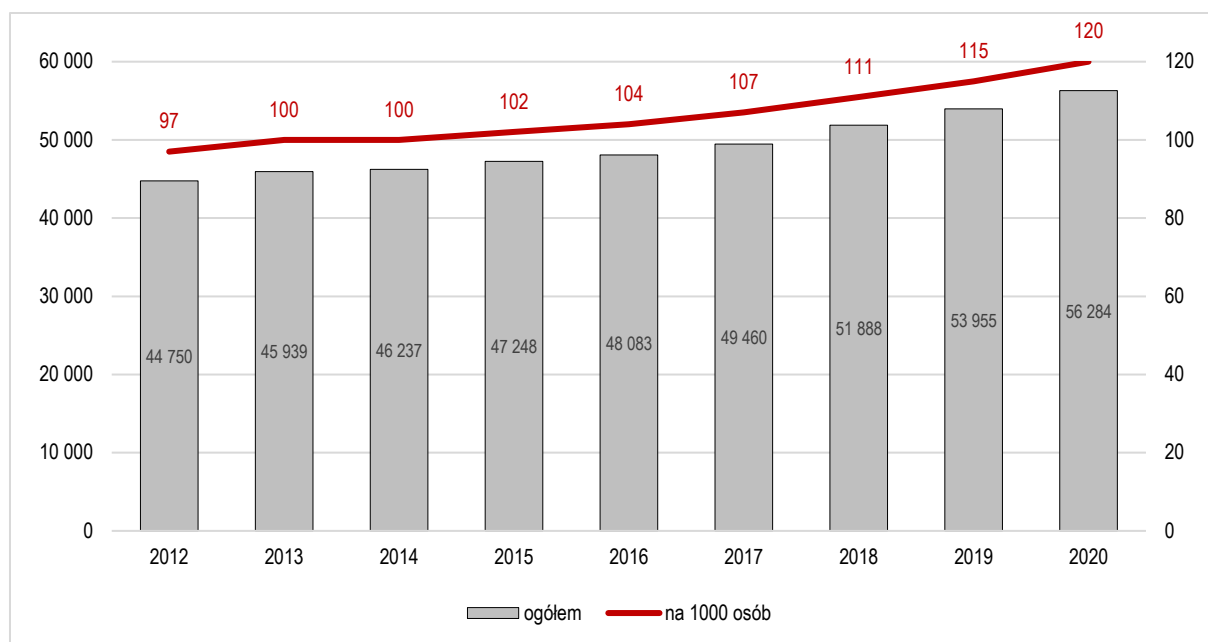

Ryc.51. Liczba gdańskich podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego i wielkość zainwestowanego kapitału zagranicznego w latach 2012-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

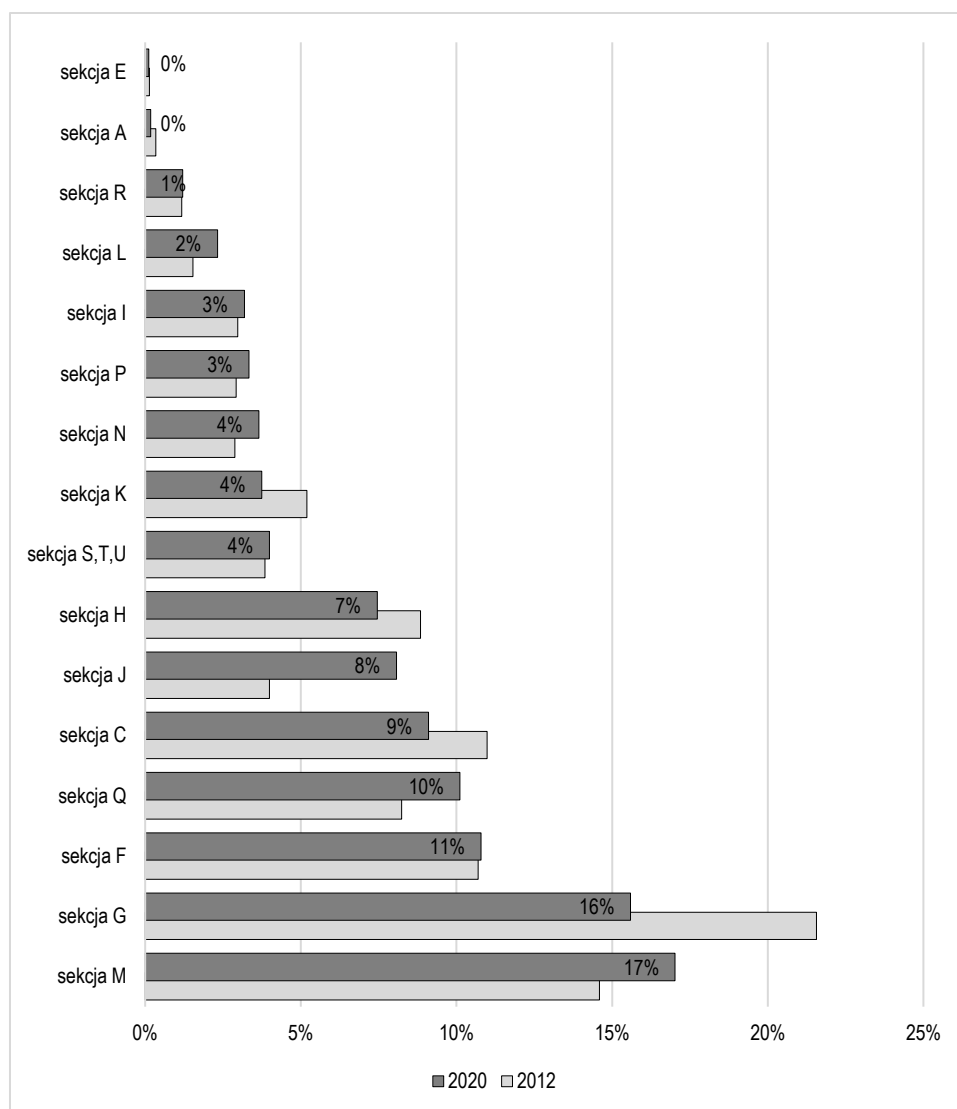
1.2.2 Przedsiębiorczość lokalna

Wymiarem lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców jest m.in. liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Podobnie jak w przypadku rejestrowanych podmiotów gospodarczych, wzrasta również liczba osób samozatrudnionych (ryc.52). Łącznie w latach 2012-2020 nastąpił ich wzrost z 44,7 tys. do 56,3 tys., czyli o 26%. Podobnie jak w przypadku podmiotów gospodarczych, również na działalność gospodarczą prowadzoną przez osoby fizyczne pandemia Covid-19 nie wpłynęła znacząco i trend wzrostowy został utrzymany.

Ryc.52. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gdańsku w latach 2012-2020
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W strukturze sektorowej i branżowej osób prowadzących działalność gospodarczą można odnaleźć analogie do podmiotów gospodarczych: maleje znaczenie sekcji G (handel i naprawy), której udział w strukturze sekcji PKD spadł z 22% do 16%, przy jednoczesnym istotnym wzroście znaczenia sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) i Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna), które zanotowały wzrost odpowiednio: z 15% do 17% i z 8% do 10%. Spadki notują również sekcje: przetwórstwo przemysłowe oraz transport i gospodarka magazynowa (ryc.53).

Ryc.53. Struktura osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gdańsku w 2012 i 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

To jednoznacznie oznacza, że w Gdańsku maleje znaczenie tzw. tradycyjnych gałęzi gospodarki (m.in. przetwórstwo przemysłowe, transport i gospodarka magazynowa), natomiast wzrasta rola sektora usług związanych z otoczeniem biznesu i branż zaliczanych do przemysłów kreatywnych.

1.2.3 Konkurencyjność gospodarcza

Nowe inwestycje lokalizowane poza tradycyjnymi terenami inwestycyjnymi powiązane są zwłaszcza z rozwojem sektora nowoczesnych usług dla biznesu (BSS - Business Services Sector). Swoje centra usługowe otworzyło w Gdańsku wiele znanych firm międzynarodowych, dzięki czemu gdański i metropolitalny rynek to bardzo atrakcyjna lokalizacja o istotnym znaczeniu w skali kraju i regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Działalność centrów outsourcingu procesów biznesowych (BPO), centrów usług wspólnych (SSC), globalnych centrów usług biznesowych (GBS), centrów IT oraz centrów badawczo-rozwojowych (R&D) sprzyja absorpcji nowych rozwiązań biznesowych, technologicznych i organizacyjnych,

wzmacniając rozwój lokalnej ekonomii w kierunku gospodarki opartej na zasobach wiedzy i coraz szerszych powiązaniach w skali globalnej. Nowoczesne miejsca pracy, w tym oparte na rozwiązaniach zdalnych, cechują się dużą wartością dodaną i często ponadprzeciętnymi wynagrodzeniami, przekładając się na istotne zwiększenie siły nabywczej mieszkańców oraz wpływając na inne gałęzie lokalnej gospodarki. W 2020 r. w Trójmieście w sektorze usług biznesowych zatrudnionych było ok. 27,9 tys. osób.

Rozwojowi sektora nowoczesnych usług dla biznesu sprzyja niezwykle dynamiczny rozwój infrastruktury biurowej. Całkowity zasób powierzchni biurowej w Trójmieście na koniec 2020 r. wyniósł o ponad 888,6 tys. m². Projekty inwestycyjne wyjątkowo dynamicznie rozwijają się wzdłuż al. Grunwaldzkiej na wysokości Oliwy i Wrzeszcza Górnego. Ponadto znaczące inwestycje biurowe lokalizowane są w okolicach lotniska, a perspektywiczną lokalizację stanowią również postoczniowe tereny Młodego Miasta.

Do najważniejszych projektów realizowanych na obszarach inwestycyjnych, które mają wpływać na podniesienie poziomu atrakcyjności inwestycyjnej Gdańska, należą:

- Pomorskie Centrum Logistyczne (PCL) – nowoczesny park magazynowy klasy A, zlokalizowany w pobliżu Terminala Kontenerowego DCT Gdańsk,
- Pomorskie Centrum Inwestycyjne (PCI) – park przemysłowy, zlokalizowany w sąsiedztwie Portu Gdańsk oraz Terminala Głębokowodnego DCT, który powstał z myślą o inwestorach związanych z gospodarką morską, branżą offshore oraz TSL,
- Park Przemysłowo-Technologiczny „Maszynowa”,
- Park Przemysłowy „Płonia”,
- Program inwestycyjny realizowany w Porcie Gdańsk przez Zarząd Morskiego Portu Gdańsk, stanowiący wieloetapowe przedsięwzięcie, obejmujące zadania związane z modernizacją infrastruktury portowej i dostępowej od strony lądu oraz dotyczące poprawy dostępu od strony wody.

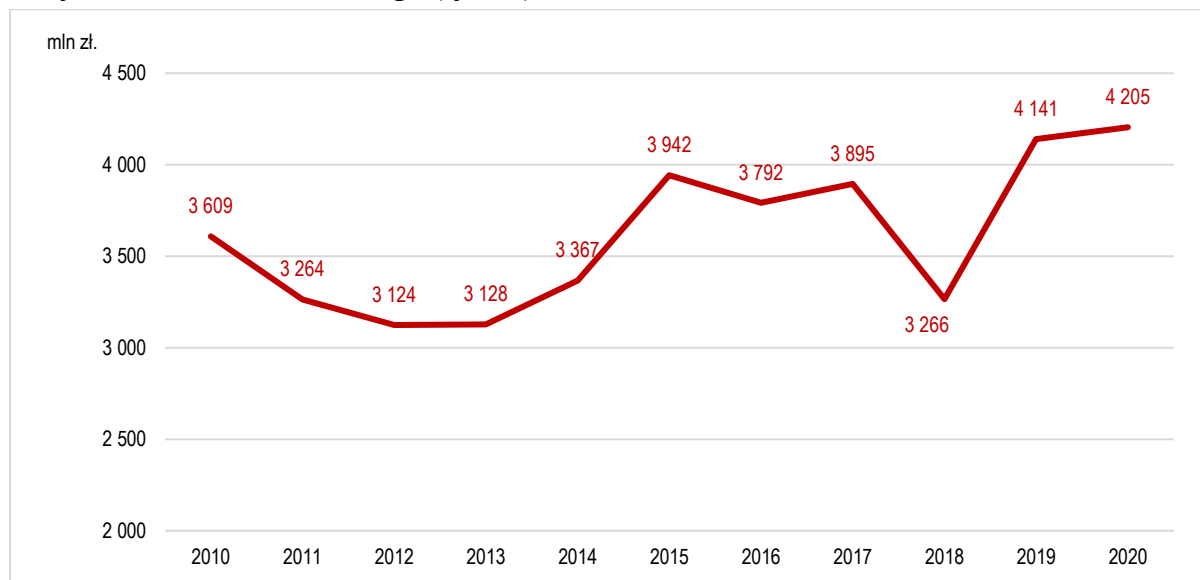
Współpraca inwestycyjna miasta Gdańska odbywa się także w ramach projektów realizowanych w formule partnerskiej, w tym wdrażanych na podstawie regulacji ustawowych dotyczących partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP), a także na podstawie koncesji na roboty budowlane lub usługi. W Gdańsku do 2020 roku zrealizowano bądź ogłoszono projekty PPP o wartości łącznej wynoszącej niemal 1,6 mld zł netto (w tym 288 mln zł netto na cele publiczne). Gdański model PPP jest związany szczególnie z projektami o charakterze rewitalizacyjnym, łączącymi wiele wymiarów życia społeczno-gospodarczego, realizowanymi na znajdujących się w niekorzystnej sytuacji obszarach miasta w celu wzmacniania ich potencjału rozwojowego.

Promocja potencjału gospodarczego stanowi ważny aspekt kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej. Kluczowym elementem wzmacniania rozpoznawalności wizerunku Gdańska i obszaru metropolitalnego w kraju i za granicą jest organizacja i udział w imprezach targowych i wystawienniczych. Ważnym aspektem jest także rozwój turystyki biznesowej oraz branży przemysłu spotkań i wydarzeń kierowanych do różnych grup odbiorców. Działania te pozwalają na zaprezentowanie oferty kierowanej do potencjalnych inwestorów polskich i zagranicznych oraz osób i organizacji zainteresowanych intensyfikacją współpracy gospodarczej. Rozwój sieci kontaktów biznesowych służy ponadto wsparciu aktywności lokalnych przedsiębiorców w sferze powiązań międzynarodowych. Pomimo trudności organizacyjnych, wynikających z pandemii Covid-19, w 2020 roku kontynuowano różnego rodzaju inicjatywy, mające na celu działania na rzecz kreowania globalnej rozpoznawalności Gdańska i obszaru metropolitalnego, w tym: wydarzenie gospodarcze Pomerania – Nevada Dialogue of the Future, rozwój serwisu visitgdansk.com, promującego miasto w kraju i zagranicą, kampania turystyczna #CzasNaGdańsk, kontynuacja prac nad Gdańskim Systemem

Konferencyjnym, *Gdansk Convention Bureau* czy Pomorski Broker Eksportowy – kompleksowy system wspierania eksportu w województwie pomorskim¹².

1.2.4 Inwestycje

W latach 2010-2020 nakłady inwestycyjne w Gdańsku wyniosły łącznie niemal 40 mld zł. Średniorocznie w analizowanym okresie inwestowano 3,6 mld zł. I chociaż wielkość nakładów w poszczególnych latach ulegała pewnym fluktuacjom, to można bez wątpienia mówić o utrzymaniu trendu wzrostowego (ryc.54).

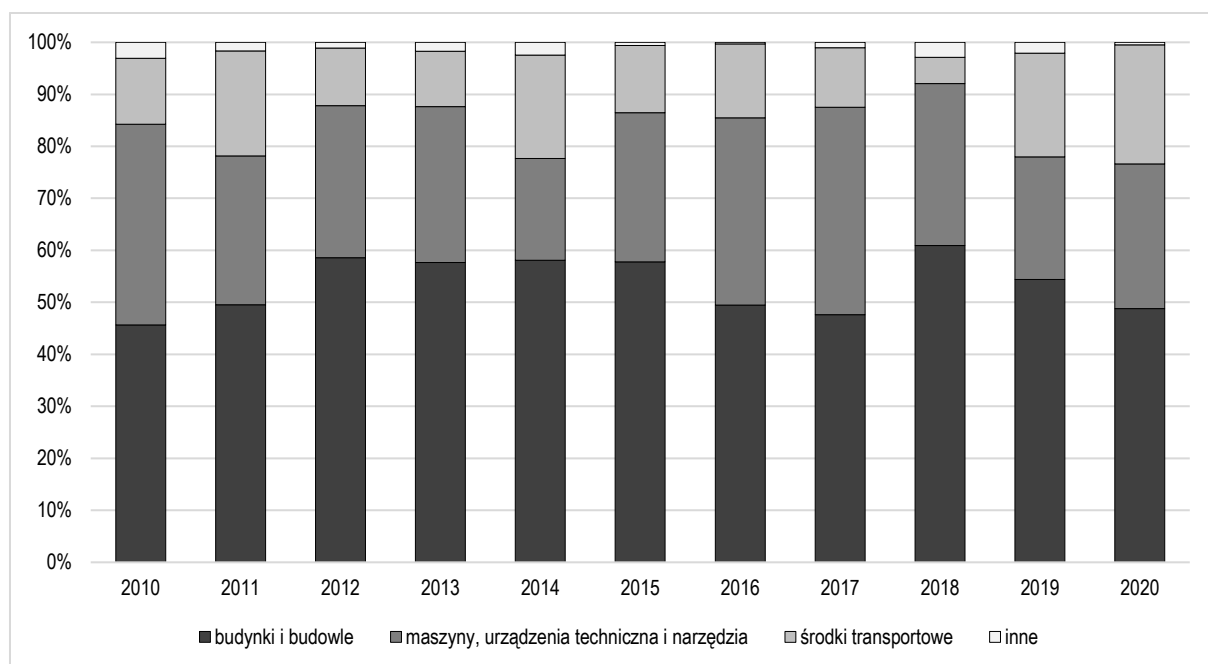

Ryc.54. Wielkość nakładów inwestycyjnych w mln zł. w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

W całym analizowanym okresie, w strukturze nakładów inwestycyjnych największy udział miały inwestycje budowlane (od 46% do 61%). Przeciętnie 30% inwestowano w maszyny i urządzenia techniczne, a 15% w infrastrukturę transportową (ryc.55).

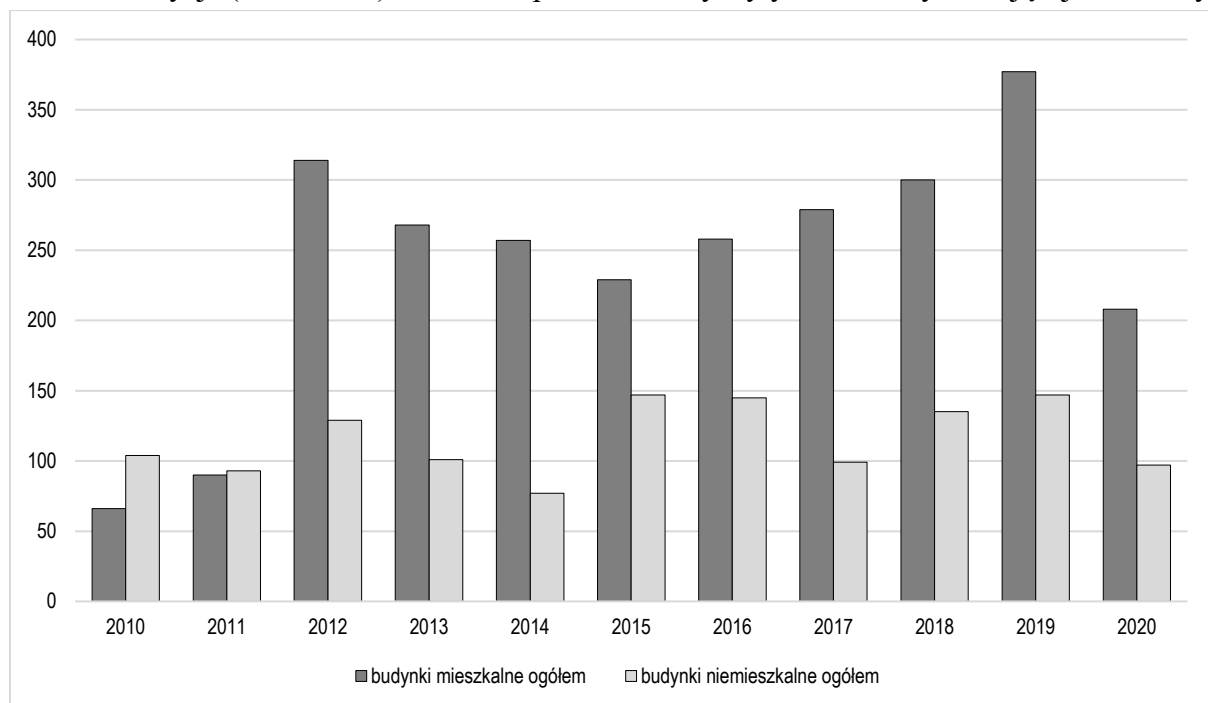
¹² Raport o stanie Miasta Gdańska za 2020 rok, Urząd Miasta Gdańska

Ryc.55. Struktura nakładów inwestycyjnych w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

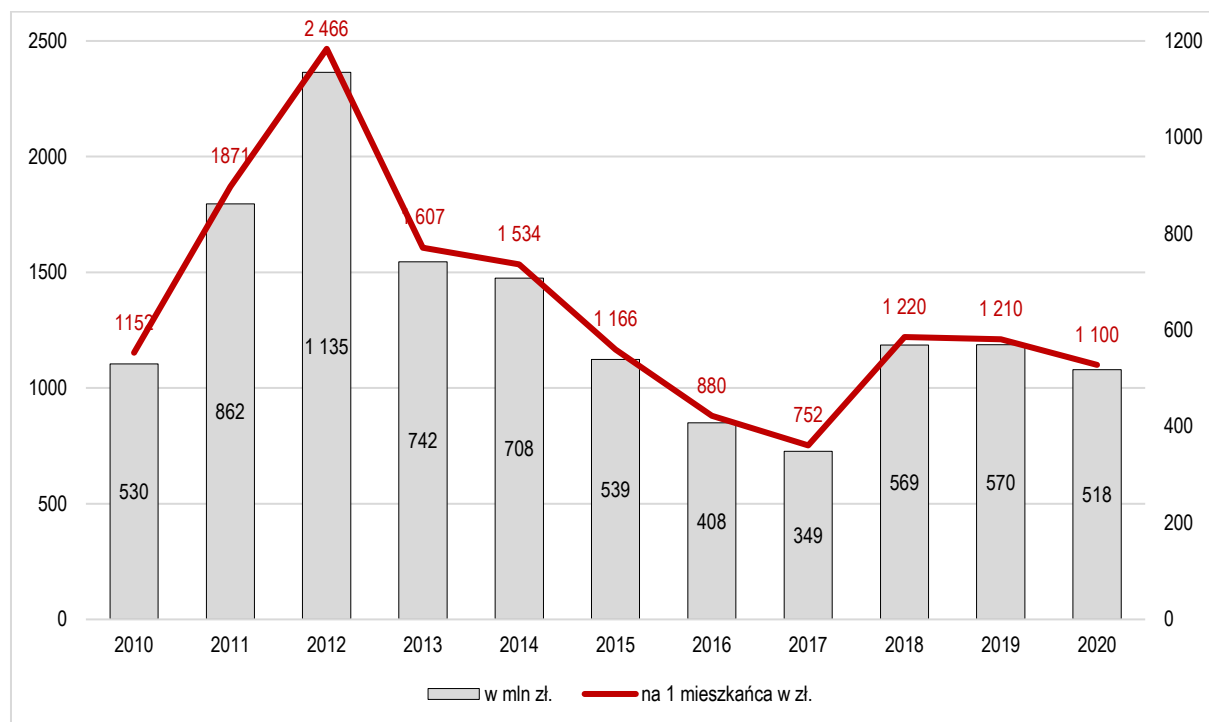
Od 2012 roku w inwestycjach budowlanych dominowało budownictwo mieszkaniowe (ryc.56). W latach 2010-2020 zrealizowano łącznie 2646 budynków mieszkalnych (67,5%), podczas gdy niemieszkalnych – 1274 (32,5%). Średniorocznie powstawało 240 budynków, przy czym w rekordowym 2019 roku – aż 377. W budynkach niemieszkalnych zdecydowanie przeważały nowe inwestycje (około 80%), natomiast pozostałe dotyczyły rozbudowy istniejącej zabudowy.

Ryc.56. Struktura inwestycji budowlanych w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Miasto Gdańsk w latach 2010-2020 wydało na inwestycje łącznie 6,9 mld zł. Jak wynika z ryc.57, największy wzrost wydatków inwestycyjnych dotyczył lat 2010-2012 i wiązał się bezpośrednio z przygotowaniami do EURO2012. W kolejnych latach wydatki te wahały się od 350 do 740 mln zł rocznie. W 2020 roku wydatki inwestycyjne wyniosły 13% ogółu wydatków budżetowych Gdańska. W tab.8. zaprezentowano największe pod względem zaangażowanych miejskich środków finansowych inwestycje, które oddano do użytku w latach 2014-2019.

Ryc.57. Wydatki inwestycyjne miasta Gdańska w mln zł. oraz w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł. w latach 2010-2020

Źródło: www.gdansk.pl/budzet

Tab.8. Największe inwestycje w Gdańsku finansowane/współfinansowane przez miasto w latach 2014-2019

Nazwa inwestycji	Rok zakończenia inwestycji	Koszt ogółem	Udział miasta w kosztach	
		w mln zł.	w %	
Tunel pod Martwą Wisłą	2016	881,0	207,0	23%
Budowa Europejskiego Centrum Solidarności	2014	231,1	123,6	53%
Budowa obiektu szkolnego przy ul. Jabłoniowej (Lawendowe Wzgórze) w Gdańsku	2019	87,7	87,7	100%
Budowa linii tramwajowej w dzielnicy Piecki-Migowo (GPKM, etap III B)	2015	162,7	50,9	31%
Budowa dojazdów do Pomorskiej Kolei Metropolitalnej oraz przebudowa infrastruktury tramwajowej	2015	124,5	49,5	40%
Budowa mostu zwodzonego na Wyspę Sobieszewską w ciągu drogi wojewódzkiej nr 501	2018	57,1	29,1	51%

Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław- Przebudowa Kanału Raduni na terenie Miasta Gdańska	2014	137,1	20,7	15%
Metropolitalna szkoła podstawowa w Kowalach	2018	39,8	15,0	38%
Zintegrowany System Zarządzania Ruchem TRISTAR	2015	159,6	12,6	8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Od 2012 roku Gdańsk realizuje również inwestycje w formule partnerskiej, w tym w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego oraz na podstawie koncesji na roboty budowlane lub usługi. Do przedsięwzięć miejskich o charakterze współpracy partnerskiej należą m.in.:

- budowa kolumbariów na gdańskich cmentarzach komunalnych,
- rewitalizacja Targu Siennego i Targu Rakowego,
- zagospodarowanie północnego cypla Wyspy Spichrzów w Gdańsku,
- budowa parkingów kubaturowych,
- zagospodarowanie obszaru dawnej zajezdni tramwajowej na Dolnym Mieście w Gdańsku.

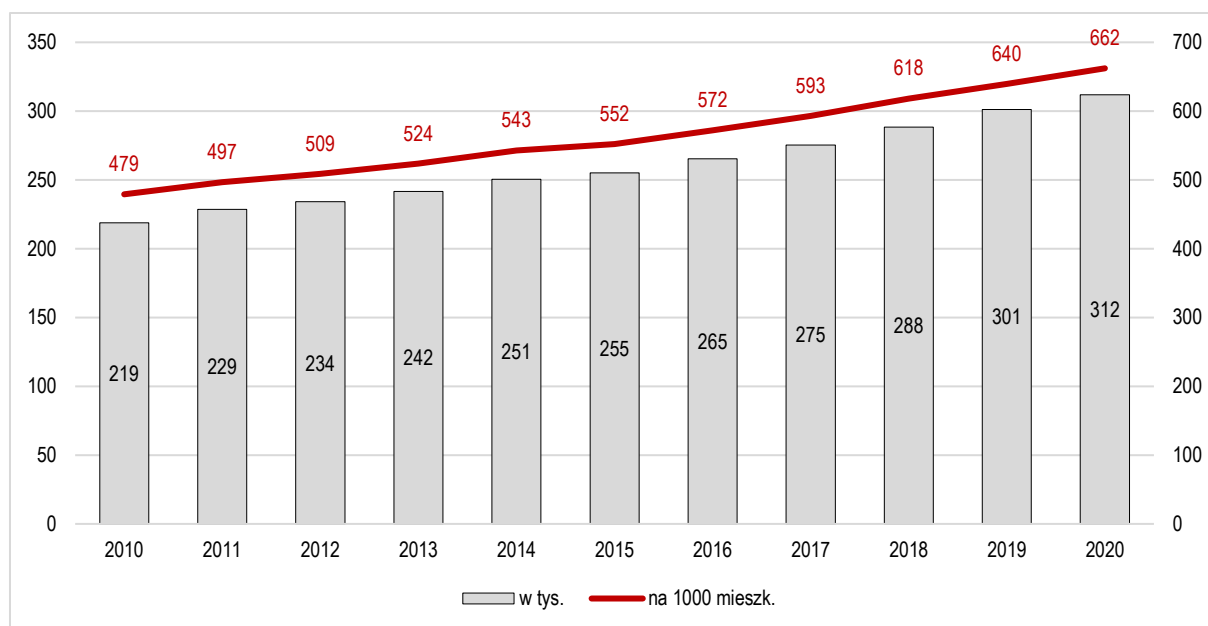
Niezależnie od działań podejmowanych przez Gminę Miasto Gdańsk również spółki miejskie podejmują się realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno-prywatnego, czego przykładem jest zawarta w 2018 r. umowa dla projektu „Budowa Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów (spalarnia) - Port Czystej Energii” prowadzony przez Zakład Utylizacyjny Sp. z o.o. (<https://www.gdansk.pl/ppp>).

1.2.5 Mobilność i transport miejski

W Gdańsku mobilność mieszkańców jest realizowana przede wszystkim z wykorzystaniem indywidualnego transportu samochodowego oraz transportu publicznego, choć należy podkreślić rosnące znaczenie rowerów jako indywidualnych środków transportu, ruchu pieszego, a także współdzielonej, póki co, komercyjnej mobilności, wykorzystującej samochody (*car-sharing*) czy też hulajnogi (*scooter-sharing*).

Z badań ruchu i zachowań komunikacyjnych mieszkańców Gdańska wynika, że w 2016 roku ruch pieszego stanowił 21% przemieszczeń po mieście, rowerowy – 6%, natomiast przewozy transportem zbiorowym stanowiły 32%, a indywidualnym – 41% (w 2009 roku dane te wynosiły odpowiednio: 21%, 2%, 38% i 39%). Oznacza to, że relatywnie w największym stopniu wzrosło przemieszczanie rowerami przy jednoczesnym spadku przewozami transportem zbiorowym.

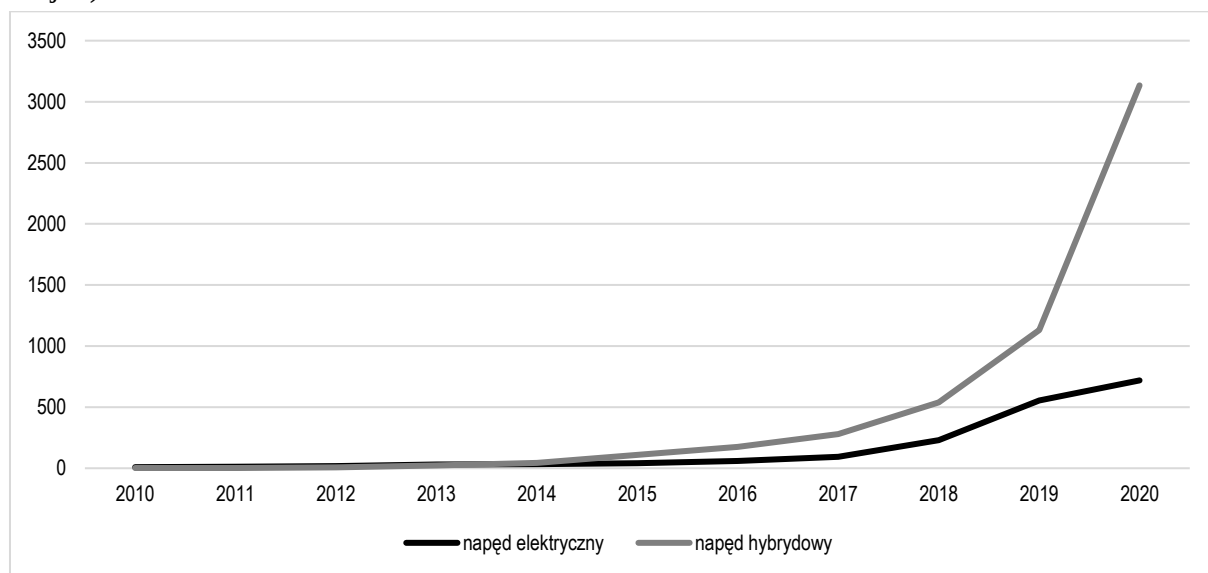
W latach 2010-2020 systematycznie rosła liczba samochodów prywatnych, a wraz z nimi wskaźnik liczby aut na 1000 mieszkańców (ryc.58). W 2020 roku liczba zarejestrowanych samochodów osobowych przekroczyła 312 tys., co oznacza wzrost w stosunku do 2010 roku o 42%. Samochody osobowe stanowią obecnie niemal 85% rejestrowanych pojazdów. Tym samym wskaźnik liczby pojazdów na 1000 mieszkańców osiągnął już 788 (w 2010 roku poniżej 600), natomiast w przypadku aut osobowych wskaźnik ten wynosi już 662 (w 2010 roku poniżej 500). W kontekście zmian klimatycznych i wyzwań środowiskowych, a także dążenia do poprawy jakości życia w mieście, jest to negatywny trend i należy wzmacniać działania na rzecz ograniczania transportu kołowego.

Ryc.58. Liczba samochodów osobowych w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W tym kontekście ważny jest fakt, że pośród samochodów osobowych, nieznacznie rośnie udział pojazdów z napędem elektrycznym bądź hybrydowym. Jak wynika z ryc.59, w Gdańsku – szczególnie od 2015 roku – rośnie udział samochodów z napędem mieszanym bądź elektrycznym, choć – jak dotychczas – stanowią one zaledwie łącznie 1,2% ogółu rejestrowanych aut. Wzrost liczby pojazdów elektrycznych i hybrydowych wynika z faktu, że część z nich tworzy flotę aut służbowych, a także z wymogów prawnych (m.in. dofinansowania unijne).

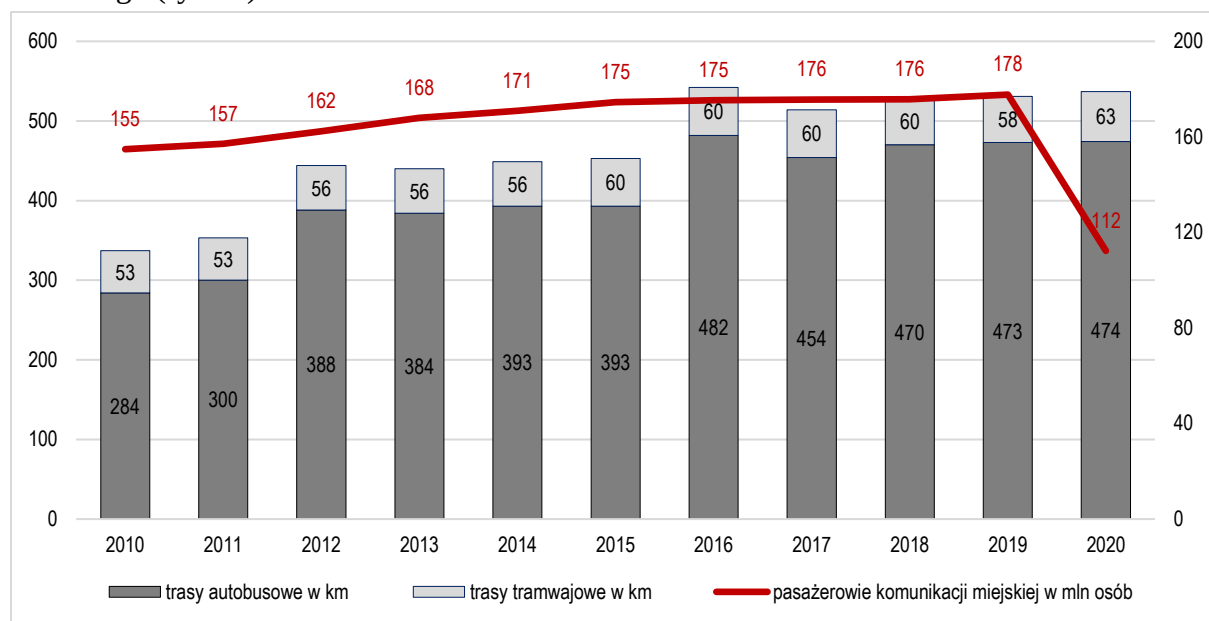

Ryc.59. Liczba samochodów osobowych z napędem elektrycznym i hybrydowym w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W latach 2010-2020 notowano rozwój sieci komunikacji publicznej, głównie za sprawą przyrostu długości sieci tras autobusowych (o 67%) i w mniejszym stopniu – tramwajowej (o

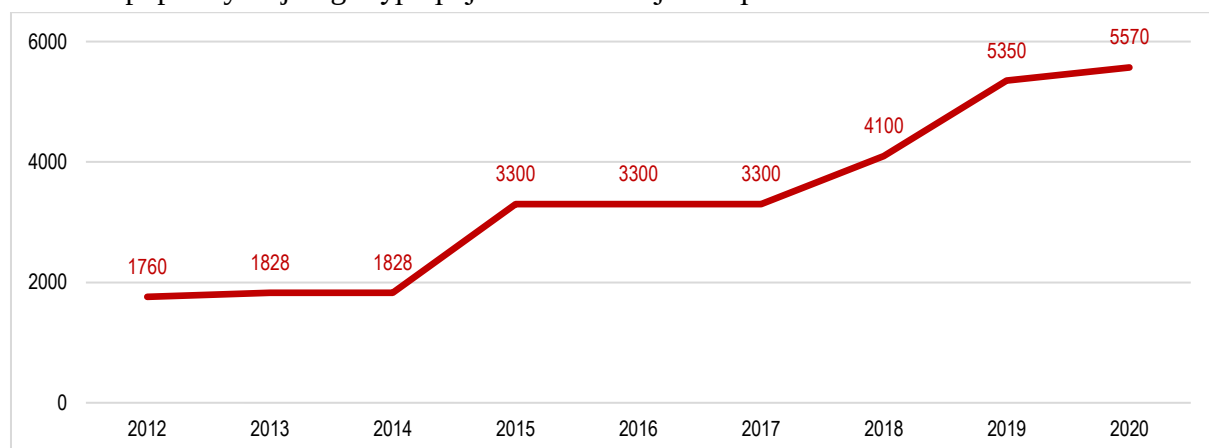
19%). Wraz z rosnącą dostępnością tras komunikacyjnych rosła liczba pasażerów, która dopiero w 2020 roku, na skutek wybuchu pandemii i potrzeby zachowywania wielu obostrzeń, wyraźnie spadła. O ile w latach 2010-2019 nastąpił wzrost liczby użytkowników transportu publicznego o 15%, o tyle w 2020 roku nastąpił jej spadek o 37% w odniesieniu do roku minionego (ryc.60).

Ryc.60. Sieć transportu publicznego i pasażerowie komunikacji publicznej w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Do działań, mających na celu usprawnienie funkcjonowania komunikacji publicznej, jak i popularyzację przemieszczania się autobusami, należy realizacja buspasów. W Gdańsku wydzielane są kolejne pasy dedykowane transportowi publicznemu. Od 2012 roku powstało ich łącznie 5570 m (ryc.61), przy czym 71% stanowią buspasy autobusowe, a 29% – pasy tramwajowo-autobusowe. Należy przy tym zaznaczyć, że w myśl polskiego prawodawstwa, buspasy mogą być także użytkowane przez kierowców pojazdów elektrycznych, co ma służyć zarazem popularyzacji tego typu pojazdów do miejskich przemieszczeń.

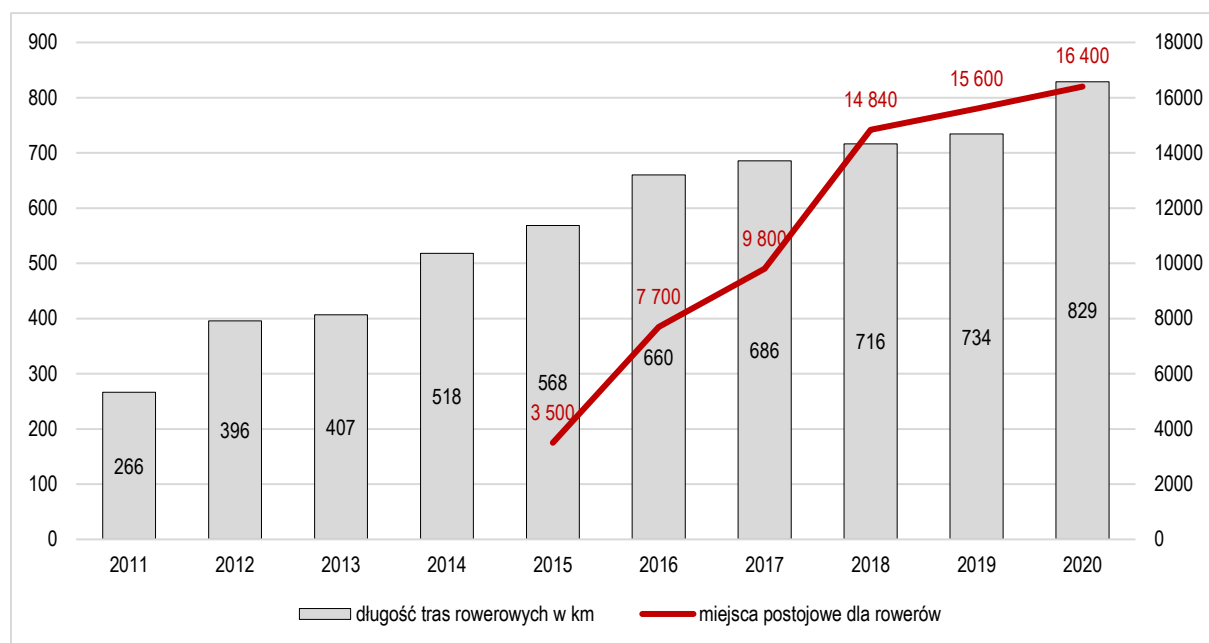
Ryc.61. Rozwój sieci buspasów w Gdańsku w latach 2012-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Ważną i pozytywną kwestią, w kontekście wyzwań środowiskowych i nowego spojrzenia na rozwój miast, jest rozwój sieci tras rowerowych w Gdańsku. W latach 2011-2020 ich łączna długość uległa potrojeniu. Co istotne, rozwija się również dynamicznie infrastruktura towarzysząca, a szczególnie tworzenie nowych miejsc postojowych dla rowerów, których w 2014 roku było 3 tysiące, a w 2020 roku jest ich już ponad 5-krotnie więcej (ryc.62). Wymiernym efektem rosnącej popularności rowerów jako środków transportu w mieście jest rejestrowany w 30 lokalizacjach Gdańska pomiar wielkości ruchu rowerowego. Najwyższą koncentrację liczby przejazdów rowerami zanotowano w 2020 roku w następujących lokalizacjach:

- Pas Nadmorski (droga rowerowa w Pasie Nadmorskim, w pobliżu wejścia na moło): 1,1 mln;
- Al. Zwycięstwa (droga rowerowa wzdłuż al. Zwycięstwa, w pobliżu Opery Bałtyckiej): 0,97 mln;
- ul. 3 Maja/ul. Hucisko (droga rowerowa wzdłuż ul. 3 Maja, przy skrzyżowaniu z ul. Hucisko): 0,67 mln;
- al. Grunwaldzka (droga rowerowa wzdłuż al. Grunwaldzkiej, na wysokości skrzyżowania z ul. Dmowskiego): 0,61 mln;
- Błędnik (ciąg pieszo-rowerowy na wiadukcie Błędniku, przy skrzyżowaniu z ul. Wały Piastowskie): 0,42 mln.

W kontekście bezpieczeństwa osób przemieszczających się rowerami oraz innych użytkowników (w tym szczególnie pieszych), na kolejnych ulicach konsekwentnie wprowadza się uspokojony ruch o dopuszczalnej prędkości maksymalnej nie większej niż 30 km/h. Obecnie, już na 65% gdańskich ulic obowiązuje tzw. strefa 30 (w 2011 roku rozwiązanie to dotyczyło 21% ulic).

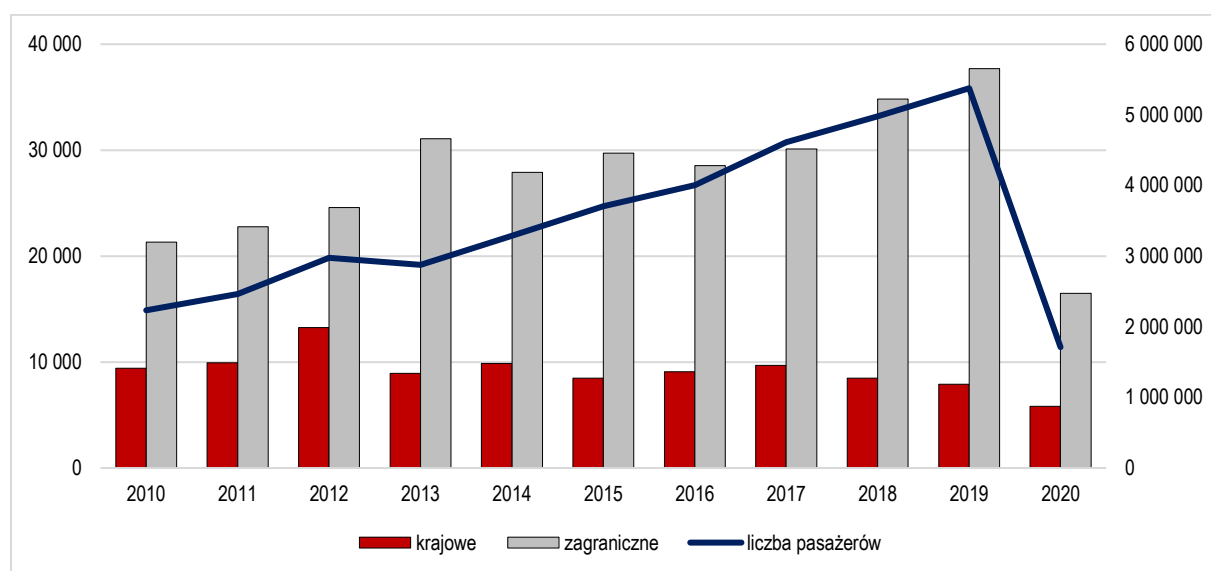
Ryc.62. Rozwój sieci tras rowerowych i miejsc postojowych dla rowerów w Gdańsku w latach 2011-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Dokonujące się w Gdańsku zmiany modelu transportowego miasta na bardziej zrównoważony przyczynią się do poprawy bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni publicznej, a także

pozwolą zredukować zapotrzebowanie na miejsca parkingowe, dzięki czemu zwolniony teren będzie można przeznaczyć na inne funkcje. Bilansowanie liczby miejsc parkingowych dla samochodów w centralnych dzielnicach miasta może się odbywać poprzez przenoszenie miejsc postojowych z ulic do nowo powstających parkingów kubaturowych oraz realizację kolejnych parkingów typu park&ride i bike&ride.

Miasto Gdańsk, posiadające port morski i port lotniczy, jest dobrze skomunikowane wewnątrz i z innymi obszarami Polski i świata. W rekordowym dla gdańskiego lotniska 2019 roku liczba obsłużonych pasażerów wyniosła 5,4 mln osób, przy czym znakomitą większość stanowili pasażerowie destynacji zagranicznych (ponad 80%). Pandemia koronawirusa i związane z nią zamknięcie bądź duże ograniczenia w realizacji lotów spowodowały znaczący spadek ruchu pasażerskiego (w stosunku do 2019 roku o niemal 70%) (ryc.63). Abstrahując od kryzysu związanego z pandemią i czasowego spadku liczby lotów i pasażerów, lotnisko w Gdańsku podlega dalszy procesom rozwojowym. Trwa budowa nowego terminalu pasażerskiego, której zakończenie jest planowane na koniec 2021 roku. Budowa pirsu zachodniego ma na celu powiększenie powierzchni terminalu pasażerskiego gdańskiego lotniska i poprawę komfortu obsługi pasażerów, podróżujących zarówno do państw strefy Schengen jak i poza tę strefę. Po rozbudowie terminalu pasażerskiego lotnisko w Gdańsku zyska prawie 16 tys. m kw. nowej powierzchni (dotychczas jest ok. 45 tys. m kw.).

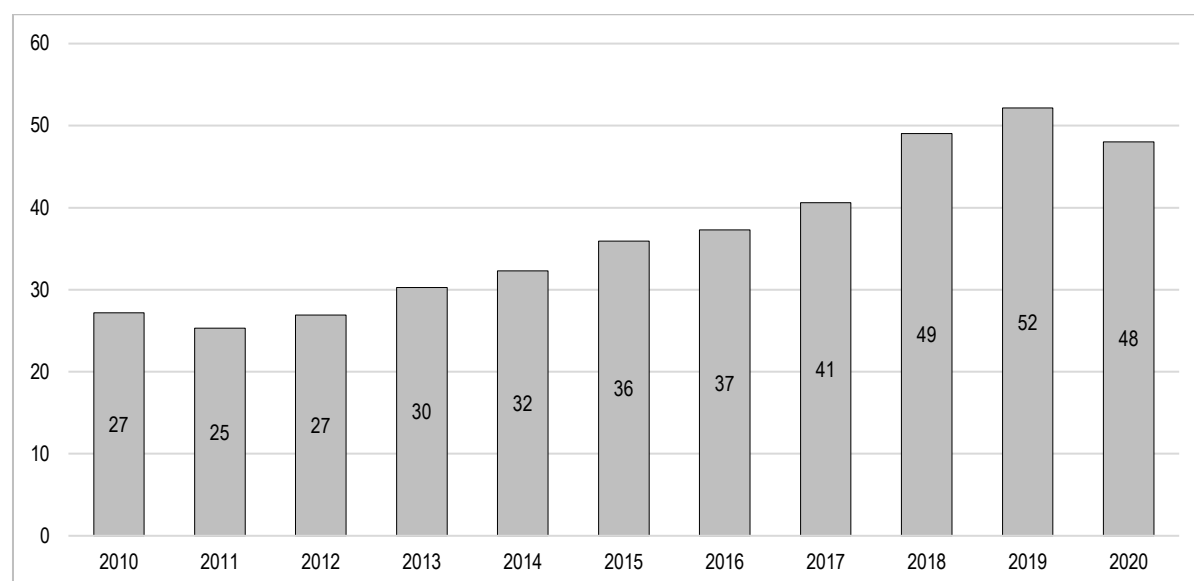
Ryc.63. Liczba lotów i pasażerów na lotnisku w Gdańsku Rębiechowie w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Ważnym elementem wspomagającym rozwój powiązań sieci transportowej w Gdańsku były inwestycje na rzecz usprawnienia połączeń pomiędzy portem lotniczym i portem morskim. Port morski wymagał rozwoju dróg z racji rosnących przewozów kontenerowych, ale także linii kolejowych. W celu sprostania rosnącemu ruchowi (szczególnie kontenerowemu) w porcie, na zapleczu realizowane są inwestycje w infrastrukturę kolejową. W roku 2020 podjęto modernizację trzech stacji towarowych w porcie i zrealizowano około 70 km torów, 223 rozjazdy i 3 obiekty mostowe. Wcześniej, dzięki inwestycjom drogowym, w tym szczególnie - realizacji Tunelu pod Martwą Wisłą, odciążono trasy wewnątrz miasta z ruchu kontenerowego. Ponadto, Port Gdańsk swoje inwestycje koncentruje na doprowadzeniu ruchu kolejowego oraz samochodowego do terminali przeładunkowych, zlokalizowanych w Porcie Zewnętrznym. W

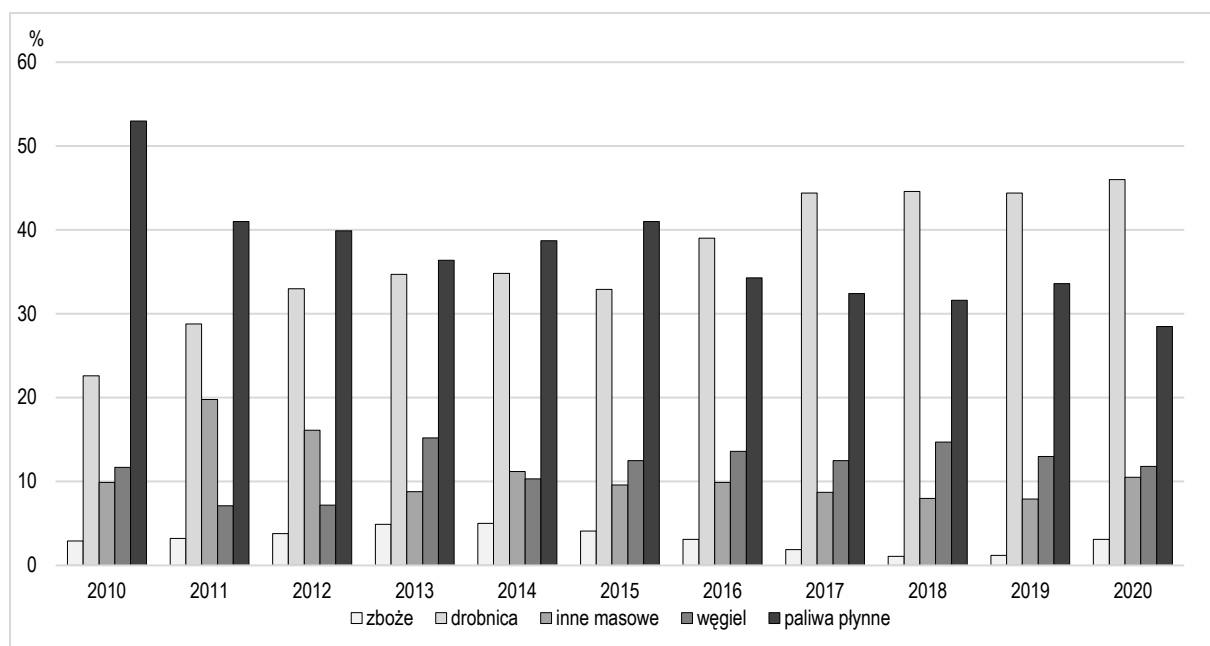
ramach projektu, współfinansowanego przez Unię Europejską, realizowane są m.in. rozbudowa układu komunikacyjnego, rozbudowa dojazdu do DCT (największego terminalu kontenerowego na Bałtyku), przebudowa ul. Budowniczych Portu Północnego oraz budowa parkingu dla pojazdów ciężarowych. W sumie wybudowanych lub przebudowanych zostanie łącznie 7,2 km dróg, 10 km nowych torów i 7 obiektów inżynierskich. Przedsięwzięcie to jest jedną z największych inwestycji drogowo-kolejowych realizowanych przez ZMPG S.A. Swoim zasięgiem obejmuje nie tylko modernizację istniejących już obiektów infrastrukturalnych, ale także budowę nowych, których celem jest poprawa dostępności drogowo-kolejowej do poszczególnych baz i terminali zlokalizowanych w głębokowodnej części portu.

W gdańskim porcie morskim wielkość obrotów ładunkowych w latach 2010-2020 wzrosła o 77%, pomimo lekkiego spadku w 2020 roku (ryc.64).

Ryc.64. Wielkość obrotów ładunkowych w porcie morskim w Gdańsku w mln ton w latach 2010-2020
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

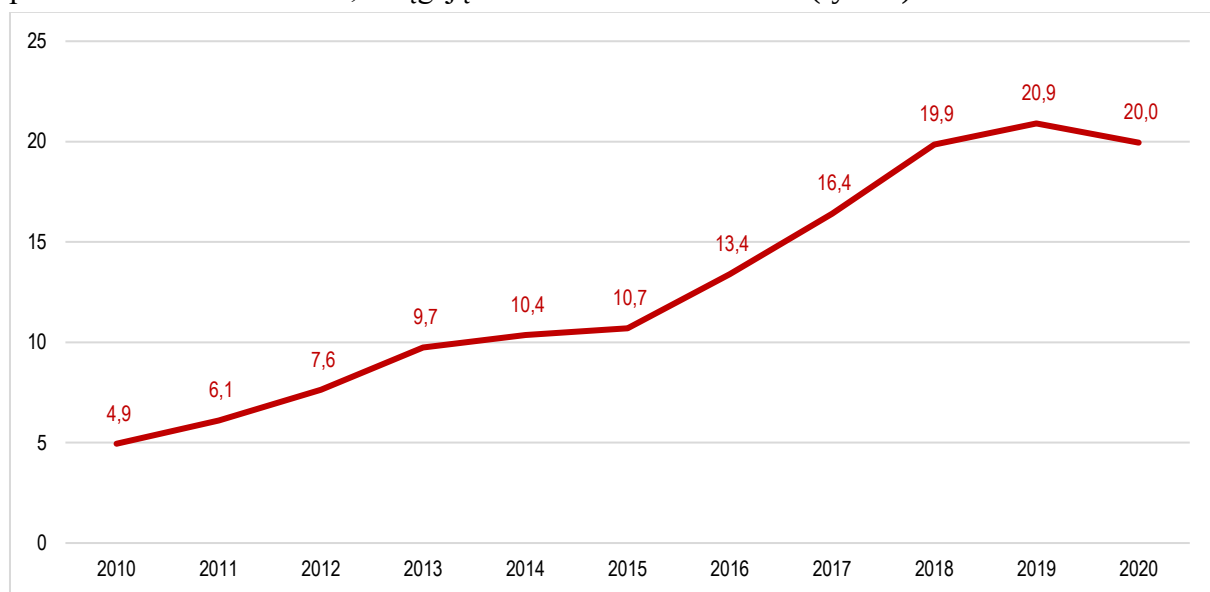
W strukturze obrotów ładunkowych w porcie morskim niemal połowę wszystkich przeładunków stanowi drobnica, której udział w latach 2010-2020 wzrósł z 22,6% do 46% (ryc.65). Drugie miejsce pod względem wielkości przeładunków zajmują paliwa płynne, których udział wynosi 28,5% (53% w 2010 roku). Stabilny udział notują węgiel, inne masowe i zboże (odpowiednio 11,8%, 10,5% i 3,1%).

Ryc.65. Struktura obrotów ładunkowych w porcie morskim w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Port morski w Gdańsku w latach 2010-2020 zanotował 4-krotny wzrost wielkości przeładunków kontenerów, osiągając w 2020 roku 20 mln ton (ryc.66).

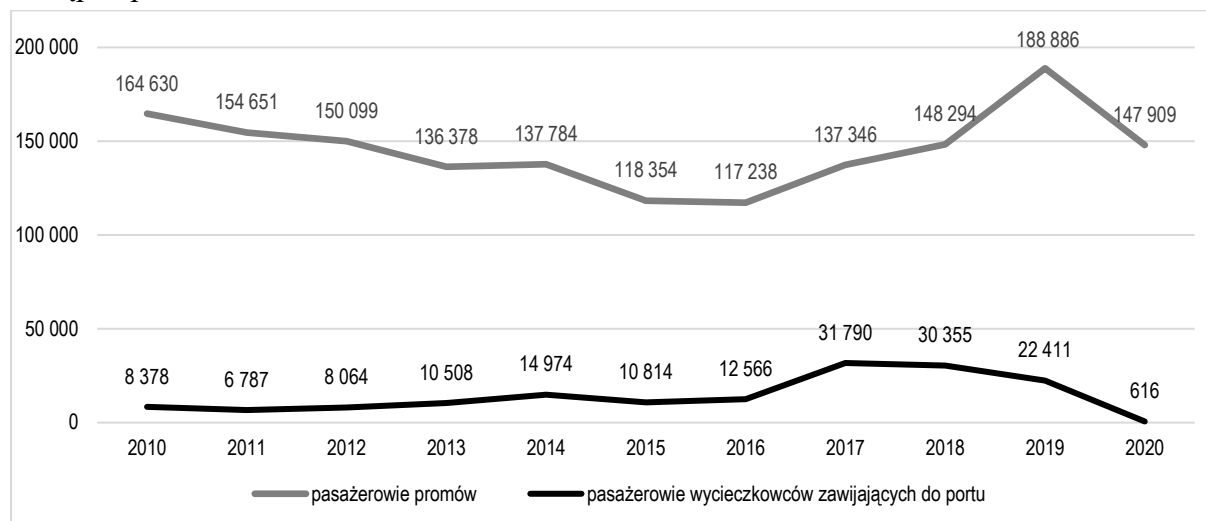

Ryc.66. Przeładunki kontenerowe w porcie morskim w Gdańsku w mln ton w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Ważnym aspektem mobilności, zarówno mieszkańców, jak i innych użytkowników miasta, jest ruch pasażerski drogą wodną. W przypadku Gdańska brane są pod uwagę przemieszczenia promami oraz statkami wycieczkowymi (ryc.67). W porównaniu z 2010 rokiem szczególnie wzrosło zainteresowanie tymi drugimi, co przełożyło się na 3,5-krotny wzrost liczby pasażerów w 2018 roku. Od tego czasu notuje się mniejszy ruch tym środkiem transportu, który w 2020 roku uległ gwałtownemu zahamowaniu (do zaledwie 616 osób, co oznacza 37-krotny spadek w stosunku do roku minionego).

Ruch promowy również doświadczył spowolnienia, ale w dużo mniejszym stopniu. Do 2019 roku, średniorocznie korzystało z ruchu promowego 162 tys. pasażerów, natomiast w 2020 roku nastąpił spadek o 22%.

Ryc.67. Liczba pasażerów promów i wycieczkowców zawijających do portu gdańskiego w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Zgodnie ze strategią rozwoju portu Gdańsk 2030, port morski w Gdańsku jest nowoczesnym i uniwersalnym kompleksem portowym, łączącym w sobie funkcje produkcyjne, logistyczne, dystrybucyjne i handlowe. Jest zaliczany do głównych portów UE, pełniąc jednocześnie funkcję centrum industrialnego z kompleksową obsługą transportu intermodalnego oraz centrum dystrybucyjno-logistycznego towarów. Obecnie Port Gdański realizuje następujące projekty strategiczne, których efektem ma być rozwój przestrzenno-funkcjonalny portu: Port Centralny, użegłowanie Wisły oraz digitalizację procesów w Porcie Gdańsk¹³.

Port Centralny jest projektem rozwoju kolejnej głębokowodnej części portu w kierunku wód Zatoki Gdańskiej, który ma być jedną z kluczowych inwestycji w obszarze polskiej gospodarki morskiej. Dzięki niemu Port Gdańsk ma szansę stać się intermodalnym węzłem transportowym, pełniącym rolę hubu w rejonie Morza Bałtyckiego oraz centrum dystrybucyjno-logistycznego dla Europy Środkowo-Wschodniej.

W perspektywie 2050 roku, Port Gdańsk ma się stać portem w pełni uniwersalnym, obsługującym każdą grupę towarową, dzięki licznym i wysoko wyspecjalizowanym terminalom, w większości zlokalizowanym w głębokowodnym Porcie Centralnym w Gdańsku. Aspekty środowiskowe mają zdeterminować wszystkie przyszłe inwestycje terminalowe i produkcyjne, a działalność w porcie będzie zeroemisyjna¹⁴.

Bez wątpienia, tak znaczące inwestycje wpłyną na wzrost umiędzynarodowienia oraz promocji gospodarczej miasta, szczególnie w basenie Morza Bałtyckiego.

Gdańskie lotnisko i port morski koncentrują główne tereny portowo-przemysłowe i logistyczne miasta, stanowiąc zarazem jego potencjał egzogeniczny. Wraz z Centralnym Pasmem Usługowym (CPU) stanowią one bieguny wzrostu miasta. W rejonie portu morskiego priorytet

¹³ Strategia Portu Gdańsk 2030, 2019, Zarząd Morskiego Portu Gdańsk S.A. (<https://www.portgdansk.pl/documents/2021/01/strategia-2030.pdf>)

¹⁴ Strategia Portu Gdańsk 2030, 2019, Zarząd Morskiego Portu Gdańsk S.A. (<https://www.portgdansk.pl/documents/2021/01/strategia-2030.pdf>)

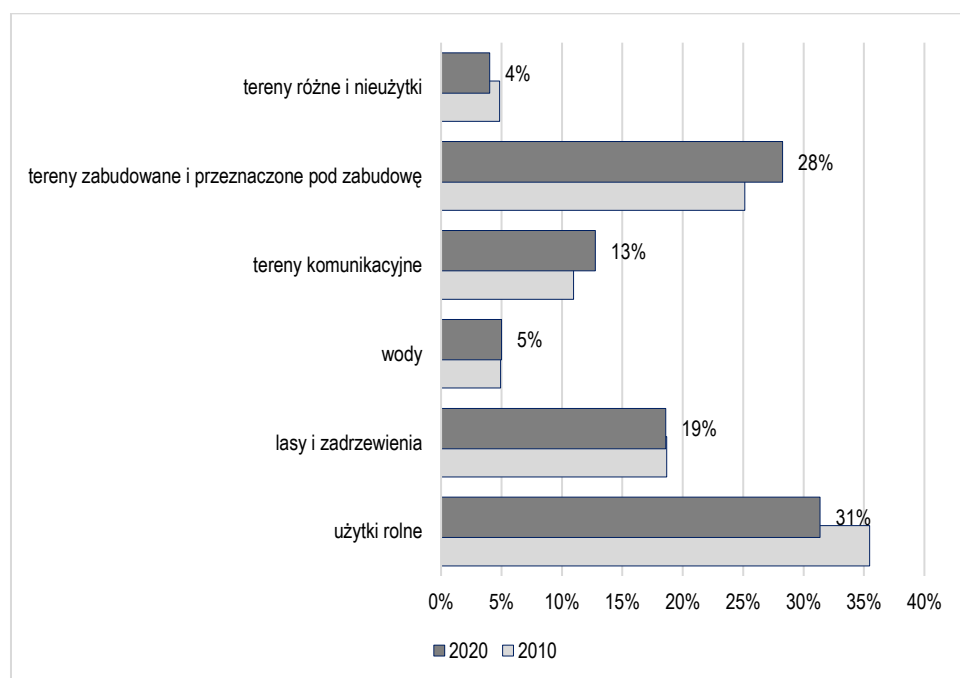
mają funkcje związane z gospodarką i transportem morskim oraz logistyką. Z kolei w rejonie portu lotniczego dużą rolę odgrywa logistyka oraz usługi i przemysł nowoczesnych technologii współtworzące *Airport City*, które jest planowane jako nowoczesne miasteczko lotniskowe z przestrzenią dla zabudowy biurowej, działalności usługowej oraz rozwoju bazy gastronomicznej i hotelowej. To także druga, po CPU, koncentracja nowoczesnej powierzchni biurowej w mieście¹⁵.

1.3 Przeobrażenia funkcjonalno-przestrzenne

1.3.1 Zmiany w użytkowaniu gruntów

Jak wynika z ryc.68, w strukturze użytkowania gruntów najwyższy udział mają użytki rolne (31%) oraz tereny zabudowane i przeznaczone pod zabudowę (28%). Należy przy tym podkreślić, że w przypadku użytków rolnych w latach 2010-2020 nastąpił spadek o 12%, natomiast o 12% wzrósł udział terenów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę (ryc.69). W największym stopniu zmiana dotyczyła terenów komunikacyjnych (wzrost o 16%), które jeszcze w 2010 stanowiły 11%, a w 2020 roku już 13% w ogólnej strukturze użytkowania gruntów. Ponadto, w najszybszym tempie postępują zmiany w powierzchni nieużytków (spadek o 17%), co sprawia, że ten typ gruntów stanowi w Gdańsku już tylko 4% całej powierzchni miasta. Ogólna powierzchnia wód

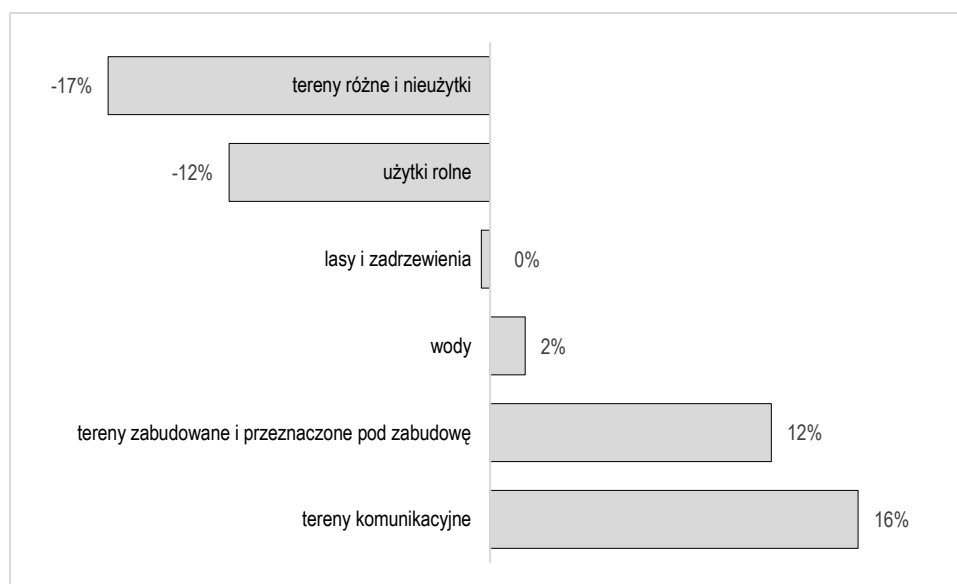
oraz gruntów leśnych w mieście nie ulega zmianom w ostatnich latach i stanowi odpowiednio 5% i 19%.

Ryc.68. Struktura użytkowania gruntów w Gdańsku w 2010 i 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

¹⁵ Raport o stanie Miasta Gdańska za 2020 rok, Urząd Miasta Gdańska
www.airportcitygdansk.pl

Ryc.69. Zmiany w strukturze użytkowania gruntów w Gdańsku w stosunku do 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

1.3.2 Procesy rewitalizacji

W kontekście rozwoju przestrzennego miasta Gdańska bardzo istotne są działania rewitalizacyjne, mające na celu odzyskanie tkanki miejskiej i nadanie jej nowych funkcji.

W pierwszym etapie rewitalizacji, który trwał od 2008 do 2016 roku, działaniami objęto cztery obszary Gdańska: Letnicę, Nowy Port, Wrzeszcz Dolny i Dolne Miasto. Zaczęto od odtworzenia i rozbudowy infrastruktury, remontów budynków komunalnych, remontów oraz przebudowy budynków przeznaczonych na cele społeczne i kulturalne. Celem tych działań była bezpośrednia poprawa estetyki i jakości otoczenia oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej dzielnic, a także poprawa sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców. Do najważniejszych inwestycji, zrealizowanych w pierwszym etapie rewitalizacji, należą:

- remonty kapitalne około 30 budynków komunalnych oraz remonty dróg, chodników, urządzenie podwórek i nowe place zabaw w Gdańsku Letnicy.
- przebudowa dawnej łaźni miejskiej na potrzeby Centrum Edukacji Artystycznej Łaźnia w Nowym Porcie,
- przebudowa i modernizacja ul. Wajdeloty wraz z fragmentami ulic przyległych i budowa kanału ulgi dla potoku Strzyża pod ul. Wajdeloty we Wrzeszczu Dolnym,
- kompleksowy remont ul. Łąkowej wraz z infrastrukturą podziemną i fragmentami ulic przyległych oraz adaptacja historycznego budynku łaźni miejskiej na centrum kultury – Centrum Sztuki Współczesnej Łaźnia na Młodym Mieście,

Od 2017 roku realizowany jest drugi etap rewitalizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji. W 2016 roku, uchwałą Rady Miasta Gdańska, wyznaczono osiem obszarów zdegradowanych: Biskupią Górkę / Stary Chełm, Dolne Miasto / Plac Wałowy / Stare Przedmieście, Nowy Port z Twierdzą Wisłoujście, Orunię, Stogi Mieszkaniowe, Brzeźno – osadę rybacką, Przeróbkę Mieszkaniową oraz Angielską Groblę. Analizy włączone do Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Gdańska obejmują ostatecznie cztery spośród wymienionych wyżej podobszarów zdegradowanych:

1. Biskupią Górkę/ Stary Chełm,
2. Dolne Miasto/ Plac Wałowy/ Stare Przedmieście,

3. Nowy Port z Twierdzą Wisłoujście,
4. Orunię.

Obszar rewitalizacji stanowi łącznie 1,92 % całej powierzchni Gdańska. Dla każdego ze wskazanych podobszarów rewitalizacji przeprowadzono kompleksowe analizy w następujących sferach funkcjonowania miasta:

- społecznej (ubóstwo i wykluczenie społeczne, bezrobocie, przestępczość, trendy demograficzne, wyniki egzaminu gimnazjalnego, udział uczniów bez promocji w szkołach podstawowych na poszczególnych etapach edukacji, funkcjonowanie rodzin, struktura organizacji pozarządowych),
- przestrzenno-funkcjonalnej (stan istniejący zabudowy i zagospodarowania terenu, dziedzictwo kulturowe, stan własności, sytuacja planistyczna),
- środowiskowej (standard i jakość środowiska, jakość życia w odniesieniu do uwarunkowań środowiskowych, dostępność terenów zieleni urządzonej),
- gospodarczej (lokalna przedsiębiorczość, jakość życia w zakresie sytuacji finansowej mieszkańców),
- technicznej (dostęp do sieci inżynierskich, stan techniczny obiektów komunalnych).

Gminny Program Rewitalizacji przewiduje dla każdego z czterech obszarów nowe zagospodarowanie wybranych przestrzeni publicznych, których projekty powstają w drodze konkursów urbanistyczno-architektonicznych. W 2018 roku trwały prace nad przygotowaniem konkursów. W 2019 roku rozpoczęto, a w 2020 roku przeprowadzono szereg działań społecznych w celu integracji mieszkańców i poprawy jakości współużytkowanej przestrzeni. Miały one formę m.in. animacji oraz konsultacji i interwencji (wsparcie potrzeb w dostosowaniu do różnych grup wiekowych) i były ukierunkowane na działania na rzecz dbałości o wspólną przestrzeń. Ponadto, aby stworzyć miejsca do działań społecznych w obszarach rewitalizacji, realizowano zadania inwestycyjne związane z adaptacją lub budową lokali świadczących usługi społeczne (Raporty o stanie miasta Gdańska z lat 2018-2020).

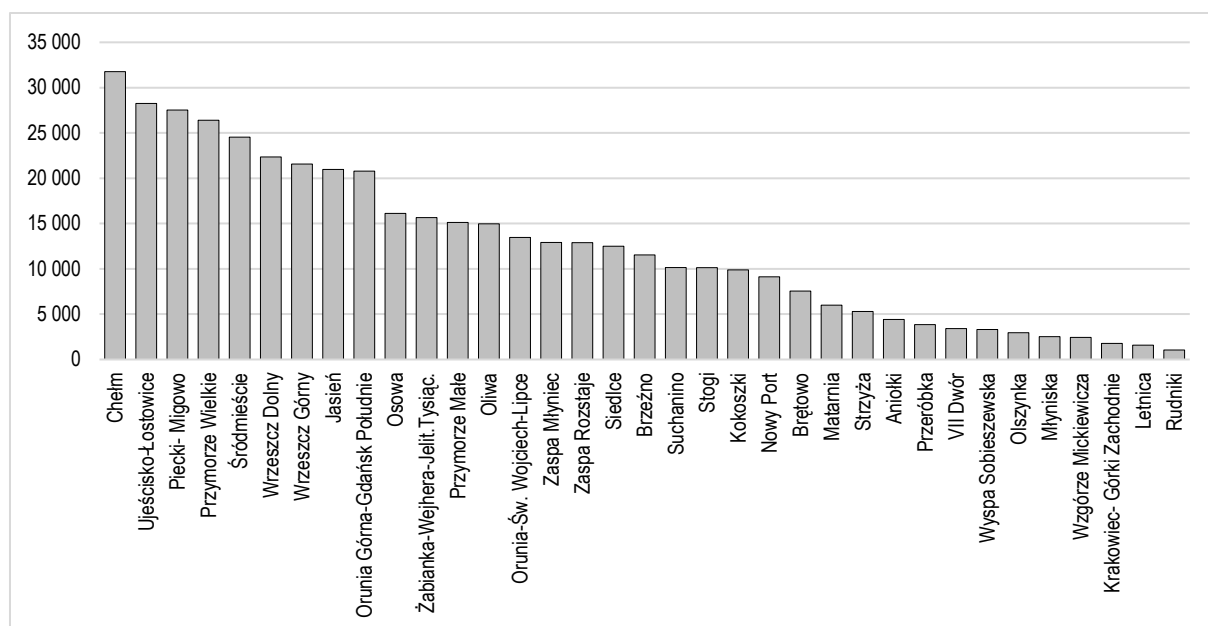
1.3.3 Wewnątrzmięskie zróżnicowania społeczno-gospodarcze¹⁶

Gdańsk wykazuje szereg zróżnicowań pod względem przeobrażeń społeczno-gospodarczych w ujęciu dzielnicowym. Analizie poddano dostępne dane dotyczące wybranych aspektów demograficznych, rynku mieszkaniowego, rynku pracy oraz przedsiębiorczości, a także stopnia bezpieczeństwa i jakości życia.

Demografia

Pod względem wielkości zaludnienia rozpiętość pomiędzy dzielnicami przekracza 30 tys. osób (ryc.70). Największą dzielnicą pod względem liczby ludności jest Chełm (31,8 tys. mieszkańców). Ponad 20 tys. mieszkańców liczą ponadto: Ujeścisko–Łostowice, Piecki–Migowo, Przymorze Wielkie, Śródmieście, Wrzeszcz Dolny, Wrzeszcz Górny, Jasień oraz Orunia Górna–Gdańsk Południe. Są to centralne obszary miasta o intensywnej zabudowie blokowej bądź dzielnice śródmiejskie o gęstej tkance zabudowy kamienicznej z coraz liczniejszymi uzupełnieniami nową zabudową dwóch ostatnich dekad. Najmniejszą pod względem zaludnienia jest dzielnica Rudniki (zaledwie tysiąc mieszkańców). W ujęciu przestrzennym najmniej zaludnione są wschodnie oraz zachodnie dzielnice miasta.

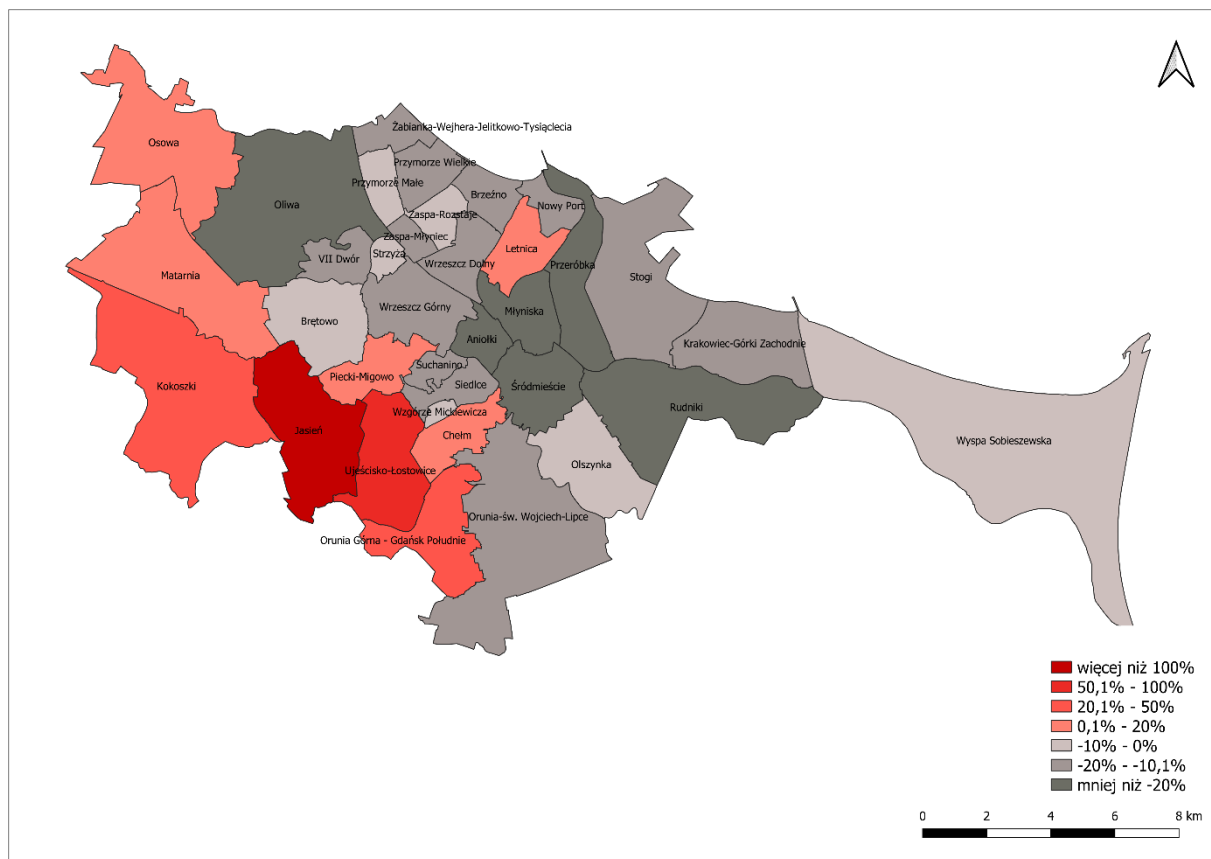
¹⁶ Dane wykorzystane w tym podrozdziale pochodzą ze spisów meldunkowych Urzędu Miasta Gdańska

Ryc.70. Liczba ludności według dzielnic w Gdańsku w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

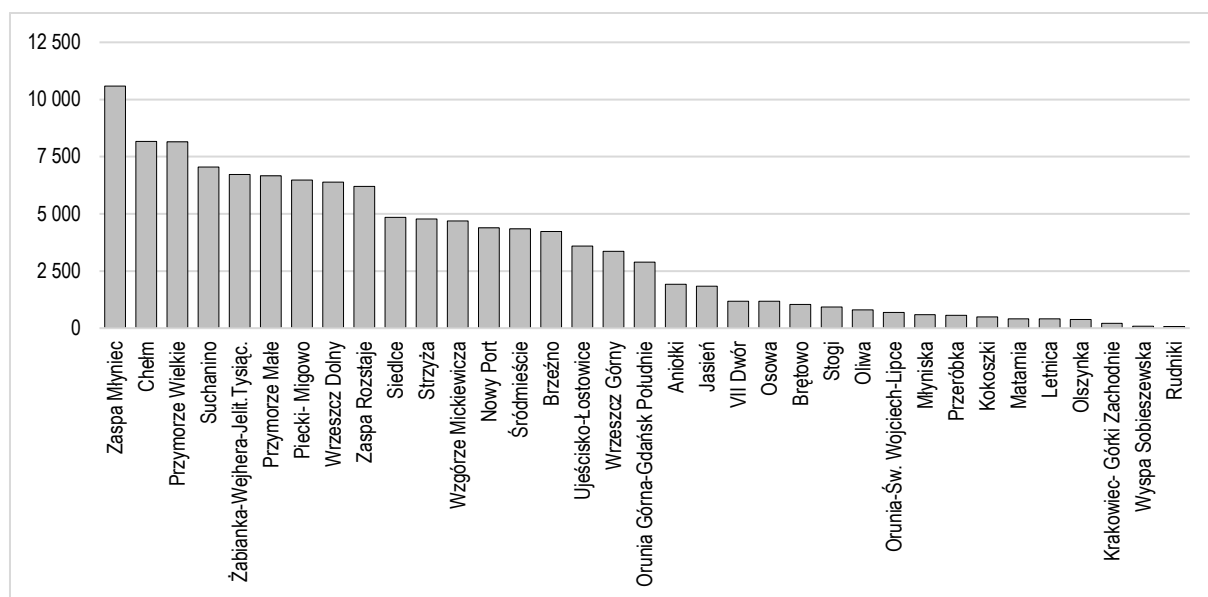
Powyższe dane należy jednak zweryfikować dynamiką zmian, jakie dokonują się w poszczególnych dzielnicach w latach 2010-2020 (ryc.71). Najbardziej spektakularny rozwój ludnościowy dotyczy dzielnicy Jasień, gdzie zanotowano przyrost liczby ludności o 153%. Ponadto, znaczący wzrost liczby mieszkańców dotyczy dzielnic Ujeścisko-Łostowice i Orunia Góra-Gdańsk Południe (odpowiednio 56% i 46%). Są to obszary miasta, które podlegają intensywnemu rozwojowi zabudowy mieszkaniowej oraz infrastrukturalnej miasta. Rozwój rynku mieszkaniowego wpływa również na wzrost liczby ludności w dzielnicach zachodnich miasta: Kokoszki, Osowa i Matarnia (odpowiednio 31%, 20% i 3%) oraz dzielnicach centralnych: Piecki-Migowo i Letnica (odpowiednio 19% i 14%). Pozostałe dzielnice notują stagnację bądź spadek liczby ludności. W największym stopniu ubytku ludnościowego doświadczyły dzielnice: Rudniki (o 38%), Młyniska (o 27%), Śródmieście (o 22%), Oliwa (o 21%), Przeróbka (o 21%) i Aniołki (o 20%). W przypadku dzielnic Śródmieście, Oliwa czy Aniołki można mówić z jednej strony o przeobrażeniach funkcjonalnych i zastępowaniu funkcji mieszkaniowej innymi funkcjami miejskimi, natomiast z drugiej – o innej formule wykorzystania mieszkań (głównie wynajem długo- i krótkoterminowy).

Ryc.71. Przestrzenne zróżnicowanie Gdańska pod względem dynamiki zmian w poziomie zaludnienia w stosunku w 2020 roku w odniesieniu do 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu *Gdańsk w liczbach* (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

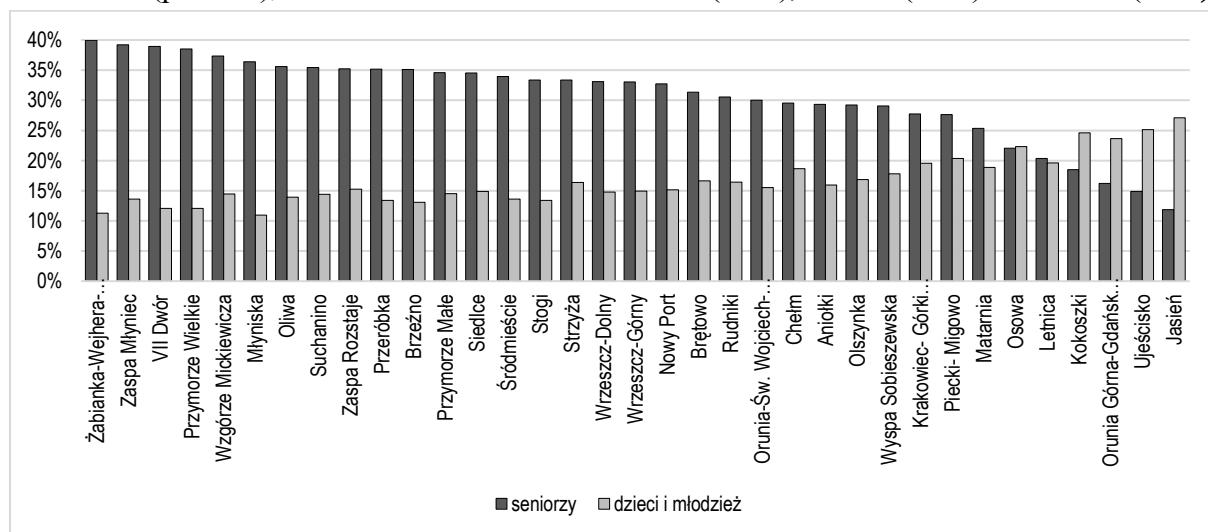
Odnosząc liczbę ludności do powierzchni zajmowanych dzielnic, należy zauważyć, że gęstość zaludnienia również znacząco różnicuje poszczególne obszary administracyjne Gdańska (ryc.72). Największą gęstość zaludnienia, na poziomie 10,6 tys. os./km², notuje Zaspą-Młyniec. Do dzielnic, w których gęstość zaludnienia przekracza 5 tys. os./km², należą ponadto następujące obszary o dominującej zabudowie osiedli blokowych z wielokondygnacyjną zabudową: Chełm i Przymorze Wielkie (8,2 tys. os./km²), Suchanino (7 tys. os./km²), Żabianka-Wejhera-Jelitkowo-Tysiąclecia oraz Przymorze Małe (6,7 tys. os./km²), Piecki-Migowo (6,5 tys. os./km²) i Zaspą-Rozstaje (6,2 tys. os./km²), a także gęsto zabudowana dzielnica śródmiejska Wrzeszcz Dolny (6,4 tys. os./km²).

Ryc.72. Gęstość zaludnienia w Gdańsku według dzielnic w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Dzielnice Gdańska istotnie różnicuje również struktura wiekowa ich mieszkańców (ryc.73). Ważnymi jej aspektami są, z jednej strony, pozytywny demograficznie wzrost udziału osób w wieku przedprodukcyjnym oraz – niosący szereg wyzwań lokalnych – proces starzenia się ludności i koncentracja tych grup mieszkańców (osoby w wieku poprodukcyjnym) w poszczególnych obszarach miasta. Należy podkreślić, że według danych z 2020 roku, seniorzy stanowią co najmniej 1/3 ogółu mieszkańców w ponad połowie dzielnic gdańskich. W największym stopniu starzenie ludności dotyczy dzielnic: Żabianka–Wejhery-Jelitkowo–Tysiąclecia (40%) oraz Zaspą Młyniec, VII Dwór i Przymorze Wielkie (po 39%). Jednocześnie w dzielnicach starzejących się udział dzieci i młodzieży waha się od zaledwie 11% (Młyniska) do 16% (Strzyża). Z kolei, do dzielnic młodych demograficznie, w których udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym przekracza 20%, należą: Jasień (27%), Kokoszki i Ujeścisko-Łostowice (po 25%), Orunia Górna-Gdańsk Południe (24%), Osowa (22%) i Matarnia (20%).

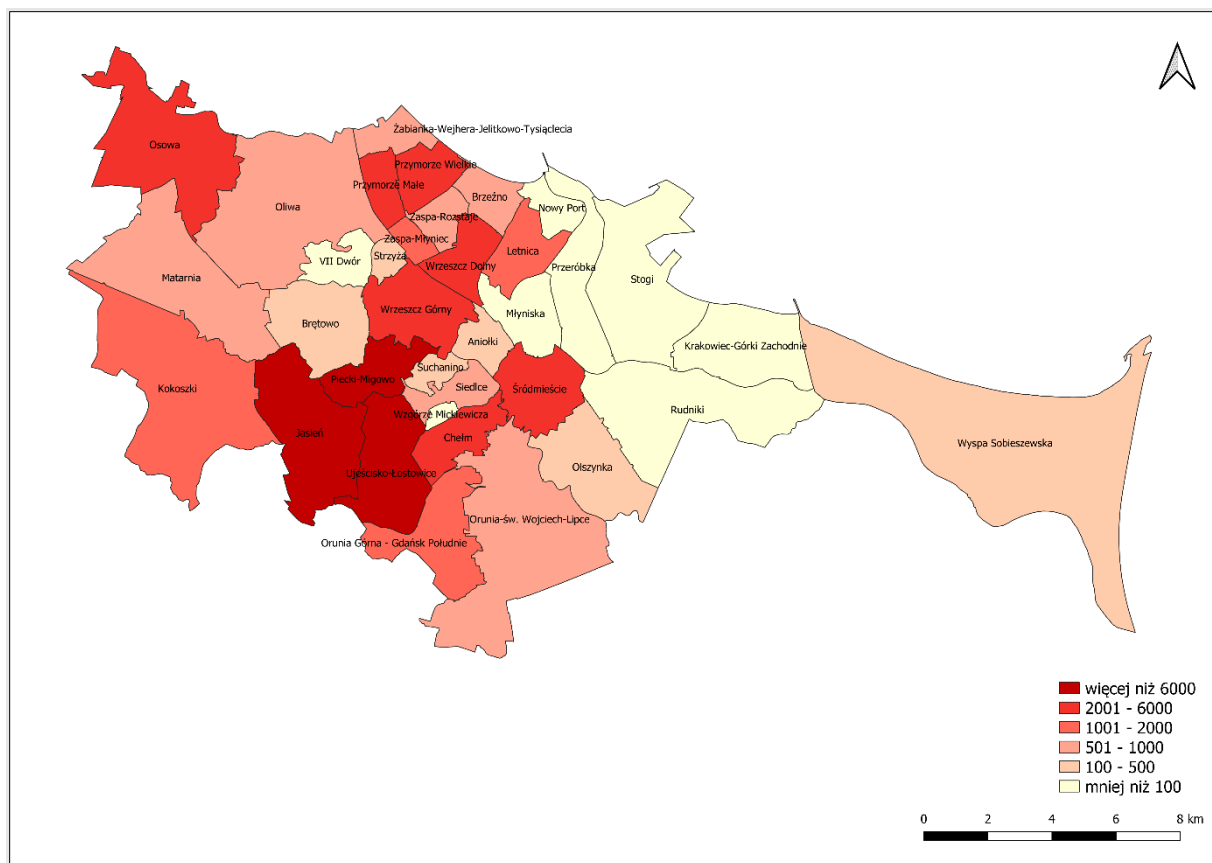
Ryc.73. Udział osób w wieku nieprodukcyjnym w Gdańsku według dzielnic w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W ujęciu przestrzennym można wskazać na dzielnice centralne, zarówno w rozumieniu ścisłego śródmieścia, jak i dzielnic je otaczających (z dominującą kwartałową zabudową kamienicową oraz blokową postsocjalistyczną) jako obszary, w których proces starzenia się mieszkańców jest najbardziej zaawansowany. Z kolei, dzielnice południowo-zachodnie, w których w największym stopniu dokonują się procesy inwestycyjne, szczególnie w mieszkalnictwie, są obszarami napływowymi i dotyczą zazwyczaj osób o wyższej mobilności, związanej w etapie życia (często młode rodziny z dziećmi bądź mające plany powiększenia rodziny). Taki proces określa się mianem suburbanizacji wewnętrznej, czyli „naturalnego” przemieszczania się z miasta centralnego na jego peryferia, ale znajdujące się w granicach administracyjnych miasta.

Mieszkalnictwo

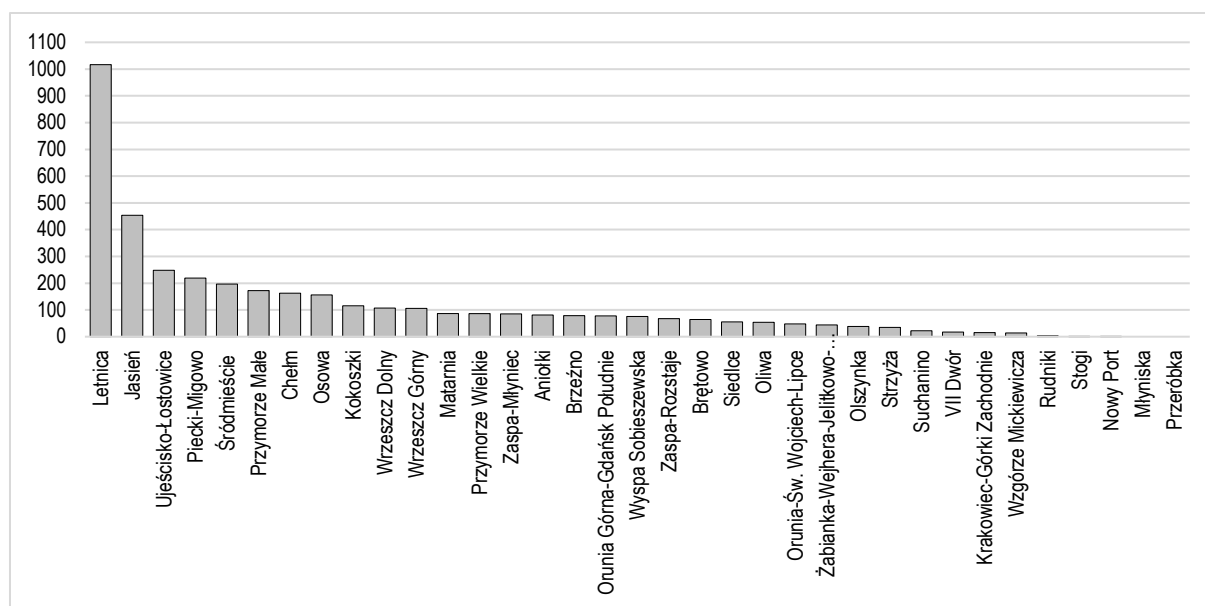
Jak już wspomniano, w wielu dzielnicach, wykazujących dobrą sytuację demograficzną, rozwija się rynek mieszkaniowy, który stanowi jeden z czynników napływu nowych mieszkańców. Na ryc.74 przedstawiono łączną liczbę mieszkań oddanych do użytku w latach 2010-2020. W przestrzeni Gdańska zaznaczają się wyraźnie dwa typy obszarów, w których inwestowanie z zabudową mieszkaniową jest najbardziej intensywne: obszary tzw. Gdańska Południe oraz atrakcyjnie zlokalizowane i bardzo dobrze skomunikowane dzielnice centralne miasta. W obu przypadkach obserwuje się tam dynamiczny rozwój budynków bądź osiedli mieszkaniowych, realizowanych od ponad dwóch dekad głównie przez firmy deweloperskie. Biorąc pod uwagę pierwszy ze wskazanych obszarów - Gdańska Pd., od 2010 roku najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w dzielnicach Jasień (9,5 tys.), Ujeścisko-Łostowice (7 tys.), Piecki-Migowo (6 tys.) oraz Chełm (5,2 tys.). W obszarach centralnych miasta, nowe inwestycje mieszkaniowe lokalizowane są głównie w dzielnicach Śródmieście (4,8 tys.) oraz we Wrzeszczu Dolnym i Górnym (odpowiednio 2,4 tys. i 2,3 tys.). Ponadto, obszarami intensywnego zainwestowania, są również dzielnice Przymorze Małe i Wielkie (odpowiednio 2,6 tys. i 2,3 tys.) oraz Osowa (2,5 tys.).

Ryc.74. Sumaryczna liczba mieszkań oddanych do użytku w poszczególnych dzielnicach Gdańska w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Odnosząc liczbę nowo oddanych mieszkań do liczby mieszkańców w poszczególnych dzielnicach, zwraca uwagę Letnica, gdzie liczba nowych mieszkań w przeliczeniu na 1000 osób wyniosła aż 1016 (ryc.75). Z pewnością, jest to efekt prowadzonej polityki miejskiej, której priorytetem była stymulacja rozwoju tej trudnej społecznie i gospodarczo dzielnicy, zapoczątkowanego budową stadionu piłkarskiego w związku z organizacją Euro2012, otwarciem Centrum Wystawienniczo-Kongresowego AmberExpo oraz istotną rozbudową infrastruktury technicznej i transportowej. Do dzielnic, w których liczba nowo oddanych mieszkań przekracza 200 na 1000 osób, należą ponadto: Jasień, Ujeścisko-Łostowice i Piecki-Migowo, czyli obszary południowej części miasta, cechujące się najwyższym poziomem aktywności inwestycyjnej w mieście.

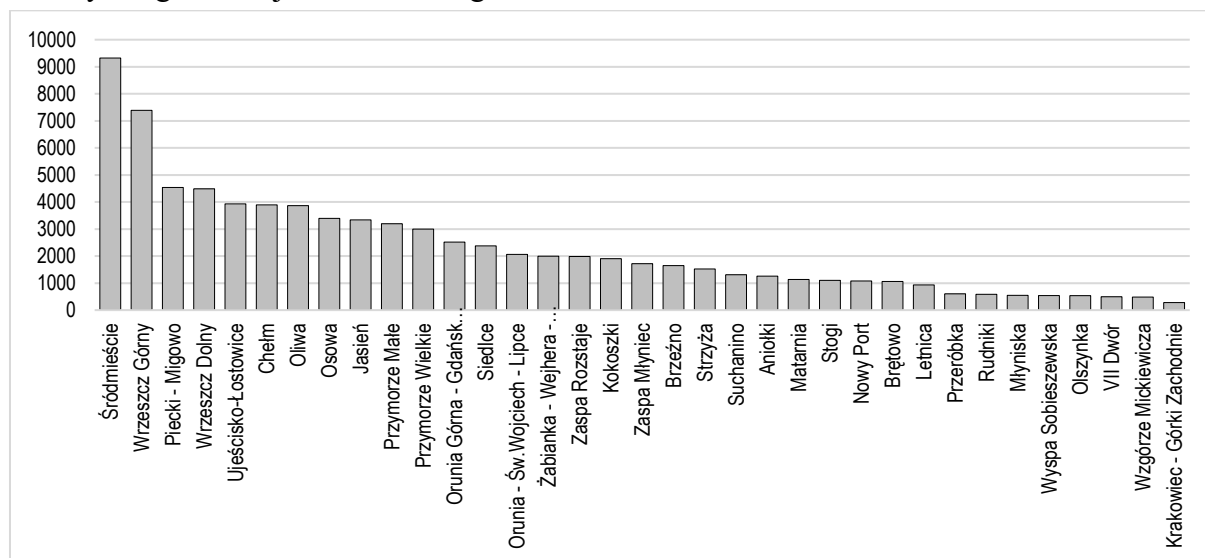

Ryc.75. Sumaryczna liczba mieszkań oddanych do użytku w poszczególnych dzielnicach Gdańska w latach 2010-2020 w przeliczeniu na 1000 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Przedsiębiorczość i rynek pracy

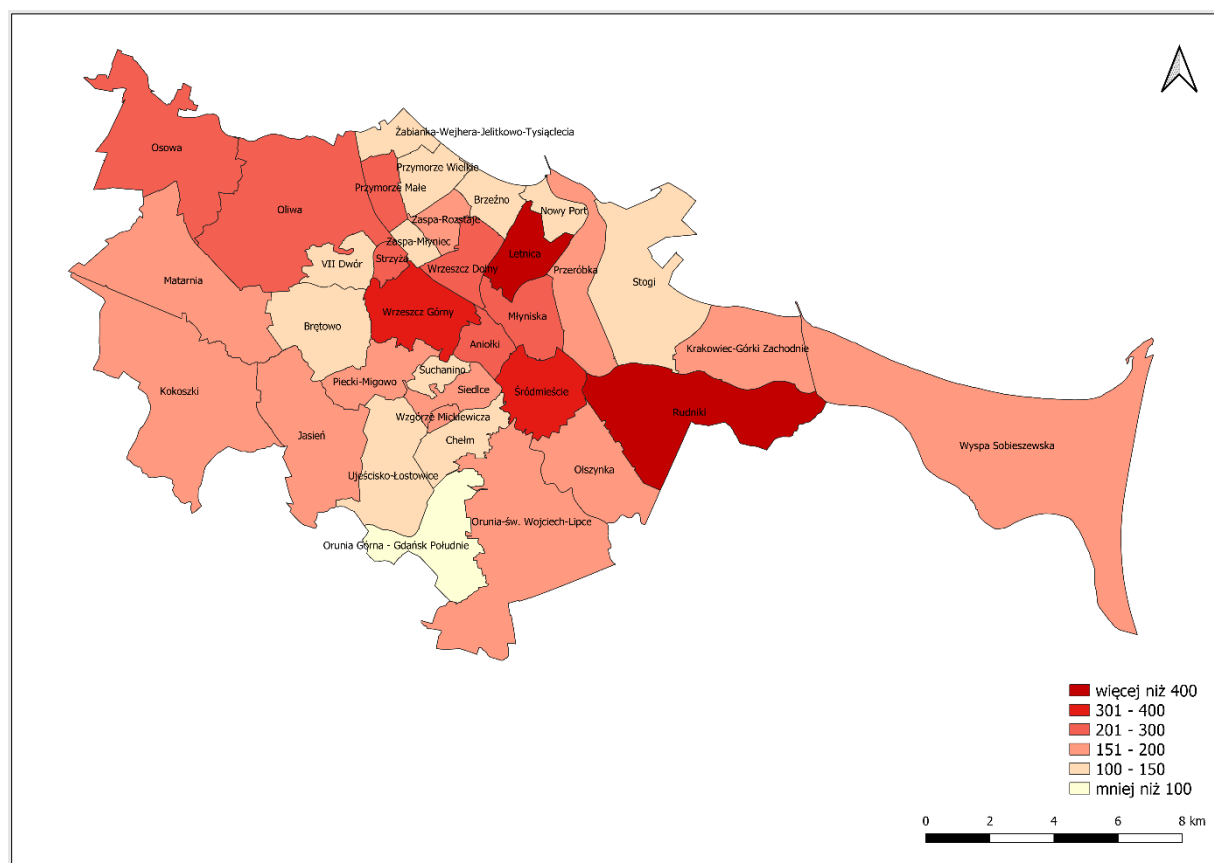
Gdańskie dzielnice różnicuje również sytuacja gospodarcza, którą można w sposób pośredni ocenić biorąc pod uwagę liczbę podmiotów gospodarczych, funkcjonujących na ich obszarze (ryc.76). W 2020 roku pod względem koncentracji liczby firm dominowały: Śródmieście (9,3 tys.) oraz Wrzeszcz Górny (7,4 tys.). Do obszarów miasta, gdzie zlokalizowane jest ponad 3000 firm, należą ponadto: Piecki-Migowo, Wrzeszcz Dolny, Ujeścisko-Łostowice, Chełm, Oliwa, Osowa, Jasień i Przymorze Małe. Można zatem stwierdzić, że najwięcej podmiotów gospodarczych funkcjonuje w obszarach centralnych miasta, ale także w obszarach intensywnego rozwoju ludnościowego.

Ryc.76. Liczba podmiotów gospodarczych w poszczególnych dzielnicach Gdańska w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Dla porównania poziomu dostępności podmiotów gospodarczych w danej dzielnicy, odniesiono ich liczbę do liczby mieszkańców (ryc.77). W tym przypadku najwyższe wartości notują dzielnice Letnica i Rudniki (odpowiednio 589 i 558 firm na 1000 osób). Jest to jednocześnie skutek lokalizacji w tych przemysłowo-logistycznych dzielnicach dużych firm i niskiego poziomu zaludnienia. Natomiast w przypadku Śródmieścia i Wrzeszcza Górnego (380 i 343 firm na 1000 osób) potwierdza się wysoka pozycja tych dzielnic pod względem przedsiębiorczości, związanej z działalnością firm sektora MSP.

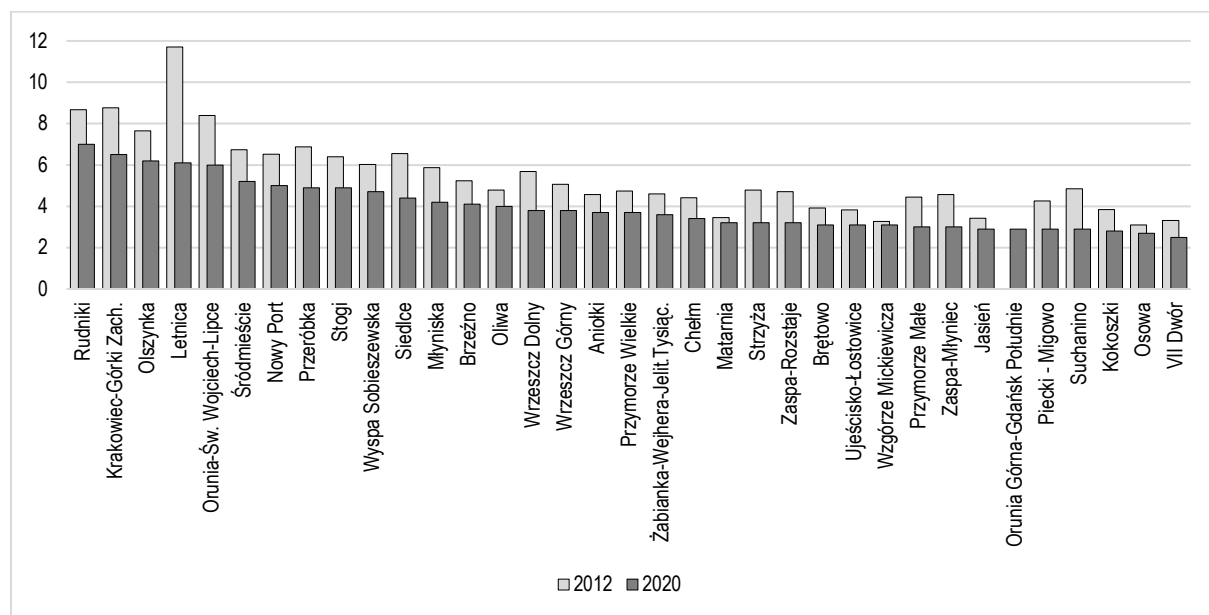
Ryc.77. Liczba podmiotów gospodarczych w poszczególnych dzielnicach Gdańska w 2020 roku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Z dostępnych danych na temat udziału osób bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym wynika, że w największym stopniu problem bezrobocia dotyczy obszarów peryferyjnych wschodniej części miasta, czyli dzielnic Rudniki, Krakowiec-Górki Zachodnie, Olszynka i Orunia-Święty Wojciech-Lipce, gdzie wskaźnik ten wynosi co najmniej 6% (ryc.78, 79). Również Letnica jako dzielnica centralna miasta, dopiero w ostatnich latach podlegająca głębokiej transformacji społeczno-gospodarczej, notuje wskaźnik 6% osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym. Należy jednak podkreślić, że wskaźnik ten spada w najszybszym tempie (w roku 2012 wynosił niemal 12%), co jest potwierdzeniem zachodzących procesów rozwojowych.

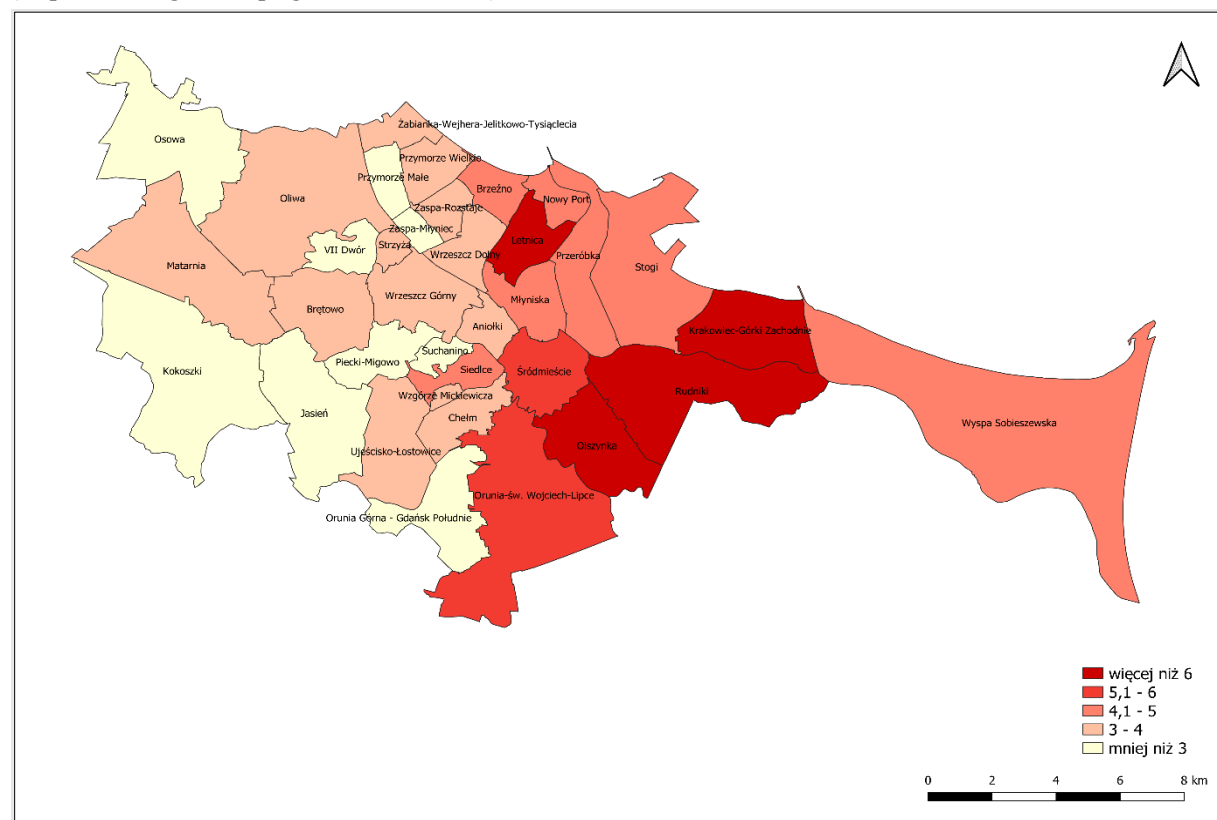
Z kolei najlepszą sytuację pod względem rynku pracy, liczoną poziomem bezrobocia pośród osób w wieku produkcyjnym, notują dzielnice: VII Dwór, Osowa, Kokoszki, Suchanino,

Piecki-Migowo, Orunia Górna-Gdańsk Południe i Jasień, w których wskaźnik ten jest niższy niż 3%.

Ryc.78. Odsetek osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym w Gdańsku według dzielnic w 2012 i 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Ryc.79. Przestrzenne zróżnicowania Gdańsk pod względem poziomu bezrobocia w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W ujęciu przestrzennym można mówić o wschodnich częściach miasta, gdzie poziom bezrobocia jest potencjalnie najwyższy i obszarach południowo-zachodnich, gdzie ten problem społeczny jest zdecydowanie mniejszy (ryc.73).

1.4 Uwarunkowania środowiskowe i działania na rzecz ochrony środowiska

1.4.1 Obszary wodne

Obszary wodne stanowią 5% obszaru miasta. Przez Gdańsk przepływa pięć rzek, które są głównymi odbiornikami wód powierzchniowych: Martwa Wisła, Wisła Śmiała, Motława, Kanał Raduni, Stara Radunia oraz liczne potoki spływające z wysoczyzny. Do wód powierzchniowych należą również jeziora: Jasień, Pusty Staw, Staw Wróbla i części jezior Osowskiego i Wysockiego oraz różnej wielkości obszary stale bądź okresowo podmokłe. Ponadto, charakterystyczne dla miasta są liczne stawy powstałe przez podpiętrzanie wód na ciekach przepływających przez miasto i ponad 50 zbiorników retencyjnych¹⁷.

W granicach administracyjnych miasta są realizowane inwestycje związane z poprawą ochrony przeciwpowodziowej i zapewnieniem lepszej retencji wód czy usprawnieniem żeglugi śródlądowej. Wszystkie inwestycje mają za zadanie przeciwdziałać zagrożeniu powodziowemu ze strony wód opadowych, ale także ze strony wód Zatoki Gdańskiej. Jednocześnie prowadzone inwestycje podnoszą poziom dostępności nabrzeży i okolic wód, gdyż prace inżynierskie często powiązane są bezpośrednio z działaniami na rzecz podniesienia atrakcyjności terenów nadwodnych (nowe ścieżki, trasy rowerowe, wyposażenie rekreacyjne).

Istotne dla ochrony przeciwpowodziowej są realizowane przez Gdańskie Wody inwestycje na potokach, które jednocześnie dają szansę na stworzenie atrakcyjnej przestrzeni rekreacyjnej dla mieszkańców (potok Oliwski, potok Strzyża i potok Oruński)¹⁸. Podstawą bezpieczeństwa przeciwpowodziowego miasta jest sieć 53 zbiorników retencyjnych o łącznej pojemności 745 000 m³ (2020 r.). Odwodnienie zapewnia też ponad 20 000 studni i 18 000 wpustów ulicznych, 317 km potoków i rowów, 751 km sieci kanalizacji deszczowej i 15 km wałów przeciwpowodziowych. Ochronę przeciwpowodziową wspiera system monitoringu hydrologicznego – jeden z najbardziej rozbudowanych w kraju (90 punktów pomiarowych, 26 automatycznych stacji opadowych i 75 stacji pomiarów stanu wody w zbiornikach retencyjnych oraz ciekach)¹⁹.

Szczególne znaczenie dla przestrzeni publicznych na styku z wodą mają modernizacje następujących nabrzeży:

- Nabrzeże Motławy,
- Nabrzeże Polski Hak,
- Nabrzeże Flisaków,
- Nabrzeże Młode Miasto,
- Nabrzeże Szyprów,
- Nabrzeże Retmanów,
- Nabrzeże Wyspy Stogi,
- Nabrzeże Zbożowe w Nowym Porcie,

¹⁷ Studium uwarunkowań

¹⁸ Fikus-Wójcik A., Różga-Micewicz A., 2018, *Gdańska Polityka Wodna. Etap 1: uwarunkowania i kierunki*, Urząd Miasta Gdańska

¹⁹ <http://www.gdmel.pl/>

- Nabrzeże Mew,
- Nabrzeże Wisłoujście.

Głównymi celami i obszarami działań w ramach realizowanej Gdańskiej Polityki Wodnej są:

- Wisła jako szkielet wodny miasta – znalezienie kompromisu pomiędzy przemysłowym wykorzystaniem nabrzeży a zachowaniem rekreacyjnego charakteru Wyspy Sobieszewskiej i fragmentów wyspy Stogi oraz ochroną cennych przyrodniczo rejonów;
- Motława jako serce wodne miasta – wykreowanie prestiżowych przestrzeni publicznych nad wodą, bulwarów i parków będących wizytówką miasta;
- Potoki i małe rzeki – rekreacyjne wzbogacenie dzielnic mieszkaniowych poprzez kreację systemu zieleni wzdłuż potoków (idea zielonych klinów);
- Zatoka Gdańska jako morski waterfront Gdańska – wzmacnianie turystycznego potencjału styku z morzem, z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych.

Ponadto, sformułowano główne zasady zagospodarowania terenów nadwodnych, w tym:

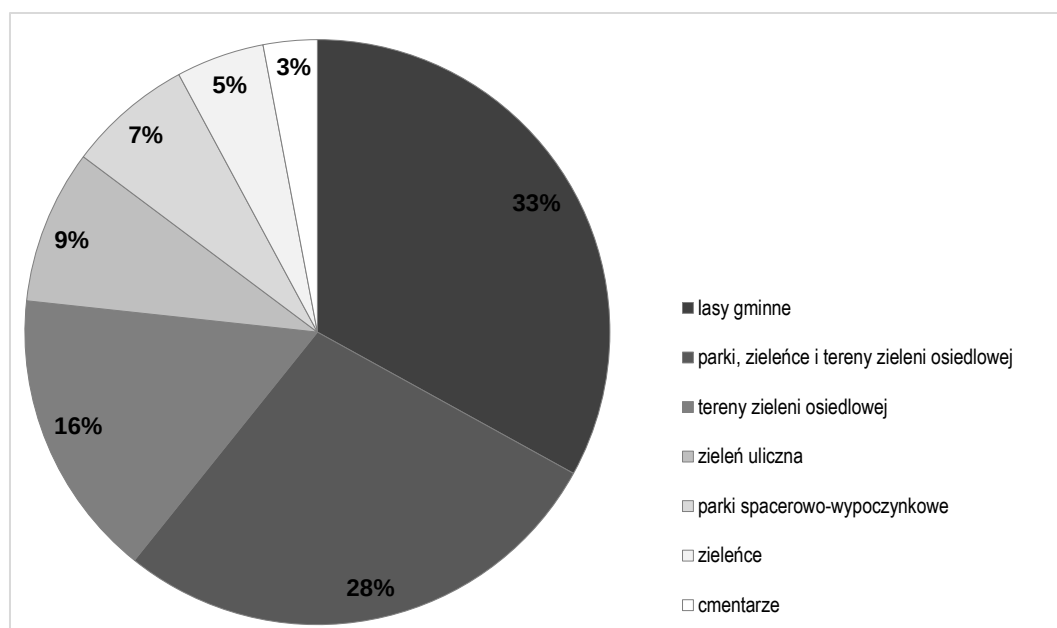
- dążenie do powszechnego dostępu do nabrzeży od strony lądu i wody,
- zagospodarowanie i udostępnianie nabrzeży dla funkcji rekreacyjnej, uwzględniające funkcje przeciwpowodziowe i retencyjne, ochronę przyrody i bezpieczeństwo użytkowników,
- projektowanie indywidualne w zakresie stopnia urządzenia: estetyki i wyposażenia nabrzeża,
- rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.
- wykorzystanie budynków historycznych dla kreowania indywidualnego charakteru nabrzeża
- kontynuację i wzmacnianie idei „zielonych klinów”.

1.4.2 Zieleń miejska i obszary leśne

W latach 2010-2020 powierzchnia gruntów leśnych w Gdańsku nie ulegała zmianom i obecnie kształtuje się na poziomie 4,6 tys. ha, zaś lesistość wynosi 17,3%. Lasy w granicach Gdańska charakteryzują się dużą różnorodnością siedliskową od nadmorskich borów do lasów mieszanych porastających strefę krawędziową. Największym zwartym obszarem leśnym są Lasy Oliwskie włączone w granice Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Obszary leśne miasta są zarządzane przez Lasy Państwowe, Gdański Zarząd Dróg i Zieleni w Gdańsku, Urząd Morski w Gdyni oraz osoby prywatne, fizyczne i prawne (Studium uwarunkowań...2019).

Do terenów zieleni miejskiej zalicza się parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń na ulicach, placach, w zabytkowych fortyfikacjach, budynkach, na składowiskach, lotniskach oraz w obiektach kolejowych i przemysłowych.

Od 2010 roku obserwowane są zmiany zarówno pod względem powierzchni, jak i struktury zieleni miejskiej (ryc.80). W latach 2010-2019 powierzchnia terenów zieleni w mieście wzrosła o 12%. W strukturze zieleni miejskiej najwyższy udział mają: lasy gminne (33%), parki i zieleńce (28%) oraz tereny zieleni osiedlowej (16%). Największą dynamikę zmian wykazały w tym czasie obszary zieleni osiedlowej, zieleń uliczna oraz parki i zieleńce (odpowiednio wzrost o 33%, 24% i 19% w stosunku do 2010 roku).

Ryc.80. Struktura terenów zieleni w Gdańsku w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W Gdańsku istnieje 18 parków miejskich o powierzchni ponad 2 ha, które zajmują łącznie powierzchnię około 300 ha. Największym parkiem miejskim jest Park Reagana (około 90 ha), utworzony w pierwszej dekadzie XXI wieku i zlokalizowany w pasie nadmorskim pomiędzy dzielnicami Jelitkowo i Brzeźno. Uzupełnieniem terenów leśnych i dużych parków są publicznie dostępne dawne założenia parkowe, zredukowane do małych powierzchni (nadal nazywane parkami), a także intensywnie zagospodarowane małe parki współczesne oraz zieleńce i skwery o powierzchni poniżej 2 ha (Studium uwarunkowań...2019).

W kontekście dynamicznego rozwoju demograficznego i przestrzennego południowych dzielnic Gdańska, przełomowym przedsięwzięciem będzie zatwierdzona już realizacja Parku Południowego o docelowej powierzchni 77 ha. Dzięki temu walory przyrodnicze rozległych, niezagospodarowanych dotychczas terenów zieleni naturalnej zostaną wykorzystane na wykreowanie wysokiej jakości przestrzeni publicznej dla mieszkańców. Do zieleni miejskiej Gdańska zalicza się ponadto cmentarze i tereny pocmentarne, które zajmują około 110 ha powierzchni miasta, Gdański Ogród Zoologiczny zajmujący powierzchnię około 125 ha oraz rodzinne ogrody działkowe (o łącznej powierzchni niemal 900 ha). Pomimo znaczącego udziału terenów zieleni w ogólnej powierzchni Gdańska, jej rozmieszczenie w przestrzeni miasta jest nierównomierne. Obecnie poza strefą dostępności (15-minutowym pieszym dystansem do terenów zieleni) znajduje się około 27% terenów zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej (Studium uwarunkowań...2019).

W kontekście zmian klimatycznych rozwój zieleni miejskiej staje się priorytetem w gdańskiej polityce miejskiej, czego wyrazem jest podjęcie w 2021 roku uchwały w sprawie zasad postępowania z zielenią na terenie Gminy Miasta Gdańsk oraz sformułowanie zielonej polityki miasta. Celem wprowadzanej polityki jest zdecydowane zwiększenie liczby nasadzeń zastępczych, wprowadzenie jednolitych zasad dotyczących zieleni przy inwestycjach, zrównoważony rozwój miasta przy jednoczesnym zachowaniu bioróżnorodności, prostsze tworzenie kompleksowej i przejrzystej dokumentacji przyrodniczej, zachowanie drzew i krzewów w dobrym stanie zdrowotnym oraz wybór najmniej inwazyjnych zabiegów

pielęgnacyjnych. Ponadto, zgodnie z nowym prawem, do wszystkich wniosków o usunięcie zieleni w związku z realizowaną inwestycją wymagana będzie dokumentacja przyrodnicza²⁰.

1.4.3 Błękitno-zielona infrastruktura (BZI)

Zasoby miasta w postaci wód powierzchniowych i podziemnych oraz terenów zieleni są bardzo ważne w aspekcie ryzyk związanych ze zmianami klimatycznymi. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury stanowi ważny obszar w zakresie przeciwdziałania kryzysowi klimatycznemu. Budowanie odporności Gdańska na zmiany klimatu odbywa się na trzech poziomach: zagospodarowanie wody opadowej w obrębie pojedynczych budynków, zagospodarowanie wód opadowych w sieci kanalizacyjnej (miejski system odwodnieniowy) oraz zarządzanie kryzysowe²¹.

Do wielofunkcyjnych elementów błękitno-zielonej infrastruktury należą: stawy retencyjne, niecki bioretencyjne, rowy bioretencyjne, rowy infiltracyjne, ogrody deszczowe, zielone przystanki, zielone fasady i ściany, nawierzchnie przepuszczalne, podłoża strukturalne. Gdańsk jako jedno z pierwszych miast w Polsce wdrożył do swojej polityki miejskiej działania zgodne z nowym podejściem do zagospodarowania wód opadowych. W przeciwieństwie do dotychczasowych kierunków, tj. najszybszego ujęcia wody opadowej i odprowadzenia jej do systemu kanalizacyjnego, obecnie Gdańsk stawia na zatrzymanie jej jak najbliżej miejsca opadu, wykorzystanie w krajobrazie, roślinne podczyszczenie, a dopiero później odprowadzenie nadmiaru do podziemnej sieci²².

Głównym zadaniem gdańskich przedsięwzięć związanych z BZI jest tworzenie obiektów małej retencji, które naśladują naturę w gromadzeniu, oczyszczaniu i opóźnianiu spływu deszczówki i wspierają działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu. Działania związane z małą retencją na terenie miasta wyznaczone są przez pięć kierunków:

- retencję przydomową (działania mające na celu pomoc właścicielom nieruchomości prywatnych w zagospodarowaniu wód opadowych i ograniczeniu ich odpływu),
- retencję terenową (wielofunkcyjność terenów miejskich),
- retencję zbiornikową (opartą na zbiornikach retencyjnych odpowiedzialnych za zatrzymanie wody 100-letniej),
- retencję uliczną (dotyczącą działań w miejskim pasie drogowym),
- zieleń miejską²³.

Jedną z inicjatyw, mających na celu zbieranie i wykorzystywanie wody opadowej z pobliskich terenów, są ogrody deszczowe, pełniące jednocześnie funkcję małych zbiorników retencyjnych i naturalnych filtrów wody²⁴. Zatrzymują bowiem nie tylko deszczówkę, ale także pobrane wraz z nią zanieczyszczenia. Dzięki zastosowaniu odpowiedniej roślinności oraz warstw filtrujących podłoża, ogród deszczowy jest w stanie wstępnie oczyścić wodę i wprowadzić ją do głębszych warstw gleby. Dodatkowym walorem ogrodów deszczowych jest możliwość łączenia ich w rozbudowany system małej retencji, pozwalający na stopniową redukcję powierzchniowego spływu wód opadowych i poprawę ich jakości. W Gdańsku, do 2020 roku, wykonano 17 ogrodów deszczowych w różnych częściach miasta, w tym w roku 2020 – aż 8 z nich. W celu popularyzacji tego typu przedsięwzięć wydano poradnik pt.: „Ogród deszczowy w 5 krokach”,

²⁰ <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/rada-miasta-gdanska-przeglosowano-miejska-zielona-polityke-ma-byc-wiecej-drzew,a,202698>

²¹ Gdańska polityka małej retencji miejskiej (<http://www.gdmel.pl/mala-retencja/poradnik>)

²² Rzeńca A., Sobol A., Ogórek P., 2021, Raport o stanie polskich miast. Środowisko i adaptacja do zmian klimatu, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa – Kraków

²³ Gdańska polityka małej retencji miejskiej (<http://www.gdmel.pl/mala-retencja/poradnik>)

²⁴ <http://www.gdmel.pl/mala-retencja>

prezentujący krok po kroku, jak taki ogród założyć. Miasto przygotowało również system dotacji dla osób fizycznych i prawnych, które chciałyby tego typu inwestycje zrealizować²⁵.

1.4.4 Adaptacja do zmian klimatu

Celem miejskiego planu adaptacji do zmian klimatu w Gdańsku²⁶ było m.in. zdiagnozowanie zagrożeń, określenie potencjału adaptacyjnego oraz wypracowanie propozycji rozwiązań zwiększających odporność miasta na zmiany klimatu.

Najpoważniejszym zagrożeniem w Gdańsku, ze względu na położenie i ukształtowanie terenu miasta, jest głównie występowanie nagłych powodzi miejskich, powodzi od strony rzek, a także powodzi od strony morza (sztormowych), których główną przyczyną jest wiatr, stale obserwowany wzrost poziomu morza, a także występowanie silnych porywów wiatru oraz intensywnych burz i deszczy nawalnych. Podatność miasta na zmiany klimatu jest zależna od wrażliwości, a więc charakteru i stanu sektorów i obszarów, które determinują reagowanie miasta na zjawiska klimatyczne oraz od potencjału adaptacyjnego, który może być wykorzystany przez miasto w radzeniu sobie z zagrożeniami.

Potencjał adaptacyjny Gdańska szacowano, biorąc pod uwagę następujące kategorie:

- możliwości finansowe,
- kapitał społeczny,
- przygotowanie służb inżynierskich i medycznych,
- mechanizmy informowania i ostrzegania społeczności miasta o zagrożeniach związanych ze zmianami klimatu,
- sieć i wyposażenie instytucji i placówek miejskich w sektorze ochrony zdrowia i edukacji,
- organizacja współpracy z gminami sąsiednimi w zakresie zarządzania kryzysowego,
- rozwój błękitno-zielonej infrastruktury,
- zaplecze naukowo-innowacyjne.

Z przeprowadzonych badań w ramach planu adaptacyjnego wynika, że Miasto Gdańsk ma średni potencjał adaptacyjny we wszystkich kategoriach i potrzebne będzie podjęcie działań adaptacyjnych, aby wzmocnić możliwości reagowania miasta na zagrożenia związane ze zmianami klimatu. W planie adaptacji uznano, że problemy miasta Gdańska, wynikające z zagrożeń związanych ze zmianami klimatu dotyczą sektorów: gospodarka wodna, różnorodność biologiczna, transport, tereny mieszkaniowe o wysokiej intensywności oraz energetyka i zdrowie publiczne.

Działania adaptacyjne podzielono na: organizacyjne, informacyjno-edukacyjne i techniczne, w ramach których wyznaczono około 20 konkretnych przedsięwzięć z opisem przebiegu i efektu realizacji zadania, podmiotów odpowiedzialnych za jego wykonanie oraz wskazanie kosztów wdrożenia oraz terminu zakończenia. Koszt wszystkich działań adaptacyjnych do 2030 roku oszacowano na 981 mln zł.

Działania Gdańska wpisują się również w projekt metropolitalny, zakładający działania adaptacyjne w zakresie m.in. retencjonowania, reagowanie kryzysowego oraz edukacji i obejmujący następujące działania:

²⁵ Dotacja na zagospodarowanie wód opadowych poprzez ich odprowadzanie do gruntu przy pomocy podziemnych urządzeń rozszczepiających, do wód lub do sieci kanalizacji deszczowej, 2020.

²⁶ Plan Adaptacji Miasta Gdańska do Zmian Klimatu do roku 2030

(<https://baw.bip.gdansk.pl/api/file/GetZipAttachment/216/1169238/preview>)

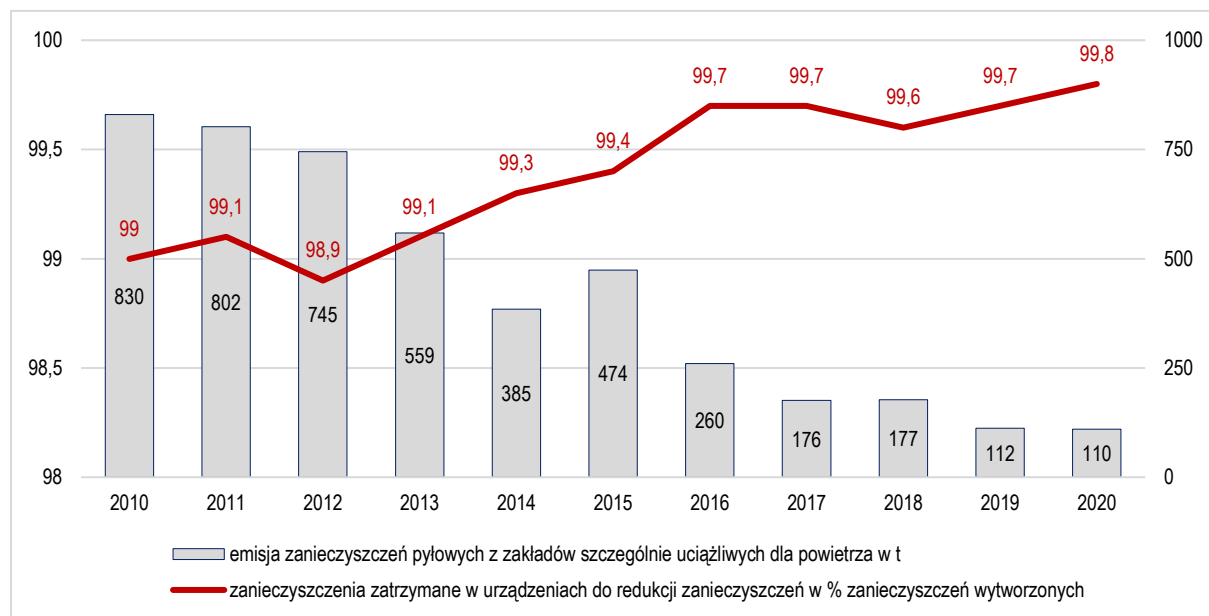
- zagospodarowanie wód opadowych, rozszczelnienie powierzchni nieprzepuszczalnych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury: ogrody deszczowe, zbiorniki retencyjne i przeciwpowodziowe,
- renaturalizację zbiorników i cieków wodnych,
- zmniejszenie zagrożenia powodziowego od strony rzek i morza infrastruktury,
- rozwój terenów zielonych na obszarach zurbanizowanych,
- rozpowszechnianie dobrych praktyk Gdańskich Wód na terenie innych samorządów, w tym opomiarowania i monitoringu opadów i poziomu wód,
- wspólne magazyny sprzętowe,
- działania edukacyjne w zakresie retencjonowania.

Ważnym przedsięwzięciem może zostać rozszerzenie systemu monitoringu wód i opadów oraz budowa wspólnego zasobu sprzętowego na wypadek sytuacji kryzysowych realizowane przez Gdańskie Wody we współpracy z samorządami należącymi do stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot.

1.4.5 Poziom zanieczyszczeń i ochrona środowiska

Emisja zanieczyszczeń i odpady

W Gdańsku w latach 2010-2020 niemal 8-krotnie spadła emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska, przy jednoczesnym niemal 100%-owym poziomie zatrzymania tego typu zanieczyszczeń w urządzeniach redukujących w całym analizowanym okresie (ryc.81).

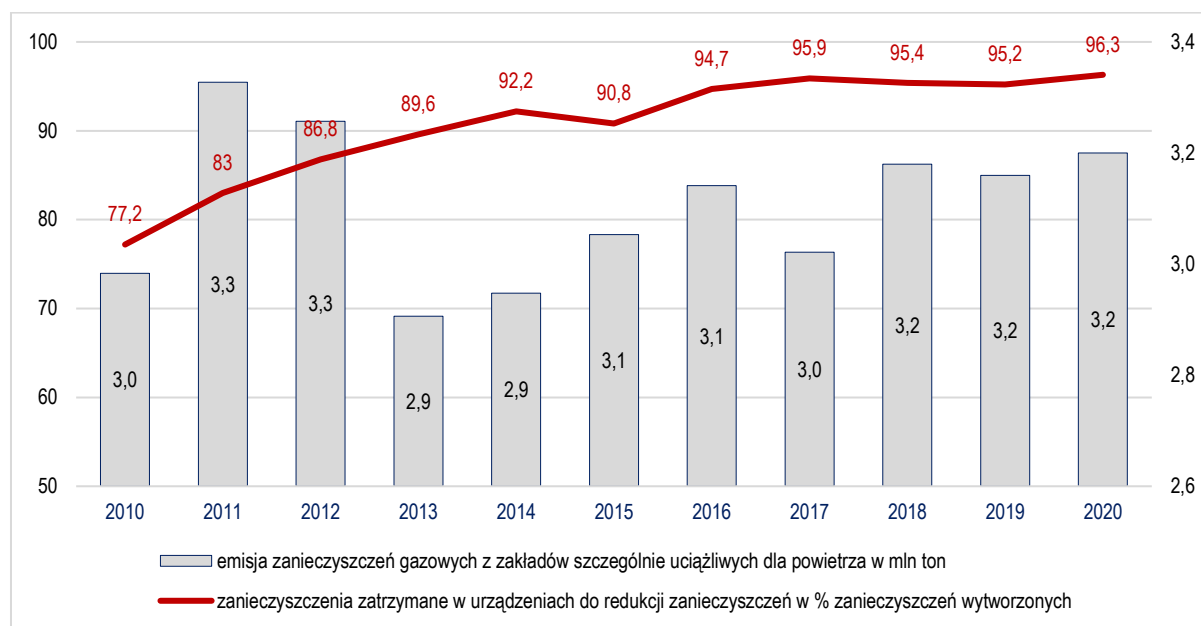

Ryc.81. Emisja zanieczyszczeń pyłowych i poziom ich zatrzymania do redukcji w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

Z kolei w przypadku emisji zanieczyszczeń gazowych (zdominowanych emisją dwutlenku węgla) w latach 2010-2020 utrzymywała się ona na średnim poziomie około 3,1 mln ton,

natomiast redukcja tego typu zanieczyszczeń ulegała w analizowanym okresie istotnej poprawie: z 77% w 2010 roku do 96% w 2020 roku (ryc.82).

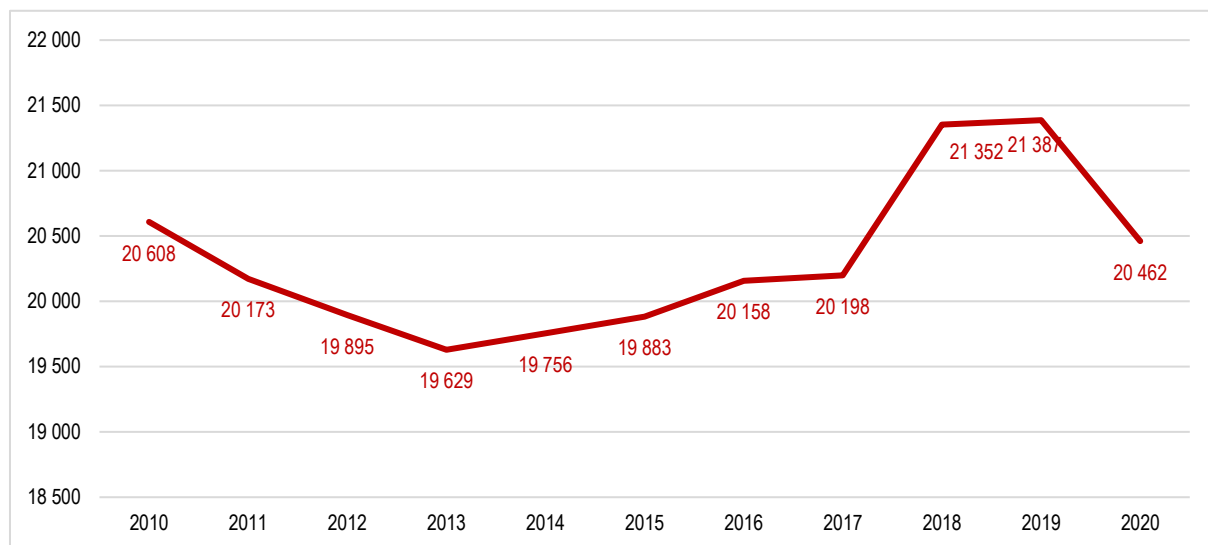
Ryc. 82. Emisja zanieczyszczeń gazowych i poziom ich zatrzymania do redukcji w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Istotnym działaniem na rzecz poprawy jakości powietrza jest rozwój sieci monitoringu w ramach projektu Monitoringu Atmosfery Aglomeracji Trójmiejskiej (MAAT), która pozwala monitorować jakość powietrza w trybie *on-line* oraz informować na bieżąco mieszkańców na większym obszarze aglomeracji trójmiejskiej. Szczególnie istotne jest monitorowanie jednoczesne pyłu drobnego PM_{2,5} i PM₁₀ w 9 lokalizacjach i powstanie pierwszej stacji komunikacyjnej w województwie pomorskim. Liczne raporty WHO i badania wskazują na znaczący wpływ pyłu zawieszonego, w tym zwłaszcza pyłu drobnego na zdrowie ludzi, dlatego tak istotne jest objęcie monitoringiem jak największego obszaru i na bieżąco informowanie mieszkańców o jakości powietrza²⁷.

Wielkość ścieków komunalnych odprowadzanych w Gdańsku w latach 2010-2020 spadła o 0,7% (ryc.83) i w całym analizowanym okresie były one w całości oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów.

²⁷ <https://airpomerania.pl/o-projekcie/index.html>

Ryc.83. Ścieki komunalne odprowadzone ogółem w Gdańsku w latach 2010-2020 (w dam³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W latach 2012-2020 systematycznie wzrastała średnia masa odpadów komunalnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca: od 337 do 422 kg, co stanowi wzrost na poziomie 25%. Wprowadzenie rozwiązań pozwalających na efektywną i bezpieczną gospodarkę odpadami wynika z wytycznych wskazanych przez Komisję Europejską, która przedstawiła pakiet dotyczący budowania gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ), której istotą jest wykorzystanie odpadów powstałych w cyklu życia produktu i tym samym ograniczenie zużycia surowców, zmniejszenie ilości składowanych odpadów oraz zwiększenie strumienia odpadów wykorzystywanych w ramach odzysku i recyklingu. Wśród działań na rzecz stworzenia GOZ wymieniane są m.in.: opracowanie norm środowiskowych dla surowców wtórnych, wdrożenie strategii dotyczącej tworzyw sztucznych w gospodarce o obiegu zamkniętym, działania na rzecz ograniczenia odpadów spożywczych i działania na rzecz wtórnego wykorzystywania wody. Poprzez wdrożenie proponowanych rozwiązań planuje się m.in. osiągnięcie do 2030 roku poziomu 65% w zakresie recyklingu odpadów komunalnych oraz 75% w zakresie recyklingu odpadów opakowaniowych. Strumień odpadów przeznaczonych do składowania ma wynieść do 2030 roku maksymalnie 10%. Zostanie również wprowadzony zakaz składowania odpadów segregowanych.

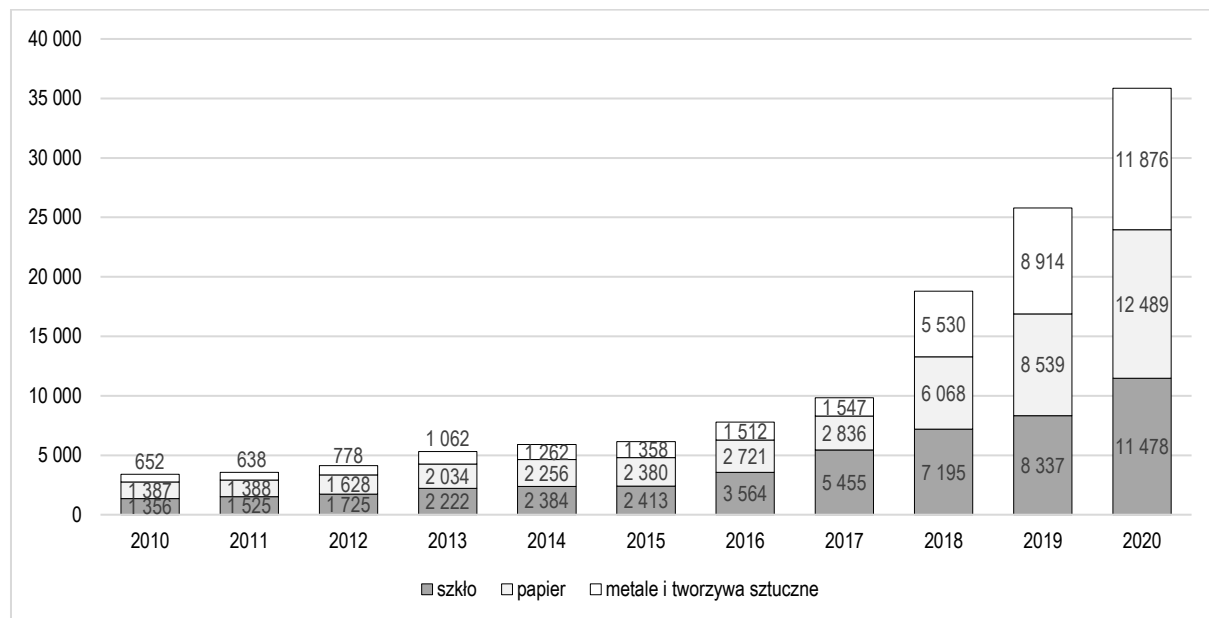
W Gdańsku gospodarką odpadami zajmuje się tym miejska spółka Zakład Utylizacyjny Sp. z o.o. (ZUT), która obsługuje ponad 500 tys. mieszkańców i obecnie jest przedsiębiorstwem, stale modernizującym i udoskonalającym procesy gospodarki odpadami. W 2020 roku oddano do użytku hermetyczną kompostownię, pozwalającą na zwiększenie mocy przerobowych w zakresie utylizacji odpadów biodegradowalnych. Ponadto, w 2023 roku ma zostać uruchomiony Port Czystej Energii (Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów w Gdańsku-Szadółkach), czyli przyjazna środowisku elektrociepłownia, w której paliwem będzie frakcja reszkowa z odpadów²⁸.

Powyższe działania mają istotne znaczenie w kontekście wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym, której założeniem jest optymalizacja procesów społeczno-gospodarczych w oparciu o maksymalizację wykorzystania surowców i zmniejszenie do minimum ilości generowanych odpadów. W rozwoju miejskiej gospodarki o obiegu zamkniętym istotne jest

²⁸ *Gdańsk wczoraj i dziś 1990-2020*, Urząd Miasta Gdańska

powiązanie procesów rozwojowych z ochroną środowiska i proekologicznym zachowaniem użytkowników.

W Gdańsku istotnie wzrósł poziom selekcji odpadów (ryc.84). Szczególnie sytuacja poprawiła się od roku 2018, kiedy weszło w życie rozporządzenie ws. szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów. W latach 2010-2020 masa selektywnie zebranych odpadów wzrosła w Gdańsku ponad 10-krotnie. Poziom recyklingu w 2020 roku wyniósł 49% i jest niemal zgodny z poziomem wymagany, określonym na ten rok na 50%.

Ryc.84. Masa selektywnie zebranych odpadów komunalnych (w tonach) w Gdańsku w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwliczbach>)

Zanieczyszczenie hałasem

Z mapy akustycznej z 2017 r. wynika, że hałas drogowy jest dominującym źródłem hałasu na terenie Gdańska. Warunki określone jako „nie dobre” lub „złe” występują na powierzchni 5,1 km², na której znajduje się 3,6 tys. lokali mieszkalnych i mieszka łącznie 9,0 tys. osób. Z kolei w przypadku hałasu kolejowego warunki określone jako „nie dobre” lub „złe” występują na powierzchni 1,1 km² (0,1 tys. lokali mieszkalnych, 0,3 tys. mieszkańców).

Narażenie na ponadnormatywny poziom hałasu tramwajowego jest znacznie mniejsze niż w przypadku hałasu drogowego. W tym przypadku warunki określone jako „nie dobre” występują na powierzchni 0,1 km² (0,1 tys. lokali mieszkalnych, 0,2 tys. mieszkańców). Dla wskaźnika LN (pora nocna) warunki określone jako „nie dobre” występują na powierzchni 0,1 km². Na obszarach tych znajduje się 0,1 tys. lokali, w których mieszka łącznie 0,2 tys. osób.

Źródłami hałasu przemysłowego są przedsiębiorstwa związane są z przemysłem portowym. Oprócz tego wpływ na klimat akustyczny w mieście mają obiekty handlowe wraz z obsługującymi je parkingami, obiekty usługowe, nowoczesne hotele i biura oraz niektóre budynki użyteczności publicznej, które charakteryzują się dużą liczbą zamontowanych urządzeń klimatyzacyjnych. Na podstawie Mapy akustycznej 2017 stwierdzono, warunki określone jako „nie dobre” lub „złe” występują na powierzchni 1,3 km² (0,24 tys. lokali mieszkalnych, 0,6 tys. mieszkańców).

Obszary działań naprawczych zostały wytypowane po analizie mapy przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu uwzględniającej emisję hałasu oraz dokumenty planistyczne miasta²⁹.

Obszary chronione

Na terenie miasta ustanowiono 5 rezerwatów przyrody (w tym jeden położony jest w części poza granicami miasta) zajmujących łączną powierzchnię około 270 ha, do Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego włączono około 2342 ha, a w granice obszarów chronionego krajobrazu – około 4254 ha ogólnej powierzchni miasta. Ustanowione dwa zespoły przyrodniczo-krajobrazowe zajmują łącznie 418 ha, a 13 użytków ekologicznych – około 50 ha. Obszary w ujściu Wisły, fragmenty Doliny Dolnej Wisły oraz północna część portu wraz z przyległymi wodami Zatoki Gdańskiej zostały włączone do sieci Natura 2000. W granicach miasta znajduje się w całości lub w części 7 obszarów Natura 2000 (Studium uwarunkowań...2019). Ponadto, według stanu na 2019 rok, na terenie miasta ustanowiono 179 pomników przyrody, spośród których pojedyncze drzewa i grupy drzew stanowią 94% ogółu.

W ujęciu dynamicznym zwraca uwagę niewielki wzrost powierzchni terenów chronionych w latach 2010-2019 o 9%. Obecnie stanowią one 28% powierzchni Gdańska (tab.9). Powierzchnia parków krajobrazowych nie uległa zmianie, natomiast w przypadku obszarów chronionego krajobrazu nastąpił przyrost o 138 ha, czyli 3% w stosunku do 2010 roku.

Tab.9. Powierzchnia obszarów chronionych w Gdańsku w latach 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	zmiana w stos. do 2010 r.
tereny chronione ogółem w ha	6 698	7 358	7 358	7 358	7 358	7 358	7 325	7 325	7 325	7 325	9%
tereny chronione w % powierzchni miasta	25,6	28,1	28,1	28,1	28,1	28,1	28	28	28	28	9%
parki krajobrazowe w ha	2 342	2 342	2 342	2 342	2 342	2 342	2 342	2 342	2 342	2 342	0%
obszary chronionego krajobrazu w ha	4 041	4 179	4 179	4 179	4 179	4 179	4 179	4 179	4 179	4 179	3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

²⁹ Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Gdańska na lata 2018 – 2023 (https://download.cloudgdansk.pl/gdansk-pl/d/201808113018/dz_urz_woj_pom_nr_3183_6_08_2018.pdf)

2 TRENDY ROZWOJOWE MIASTA GDAŃSKA NA TLE OBSZARU METROPOLITALNEGO ORAZ INNYCH METROPOLII

Rozwój w wymiarze metropolitalnym przyczynia się do wdrożenia zintegrowanego podejścia terytorialnego i osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, zgodnego z celami i strategiami określonymi na poziomie Unii Europejskiej, krajowym i regionalnym. W przypadku kierunków rozwojowych wskazywanych przez instytucje Unii Europejskiej, należy zwrócić uwagę na obszary priorytetowe sformułowane w Agendzie Miejskiej dla UE, pośród których wymienia się: jakość powietrza, gospodarkę o obiegu zamkniętym, adaptację do zmian klimatycznych, transformację cyfrową, transformację energetyki, mieszkalnictwo, włączenie społeczne migrantów i uchodźców, lokalny rynek pracy, zrównoważone wykorzystanie gruntów i rozwiązania oparte na zasobach przyrody czy też mobilność na obszarach miejskich. Znakomita większość wyzwań, szczególnie w zakresie ochrony środowiska, zrównoważonej mobilności, integracji migrantów, cyfryzacji czy transformacji energetyki dotyczy działań podejmowanych bądź inicjowanych w Gdańsku.

Powyższe zagadnienia znajdują również odniesienia w Nowej Karcie Lipskiej z 2020 roku w postaci postulatów zrównoważonego rozwoju oraz transformacji w kierunku miast sprawiedliwych, zielonych i produktywnych, prowadzących do rozwoju stabilnej tkanki miejskiej, zapewniającej swym mieszkańcom wysoką jakość życia. W aspekcie miast sprawiedliwych podkreśla się szczególnie konieczność równego dostępu do podstawowych usług publicznych, dostępnych cenowo zasobów mieszkaniowych i zaopatrzenia dla wszystkich grup społecznych. W przypadku miasta zielonego postuluje się o walkę z globalnym ociepleniem, zapewnienie czystego powietrza, wód, gleb i zrównoważonego użytkowania, dostępu do terenów zielonych i rekreacyjnych, wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym, działań zapobiegających ekstremalnym zjawiskom pogodowym za pomocą wysokiej jakości zielonej i błękitnej infrastruktury oraz wprowadzanie niskoemisyjnych, dos środowisko tępnych i przystępnych cenowo form miejskiej mobilności i logistyki. Z kolei transformacja w kierunku miasta produktywnego powinna się koncentrować na rozwoju małych przedsiębiorstw, rzemiosła niskoemisyjnego i rolnictwa miejskiego zdolnych do ponownego wprowadzenia produkcji do miast i obszarów zurbanizowanych, co umożliwi tworzenie i promowanie nowych form wielofunkcyjnych dzielnic. Wszystkie te aspekty winna wiązać cyfryzacja, bowiem rozwiązania informatyczne mogą przyczynić się do powstania innowacyjnych usług publicznych, w zakresie inteligentnej mobilności miejskiej, efektywności energetycznej, zrównoważonego mieszkalnictwa czy procesów zarządzania miastem. W kontekście potrzeb rozwojowych sektora teleinformatycznego pośród kluczowych trendów w najbliższych latach należy wymienić:

- zwiększającą się liczbę zagrożeń informatycznych,
- potrzebę transferu użytkowników na urządzenia mobilne,
- społeczne oczekiwania w zakresie dostępności usług cyfrowych,
- szybkość i jakość cyfrowych usług jako kryterium oceny jakości samorządu,
- cyfryzację usług na poziomie państwowym,
- częste zmiany przepisów krajowych z krótkim vacatio legis lub jego brakiem,
- niską konkurencyjność administracji publicznej jako pracodawcy dla specjalistów IT,
- niewystarczającą integrację systemów dziedzinowych,
- nacisk na odchodzenie od procedur „papierowych” na rzecz cyfrowych.

2.1 Gdańsk w przestrzeni metropolitalnej

Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot (OMG-G-S) to stowarzyszenie gmin, miast i powiatów, spójnych pod względem powiązań funkcjonalnych i ekonomicznych. Obejmuje strefę o znacznym bezpośrednim zasięgu stałego oddziaływania oraz tereny potencjalnych możliwości rozwojowych. Obszar metropolitalny jest głównym, wielofunkcyjnym ośrodkiem regionu, w którym skupiają się funkcje wyższego rzędu: ekonomiczne, naukowe i kulturalne.

W tab.10. przedstawiono wybrane wskaźniki, opisujące Gdańsk na tle Trójmiasta i poszczególnych jego składowych (Gdyni i Sopotu) oraz na tle całego obszaru metropolitalnego. Gdańsk koncentruje 29% ogółu mieszkańców trójmiejskiej metropolii i z analizy wybranych wskaźników demograficznych wynika, że pod względem ludnościowym znajduje się obecnie w lepszej sytuacji niż pozostałe miasta rdzenia metropolii. Pozytywnie rysuje się sytuacja miasta pod względem struktury wieku i ruchu naturalnego, ale szczególnie korzystne jest saldo migracji (6,7‰), którego wartość jest znacząco wyższa niż Gdyni (0,8‰) i Sopotu (-4,2‰). Co, więcej, nawet na tle całego obszaru metropolitalnego (4,8‰), gdzie zachodzą żywiołowe procesy suburbanizacji i dynamiczne przemieszczenia do strefy podmiejskiej Trójmiasta, Gdańsk notuje wyższe dodatnie saldo migracji.

Gdańsk notuje również najlepsze wskaźniki w zakresie rozwoju mieszkalnictwa, z uwagi na wysoki poziom aktywności inwestycyjnej prowadzonej przez lokalne, krajowe i zagraniczne firmy deweloperskie na rynku mieszkaniowym, zarówno pod względem wielkości zasobów mieszkaniowych (wyłączając Sopot, gdzie z uwagi na poziom zagęszczenia zabudowy oraz stosunkowo niewielką liczbę stałych mieszkańców wskaźnik zasobów mieszkaniowych jest najwyższy), jak i liczby nowych mieszkań oddanych do użytkowania w odniesieniu do 1000 osób (Gdańsk – 15,5; Gdynia – 6,0; Sopot – 3,8).

Jeśli chodzi o rynek pracy, to w Gdańsku notuje się najwyższy odsetek pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (383) oraz wyższy niż łącznie w Trójmieście poziom przeciętnego wynagrodzenia (6,5 tys. zł.). Zarazem jednak, udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym w Gdańsku (2,2%) jest nieco wyższy niż w pozostałych ośrodkach trójmiejskich (Gdynia 1,7%; Sopot 1,4%). Należy również zwrócić uwagę na fakt, że udział zatrudnionych w przemyśle jest w Gdańsku (i pozostałych ośrodkach Trójmiasta) wyraźnie niższy (14,8%) w odniesieniu do całego obszaru metropolitalnego (22,5%), co z pewnością jest następstwem decyzji zarówno miejskich (dobór firm, które lokują się na terenie JST), ale przede wszystkim samych firm (lokalizacja poza obszarem miejskim, najczęściej przy węzłach drogowych, przy trasach krajowych i wyższego rzędu).

Nie pozostawiają żadnych wątpliwości wysokie wskaźniki opisujące rozwój szkolnictwa wyższego oraz kultury, które na ogół są przypisane dużym ośrodkom miejskim. Koncentracja studentów w Gdańsku wynika w głównej z lokalizacji większości uczelni wyższych (13 na łączną liczbę 19, funkcjonujących w OMGGS). Liczba studentów w Gdańsku wynosi 66,1 tys. osób, co stanowi 82% ogółu studiujących w całym obszarze metropolitalnym. Również pod względem poziomu uczestnictwa w kulturze – z uwagi na koncentrację instytucji kultury głównie w dużych miastach – Gdańsk jest zdecydowanym liderem. Przykładem może być wskaźnik liczby odwiedzających muzea i wystawy w odniesieniu do liczby ludności w danej jednostce terytorialnej. W przypadku Gdańska wynosi on 3 tys. osób, przy przeciętnej dla Trójmiasta 2,6 tys. osób i metropolii – 2,1 tys. osób.

I w końcu, z uwagi na wielość i znaczenie walorów turystycznych oraz bazy turystycznej w całym regionie pomorskim, warto prześledzić pozycję Gdańska, wyrażając zarazem przekonanie, że turyści traktują Trójmiasto jako jeden obszar turystyczny. Pod względem liczby udzielonych noclegów, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, Gdańsk wyraźnie ustępuje

Sopotowi (2,6 tys. wobec 8,3 tys.), notując jednocześnie wyraźnie wyższy wskaźnik niż Gdynia (0,8 tys.) i obszar metropolitalny (1,7 tys.).

Tab.10. Porównanie wybranych wskaźników społeczno-gospodarczych dotyczących Gdańska, Gdyni Sopotu, Trójmiasta i OMGGS (stan na 2019 lub 2020 rok)

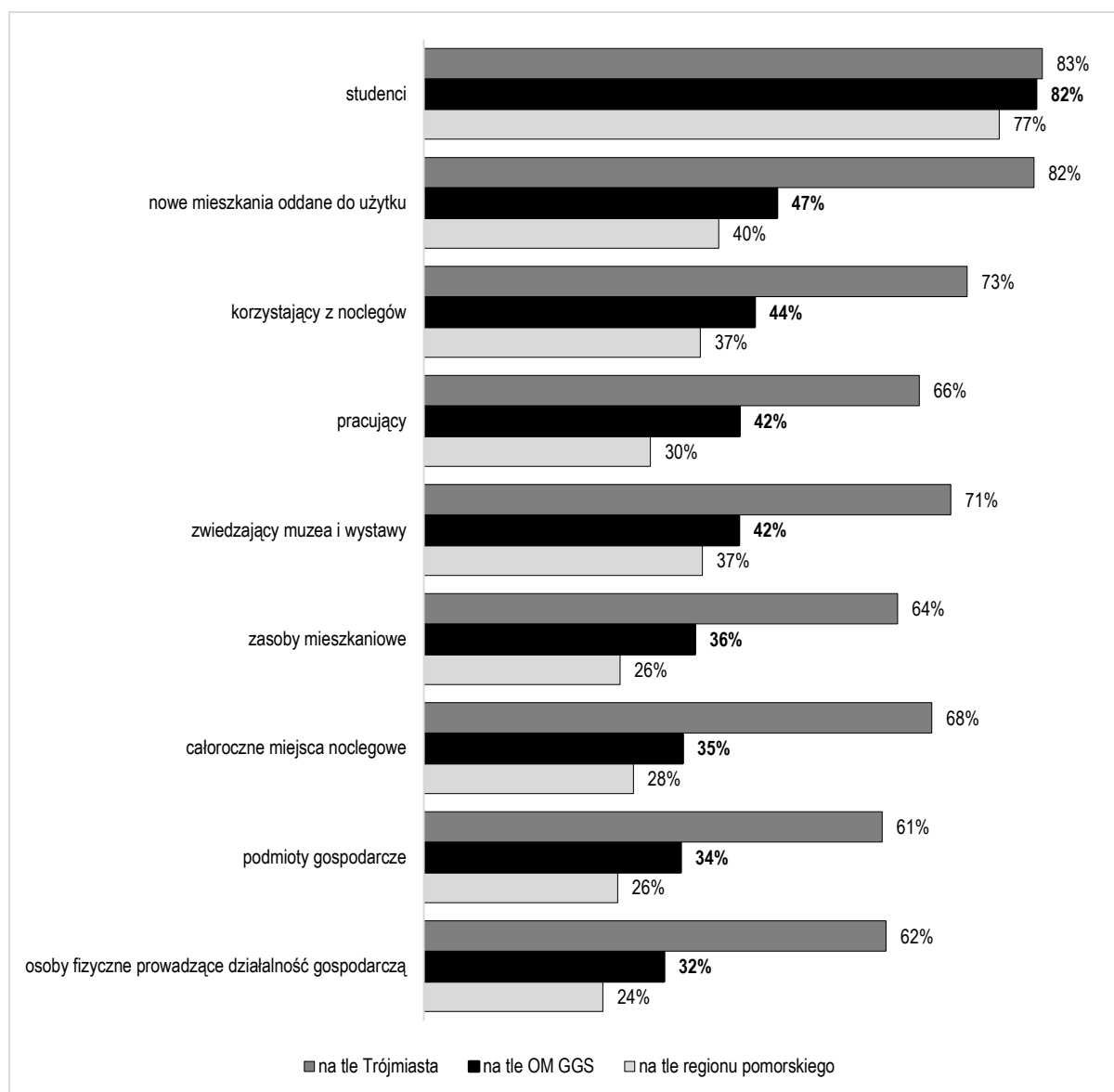
	Gdańsk	Gdynia	Sopot	Trójmiasto	Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia- Sopot
DEMOGRAFIA					
Ludność w tys.	470,9	246,3	35,7	753,0	1596,3
Udział mieszkańców w ogólnej liczbie mieszkańców OM	29%	15%	2%	47%	100%
Udział osób w wieku przedprodukcyjnym	18%	16%	13%	17%	20%
Udział osób w wieku produkcyjnym	58%	58%	55%	58%	59%
Udział osób w wieku poprodukcyjnym	24%	26%	32%	25%	21%
Urodzenia żywe na 1000 ludności	11,9	9,2	6,9	10,8	11,5
Zgony na 1000 ludności	10,9	10,6	12,9	10,9	9,6
Przyrost naturalny na 1000 ludności	1,0	-1,4	-6,0	-0,1	1,9
Saldo migracji stałych na 1000 ludności	6,7	0,8	-4,2	4,2	4,8
MIESZKANIA					
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności	501	471	545	494	407
Nowe mieszkania oddane do użytkowania na 1000 os.	15,5	6,0	3,8	11,8	9,6
SZKOLNICTWO WYŻSZE					
Liczba uczelni	13	4	1	18	19
Liczba studentów w tys.	66,1	11,4	2,3	79,9	80,8
RYNEK PRACY					
Pracujący na 1000 ludności	383	316	366	360	267
Udział pracujących w przemyśle	14,8%	18,4%	8,1%	15,5%	22,5%
Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produk.	2,2%	1,7%	1,4%	2,0%	2,5%
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	6154,35	5624,49	6064,20	6003,14	•
GOSPODARKA					
Podmioty gospodarcze na 1000 ludności	169,6	167,9	243,6	172,5	145,2
Osoby fizyczne prowadzące działalność gosp. na 1000 os.	114,6	114,9	133,5	115,6	104,9
KULTURA I TURYSTYKA					
Zwiedzający muzea i wystawy na 1000 ludności	3000	2235	895	2649	2090
Korzystający z noclegów na 1000 ludności	2567	607	8310	2198	1703

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informatora o sytuacji społeczno-gospodarczej Gdańska 2020 oraz danych opublikowanych na portalu Gdańsk w liczbach (<https://www.gdansk.pl/gdanskwlizbach>)

W celu określenia pozycji Gdańska w kontekście najbliższego otoczenia zewnętrznego, jaki stanowią trzy pierścienie: rdzenia metropolitalnego, całego obszaru metropolitalnego Gdańska, Gdyni i Sopotu oraz regionu pomorskiego, na ryc. 85 przedstawiono poziom koncentracji wybranych cech społeczno-gospodarczych, które w pośrednio określają kluczowe funkcje Gdańska w kontekście otoczenia lokalnego i regionalnego.

Gdańsk bez wątpienia stanowi centrum rozwoju funkcji akademickiej, o czym świadczy wysoki udział studentów uczęszczających do gdańskich uczelni bez względu na skalę otoczenia (ponad 80% w Trójmieście i OM GGS oraz 77% w województwie pomorskim). Kolejnym wyróżnikiem miasta jest relatywnie wysoki poziom aktywności inwestycyjnej na rynku nieruchomości mieszkaniowych. W tym przypadku Gdańsk koncentruje ponad 80% mieszkań oddanych do użytku w 2019 roku w Trójmieście i ponad 40% ogółu nowych mieszkań w obszarze metropolitalnym i regionie pomorskim. W przypadku ogółu zasobów mieszkaniowych udziały te wynoszą odpowiednio: 62%, 32% i 24%. Funkcję turystyczną miasta podkreśla głównie poziom ruchu turystycznego: w 2020 roku korzystający z noclegów w Gdańsku stanowili ponad 70% turystów Trójmiasta, 44% - OM GGS i 37% - województwa pomorskiego. W przypadku liczby całorocznych obiektów turystycznych udziały te wynoszą odpowiednio: 68%, 35% i 28%.

Działalność gospodarcza, prowadzona zarówno przez podmioty gospodarcze, jak i osoby fizyczne, wykazuje większy poziom rozproszenia przestrzennego. W odniesieniu do Trójmiasta Gdańsk koncentruje 2/3 podmiotów gospodarczych i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w przypadku obszaru metropolitalnego – co trzecią firmę, a w przypadku regionu pomorskiego – co czwartą. Wynika to z faktu, że nie tylko rdzeń metropolitalny, ale także podlegająca intensywnej urbanizacji i rozwijająca się przestrzennie strefa oddziaływania metropolitalnego oraz pozostałe obszary regionu pomorskiego (z centrami subregionalnymi i prężnym obszarem Kaszub) cechuje znaczący poziom rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości indywidualnej.

Ryc.85. Udział Gdańska w kształtowaniu wybranych cech społeczno-gospodarczych Trójmiasta, obszaru metropolitalnego i regionu pomorskiego w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informatorów o sytuacji społeczno-gospodarczej Gdańska,

W kontekście rozwoju gospodarczego warto również podkreślić rangę Gdańska w metropolii i regionie pod względem koncentracji tzw. branż kluczowych, które – zgodnie z zapisami regionalnych dokumentów strategicznych – są nie tylko wiodącymi branżami w regionie, ale cechują się również najwyższym poziomem zaawansowania technologicznego oraz innowacyjnego. Biorąc pod uwagę wszystkie podmioty gospodarcze, zaliczane do branż kluczowych, Gdańsk koncentruje 28% tego typu podmiotów, zaliczanych do najbardziej innowacyjnych i kluczowych dla dalszych procesów rozwojowych regionu. W tab.11 przedstawiono udział procentowy i ranking Gdańska pod względem koncentracji poszczególnych branż kluczowych na tle pozostałych powiatów regionu pomorskiego.

Tab.11. Udział Gdańska w rozwoju branż kluczowych regionu pomorskiego

Branża kluczowa Pomorza	Udział Gdańska w regionie pomorskim	Lokata Gdańska na tle powiatów pomorskich
petrochemia	65%	1
sektor kreatywny	39%	1
BPO/SSC, usługi finansowe i biznesowe	35%	1
zdrowie i srebrna gospodarka	33%	1
ICT i elektronika	31%	1
chemia lekka	29%	1
energetyka i ekoenergetyka	28%	1
transport, logistyka i motoryzacja	26%	1
sektor morski	25%	2
środowisko	20%	1
budownictwo	18%	1
przemysł spożywczy	16%	1
turystyka, sport i rekreacja	13%	2
meblarstwo	8%	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szmytkowska, 2020, *Tendencje rozwojowe kluczowych branż...*, Gdańsk: Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego (<https://drg.pomorskie.eu/wp-content/uploads/2021/07/UMWP-2020-BK-ISP-ZAW-14.12.2020-szmytkowska-jBHvmLqb.pdf>)

Rolę Gdańska w obszarze metropolitalnym oraz regionie pomorskim podkreśla również koncentracja działalności gospodarczych określanych przez samorząd regionalny Pomorza jako tzw. Inteligentne Specjalizacje Pomorza (ISP). W ramach ISP wyznaczono cztery główne typy obszarów gospodarczych, cechujących się wysokim poziomem innowacyjności i mogących skutecznie konkurować w skali ponadregionalnej. Należą do nich:

- technologie offshore i portowo-logistyczne (ISP1);
- technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie (ISP2);
- technologie ekoelektywne w produkcji, przesyłach, dystrybucji i zużyciu energii i paliw oraz w budownictwie (ISP3);
- technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia (ISP4).

Udział Gdańska w poszczególnych specjalizacjach pomorskich jest następujący: ISP1 – 38,5%, ISP2 – 38,7%, ISP3 – 35% i ISP4 – 33,2%³⁰.

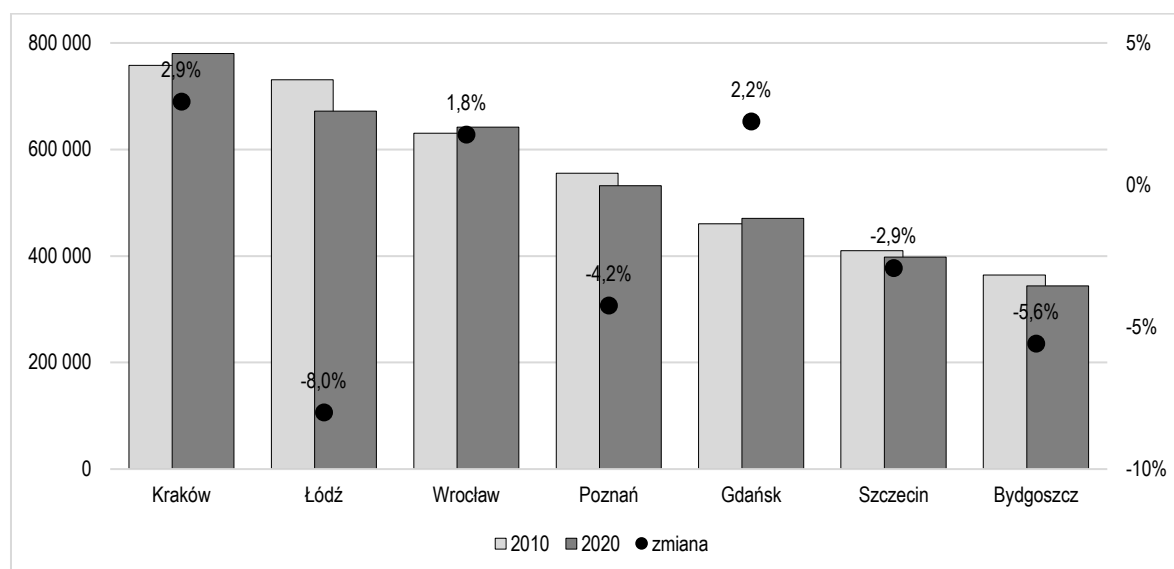
2.2 Gdańsk na tle innych polskich miast

Odnosząc wybrane aspekty rozwoju społeczno-gospodarczego Gdańska do szerszego kontekstu, jakim są miasta podobnej wielkości, posiadające porównywalny potencjał rozwojowy, można dostrzec pewne analogie w stosunku do powyższych analiz, przeprowadzonych na poziomie lokalnym i regionalnym. Do analiz, poza Gdańskiem, wybrano

³⁰ Szmytkowska M., 2020, *Tendencje rozwojowe kluczowych branż województwa pomorskiego w kontekście funkcjonowania ISP oraz wyzwań regionalnego i lokalnych rynków pracy. Studium porównawcze powiatów regionu pomorskiego w latach 2013-2018*, Gdańsk: Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego (<https://drg.pomorskie.eu/wp-content/uploads/2021/07/UMWP-2020-BK-ISP-ZAW-14.12.2020-szmytkowska-jBHvmLqb.pdf>)

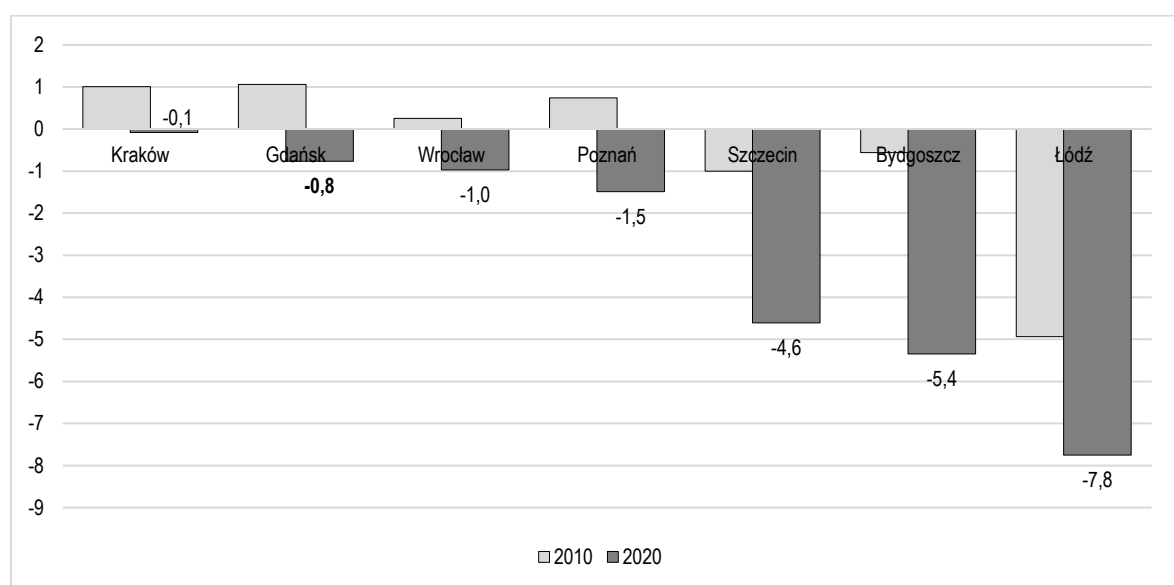
sześć dużych polskich miast: Kraków, Łódź, Wrocław, Poznań, Szczecin i Bydgoszcz, których liczba ludności mieści się w przedziale 350-700 tys.

Jak wynika z rycin 86-89, sytuacja demograficzna miasta Gdańska na tle wymienionych miast, kształtuje się korzystnie (druga pozycja po Krakowie), zarówno pod względem dynamiki napływu nowych mieszkańców, struktur demograficznych, ruchu naturalnego, jak i ruchów migracyjnych. Z pewnością, jest to mocna strona procesów rozwojowych.

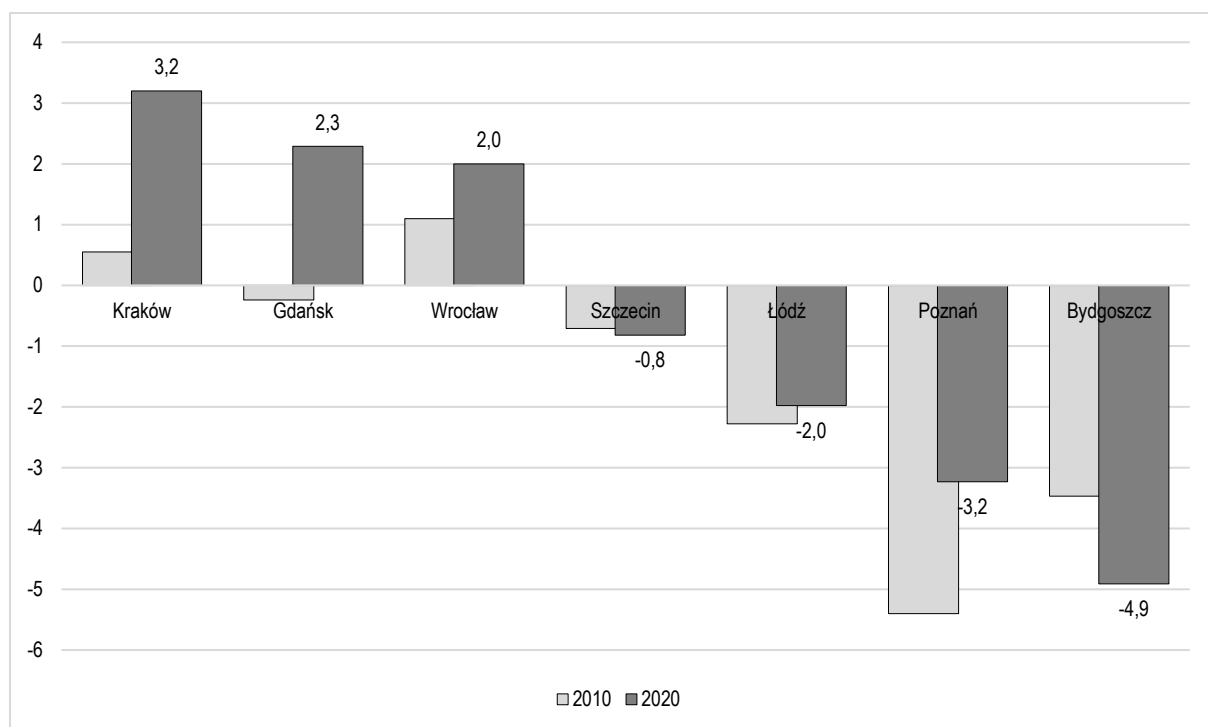
Ryc.86. Dynamika zmian liczby ludności w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

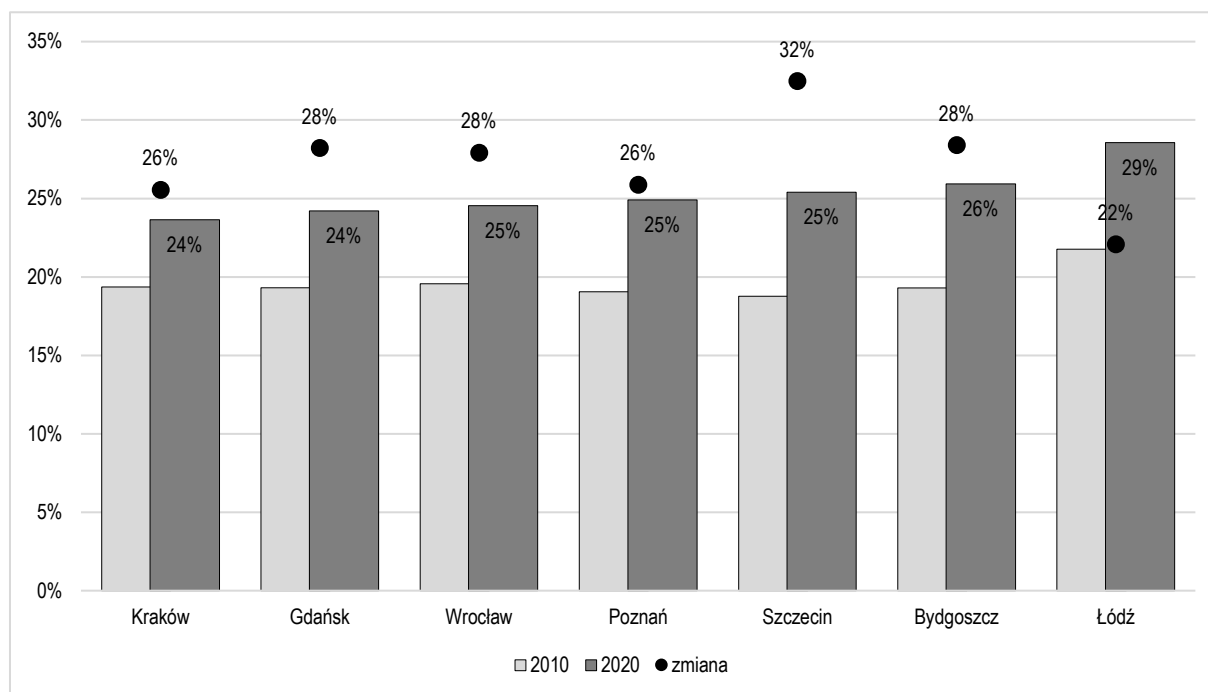

Ryc.87. Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 osób w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ryc.88. Saldo migracji na 1000 osób w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

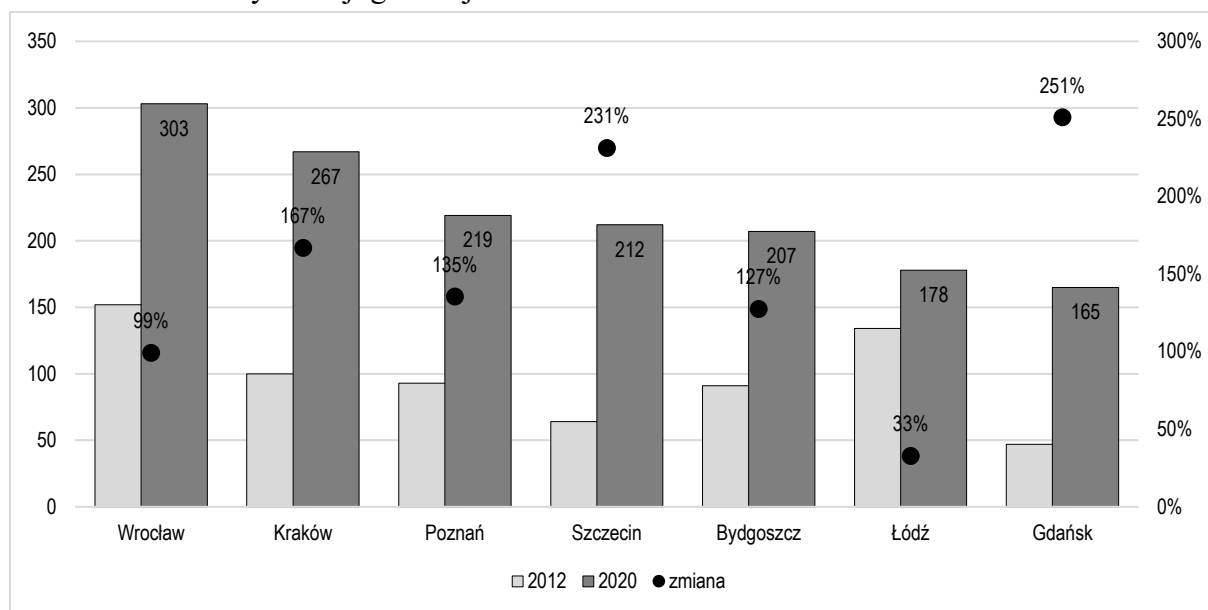

Ryc.89. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

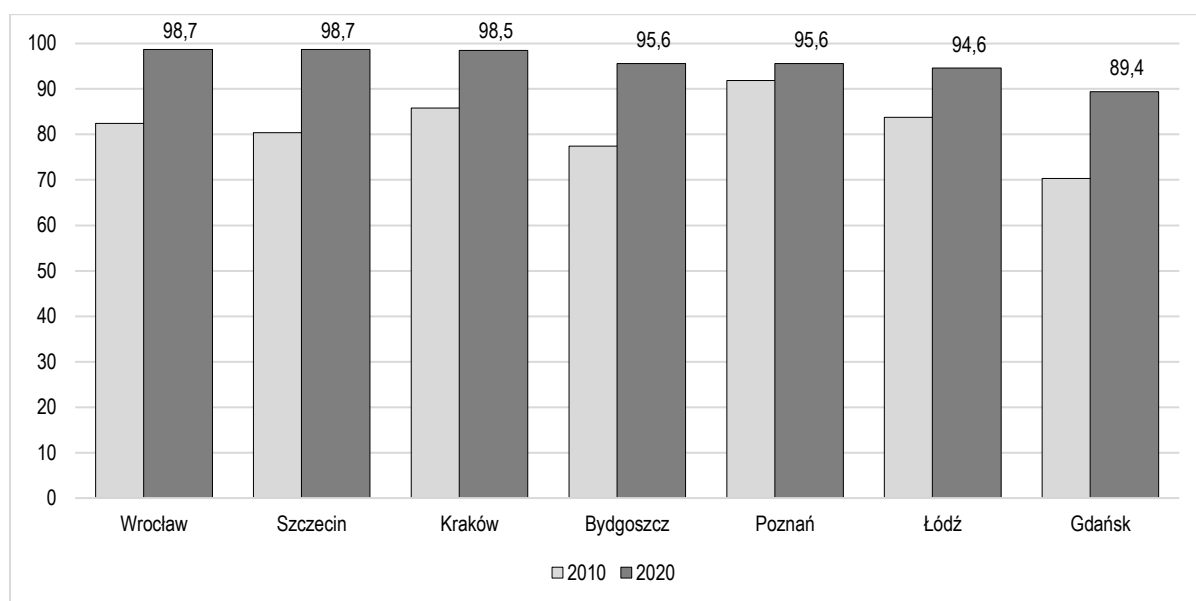
Na ryc. 90-93 przedstawiono wybrane wskaźniki edukacyjne, obrazujące dostępność placówek edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz wyniki egzaminów ósmoklasisty i poziom zdawalności matur. W przypadku odsetka dzieci objętych opieką żłobkową i

przedszkolną Gdańsk notuje najniższe wartości spośród badanych miast, ale należy podkreślić, że zarazem wykazuje najwyższą dynamikę wzrostu tego wskaźnika. Z kolei pod względem osiąganych wyników w nauce, Gdańsk lokuje się na trzecim miejscu pod względem wyników Egzaminu Ósmoklasisty (po Krakowie i Wrocławiu) oraz na piątym miejscu pod względem zdawalności matury w sesji głównej.

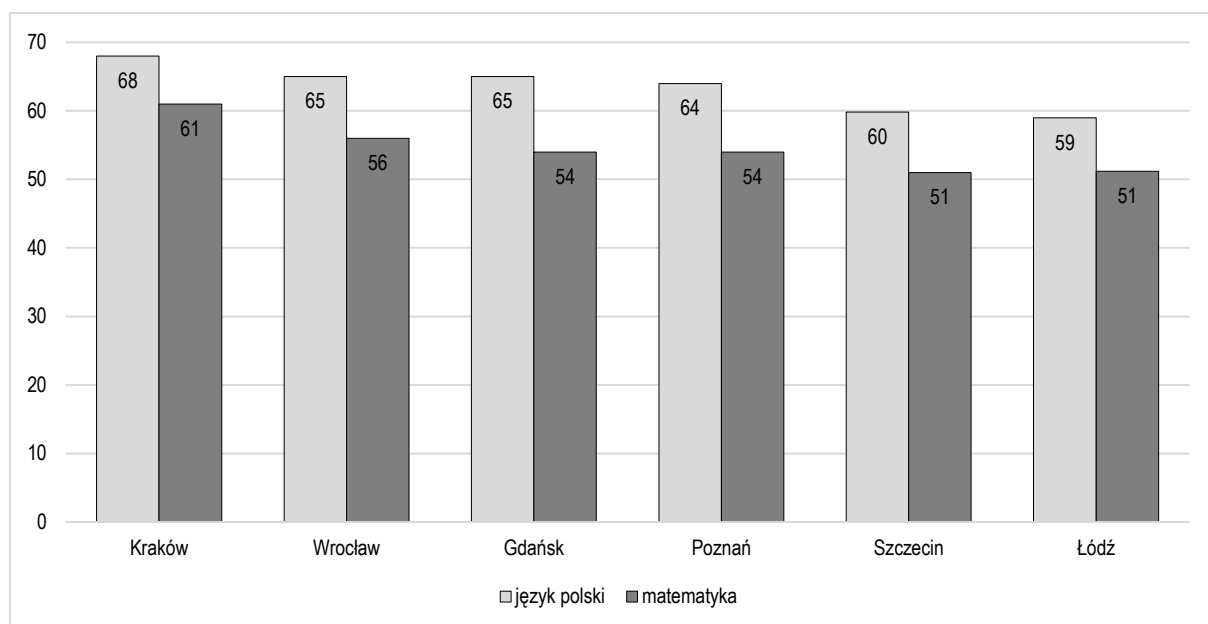
Ryc.90. Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w latach 2012-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

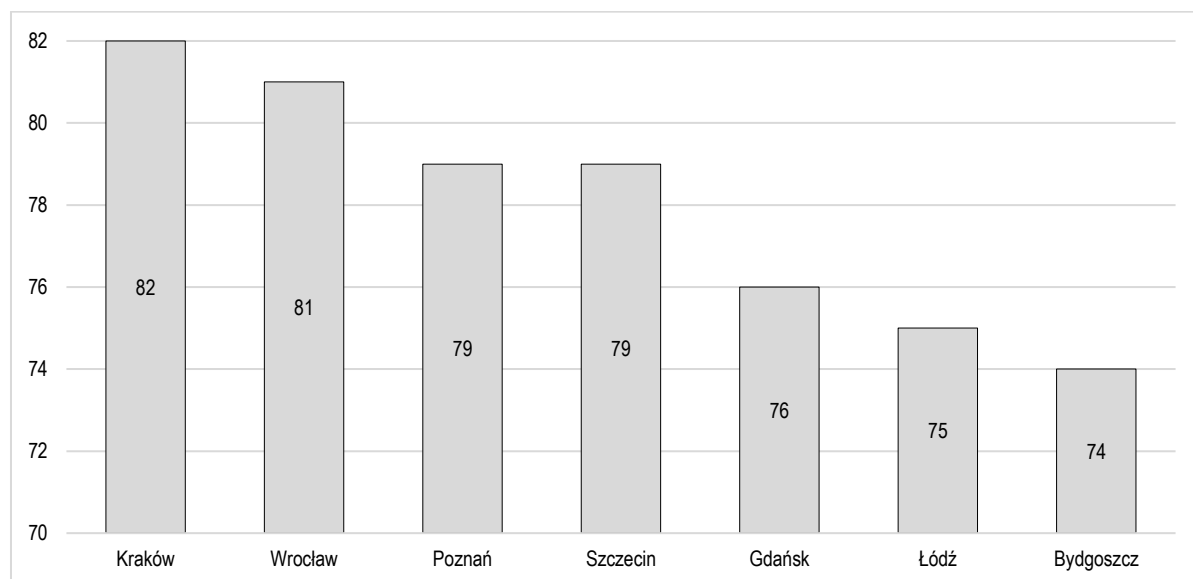
Ryc.91. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w grupie dzieci w wieku od 3 do 6 lat w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ryc.92. Wyniki Egzaminu Ósmoklasisty w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2020 roku (średnie wyniki egzaminu w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu www.waszaedukacja.pl

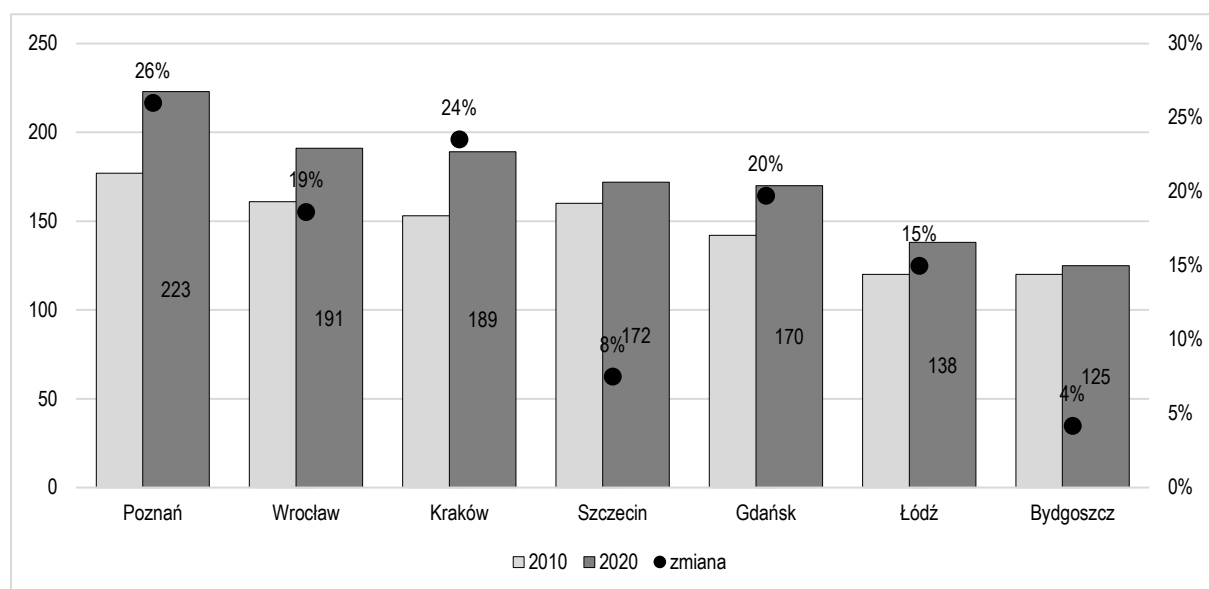
Ryc.93. Poziom zdawalności egzaminu maturalnego (sesja główna) w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2020 roku (dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalach internetowych Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych

Nieco słabiej, w odniesieniu do wybranych miast, Gdańsk plasuje się pod względem aktywności gospodarczej w zakresie koncentracji podmiotów gospodarczych oraz rozwoju przedsiębiorczości indywidualnej, czyli liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (ryc.94 i ryc.95). W obu przypadkach, w odniesieniu powyższych danych do liczby ludności, liderem jest miasto Poznań. Gdańsk pod tym względem lokuje się odpowiednio na 5. i na 4. miejscu. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że w przypadku nowych działalności gospodarczych, zaliczanych do szeroko rozumianego sektora kreatywnego, Gdańsk zajmuje drugą lokatę, bezpośrednio za Krakowem (ryc.96). To, jak już podkreślano,

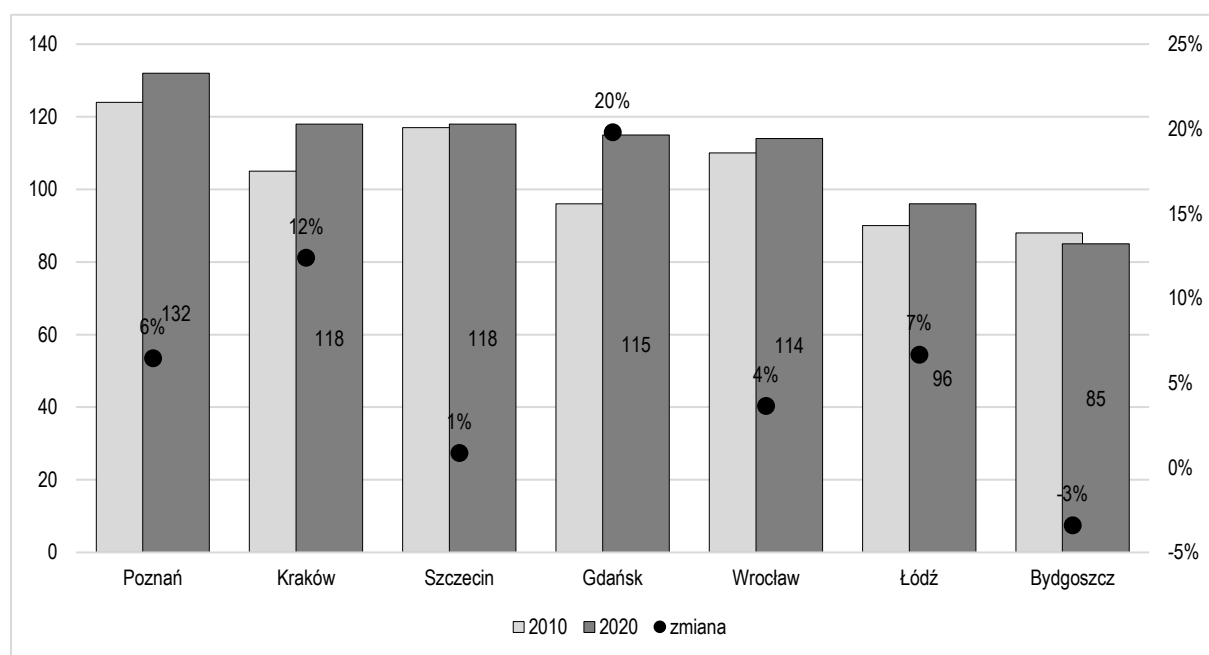
może być ważny i pozytywny symptom kształtowania się w mieście funkcji o znaczeniu ponadregionalnym i metropolitalnych, z dobrze rozwiniętymi sektorami kultury i badawczo-rozwojowym.

Pod względem poziomu rozwoju rynku pracy, który można opisać m.in. wysokością stopy bezrobocia, Gdańsk notuje niski poziom bezrobocia, wynoszący w 2020 roku 3,5% (ryc.97), choć jeszcze niższe wskaźniki notują Poznań, Wrocław i Kraków (odpowiednio: 2%, 2,4% i 3,1%), natomiast relatywnie najslabiej wypada miasto Łódź, gdzie stopa bezrobocia osiągnęła 6%.

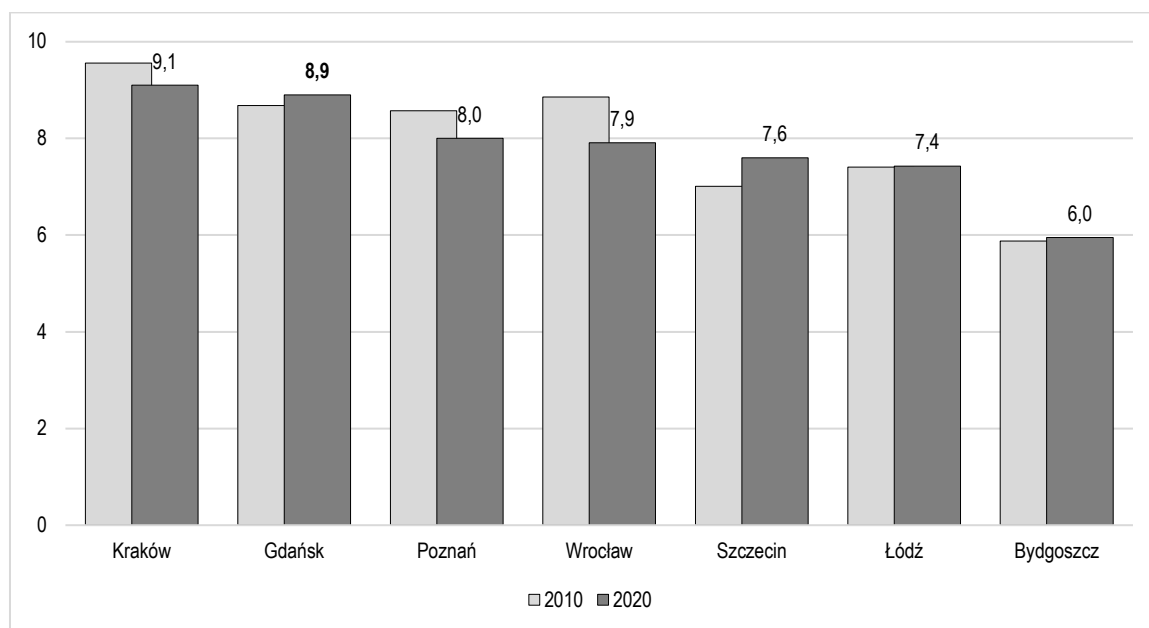
Ryc.94. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 osób w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

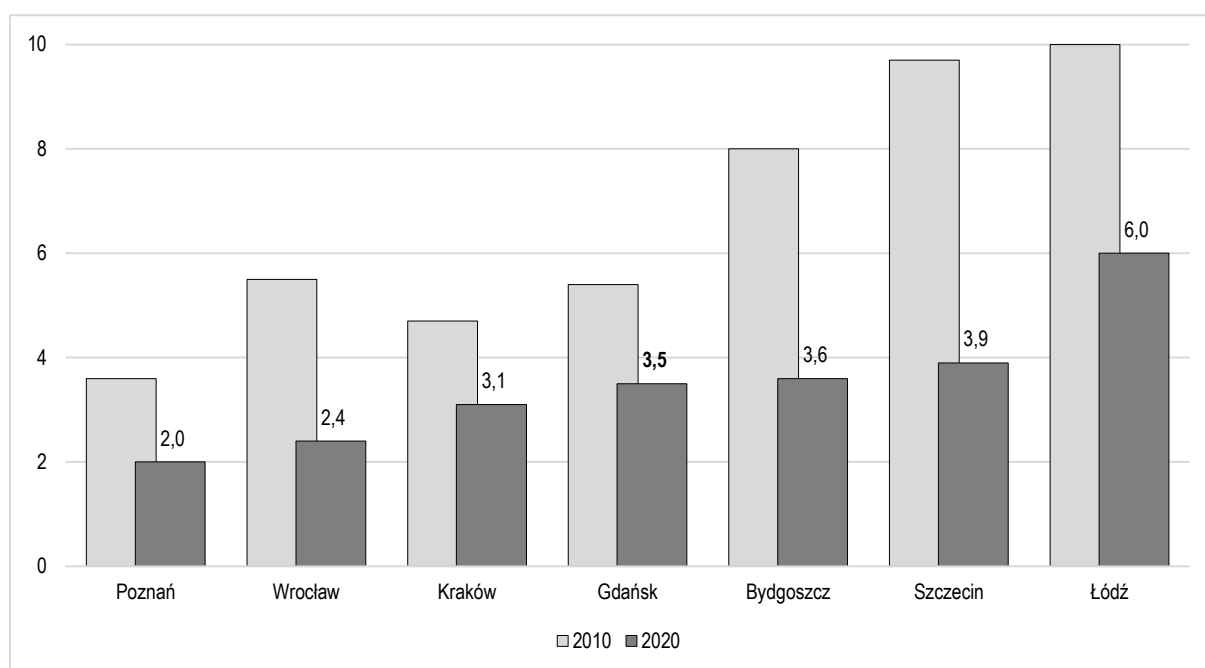
Ryc.95. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ryc.96. Udział podmiotów sektora kreatywnego w ogólnej liczbie nowych podmiotów gospodarczych w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

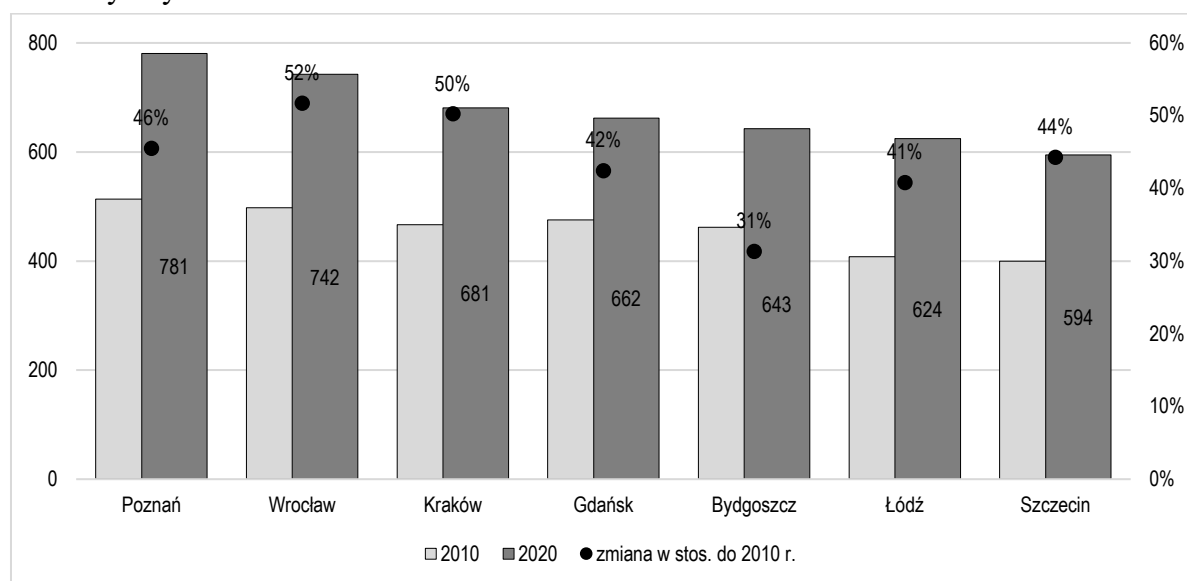

Ryc.97. Stopa bezrobocia w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Pod względem wskaźnika motoryzacji (liczba samochodów osobowych na 1000 osób) w Gdańsku notuje się przeciętne wartości w porównaniu z innymi dużymi miastami (ryc.98). I choć udział samochodów osobowych jest wyraźnie niższy niż w Poznaniu i Wrocławiu

(odpowiednio 781 i 742), to nadal należy prowadzić działania na rzecz promocji alternatywnych form mobilności w mieście.

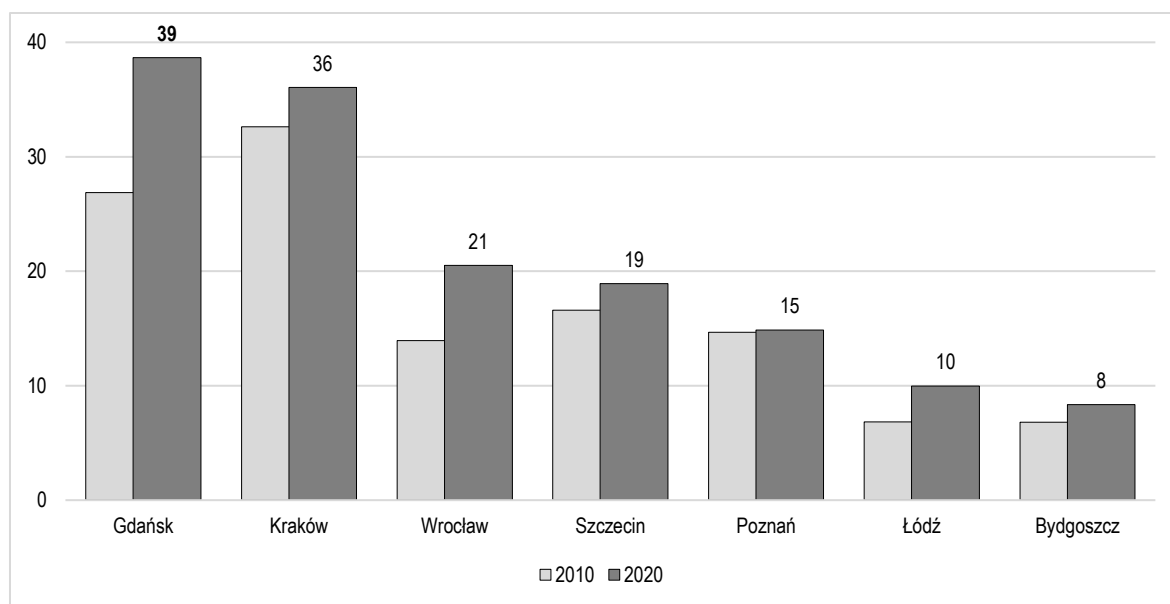

Ryc.98. Wskaźnik motoryzacji w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

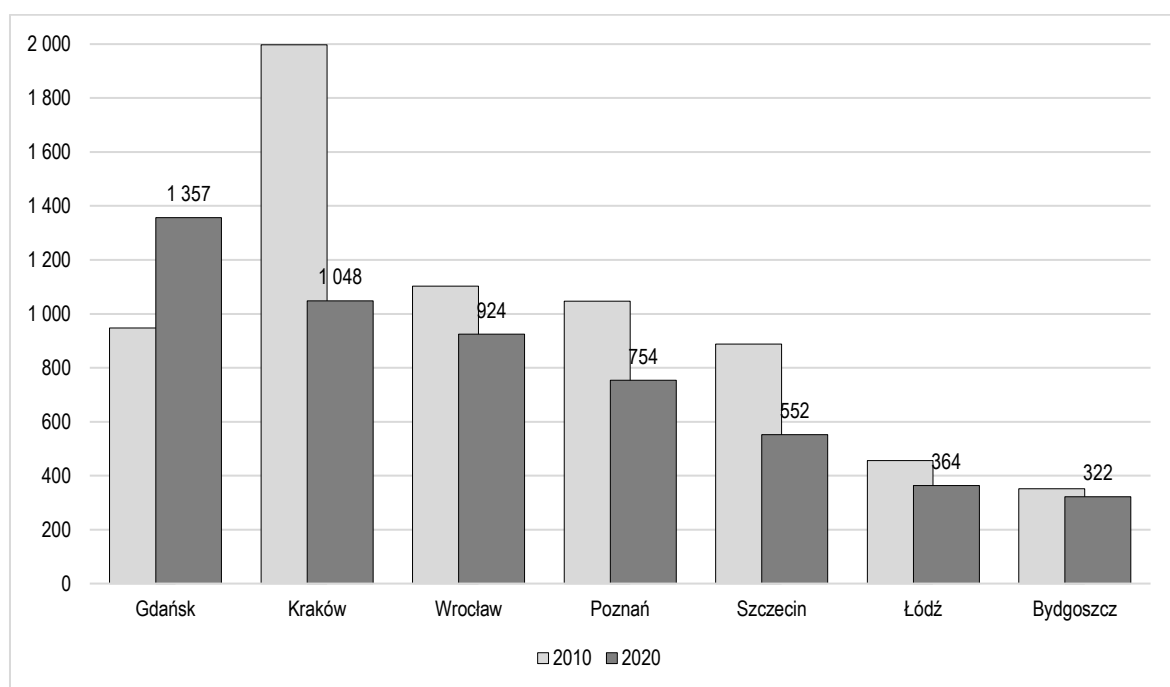
Położenie geograficzne i walory antropogeniczne Gdańska sprawiają, że jednym z kluczowych sektorów gospodarczych pozostaje turystyka. Jak wynika z ryc.99 i 100, pod względem wielkości bazy turystycznej i poziomu jej wykorzystania, Gdańsk i Kraków dominują nad pozostałymi analizowanymi miastami. Należy zaznaczyć, że do czasu wybuchu pandemii zdecydowanym liderem pod względem rozwoju turystycznego był Kraków. W 2020 roku tylko Gdańsk zanotował poprawę wskaźników i wyprzedził Kraków, pomimo czasowego zamykania gospodarki infrastruktury turystycznej. Z pewnością miał na to wpływ większy zasób w postaci walorów przyrodniczych oraz przewaga w Gdańsku turystów z Polski, którzy z powodu pandemii rezygnowali z urlopów zagranicznych. Z kolei Kraków stracił wielu turystów zagranicznych, na skutek ograniczonej działalności bazy turystycznej oraz przelotów międzynarodowych.

Niewątpliwie, Gdańsk notuje znaczącą dynamikę rozwoju turystyki w zakresie dostępności bazy turystycznej i poziomu jej wykorzystania: jeszcze w 2010 roku na 1000 ludności przypadało 27 miejsc noclegowych, a w 2020 roku już 39. Jednocześnie poziom wykorzystania miejsc noclegowym wzrósł w analogicznym okresie o 43%. I choć, z uwagi na pandemię koronawirusa, w roku 2020 istotnie trend rozwojowy istotnie wyhamował (spadek liczby korzystających w stosunku do 2019 roku o niemal 50%), to w kolejnych latach można oczekiwać istotnej poprawy w zakresie napływu turystycznego do Gdańska.

Ryc.99. Miejsca noclegowe na 1000 ludności w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w 2010 i 2020 r.

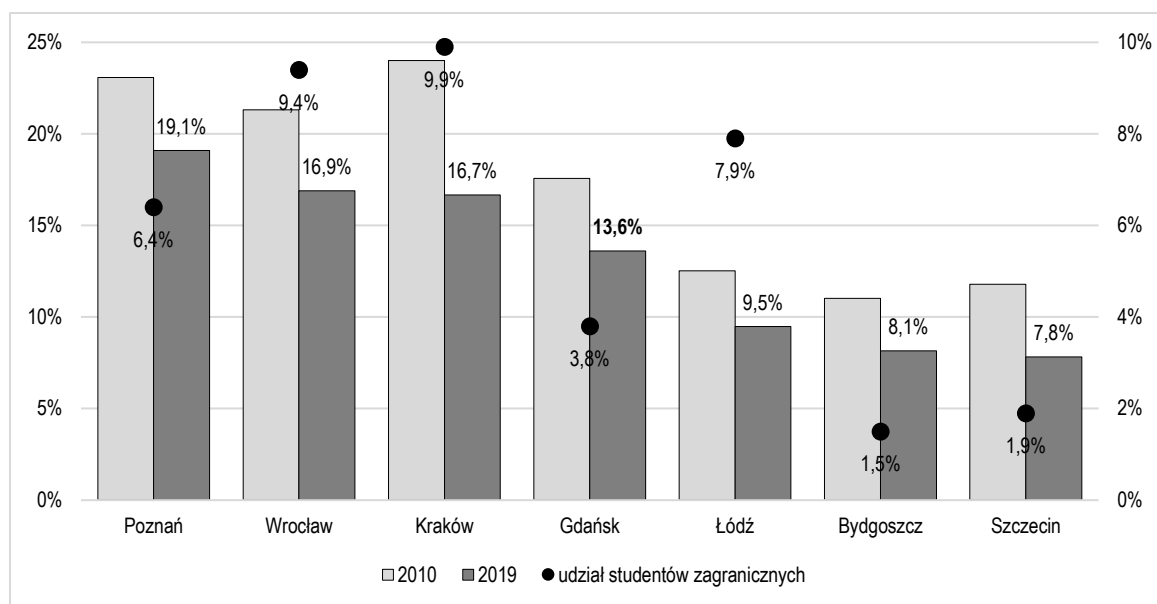
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ryc.100. Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ważną funkcją ponadlokalną, jaką pełnią duże miasta, jest funkcja akademicka. Pod względem liczby studentów przypadających na 100 mieszkańców Gdańsk ustępuje innym analizowanym ośrodkom wielkomiejskim (ryc.101), notując poziom 13,6%. Jeszcze słabiej miasto wypada pod względem tzw. umiędzynarodowienia uczelni wyższych. W Gdańsku studenci cudzoziemscy stanowią niespełna 4% ogółu studiujących. Pod tym względem Gdańsk wyraźnie ustępuje miastom Kraków i Wrocław, gdzie już niemal co 10. student jest obcokrajowcem.

Ryc.101. Liczba studentów na 1000 mieszkańców i umiędzynarodowienie uczelni wyższych w Gdańsku na tle wybranych polskich miast w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Akademickość polskich miast, 2019*, Warszawa: Polski Instytut Ekonomiczny (https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2019/06/PIE-Raport_Akademicko%C5%9B%C4%87.pdf)

W celu określenia pozycji Gdańska na tle wybranych – podobnych wielkościowo – miast Polski, wykorzystano metodę rankingową, przypisując odpowiednią punktację miastom za lokatę, jaką osiągnęły w ramach poszczególnych wskaźników społeczno-gospodarczych (tab.9). Przyjęto 7-stopniową skalę ocen od +3 pkt (za najlepszą lokatę) do -3 pkt (za ostatnią lokatę). Skonstruowana na tej zasadzie matryca obrazuje w sposób sumaryczny i jednoznaczny zarazem pozycję poszczególnych miast pod względem omawianych cech demograficzno-społecznych i gospodarczych. Liderem został Kraków, który w przypadku 15 wybranych cech 8-krotnie zajmował pierwszą lokatę. Gdańsk zajął w tej klasyfikacji 4. miejsce, przy czym wyraźne przewagi notuje w zakresie cech demograficznych oraz rozwoju turystyki i sektora kreatywnego, relatywnie słabiej – na tle innych dużych miast – wypada pod względem rozwoju przedsiębiorczości i kształtowania funkcji akademickiej o znaczeniu międzynarodowym i najslabiej – pod względem odsetka dzieci objętych opieką żłobkową i przedszkolną. W zaproponowanej klasyfikacji najslabiej wypadają miasta Łódź i Bydgoszcz.

Tab.12. Ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Gdańska na tle wybranych miast

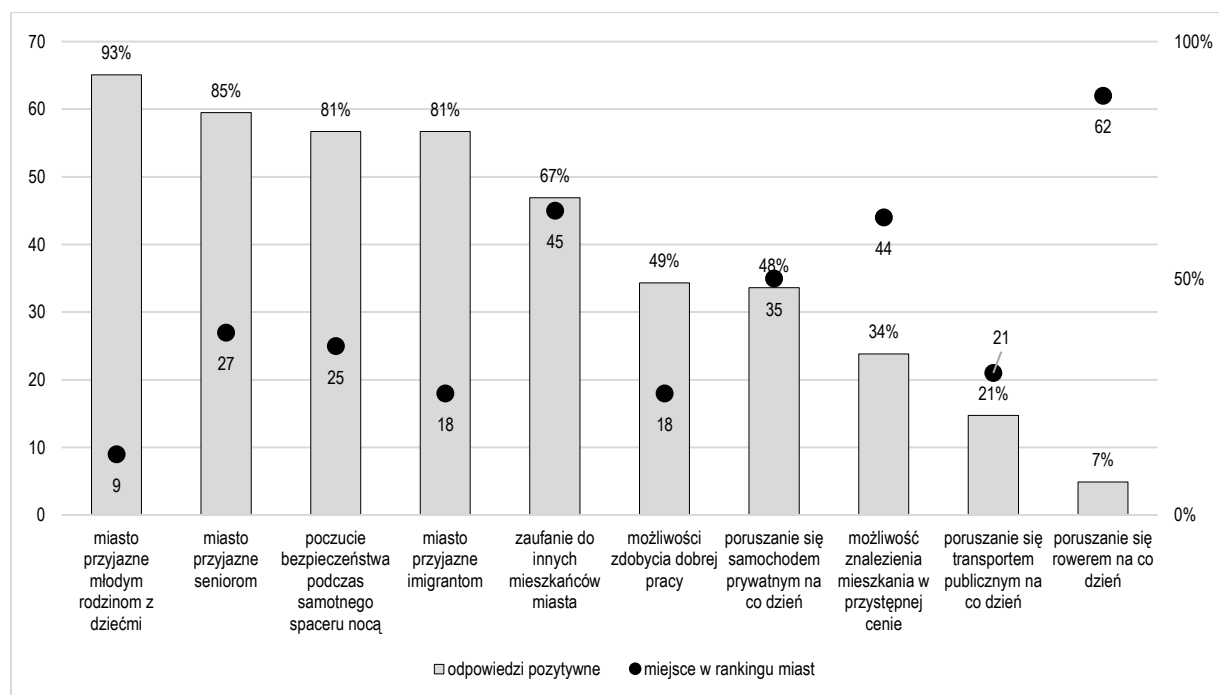
	Kraków	Wrocław	Poznań	Gdańsk	Szczecin	Łódź	Bydgoszcz
dynamika zmian liczby ludności	3	1	-1	2	0	-3	-2
przyrost naturalny	3	1	0	2	-1	-3	-2
saldo migracji	3	1	-2	2	0	-1	-3
udział seniorów (destymulanta)	3	1	0	2	-1	-3	-2
udział dzieci w żłobkach	2	3	1	-3	0	-2	-1
udział dzieci w przedszkolach	1	3	-1	-3	2	-2	0
egzamin ósmoklasisty	3	2	0	1	-1	-2	-3
zdawalność matury	3	2	-1	1	0	-2	-3
podmioty gospodarcze	1	2	3	-1	0	-2	-3
lokalna przedsiębiorczość	2	-1	3	0	1	-2	-3

sektor kreatywny	3	0	1	2	-1	-2	-3
stopa bezrobocia (destymulanta)	1	2	3	0	-2	-3	-1
turystyka	2	1	-1	3	0	-2	-3
udział studentów	1	2	3	0	-3	-1	-2
studenci zagraniczni	3	2	0	-1	-2	1	-3
Suma	34	22	8	7	-8	-29	-34

Źródło: opracowanie własne

2.3 Gdańsk na tle wybranych miast europejskich

W celu określenia sytuacji miasta Gdańska pod względem poziomu jakości życia na tle innych miast europejskich wykorzystano wyniki badania pt. *Quality of Life in European Cities*, przeprowadzonego w 2019 roku w 83 miastach europejskich. Na ich podstawie można wskazać zarówno na sposób postrzegania miasta w kontekście wybranych aspektów jego funkcjonowania, jak i ocenę poziomu zadowolenia z różnych aspektów funkcjonowania miasta. Na ryc.102. zaprezentowano odsetek pozytywnych odpowiedzi (jako sumę wskazań: zdecydowanie się zgadzam/raczej się zgadzam) odnośnie do badanych aspektów dotyczących życia w mieście wraz z miejscem rankingowym, jakie osiągnął Gdańsk na tle pozostałych miast biorących udział w cytowanym badaniu.

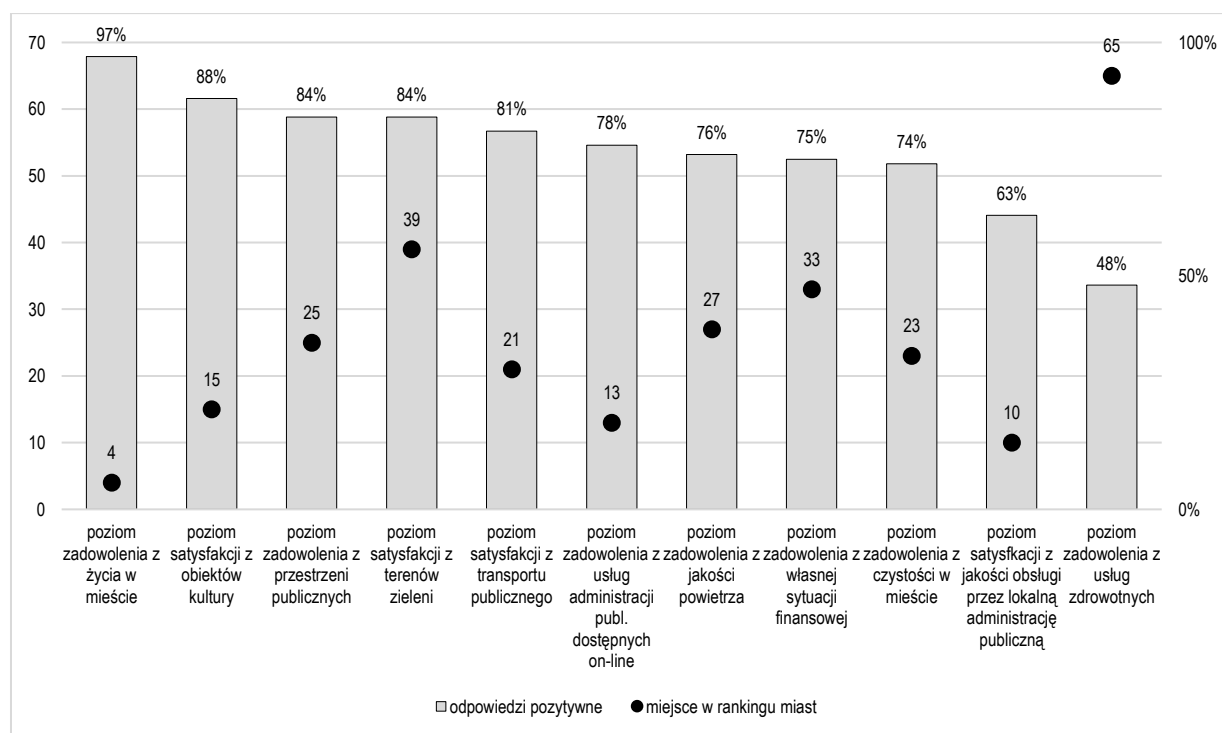
Ryc.102. Ocena wybranych aspektów dotyczących życia w Gdańsku wraz z miejscem rankingowym pośród badanych miast

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Quality of Life in European Cities*, 2019

Zdecydowanie najlepiej mieszkańcy Gdańska oceniają swoje miasto jako dobre miejsce do życia dla młodych rodzin z dziećmi (91% wskazań), co lokuje Gdańsk w pierwszej dziesiątce badanych miast, a także dla seniorów oraz imigrantów (odpowiednio 85% i 81% wskazań pozytywnych). Również należy podkreślić rosnące poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, o czym świadczy wysoki odsetek (81%) deklaracji braku obawy przed samotnymi spacerami nocą oraz fakt, że 2/3 badanych ma zaufanie do innych mieszkańców. Ponadto, niemal połowa respondentów uważa, że w Gdańsku można relatywnie łatwo zdobyć satysfakcjonującą pracę, co lokuje miasto na 18. miejscu pośród innych badanych ośrodków miejskich.

Mieszkańcy Gdańska są bardziej krytyczni wobec kwestii możliwości znalezienia mieszkania po przystępnej cenie, o czym świadczy fakt, że tylko co trzeci z ankietowanych uważa, że nie jest to zbyt trudne (43. miejsce wśród badanych miast). Do zdecydowanie gorszych aspektów funkcjonowania miasta należą również nawyki mieszkańców w zakresie codziennej mobilności. Niemal połowa ankietowanych przyznała, że na co dzień porusza się samochodem prywatnym. Jednocześnie co 5. badany korzysta z transportu publicznego, a zaledwie 7% używa roweru do codziennego przemieszczania się po mieście, co szczególnie słabo wygląda na tle miast europejskich (62. miejsce). Działania na rzecz zwiększania świadomości odnośnie do znaczenia alternatywnych form transportu miejskiego, wobec prowadzonych już w mieście działań inwestycyjnych, wydają się szczególnie istotnym aspektem polityki miejskiej na najbliższe lata.

Ryc.103. przedstawia poziom zadowolenia deklarowany przez mieszkańców w zakresie wybranych aspektów funkcjonowania miasta. Przede wszystkim należy podkreślić bardzo wysoki odsetek badanych (aż 97%), wyrażających zadowolenie z poziomu życia w mieście, co lokuje Gdańsk na 4. miejscu wśród analizowanych miast (po Kopenhadze, Sztokholmie i Zurichu). Jest to tym bardziej ważne wskazanie, że 65% badanych zadeklarowało poczucie poprawy poziomu jakości życia w ciągu ostatnich 5 lat (większą dynamikę w tym zakresie wykazano tylko w przypadku dwóch miast: Białegostoku i Ostrawy).

Ryc.103. Poziom zadowolenia deklarowany przez mieszkańców Gdańska w zakresie wybranych aspektów funkcjonowania miasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Quality of Life in European Cities, 2019*

Ponadto, wysoki poziom satysfakcji mieszkańcy odczuwają pod względem dostępności obiektów kultury, przestrzeni publicznych i terenów zieleni (odpowiednio: 88%, 84% i 84%), co oznacza, że mieszkańcy posiadają odpowiednią ofertę miejsc i obiektów, gdzie mogą spędzać czas wolny i móc spotykać się z innymi mieszkańcami, a samo miasto odrabia dystans do innych miast, szczególnie zachodnioeuropejskich. Gdańszczanie pozytywnie oceniają również poziom i czas obsługi mieszkańców przez lokalną administrację publiczną (63%; 10.

miejsce pośród badanych miast), i – co szczególnie ważne w czasie rosnącego znaczenia cyfryzacji – wyrażają wysoki poziom satysfakcji z usług urzędowych dostępnych *on-line* (78%; 13. miejsce pośród badanych miast). Należy również zauważyć, że mieszkańcy doceniają ogólny poziom czystości w mieście (74%) oraz jakości powietrza (76%). Najslabiej, co nie jest zaskoczeniem w kontekście prowadzonych w Polsce badań społecznych, odbierane są usługi świadczone w obszarze zdrowia publicznego, co stawia Gdańsk dopiero na 66. Miejscu pośród badanych miast (44% wskazań pozytywnych).

Porównując wyniki badania w 2019 r. z edycjami przeprowadzonymi w 2012 i 2015 roku, należy stwierdzić, że zadowolenie mieszkańców Gdańska z poszczególnych aspektów życia miasta, wpływających na odczuwaną przez ich jakość życia, sukcesywnie rośnie, przy czym w największym stopniu dotyczy ono: przestrzeni publicznych, obiektów kulturalnych oraz czystości miasta, co wpłynęło zarazem na wyraźną poprawę pozycji Gdańska w stosunku do pozostałych badanych miast.

3 WNIOSKI Z DIAGNOZY

3.1 Trendy społeczne

Demografia

Gdańsk koncentruje obecnie niemal 30% ogółu mieszkańców trójmiejskiej metropolii. Z analizy wybranych wskaźników demograficznych wynika, że pod względem ludnościowym miasto znajduje się obecnie w relatywnie korzystnej sytuacji, szczególnie na tle pozostałych miast rdzenia metropolii. Pozytywnie rysuje się sytuacja miasta pod względem dynamiki wzrostu ludnościowego, struktury wieku (w zakresie wzrostu udziału osób w wieku przedprodukcyjnym) oraz ruchu naturalnego, choć należy zarazem podkreślić, że w Gdańsku obserwowane są postępujące procesy starzenia, co jest ogólnym trendem w Polsce. Szczególnie pozytywnym trendem jest wartość salda migracji, które nie tylko jest znacząco wyższe niż w Gdyni i Sopocie, ale również w całym obszarze metropolitalnym, gdzie zachodzą żywiołowe procesy suburbanizacji i dynamiczne przemieszczenia do strefy podmiejskiej Trójmiasta. Co więcej, również na tle wybranych dużych polskich miast, sytuacja demograficzna Gdańska kształtuje się korzystnie (druga pozycja po Krakowie), zarówno pod względem dynamiki napływu nowych mieszkańców, struktur demograficznych, ruchu naturalnego, jak i ruchów migracyjnych. Z pewnością, jest to mocna strona procesów rozwojowych miasta Gdańska.

W latach 2010-2020 **liczba ludności** Gdańska wzrosła o ponad 10 tys. osób (2,2% w stosunku do 2010 roku), co jest ważnym i pozytywnym trendem, szczególnie na tle pozostałych miast rdzenia metropolitalnego oraz dużych polskich miast, zmagających się z procesami suburbanizacji i odpływu z obszarów centralnych. Ważnym i korzystnym aspektem zmian, obserwowanych od 2010 roku w **strukturze demograficznej** miasta, jest wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, co jest szczególnie ważne w kontekście neutralizacji postępujących w mieście procesów starzenia, ale także systematycznego zasilania grupy osób w wieku produkcyjnym, wykazującej w ostatnich latach trend malejący. Niewątpliwie, rosnący udział osób w wieku nieprodukcyjnym będzie wymagał rozbudowy infrastruktury społecznej oraz zabezpieczenia elementów polityki społecznej, przypisanych dzieciom, młodzieży i seniorom (edukacja, zdrowie, opieka społeczna, kultura itp.). Wobec nieuchronności trendu starzenia się gdańskiej społeczności, nie tylko publiczne segmenty polityki społecznej, ale również działalności komercyjne, będą w coraz większym stopniu musiały być angażowane w celu zapewnienia tej grupie jakości życia na odpowiednim poziomie. O potrzebie i znaczeniu

zaangażowania się w rozwój sektora zdrowia i tzw. srebrnej gospodarki (*silver economy*) świadczy fakt, że w dokumentach strategicznych województwa pomorskiego, jest on zaliczany do kluczowych branż rozwojowych oraz inteligentnych specjalizacji Pomorza. Równie ważne w tym kontekście jest kształtowanie właściwych zachowań związanych z zachowaniem zdrowia. Istotnym zagadnieniem w aspekcie zdrowia jest konieczność wsparcia osób zmagających się z chorobami cywilizacyjnymi, zarówno w aspekcie działań profilaktycznych, jak i zachowawczych. Szczególnie ważne – w kontekście dotychczasowych doświadczeń związanych z pandemią koronawirusa oraz lawinowego rozwoju problemów dzieci i młodzieży w sferze psychiki – powinna być intensyfikacja działań na rzecz wsparcia zdrowia psychicznego.

Wskaźniki **ruchu naturalnego** można uznać za umiarkowanie korzystne, bowiem w latach 2010-2020 łączna liczba urodzeń przewyższyła liczbę zgonów. Jest to szczególnie istotne w kontekście innych dużych miast, które zmagają się z problemem ubytków naturalnych. Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach słabnie tempo urodzeń przy jednoczesnym wzroście liczby zgonów, przy czym załamanie nastąpiło w 2020 roku w związku z pandemią Covid-19 i tzw. nadumieralnością, co sprawiło, że Gdańsk zanotował ubytek naturalny. W obecnej sytuacji, bardzo trudno przewidywać przyszłe trendy w ruchu naturalnym, nie tylko z uwagi na trwające zagrożenie epidemiologiczne i jego zmienność sezonową, ale również zachowania społeczne i działania polityczne, które od kilku lat mają na celu zwiększenie poziomu dzietności w Polsce.

Kluczowym czynnikiem kształtującym obecnie liczbę ludności w Gdańsku są **migracje**, pośród których dominują przemieszczenia wewnętrzne (krajowe), będące potwierdzeniem faktu rosnącej atrakcyjności gospodarczej i rezydencjonalnej Gdańska w skali regionalnej i krajowej. O sile przyciągania miasta świadczy również fakt, że choć wybuch pandemii Covid-19 zaburzył wielkość ruchu migracyjnego, to nadal napływ do Gdańska przeważa nad odpływem migracyjnym do innych miast. Z drugiej strony, Gdańsk – podobnie jak inne duże i średnie miasta – doświadcza procesów suburbanizacji, co sprawia, że odpływ migracyjny na obszary wiejskie przeważa nad napływem, choć jednocześnie należy podkreślić postępujący wzrost liczby osób migrujących z obszarów wiejskich, co wynika ze znaczenia Gdańska w sieci osadniczej, atrakcyjności rynku pracy, dostępności edukacji na każdym poziomie itp.

Fakt intensywnego rozwoju Gdańska-Południe oraz rewitalizacja wielu obszarów centralnych miasta i powstawanie nowej zabudowy, również mogą wpływać zarówno na stabilizację bądź spadek odpływu do strefy podmiejskiej, jak i zwiększony napływ nowych mieszkańców. Ponadto, napływ migracyjny do Gdańska dotyczy zasadniczo osób w wieku produkcyjnym, co jest bardzo ważne w kontekście spadku liczebności tej grupy wiekowej. Dominują przy tym migracje osób w wieku od 20 do 39 lat, wynikające głównie z motywacji edukacyjnych na poziomie wyższym i zawodowych, wynikających z atrakcyjności gdańskiego i trójmiejskiego rynku pracy.

Migracje zagraniczne stanowią 10% ogółu ruchów migracyjnych. Na skutek nasilających się migracji o charakterze zarobkowym i politycznym z Ukrainy i Białorusi, zmienia się trend salda migracji zagranicznych, a od 2018 roku saldo migracji zagranicznych osiąga dodatnie wartości. Z pewnością, fale nowych imigrantów istotnie wpłyną na „odmłodzenie” struktury demograficznej miasta, ponieważ decyzje migracyjne podejmują głównie młode i perspektywiczne demograficznie osoby. Ponadto, z uwagi na fakt znaczących deficytów na lokalnym rynku pracy – pogłębionych skutkami pandemii – obecność w przestrzeni miasta migrantów może być odpowiedzią na zapotrzebowanie lokalnych przedsiębiorców. Wobec rosnącego napływu cudzoziemców należy nadal wzmacniać działania na rzecz realnej pomocy i ich rzeczywistej integracji, podkreślając zarazem ich rolę we współtworzeniu lokalnych społeczności.

Edukacja

Gdańsk notuje rozwój infrastruktury społecznej związanej z edukacją adekwatnie do potrzeb lokalnej społeczności. Poziom liczebności uczniów na różnym etapie edukacji wynika w głównej mierze z uwarunkowań demograficznych. Zdecydowanie rośnie w ostatnich latach dostępność do placówek oświatowej dla dzieci najmłodszych w wieku przedszkolnym, choć Gdańsk notuje słabsze wskaźniki w tym zakresie aniżeli inne duże miasta. Działalność szkół podstawowych i ponadpodstawowych jest mocno uzależniona od wprowadzanych reform oświatowych i innych mechanizmów generowanych przez władze centralne, w tym stopniowego wygaszania gimnazjów czy transformacji szkolnictwa zawodowego przez wprowadzenie szkół branżowych i podejmowanie prób odbudowania znaczenia szkolnictwa na poziomie zawodowym. Dla miasta ważne jest również kształcenie na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych oraz kształcenie przez całe życie, w tym także w zakresie edukacji nieformalnej. Wobec dynamicznego rozwoju obszarów Gdańska Południe oraz zachodnich dzielnic miasta, konieczny jest dalszy rozwój sieci szkół i przedszkoli na tych terenach. Należy bowiem dążyć do takiego stanu sieci szkół, by zapewnić pełnostandardowy wskaźnik zmianowości na poziomie 1,0.

Miasto Gdańsk, traktując funkcję edukacyjną jako jedną z kluczowych opcji rozwojowych, realizuje szereg programów, mających na celu wspieranie działalności placówek i rozwijanie oferty edukacji i wychowania. Są to m.in. programy rozwijające aktywność fizyczną dzieci, kompetencje przedsiębiorcze, wzmacniające tożsamość lokalną, promujące zdrowy styl życia oraz rozwijające ofertę i jakość kształcenia zawodowego. Wdrożono również kompleksowy program profilaktyki zdrowia dzieci i młodzieży, służący wczesnemu wykrywaniu chorób cywilizacyjnych (6-10-14-18+ dla Zdrowia).

W kontekście procesów rozwojowych Gdańska bardzo ważna jest funkcja akademicka. I choć w ostatnich latach liczba studentów spada, to jest to przede wszystkim efekt współczesnych trendów demograficznych, charakterystycznych dla całej populacji kraju, a nie malejącej atrakcyjności gdańskich i trójmiejskich uczelni. Systematycznie bowiem wzrasta ranga gdańskich uczelni wyższych w rankingach prowadzonych przez różne instytucje i media, jak również wielkość i poziom kadry akademickiej. Natomiast w odniesieniu do innych polskich miast akademickich, Gdańsk słabiej wypada zarówno pod względem liczby studentów przypadających na 1000 mieszkańców, jak i poziomu umiędzynarodowienia uczelni.

Rezultatem rosnącej dostępności i jakości kształcenia na każdym szczeblu edukacji w Gdańsku jest coraz lepsza struktura wykształcenia, w której wyraźnie wzrasta udział osób z wykształceniem wyższym przy jednoczesnym spadku grupy osób legitymujących się co najwyżej posiadaniem wykształcenia podstawowego. Gdańskie uczelnie w coraz większym stopniu dokonują weryfikacji oferty kierunków studiów pod kątem wymogów lokalnego i regionalnego rynku pracy. Powołane, na skutek wdrażania reformy szkolnictwa wyższego pn. „Konstytucja dla nauki”, Rady Uczelni wywodzące się (przynajmniej w połowie składu) z lokalnego środowiska gospodarczego i instytucjonalnego, są ważną platformą decyzyjną w zakresie tworzenia strategii uczelni, również pod względem programów nauczania. Z pewnością dynamiczny rozwój sektora nowoczesnych usług dla biznesu (BSS) w Gdańsku wynika m.in. z faktu obecności uczelni wyższych, które umożliwiają przebranżowienie lub uzyskanie kompetencji technicznych oraz językowych na studiach dziennych i podyplomowych.

Rynek pracy

Gdański rynek pracy w ostatniej dekadzie wykazuje, podobnie jak w przypadku innych miast, pozytywne trendy rozwojowe, zarówno w wymiarze rosnącej liczby osób pracujących, jak i

malejącej stopy bezrobocia. Istotną cezurą okaże się zapewne pandemia koronawirusa, która – z powodu długotrwałych okresów zamknięcia gospodarki – może zaburzyć dotychczasowe trendy. W ujęciu branżowym ten wzrost w największej mierze dotyczył działalności usługowej, która zaliczana jest do sektora otoczenia biznesu oraz kreatywnego, a także handlu i usług gastronomicznych. Spadek zatrudnienia notuje się z kolei w tzw. tradycyjnych sektorach gospodarczych, czyli w przemyśle i budownictwie. Wyrazem atrakcyjności gdańskiego rynku pracy jest rosnący poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, który w latach 2010-2020 wzrósł o 58%. W 2020 roku było ono wyższe o 17,5% niż średnia dla Polski, natomiast w porównaniu z innymi największymi miastami, Gdańsk z poziomem wynagrodzenia brutto na poziomie 6,5 tys. zł. ustępuje tylko Warszawie (7,1 tys. zł.).

W kontekście lokalnego rynku pracy, należy również podkreślić rolę cudzoziemców, w tym głównie Ukraińców, którzy – szczególnie po roku 2015 – zaczęli napływać do Polski i do Trójmiasta. O ich znaczeniu dla lokalnych przedsiębiorców świadczy dynamicznie rosnąca liczba oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom. Na skutek trwającego stanu pandemii zaznaczył się ostatnio lekki trend spadkowy i trudno określić, na ile wpłynie na utrwalenie tej tendencji.

Aktywność obywatelska i integracja społeczna

Mieszkańcy Gdańska wykazują rosnącą aktywność społeczną i obywatelską w skali lokalnej, angażując się w działalność organizacji pozarządowych, uczestnicząc w wyborze projektów realizowanych w ramach budżetu obywatelskiego oraz spotkaniach konsultacyjnych, biorąc udział w wyborach samorządowych oraz wyborach do rad dzielnic. Również partycypacja w ogólnopolskich wyborach powszechnych do najwyższych władz państwowych wyraźnie wyróżnia obywateli Gdańska na tle polskich wyborców. Zatem, można uznać, że poziom kapitału społecznego Gdańszczan, mierzony między innymi społecznym zaangażowaniem i obywatelską aktywnością, systematycznie wzrasta i sądząc po rosnącym poziomie świadomości społeczno-politycznej, można oczekiwać podtrzymania tego pozytywnego trendu.

Wobec nieuchronnych trendów demograficznych i postępujących procesów starzenia lokalnej społeczności Gdańska i całego kraju, kluczową kwestią jest podjęcie i realizacja działań na rzecz zachowania jak najdłuższej aktywności społecznej i zawodowej osób starszych i ich obecności w sferze publicznej. Wielość i różnorodność przedsięwzięć inicjowanych przez samorząd i inne instytucje lokalne na rzecz osób starszych (m.in. Rada Seniorów, Gdański Fundusz Senioralny, Centrum Pracy Seniorów i Seniorów Gdańskiego Urzędu Pracy, Gdańska Akademia Seniora, Uniwersytety i Akademie Trzeciego Wieku, kluby i koła seniora, domy i kluby sąsiedzkie) stanowi realne i wielowymiarowe wsparcie dla tej rosnącej grupy mieszkańców, przyczyniając się zarazem do ich społecznej integracji i zachowania społecznej aktywności w przestrzeni publicznej.

Osoby niepełnosprawne stanowią 13% ogółu mieszkańców Gdańska. Na ich rzecz działają w mieście: Gdańska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, będąca organem opiniodawczo-doradczym oraz Pełnomocnik Prezydenta Miasta Gdańska ds. Osób Niepełnosprawnych. W 2021 roku Rada Miasta Gdańska przyjęła Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością w Gdańsku na lata 2021 – 2031, którego głównym celem jest zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością, we wszystkich sferach życia. Systematyczne prowadzenie działań wskazanych w dokumencie może się istotnie przyczynić do zwiększenia poziomu integracji społecznej i wzrostu zaangażowania osób niepełnosprawnych w życie społeczne miasta. Szczególnie ważnym aspektem działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami jest zwiększenie dostępności w zakresie infrastruktury, transportu i przyjaznych przestrzeni publicznych oraz dostępności do placówek i wydarzeń

kulturalnych i edukacyjnych. W myśl zapisów ustawy rządowej „Dostępność+”, gdański samorząd zapewni dostępność architektoniczną instytucji publicznych, a także dostępność cyfrową i informacyjno-komunikacyjną.

W kontekście działań na rzecz integracji społecznej istotne są również działania miękkie w ramach przeprowadzonego pierwszego etapu rewitalizacji oraz realizowanego obecnie Gminnego Programu Rewitalizacji, których istotą jest dopełnienie działań inwestycyjnych inicjatywami mającymi na celu aktywizację lokalnych społeczności w obszarach rewitalizacji. Miasto Gdańsk, poza prowadzoną ustawowo polityką społeczną w zakresie pomocy społecznej, inicjuje bądź współpracuje przy realizacji projektów społecznych, mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i pomoc w trudnych sytuacjach życiowych. Do tego typu inicjatyw zalicza się m.in.: System Aktywizacji Społeczno-Zawodowej, Kartę Dużej Gdańskiej Rodziny, Program Bezpieczeństwa Ekonomicznego i Wsparcia Osób Zadłużonych. Ponadto, mając na względzie kształtowanie miasta otwartego i integrującego różne grupy społeczne, samorząd gdański realizuje dwa ważne modele: model na rzecz równego traktowania (od 2017 roku), zainicjowany przez Gdańską Radę ds. Równego Traktowania oraz model integracji imigrantów i imigrantek (od 2016 roku), realizowany przez Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek.

Jakość życia

Z wyników badań na temat jakości życia prowadzonych w miastach europejskich wynika, że opinia mieszkańców Gdańska na temat jakości życia w mieście ulega systematycznej poprawie. Większość aspektów poziomu życia jest postrzegana pozytywnie, przy czym w największym stopniu poprawa ta dotyczy oceny: sieci instytucji kultury, lokalnego rynku pracy, czystości miasta, jakości powietrza, rozwoju przestrzeni publicznych, rozwoju terenów zieleni i społecznego zaufania. Spadek zanotowano w przypadku oceny dostępności finansowej mieszkań, choć należy zauważyć, że miasto podejmuje inwestycje na rzecz zwiększenia oferty mieszkań dostępnych finansowo.

Z cyklicznie prowadzonych badań na temat jakości życia w Gdańsku wynika, że w ujęciu przestrzennym najwyższy wskaźnik jakości życia dotyczy dzielnic najlepiej skomunikowanych, położonych przy głównych szlakach komunikacyjnych. Dzięki realizowanym od lat inwestycjom mającym na celu podniesienie jakości powiązań komunikacyjnych oraz komunikacji tramwajowej w mieście, obszar, którego mieszkańcy wysoko oceniają poziom jakości życia, stał się wyraźnie spójny. Na wysoki poziom jakości życia mają wpływ warunki mieszkaniowe oraz infrastruktura rekreacyjno-sportowa. Szczególnie dzielnice południowe to tereny, na których intensywnie rozbudowuje się nowoczesna zabudowa mieszkaniowa. Z kolei dzielnice, których mieszkańcy najslabiej oceniają jakość życia, charakteryzują się dużym zróżnicowaniem zabudowy, sąsiadują z terenami przemysłowymi i magazynowo-składowymi, a istniejąca infrastruktura drogowa wymaga gruntownych działań naprawczych. Badani nisko ocenili również sieć handlowo-usługową, instytucje ochrony zdrowia, infrastrukturę sportowo-rekreacyjną oraz jakość przestrzeni publicznej.

3.2 Trendy gospodarcze

Przedsiębiorczość

W Gdańsku w latach 2010-2020 nastąpiła zmiana liczby podmiotów gospodarczych z 65 191 do 83 070, co stanowi wzrost o 27%. Pod względem dynamiki wzrostu nowych podmiotów Gdańsk ustępuje jednak innym największym polskim miastom. Należy jednak przy tym zaznaczyć, że w mieście funkcjonuje wiele podmiotów o długim czasie trwania, zaliczanych

zarazem do dużych firm pod względem zatrudnienia i prowadzących działalność w kluczowych sektorach rozwojowych miasta.

W strukturze sektorowej podmiotów gospodarczych zwraca uwagę wyraźny wzrost udziału firm należących do szeroko rozumianego sektora usług, który w 2020 roku przekroczył 80%. W Gdańsku umacniają się działalności, które zalicza się do sektora otoczenia biznesu, sektora kreatywnego oraz firmy, których profil funkcjonowania wspiera rozwój funkcji metropolitalnych o znaczeniu ponadregionalnym. Istotnym uzupełnieniem struktury gospodarczej miasta i zarazem wyrazem przedsiębiorczości indywidualnej mieszkańców jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, która rośnie w tempie porównywalnym do podmiotów gospodarczych. Również w strukturze sektorowej tego typu działalności można odnaleźć analogie do podmiotów gospodarczych: maleje znaczenie sektorów gospodarczych, które zwyczajowo są reprezentowane przez małe firmy (głównie handel i naprawy), natomiast zwiększa się udział sektorów związanych z usługami komercyjnymi oraz sektorem kreatywnym, a także opieką zdrowotną i pomocą społeczną.

W przypadku największych firm, zatrudniających ponad 1000 osób, dominują przedsiębiorstwa i spółki należące do Skarbu Państwa i funkcjonujące w takich sektorach gospodarki narodowej, jak: przetwórstwo przemysłowe oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, edukacja, opieka zdrowotna i pomoc społeczna, a także administracja publiczna i obrona narodowa. Pośród firm, reprezentujących sektor prywatny, zwracają uwagę podmioty działające na rynku finansowym i ubezpieczeniowym oraz telekomunikacyjnym.

Kluczowymi biegunami wzrostu ekonomicznego miasta są Port Gdańsk oraz Port Lotniczy Gdańsk, które koncentrują firmy o profilu produkcyjnym i logistycznym o znaczeniu krajowym, a także Centralne Pasma Usługowe z dominacją sektora nowoczesnych usług biznesowych (BPO, SSC, GBS, IT, R&D). Port morski w Gdańsku w latach 2010-2020 zanotował 4-krotny wzrost wielkości przeładunków kontenerów (realizowanych przez Terminal Kontenerowy DCT), osiągając w 2020 roku 20 mln ton. Obecnie stanowi nowoczesny i uniwersalny kompleks portowy, łączący w sobie funkcje produkcyjne, logistyczne, dystrybucyjne i handlowe. Obecnie Port Gdański realizuje następujące projekty strategiczne: Port Centralny, użegłowanie Wisły oraz digitalizację procesów w porcie. W perspektywie 2050 roku, Port Gdańsk ma się stać portem w pełni uniwersalnym, obsługującym każdą grupę towarową, dzięki licznym i wysoko wyspecjalizowanym terminalom, w większości zlokalizowanym w głębokowodnym Porcie Centralnym w Gdańsku. Gdańskie lotnisko należy do największych polskich portów lotniczych, obok Warszawy i Krakowa. W rekordowym 2019 roku liczba obsługanych pasażerów wyniosła 5,4 mln osób, przy czym znakomitą większość stanowili pasażerowie destynacji zagranicznych (ponad 80%). Abstrahując od kryzysu związanego z pandemią i czasowego spadku liczby lotów i pasażerów, lotnisko w Gdańsku podlega dalszym procesom rozwojowym. Trwa budowa nowego terminalu pasażerskiego, której zakończenie jest planowane na koniec 2021 roku. W rejonie portu lotniczego rozwijają się również usługi i przemysł nowoczesnych technologii, które współtworzą kształtujące się tu *Airport City*.

Rozwój powiązań sieci transportowej w Gdańsku wpłynął na poprawę połączeń pomiędzy portem lotniczym i portem morskim. Port morski wymagał rozwoju dróg z racji rosnących przewozów kontenerowych, ale także linii kolejowych. W celu sprostania rosnącemu ruchowi (szczególnie kontenerowemu) w porcie, na zapleczu realizowane są inwestycje w infrastrukturę kolejową. W roku 2020 podjęto modernizację trzech stacji towarowych w porcie. Wcześniej, dzięki inwestycjom drogowym, w tym szczególnie - realizacji Tunelu pod Martwą Wisłą, odciążono trasy wewnątrz miasta z ruchu kontenerowego.

Na rozwój gospodarczy Gdańska istotnie wpływa sektor nowoczesnych usług biznesowych. Swoje centra usługowe otworzyło tu wiele korporacji międzynarodowych, co sprawiło, że

gdański i metropolitalny rynek stał się bardzo atrakcyjną lokalizacją o istotnym znaczeniu w skali kraju i regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Działalność centrów outsourcingu procesów biznesowych (BPO), centrów usług wspólnych (SSC), globalnych centrów usług biznesowych (GBS), centrów IT oraz centrów badawczo-rozwojowych (R&D) sprzyja absorpcji nowych rozwiązań biznesowych, technologicznych i organizacyjnych, wzmacniając rozwój lokalnej gospodarki i korzystając z lokalnych zasobów na rynku pracy. W 2020 r. w Trójmieście w sektorze usług biznesowych zatrudnionych było ok. 27,9 tys. osób. Rozwojowi sektora nowoczesnych usług dla biznesu sprzyja niezwykle dynamiczny rozwój infrastruktury biurowej, która rozwija się wzdłuż al. Grunwaldzkiej na wysokości Oliwy i Wrzeszcza Górnego (CPU) oraz w okolicach lotniska, z perspektywą rozwoju na postocznioowych terenach Młodego Miasta.

W latach 2010-2020 nakłady inwestycyjne w Gdańsku wyniosły łącznie niemal 40 mld zł i choć trend realizacji inwestycji był zmienny, to generalnie wartość nakładów, jakie poniesiono na inwestycje w 2020 roku, była wyższa o 16% w stosunku do 2010 roku. W strukturze nakładów inwestycyjnych największy udział miały inwestycje budowlane, które w analizowanym okresie wyniosły około połowy zainwestowanego kapitału, przy czym 2/3 nakładów poniesiono na realizację budynków mieszkalnych.

W odniesieniu do obszaru metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot, Gdańsk jest miejscem koncentracji niemal 30% ogółu podmiotów gospodarczych, zaliczanych do branż kluczowych – najważniejszych z punktu widzenia dalszych procesów rozwojowych regionu pomorskiego oraz 40% działalności gospodarczych zaliczanych do tzw. Inteligentnych Specjalizacji Pomorza (ISP), określonych przez samorząd regionalny Pomorza jako najbardziej innowacyjne i perspektywiczne. Niewątpliwie, w Gdańsku obserwuje się spadek znaczenia tradycyjnych branż gospodarczych, przy jednoczesnym rozwoju sektora usług związanych z otoczeniem biznesu oraz działalności zaliczanych do sektora kreatywnego, co znamionuje rozwój funkcji metropolitalnych.

Warto jednak zaznaczyć, że na tle innych dużych miast miasto Gdańsk relatywnie słabiej wypada pod względem gospodarczym, biorąc pod uwagę koncentrację podmiotów gospodarczych oraz przedsiębiorczość indywidualną w relacji do liczby mieszkańców. Może to wynikać po części z funkcjonowania w mieście mniejszej liczby, ale dużych pod względem zatrudnienia podmiotów gospodarczych. Nie dotyczy to jednak rozwoju sektora otoczenia biznesu i sektora kreatywnego z dobrze rozwiniętą funkcją kulturalną i oraz naukowo-badawczą, co może być pozytywnym przejawem pomyślnego rozwoju miasta postindustrialnego i dywersyfikacji bazy ekonomicznej w oparciu o powyższe sektory nieprodukcyjne takie, jak: działalność finansowa i ubezpieczeniowa, informacja i komunikacja, działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Mobilność

W Gdańsku mobilność mieszkańców jest realizowana głównie z wykorzystaniem indywidualnego transportu samochodowego oraz transportu publicznego, choć należy podkreślić rosnące znaczenie rowerów jako indywidualnych środków transportu, a także współdzielonej, póki co, komercyjnej mobilności, wykorzystującej samochody i hulajnogi. W latach 2010-2020 systematycznie rosła liczba samochodów osobowych, a wraz z nimi wskaźnik liczby aut na 1000 mieszkańców, który w 2020 roku osiągnął wartość 662. Należy jednak przy tym zaznaczyć, że są to problemy dotyczące całej Polski i w tym kontekście podkreślić, że tempo wzrostu było jednak niższe niż w innych dużych miastach Polski. Korzystnym aspektem zmian w transporcie samochodowym jest nieznaczny wzrost udziału pojazdów z napędem elektrycznym bądź hybrydowym (1,2% ogółu rejestrowanych aut w 2020 roku). W kontekście

zmian klimatycznych i wyzwań środowiskowych, a także dążenia do poprawy jakości życia w mieście, należy wzmacniać działania na rzecz ograniczania transportu kołowego w mieście, przede wszystkim poprzez rozwój transportu szynowego: sieci tramwajowych oraz kolei miejskiej. Do ważnych działań na rzecz ograniczenia liczby miejsc parkingowych w centralnych dzielnicach miasta należy zaliczyć przenoszenie miejsc postojowych z ulic do nowo powstających parkingów kubaturowych oraz realizację kolejnych parkingów typu *park&ride* i *bike&ride*.

W Gdańsku rozwija się ponadto sieć komunikacji publicznej, głównie za sprawą przyrostu długości sieci tras autobusowych i tramwajowych. Łącznie w latach 2010-2020 nastąpił przyrost tras komunikacji publicznej o 200 km, co oznacza wzrost w stosunku do 2010 roku o 59%. Wraz z rosnącą dostępnością tras komunikacyjnych do 2019 roku rosła również liczba pasażerów (w latach 2010-2019 wzrost o 15%). Sytuację tę mocno zmieniła sytuacja związana z pandemią koronawirusa i spadek liczby pasażerów w 2020 roku o 37% w stosunku do roku minionego.

Do działań, mających na celu usprawnienie funkcjonowania komunikacji publicznej, jak i popularyzację przemieszczania się autobusami miejskimi, należy wytyczanie kolejnych buspasów, które obecnie liczą łącznie około 5,6 km. I choć w stosunku do 2012 roku ich długość uległa potrojeniu, to w porównaniu z innymi dużymi miastami Polski Gdańsk nadal wypada zdecydowanie najslabiej (np. Warszawa: 67 km, Kraków: 31 km, Łódź: 28 km, Wrocław: 27 km, Poznań: 23 km, Bydgoszcz i Szczecin: 15 km). Z powyższego wynika, że w Gdańsku powinno się dążyć do intensyfikacji działań na rzecz rozwoju systemu buspasów.

Ważnym aspektem rozwoju mobilności miejskiej, w kontekście wyzwań środowiskowych i nowego spojrzenia na rozwój miast, jest rozwój sieci tras rowerowych w Gdańsku. W latach 2011-2020 ich łączna długość uległa potrojeniu. W porównaniu z innymi dużymi miastami (porównywalne dane GUS dotyczą dróg dla rowerów) Gdańsk wypada przeciętnie (203 km), ustępując miastom Wrocław, Poznań i Kraków (odpowiednio: 360 km, 276 km i 253 km) i wyprzedzając Łódź, Szczecin i Bydgoszcz (odpowiednio: 177 km, 149 km i 115 km). Biorąc pod uwagę długość tras rowerowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, Gdańsk notuje wskaźnik na poziomie 4,3, ustępując miastom Wrocław i Poznań (odpowiednio 5,6 i 5,2).

Co istotne, dynamicznie rozwija się również infrastruktura towarzysząca, a szczególnie tworzenie nowych miejsc postojowych dla rowerów, których liczba w porównaniu 2014 roku wzrosła pięciokrotnie. W kontekście bezpieczeństwa osób przemieszczających się rowerami oraz innych użytkowników (w tym szczególnie pieszych), na kolejnych ulicach konsekwentnie wprowadza się uspokojony ruch o dopuszczalnej prędkości maksymalnej nie większej niż 30 km/h. Obecnie, na 2/3 gdańskich ulic obowiązuje tzw. strefa 30. Powyższe działania i udogodnienia wpływają na bardzo duże zainteresowanie korzystaniem z roweru jako indywidualnego środka transportu, o czym świadczy fakt, że w dwóch najbardziej uczęszczanych obszarach miasta, gdzie od 2013 roku dokonywane są stałe pomiary liczby rowerzystów, czyli w Pasie Nadmorskim i na al. Zwycięstwa, zanotowano rekordową liczbę przejazdów (odpowiednio: 1,11 mln oraz 0,97 mln). Wielkość ruchu rowerowego w Gdańsku jest stale i automatycznie (24/7) mierzona w 30 lokalizacjach miasta. W kontekście mobilności rowerowej należy zaznaczyć, że istotnym niedoborem w mobilności pozostaje brak systemu rowerów miejskich/metropolitalnych.

Uzupełnieniem oferty w zakresie miejskiej mobilności są komercyjne usługi czasowego wypożyczania samochodów (*car-sharing*) czy hulajnóg (*scooter-sharing*).

Poza działaniami i inwestycjami poczynionymi w transport zbiorowy i trasy rowerowe, miasto rozwija także sieć drogową. W latach 2016-2020 nastąpił wzrost długości dróg gminnych z 547 km do 652 km, co stanowi przyrost o 19%. Obecnie drogi gminne stanowią 67% całej sieci drogowej miasta. Należy jednak zaznaczyć, że nadal istnieje konieczność rozbudowy

istniejącego układu drogowego o brakujące połączenia, w szczególności w rozwojowych dzielnicach miasta, gdzie układ drogowo-uliczny wraz z transportem zbiorowym nie jest w pełni rozwinięty. Rozwój ten powinien odbywać się zgodnie z kierunkami rozwoju systemu transportowego wyznaczonego w SUIKZP Miasta Gdańska.

W kontekście rozwoju koncepcji miasta krótkich odległości i wspierania pieszego przemieszczania się po mieście, miasto Gdańsk realizuje od 2014 roku Gdański Program Chodnikowy, do którego ulice wybierane są na podstawie liczby mieszkańców, dostępu do placówek publicznych oraz interwencji samych mieszkańców. Corocznie modernizowanych jest od 5 do 10 km chodników. Ponadto, w celu podniesienia bezpieczeństwa pieszych, realizowany jest program Jaśniejszy Gdańsk, w ramach którego w 2020 roku oświetlono 56 ulic lub ich fragmentów za kwotę 7,6 mln zł. Bardzo ważną kwestią związaną z pieszym przemieszczaniem się po mieście jest zapis w Ustawie Krajobrazowej o ograniczeniu możliwości grodzenia osiedli, w tym szczególnie – nowych realizacji deweloperskich.

Nie ulega wątpliwości, że Gdańsk systematycznie rozwija i poszerza ofertę w zakresie – alternatywnych do transportu samochodowego – opcji przemieszczania się po mieście. Jednak pomimo podejmowanych działań na rzecz ich promocji i usprawnienia funkcjonowania, poziom wykorzystania nadal odbiega od preferencji korzystania z samochodu prywatnego.

3.3 Trendy przestrzenne

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną Gdańska wyznaczają uwarunkowania naturalne, które zdeterminowały pasmowy układ miasta oraz policentryczną strukturę dzielnic wielofunkcyjnych: Śródmieścia, Wrzeszcza i Oliwy. Oś rozwoju gospodarczego miasta wyznaczają najważniejsze i najdynamiczniej rozwijające się bieguny wzrostu ekonomicznego: Centralne Pasma Usługowe, Port Lotniczy oraz Port Morski, cechujące się koncentracją nowoczesnej powierzchni biurowej, koncentracją usług, miejsc pracy i podmiotów gospodarczych. W rejonie portu morskiego priorytet mają funkcje związane z gospodarką i transportem morskim oraz logistyką. Z kolei w rejonie portu lotniczego dużą rolę odgrywa logistyka oraz usługi i przemysł nowoczesnych technologii współtworzące *Airport City*. To także druga, po CPU, koncentracja nowoczesnej powierzchni biurowej w mieście. Obszar o dominującej funkcji mieszkaniowej to przede wszystkim tereny górnego tarasu, w tym Gdańsk-Południe, a także obszar dolnego tarasu obejmujący m.in. Żabiankę, Przymorze i Zaspę. Nowe tereny rozwojowe znajdują się głównie w dzielnicach południowych Gdańska, w których znajduje się ponad 40% terenów miasta przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniowo-usługową. Na obszarze miasta występuje też stosunkowo duża powierzchnia terenów rolniczych. Objęte nią są obszerne fragmenty Oruni, Olszynki, Rudników oraz południowa część Wyspy Sobieszewskiej³¹. Ważnym kierunkiem rozwoju winno być kontynuowanie działań prowadzących do wypełniania struktur urbanistycznych zgodnie z zasadą rozwoju miasta do wewnątrz, co pozwoli na kreowanie miasta kompaktowego, sprzyjającego lepszemu wykorzystaniu i poprawie ekonomiki transportu i innych systemów infrastruktury technicznej

W latach 2010-2020 w strukturze użytkowania gruntów wzrósł udział terenów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę, kosztem malejących obszarów miejskich nieużytków oraz użytków rolnych, co jest wynikiem trwającej od wielu lat wzmożonej aktywności inwestycyjnej na rynku mieszkaniowym. Z uwagi na ograniczony zasób terenów pod inwestycje w granicach administracyjnych miasta oraz dokonujące się w minionych latach niekontrolowane procesy suburbanizacji, kluczowa jest współpraca na poziomie metropolitalnym i regionalnym w

³¹ Raport o stanie miasta Gdańska, 2020

zakresie kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej. Istotne przeobrażenia morfologii i struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta dokonują się za sprawą dynamicznego rozwoju inwestycji mieszkaniowych oraz biurowych, który wynika z wysokiej aktywności inwestycyjnej lokalnych firm deweloperskich oraz systematycznie rosnącego popytu na mieszkania, skutkującego zarazem wzrostem cen mieszkań, który z kolei jest jednym z czynników decydujących o wyprowadzce z miasta do strefy podmiejskiej. Istotnym problemem pozostaje struktura własnościowa nowo oddawanych mieszkań, zdominowana przez firmy deweloperskie i ich ofertę na rynku komercyjnych inwestycji mieszkaniowych. Choć aktywność miasta w realizacji nowych mieszkań komunalnych jest zdecydowanie mniejsza, to należy podkreślić, że miasto Gdańsk od ponad 20 lat prowadzi działania mające na celu podniesienie standardu lokali komunalnych.. Ważny zasób mieszkań dostępnych współtworzą gdańskie TBS-y, czyli Gdańskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego oraz Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Motława”, realizujące mieszkania czynszowe. Ponadto, miejska spółka Gdańska Infrastruktura Społeczna zajmuje się budową i pozyskiwaniem lokali przeznaczonych dla uczestników programów społecznych oraz rodzin oczekujących na lokal komunalny. Od 2016 roku realizowany jest w mieście Gdański Program Mieszkalnictwa Społecznego, stanowiący połączenie rozwiązań z obszaru polityki mieszkaniowej z rozwiązaniami z obszaru integracji i pomocy społecznej. Działania podejmowane przez władze samorządowe Gdańska wpływają na systematyczne zwiększanie oferty mieszkań dostępnych finansowo dla mieszkańców, co stanowi istotną przeciwwagę dla stale rosnących cen mieszkań na rynku mieszkaniowym.

W kontekście rozwoju przestrzennego miasta Gdańska bardzo istotne są działania rewitalizacyjne. W Gdańsku dobiegł końca pierwszy etap rewitalizacji, który był prowadzony w latach 2008-2016 i dotyczył przeobrażeń dzielnic Letnica, Nowy Port, Wrzeszcz Dolny i Dolne Miasto. Od 2017 roku jest realizowany drugi etap w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji, w którym wskazano cztery podobszary zdegradowane jako przestrzenie działań rewitalizacyjnych: Biskupia Górka/ Stary Chelm, Dolne Miasto/ Plac Wałowy/ Stare Przedmieście, Nowy Port z Twierdzą Wisłoujście, Orunia. Obszar rewitalizacji stanowi łącznie niemal 2% powierzchni Gdańska. Dla każdego ze wskazanych podobszarów rewitalizacji przeprowadzono kompleksowe analizy w zakresie uwarunkowań społecznych, przestrzenno-funkcjonalnych, środowiskowych, gospodarczych i technicznych. Program przewiduje nowe zagospodarowanie wybranych przestrzeni publicznych, których celem jest integracja mieszkańców i poprawa jakości współużytkowanej przestrzeni. W kontekście działań rewitalizacyjnych należy podkreślić potrzebę podejmowania współpracy i inicjatyw w ramach PPP, a także planować lokalne przestrzenie pod kątem rozwoju terenów zieleni, które mogą być elementem przyciągającym nowych mieszkańców i kształtującym wyższą jakość życia.

Ważnym procesem zachodzącym w przestrzeni miasta są ruchy migracyjne i procesy demograficzne, wynikające z dynamicznego rozwoju nowej zabudowy mieszkaniowej oraz infrastrukturalnej miasta. Najbardziej spektakularny rozwój ludnościowy dotyczy południowej części Gdańska (dzielnice: Jasień, Ujeścisko–Łostowice, Orunia Górna–Gdańsk Południe) oraz w mniejszym stopniu zachodnich dzielnic miasta. Za sprawą toczących się procesów inwestycyjnych, szczególnie w mieszkalnictwie, są to główne obszary napływowe miasta i dotyczą zazwyczaj osób o wyższej mobilności, związanej w etapie życia (często młode rodziny z dziećmi bądź mające plany powiększenia rodziny). Z tak dynamicznym rozwojem wiąże się zasadnicza potrzeba rozwoju innych funkcji miejskich i zwiększania dostępności do instytucji edukacyjnych, kulturalnych, handlowych oraz przestrzeni publicznych w celu kształtowania wysokiego poziomu jakości życia. Stąd bardzo ważne jest wykreowanie lokalnego centrum wielofunkcyjnego, które – dla tak dużej i stale rosnącej liczby mieszkańców – będzie podstawą stworzenia autonomicznej dzielnicy, zgodnej z ideą miasta krótkich odległości. Większość gdańskich dzielnic notuje jednak stagnację bądź spadek liczby ludności,

co w przypadku dzielnic śródmiejskich może wynikać z przeobrażeń funkcjonalnych i zastępowania funkcji mieszkaniowej innymi funkcjami miejskimi bądź wykorzystywania dotychczasowych mieszkań na lokale użytkowe, z przeznaczeniem na wynajem długo- i krótkoterminowy.

3.4 Trendy środowiskowe

Obszary wodne

Obszary wodne stanowią 5% obszaru miasta. W granicach administracyjnych miasta planowanych jest szereg inwestycji związanych z poprawieniem ochrony przeciwpowodziowej i zapewnieniem lepszej retencji wód czy usprawnieniem żeglugi śródlądowej. Wszystkie zgłoszone inwestycje mają za zadanie przeciwdziałać zagrożeniu powodziowemu ze strony wód opadowych, ale także ze strony wód Zatoki Gdańskiej. Jednocześnie planowane są działania na rzecz poprawy dostępności nabrzeży i okolic wód, gdyż prace inżynierskie często powiązane będą z działaniami mającymi podnieść atrakcyjność terenów nadwodnych. Istotne dla ochrony przeciwpowodziowej są planowane przez Gdańskie Wody inwestycje na potokach, które jednocześnie dają szansę na stworzenie atrakcyjnej przestrzeni rekreacyjnej dla mieszkańców. Podstawą bezpieczeństwa przeciwpowodziowego miasta jest sieć 53 zbiorników retencyjnych. Ochronę przeciwpowodziową wspiera system monitoringu hydrologicznego – jeden z najbardziej rozbudowanych w kraju.

Tereny zieleni

W latach 2010-2020 powierzchnia gruntów leśnych w Gdańsku nie ulegała zmianie i poziom lesistości wynosi 17,3%. Zmiany dotyczą natomiast zieleni miejskiej, której powierzchnia wzrosła o 12%, przy czym największą dynamikę rozwoju zanotowano w przypadku zieleni osiedlowej, zieleni ulicznej oraz parków i zieleńców. Ważnym przedsięwzięciem na rzecz wzrostu dostępności do terenów zieleni oraz kształtowania przestrzeni publicznej i poprawy jakości życia będzie realizacja Parku Południowego w najbardziej rozwojowej części miasta. Jest to szczególnie istotne w kontekście nierównomiernego rozmieszczenia terenów zieleni w przestrzeni miasta, mimo ich znaczącego udziału w ogólnej powierzchni Gdańska. W kontekście zmian klimatycznych rozwój zieleni miejskiej staje się priorytetem w gdańskiej polityce miejskiej, czego wyrazem jest podjęcie w 2021 roku uchwały w sprawie zasad postępowania z zielenią na terenie Gminy Miasta Gdańsk oraz sformułowanie zielonej polityki miasta.

Błękitno-zielona infrastruktura

Zasoby miasta w postaci wód powierzchniowych i podziemnych oraz terenów zieleni są bardzo ważne w związku z postępującymi zmianami klimatycznymi. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury (BZI) stanowi ważny obszar miast w przeciwdziałaniu kryzysowi klimatycznemu. Budowanie odporności Gdańska na zmiany klimatu odbywa się na trzech poziomach: zagospodarowanie wody opadowej w obrębie pojedynczych budynków, zagospodarowanie wód opadowych w sieci kanalizacyjnej (miejski system odwodnieniowy) oraz zarządzanie kryzysowe. Gdańsk jako jedno z pierwszych miast w Polsce wdrożył do swojej polityki miejskiej działania zgodne z nowym podejściem do zagospodarowania wód opadowych, polegającym na zatrzymaniu wody jak najbliżej miejsca opadu i docelowe odprowadzenie nadmiaru do podziemnej sieci. Głównym zadaniem gdańskich przedsięwzięć związanych z BZI jest tworzenie obiektów małej retencji, które gromadzą, oczyszczają i

opóźniają spływ deszczówki. Jednym z nich są coraz popularniejsze ogrody deszczowe, które nie tylko pełnią funkcję małych zbiorników retencyjnych, ale także naturalnych filtrów wody.

Potencjał adaptacyjny

Miasto Gdańsk rozpoczęło realizację miejskiego planu adaptacji do zmian klimatu, którego celem jest określenie potencjału adaptacyjnego oraz wypracowanie propozycji rozwiązań zwiększających odporność miasta na zmiany klimatu. Najpoważniejszym zagrożeniem w Gdańsku jest występowanie nagłych powodzi miejskich, powodzi od strony rzek, a także powodzi od strony morza. Potencjał adaptacyjny Gdańska szacowano, biorąc pod uwagę szereg kategorii (m.in. możliwości finansowe, kapitał społeczny, przygotowanie służb, systemy informowania i ostrzegania, rozwój błękitno-zielonej infrastruktury, zaplecze naukowo-innowacyjne). Miasto Gdańsk ma średni potencjał adaptacyjny i potencjalne zagrożenia dotyczą sektorów: gospodarka wodna, różnorodność biologiczna, transport, tereny mieszkaniowe o wysokiej intensywności oraz energetyka i zdrowie publiczne. Szczególnie istotna w kontekście poprawy poziomu adaptacyjnego miasta jest potrzeba zwiększania udziału terenów zieleni, która w aspekcie środowiskowym wpłynie bezpośrednio na dopełnianie systemu BZI i rozwój bioróżnorodności, a w aspekcie społecznym – na poprawę jakości życia oraz stanu zdrowia mieszkańców. Działania Gdańska wpisują się również w projekt metropolitalny, zakładający działania adaptacyjne w zakresie m.in. retencjonowania, reagowanie kryzysowego oraz edukacji.

Ochrona środowiska

W Gdańsku w latach 2010-2020 niemal 8-krotnie spadła emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska, przy jednoczesnym niemal 100%-owym poziomie zatrzymania tego typu zanieczyszczeń w urządzeniach redukujących w całym analizowanym okresie. Istotnym działaniem na rzecz poprawy jakości powietrza jest rozwój sieci monitoringu w ramach projektu Monitoringu Atmosfery Aglomeracji Trójmiejskiej (MAAT). Wielkość ścieków komunalnych odprowadzanych w Gdańsku w latach 2010-2020 spadła o 9,7% i w całym analizowanym okresie były one w całości oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Choć w Gdańsku stale wzrasta średnia masa odpadów komunalnych (w latach 2012-2020 o 25%), to miasto systematycznie wprowadza kolejne rozwiązania, pozwalające na efektywną i bezpieczną gospodarkę odpadami. Zakład Utylizacyjny (ZUT) jest obecnie samowystarczalnym energetycznie przedsiębiorstwem, stale modernizującym i udoskonalającym procesy gospodarki odpadami. W 2023 roku ma zostać uruchomiony Port Czystej Energii, czyli przyjazna środowisku elektrociepłownia, w której paliwem będzie frakcja resztkowa z odpadów. Ma ona obsługiwać nie tylko Gdańsk, ale również 35 pomorskich gmin. Tego typu działania mają istotne znaczenie w kontekście wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym, której założeniem jest maksymalne wykorzystanie surowców i zmniejszenie do minimum ilości generowanych odpadów. W Gdańsku dziesięciokrotnie wzrósł poziom selekcji odpadów w latach 2010-2020. Poziom recyklingu w 2020 roku wyniósł 49% i jest niemal zgodny z poziomem wymaganym, określonym na ten rok na 50%.

Tereny chronione

Na terenie miasta ustanowiono funkcjonuje rezerwatów przyrody, zajmujących łączną powierzchnię około 270 ha, dwa zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (418 ha) i 13 użytków ekologicznych (50 ha). Obszary w ujściu Wisły, fragmenty Doliny Dolnej Wisły oraz północna

część portu wraz z przyległymi wodami Zatoki Gdańskiej zostały włączone do sieci Natura 2000. Według stanu na 2020 rok, na terenie miasta ustanowiono 179 pomników przyrody, spośród których pojedyncze drzewa i grupy drzew stanowią 94% ogółu. W ujęciu dynamicznym zwraca uwagę niewielki wzrost powierzchni terenów chronionych w latach 2010-2019 o 9%. Obecnie stanowią one 28% powierzchni Gdańska.

3.5 Wyzwania rozwojowe

Na podstawie omówionych powyżej trendów, zachodzących w Gdańsku od 2010 roku można sformułować kluczowe wyzwania rozwojowe miasta. Należy przy tym zaznaczyć, że miasto Gdańsk wiele z tych wyzwań już realizuje i w większości przypadków jest to raczej pokreślenie potrzeby kontynuacji podjętych działań, sformułowanych w miejskich dokumentach strategicznych. To, co wymaga uwzględnienia, to nowe – niezależne od dotychczasowych trendów rozwojowych – konteksty społeczne (wybuch pandemii w marcu 2020 roku i szeroko rozumiany kryzys migracyjny) oraz prawno-administracyjne i finansowe (formułowane na szczeblu unijnym i krajowym).

Tab.13. Wyzwania rozwojowe Gdańska według kategorii społecznych, gospodarczych i środowiskowo-przestrzennych

WYZWANIA SPOŁECZNE	
Edukacja i kultura	
❖	Kształtowanie kompetencji społecznych (tzw. kompetencji miękkich) bez względu na poziom edukacji
❖	Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz szeroko rozumianej różnorodności, szczególnie w wymiarze społeczno-kulturowym
❖	Kształcenie zgodnie z potrzebami rynku pracy (zarówno na poziomie szkół wyższych, techników jak i szkół zawodowych).
❖	Rozwój współpracy na linii edukacja – biznes i szkolnictwo wyższe – biznes
❖	Wsparcie szkolnictwa branżowego: koordynacja rzeczywistej współpracy pomiędzy szkołami branżowymi i pracodawcami w celu elastycznego wprowadzania kierunków edukacji adekwatnych do doraźnych potrzeb lokalnego rynku pracy
❖	Rozbudowy sieci szkół i przedszkoli, szczególnie w obszarach rozwojowych miasta
❖	Działania na rzecz podniesienia atrakcyjności i poziomu umiędzynarodowienia gdańskich uczelni wyższych
❖	Stworzenie warunków rozwoju dla centrów badawczo-rozwojowych i współpracy na linii uczelnie wyższe – biznes
❖	Kontynuacja działań na rzecz ustawicznej edukacji dla różnych grup społecznych
❖	Kształtowanie świadomej ekologicznie społeczności lokalnej (obniżenie konsumpcji, współodpowiedzialność za zasoby, selekcja i gospodarowanie odpadami)
❖	Zwiększanie uczestnictwa w kulturze poprzez urozmaiconą ofertę kulturalną uwzględniającą potrzeby różnych grup odbiorców
❖	Zwiększanie dostępności placówek kultury dla mieszkańców w różnych obszarach miasta – działania integrujące i edukacyjne
❖	Dalsze wzmacnianie znaczenia dziedzictwa kulturowego na rzecz rozwoju tożsamości lokalnej
❖	Budowanie pozycji Gdańska jako międzynarodowego centrum kultury
Integracja i aktywność społeczna	
❖	Zabezpieczenie opieki, aktywności oraz form aktywizacji i integracji dla wzrastającej populacji seniorów

- ❖ Wspieranie otwartości oraz ułatwienia formalne wobec cudzoziemców wybierających Gdańsk do życia, pracy i nauki, ważnej grupy z punktu widzenia rozwoju społecznego i gospodarczego miasta oraz działania na rzecz integracji z lokalną społecznością
- ❖ Aktywizacja mieszkańców na rzecz zaangażowania społecznego i partycypacji oraz budowania poczucia rzeczywistej sprawczości i podmiotowości w procesach współzarządzania miastem
- ❖ Deinstytucjonalizacja usług społecznych i świadczenie usług w środowisku lokalnym
- ❖ Rozwój dostępności dla osób o specjalnych potrzebach
- ❖ Rozwój usług interdyscyplinarnych i międzysektorowych, w tym szczególnie na styku usług zdrowotnych i pomocy społecznej

Zdrowie, kultura fizyczna i czas wolny

- ❖ Zwiększenie oferty i dostępności miejskiej bazy sportowo-rekreacyjnej na rzecz upowszechnienia aktywności fizycznej, szczególnie wobec doświadczeń (post)pandemicznych
- ❖ Współpraca międzysektorowa dla tworzenia innowacyjnych rozwiązań w obszarze zdrowia publicznego i aktywności fizycznej
- ❖ Działania edukacyjne pośród mieszkańców na rzecz prowadzenia zdrowego stylu życia i świadomych zachowań profilaktycznych
- ❖ Wprowadzenie programów z zakresu polityki zdrowotnej ze szczególnym uwzględnieniem chorób cywilizacyjnych, zdrowia psychicznego i uzależnień behawioralnych
- ❖ Uatrakcyjnienie i podniesienie jakości infrastruktury w pasie nadmorskim z poszanowaniem ochrony przyrody, w celu zapewnienia mieszkańcom wygodnego i bezpiecznego korzystania z naturalnych walorów pasa nadmorskiego.
- ❖ Wykreowanie nowych atrakcyjnych miejsc do rekreacji i spędzania czasu wolnego przez mieszkańców, w celu podniesienia ich jakości życia
- ❖ Rozbudowa infrastruktury umożliwiającej rekreację oraz uprawianie sportów wodnych, wykorzystanie naturalnego potencjału miasta i uatrakcyjnienie dla mieszkańców tej formy spędzania czasu wolnego

Cyfryzacja

- ❖ Współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami na rzecz poprawy poziomu cyfryzacji i inteligentnych technologii na rzecz poprawy poziomu bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców
- ❖ Rozwój cyfryzacji w zakresie poprawy poziomu kompetencji technologicznych mieszkańców z różnych grup społecznych
- ❖ Rozwój usług elektronicznych dostępnych dla mieszkańców
- ❖ Systemowe wprowadzanie inteligentnych rozwiązań dla gminy

WYZWANIA GOSPODARCZE

Przedsiębiorczość i otoczenie biznesu

- ❖ Wzrost konkurencyjności i współpracy podmiotów gospodarczych, szkół, uczelni i instytucji, w zakresie promowania przedsiębiorczości i komercjalizacji wiedzy
- ❖ Wzmocnienie potencjału rozwojowego portu morskiego jako istotnego elementu gospodarki miasta
- ❖ Rozwój portu lotniczego tworzącego wraz z otoczeniem logistyczno-usługowym jako kluczowego węzła rozwoju gospodarczego (*Airport City*)
- ❖ Rozwój kluczowych branż i inteligentnych specjalizacji Pomorza, w tym szczególnie gospodarki morskiej, sektora energetycznego, sektora kreatywnego, nowoczesnych usług dla biznesu (BPO, SSC, GBS, IT, R&D), branży magazynowej i TSL oraz srebrnej gospodarki.
- ❖ Rozwój parków inwestycyjnych, instytucji otoczenia biznesu oraz kompleksowej oferty inwestycyjnej i promocyjnej.
- ❖ Kształtowanie postaw i kompetencji służących rozwojowi kreatywnej i innowacyjnej gospodarki

- ❖ Rozwój kompleksowej i dostosowanej do potrzeb oferty wsparcia przedsiębiorczości (w tym start-upów)
- ❖ Działania na rzecz zapewnienia źródeł finansowania dla przedsięwzięć inwestycyjnych (w tym wzrost znaczenia PPP)
- ❖ Wsparcie działań na rzecz wzrostu konkurencyjności międzynarodowej usług i produktów gdańskich firm

Cyfryzacja

- ❖ Transformacja cyfrowa w zakresie podniesienia kompetencji cyfrowych oraz poprawy funkcjonowania firmy
- ❖ Cyfryzacja procesów technologicznych i produkcyjnych

Rynek pracy

- ❖ Wsparcie działań na rzecz przeciwdziałania powstawaniu luk kompetencyjnych
- ❖ Pozyskiwanie i rozwijanie talentów oraz pracowników w zawodach deficytowych, a także tworzenie warunków dla migracji pracowniczej (napływ pracowników z Europy Wschodniej)

Turystyka

- ❖ Umiejętne wykorzystanie potencjału turystycznego dla budowania przewag konkurencyjnych miasta
- ❖ Wspieranie rozwoju kultury w mieście jako kluczowego czynnika kształtującego atrakcyjność turystyczną miasta

WYZWANIA PRZESTRZENNE I ŚRODOWISKOWE

Zrównoważona mobilność miejska

- ❖ Redystrybucja przestrzeni dla rozwoju zrównoważonych systemów komunikacji pieszej, rowerowej oraz powiązanej z nimi komunikacji publicznej w celu poprawy warunków codziennej mobilności
- ❖ Działania na rzecz ograniczania ruchu samochodowego w miastach (polityka parkingowa, zwężanie/zamykanie pasów ruchu, kontynuacja wprowadzania stref uspokojonego ruchu itp.)
- ❖ Rozwój nowoczesnej infrastruktury w postaci pasm mobilności (np. rowerostrady) w celu zachęcania mieszkańców do przemieszczania się po mieście rowerami lub innymi ekologicznymi urządzeniami transportu osobistego
- ❖ Intensyfikacja działań na rzecz rozwoju systemu buspasów
- ❖ Rozbudowa systemu transportowego o nowoczesny i ekologiczny transporty szynowy, przede wszystkim obejmujący tereny rozwojowe miasta, zmagające się obecnie z deficytami w tym zakresie
- ❖ Rozwój systemu MaaS (Mobility as a Service) wspomagający korzystanie z alternatywnych form miejskiej mobilności
- ❖ Rozbudowa układu drogowego szczególnie w dzielnicach rozwojowych miasta

Miasto krótkich odległości

- ❖ Wykreowanie centrów lokalnych, zapewniających mieszkańcom możliwość dotarcia i realizacji wszystkich podstawowych potrzeb w ciągu 15 minut
- ❖ Potrzeba wykreowania nowego centrum dzielnicowego w rozwojowej części miasta - Gdańsku Południe
 - ❖ Tworzenie przyjaznych użytkownikom lokalnych przestrzeni publicznych

Przestrzenie publiczne

- ❖ Rozwój atrakcyjnych i bezpiecznych przestrzeni publicznych, szczególnie w dzielnicach zdominowanych funkcją mieszkaniową

- ❖ Rozwój przyjaznych i dostępnych przestrzeni publicznych w obszarach podlegających procesom rewitalizacji w ramach GPR jako miejsc społecznej integracji i lokalnej identyfikacji
- ❖ Wykorzystanie walorów wodnych miasta dla kreowania przestrzeni rekreacyjnych (cieki naturalne, zbiorniki retencyjne, morze)

Wzmocnienie systemu przyrodniczego miasta

- ❖ Stworzenie nowego parku w dzielnicy rozwojowej Południe, w celu podniesienia jakości życia oraz umożliwienia mieszkańcom terenów intensywnie rozwijających się spędzania czasu na wolnym powietrzu w otoczeniu urządzonej zieleni
- ❖ Tworzenie i uzupełnianie drzewostanów wzdłuż ciągów komunikacyjnych, w celu wytworzenia zielonych alei, mających pozytywny wpływ na lokalny klimat
- ❖ Wykreowanie sieci zielonych klinów - korytarzy ekologicznych - wzdłuż istniejących cieków wodnych mających stanowić zrównoważony ekosystem miejski (rozwój systemu błękitno-zielonej infrastruktury)
- ❖ Wzmacnianie potencjału adaptacyjnego miasta (zagospodarowanie wód opadowych, miejski system odwodnieniowy, zarządzanie kryzysowe)
- ❖ Wzmocnienie działań na rzecz adaptacji miasta do zmian klimatycznych oraz gwałtownych zjawisk pogodowych
- ❖ Działania na rzecz zwiększenia bioróżnorodności na rzecz adaptacji do zmian klimatycznych
- ❖ Zapewnienie poprawy efektywności i bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych miasta
- ❖ Rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym

Źródło: opracowanie własne

Podjęcie sformułowanych wyzwań rozwojowych może wpłynąć na kontynuację obserwowanych w ostatnich latach pozytywnych trendów rozwojowych, a jednocześnie minimalizować ryzyko i zagrożenia rozwojowe, które wynikają w głównej mierze z obiektywnych zagrożeń o znaczeniu ponadlokalnym.

Z przeprowadzonych analiz trendów wynika, że do przewag konkurencyjnych miasta należy zaliczyć **uwarunkowania demograficzno-społeczne**. Gdańsk, na tle innych dużych miast oraz całego obszaru metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot zachowuje pozytywne procesy demograficzne, co skutkuje wzrostem liczby ludności, kształtowaniem się korzystnych struktur demograficznych oraz rosnącym napływem migracyjnym, zarówno wewnętrznym, jak i zagranicznym, będącym udziałem osób młodych i perspektywicznych w kontekście społecznym oraz lokalnego rynku pracy.

Do przewag konkurencyjnych Gdańska należy również zaliczyć rosnącą **jakość życia**, która stanowi istotny element kształtujący atrakcyjność rezydencjonalną miasta, generując tym samym napływ nowych mieszkańców. Miasto notuje rozwój w zakresie jakości lokalnego rynku pracy, dostępności instytucji kultury, poprawy stanu estetyki przestrzeni miejskiej i wzrostu poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców oraz dostępności do różnych instytucji i placówek edukacyjnych i kulturalnych.

Niewątpliwą przewagą konkurencyjną Gdańska, jest – wynikający z walorów położenia geograficznego oraz zasobów dziedzictwa historyczno-kulturowego – **rozwój turystyki**, która stanowi ważny aspekt rozwoju gospodarczego miasta. Znaczenie Gdańska jako przestrzeni atrakcyjnej turystycznie jest na tyle mocno ugruntowane w świadomości turystów polskich i zagranicznych, że nawet okresowo wprowadzany lockdown na skutek rozwoju pandemii koronawirusa, nie zaburzył w dłuższej perspektywie ruchu turystycznego.

W kontekście rozwoju gospodarczego należy podkreślić potencjał i rangę Gdańska w kształtowaniu i wzmacnianiu obszarów gospodarczych posiadających istotny **potencjał**

innowacyjny, w tym szczególnie sektorów: zaawansowanych technologii, kreatywnego oraz otoczenia biznesu, których znaczenie wykracza poza wymiar ponadregionalny. To oznacza, że miasto w tym zakresie pełni funkcje metropolitalne i może skutecznie konkurować z innymi dużymi ośrodkami miejskimi oraz na arenie międzynarodowej.

Bezdyskusyjnie, istotną przewagą konkurencyjną Gdańska w skali ponadregionalnej jest poziom rozwoju **infrastruktury transportowej** i logistycznej oraz rola Gdańska jako międzynarodowego węzła transportowego z siecią krajowych i międzynarodowych powiązań drogowych, kolejowych, lotniczych i morskich. Analiza dostępnych danych potwierdza wzrost systematyczny znaczenia Gdańska jako ważnego w skali Polski i Europy węzła transportowego, wyrażający się stałym wzrostem liczby pasażerów i przeładunków. Trend ten, z przyczyn obiektywnych i niezależnych od miasta, został powstrzymany przez wybuch pandemii Covid-19, ale można oczekiwać, że wraz z jej opanowaniem, znaczenie Gdańska jako centrum transportowego wróci do poziomu sprzed pandemii.

Należy również podkreślić zaangażowanie miasta Gdańska w rozwój i popularyzację zrównoważonej **mobilności miejskiej**, która może istotnie wspomóc działania na rzecz tworzenia miasta krótkich odległości. Jest to kluczowy aspekt działań i reakcji na zachodzące zmiany klimatyczne i inne zagrożenie środowiskowe, a zarazem element istotnie wpływający na kształtowanie atrakcyjności rezydencjonalnej miasta.

Pośród obszarów działań, które wymagają dodatkowej uwagi i wsparcia ze strony władz lokalnych, należy wskazać na kompleksową i międzyinstytucjonalną współpracę na rynku mieszkaniowym, która powinna skutkować zwiększeniem oferty mieszkań dostępnych dla grup społecznych i rodzin, których nie stać na zakup mieszkania na wolnym rynku. Fakt dynamicznie rosnących cen mieszkań komercyjnych wpływa na obniżenie ogólnej oceny jakości życia w Gdańsku. Zabezpieczenie stabilnego miejsca zamieszkania należy bowiem do podstawowych potrzeb społecznych, budujących poczucie bezpieczeństwa człowieka.

Pomimo, że gdański **sektor edukacji** reprezentuje wysoki poziom, zarówno pod względem dostępnej bazy lokalowej, jak i poziomu kształcenia oraz wyników nauczania, to z pewnością należałoby wzmocnić pewne działania, które wynikają z aktualnej sytuacji społeczno-politycznej, zagrożenia epidemiologicznego, jak i wymogów lokalnego rynku pracy. Pośród obszarów, w których miasto powinno interweniować bądź kontynuować działania wspierające, należy wskazać:

- wzrost liczby cudzoziemców i potrzebę włączenia do systemu dzieci z rodzin imigranckich,
- wzmocnienie opieki psychologicznej nad dziećmi szkolnymi, które – niezależnie od problemów związanych ze skutkami pandemii – znajdują się generalnie w coraz słabszej kondycji psychicznej,
- aktywizację społeczną seniorów przez włączanie ich w coraz szerszą i różnorodną ofertę edukacyjną,
- uelastycznienie i dopasowanie edukacji branżowej do wymogów lokalnego rynku, przez podjęcie się przez miasto roli koordynatora pomiędzy uczniem i (przyszłym) pracodawcą.

Z pewnością, dla wzmocnienia roli Gdańska na arenie międzynarodowej, ważne będą działania na rzecz podnoszenia atrakcyjności miasta i metropolii jako znaczącego **ośrodka akademickiego**. Potencjał miejsca, jakim jest duże miasto nadmorskie oraz dynamiczny rozwój nowoczesnej bazy naukowo-badawczej wraz z ustawicznym wzrostem poziomu naukowego kadry akademickiej, powinien się przełożyć na wzrost liczby studentów oraz poziomu umiędzynarodowienia gdańskich i trójmiejskich uczelni wyższych.

Wobec potrzeby intensyfikacji działań na rzecz adaptacji miasta do zmian klimatycznych, kluczowym działaniem w przestrzeni miasta będzie **wzmocnienie systemu przyrodniczego** miasta, w tym szczególnie rozwój błękitno-zielonej infrastruktury (mała retencja, ogrody deszczowe, bioróżnorodność biologiczna, nowe miejskie tereny zielone), powiązanej w system skutecznie zapobiegający skutkom coraz częstszych gwałtownych zjawisk pogodowych. Ponadto, należy kontynuować i intensyfikować działania na rzecz ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, rozwoju odnawialnych źródeł energii czy termomodernizacji budynków.

Obecnie, wobec uwarunkowań społeczno-przestrzennych i środowiskowych, a przede wszystkim – wyzwań globalnych, związanych ze zmianami klimatycznymi, kierunki rozwojowe miasta Gdańska powinny być zgodne z koncepcją **rozwoju miasta do wewnątrz** jako odpowiedzi na postępujące procesy suburbanizacji poprzez stawianie na planowe dogęszczanie istniejącej zabudowy oraz rewitalizację i wykorzystywanie istniejącej infrastruktury miejskiej.

W ramach realizacji założeń **miasta krótkich odległości** należy skoncentrować działania na stworzeniu sieci przestrzeni lokalnych, obejmującej obszar całego miasta oraz – z uwagi na dynamiczny rozwój Gdańska-Południe – wykreowaniu nowego wielofunkcyjnego centrum w tej części miasta. Kluczowym kierunkiem rozwoju przestrzennego powinien być również rozwój **przyjaznych i dostępnych przestrzeni publicznych**, zlokalizowanych nie tylko w atrakcyjnych i śródmiejskich obszarach miasta, ale także w innych dzielnicach miejskich, w tym szczególnie w obszarach podlegających procesom rewitalizacji w ramach GPR, gdzie będą one stanowić ważne miejsca społecznej integracji i lokalnej identyfikacji. Pandemia Covid-19 i związane z nią okresowe ograniczenia mobilności potwierdziły ogromne znaczenie społeczne tego typu obszarów miasta. Ponadto, wyhamowanie trendu realizacji zabudowy oraz towarzyszącej jej infrastruktury technicznej, przy jednoczesnym kreowaniu nowych przestrzeni służących poprawie zdrowia i rekreacji, będzie również ważne w aspekcie środowiskowym i istotnie wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców.